

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Побережний Дмитро Олегович

УДК 811.111'42

ДИСЕРТАЦІЯ

«МАЛІ РОЗПОВІДІ ПРО БРЕКЗИТ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ СЕГМЕНТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ «ФЕЙСБУК»: НАРАТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ ПІДХІД»

Спеціальність 035 – Філологія

(Галузь знань 03 – Гуманітарні науки)

Подається на здобуття ступеня доктора філософії.

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

 Д. О. Побережний

Науковий керівник: Морозова Олена Іванівна, доктор філологічних наук, професор.

Харків – 2021

АНОТАЦІЯ

Побережний Д.О. Малі розповіді про Брекзит в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”: наративно-дискурсивний підхід. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – Філологія (Галузь знань 03 – Гуманітарні науки). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2021.

У дисертації виявлено наративні й дискурсивні властивості малих розповідей про Брекзит, оприлюднених у коментарях до постів провідних Брекзит-спільнот в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”.

Мала розповідь є непрототиповим різновидом наративної діяльності, співвідносним із фрагментарними, обривчастими історіями, якими діляться інтернет-користувачі під час спілкування у соціальних мережах.

До вивчення малих розповідей у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”, що є новим об’єктом для лінгвістики, застосовано новітній наративно-дискурсивний підхід, що керується методологічною настановою екологізму. Це є свідченням наукової новизни роботи, основні положення і висновки якої є внеском у розбудову підвалин не лише наратології і дискурсології, але й студій соціальних медіа. У дисертації розкрито специфіку малої розповіді про Брекзит в екологічній системі соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”, а саме, розкрито зміст поняття малої розповіді у соціальних медіа, виявлено жанрові різновиди малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”; схарактеризовано наративні виміри аналізованих малих розповідей; надано опис мовним, метаграфемним і візуальним засобам їхнього дискурсивного впливу; виявлено мовні та позамовні засоби позиціонування суб’єкта малої розповіді про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”.

Результати дослідження мають практичну цінність, що міститься в можливості їхнього використання у лекційних курсах із країнознавства Великої Британії, стилістики та теоретичної граматики англійської мови, загального мовознавства, у спецкурсах із дискурсології, лінгвістики тексту та медіа-лінгвістики, а також у практиці викладання англійської мови та наукових розвідках студентів та аспірантів. Здобуті результати можуть бути використані у роботі психологів, соціологів та педагогів для формування політичної свідомості студентів.

У дисертаційній роботі розкрито зміст поняття інтернет-дискурсу у його співвідношенні з суміжними поняттями комп'ютерного дискурсу, мережевого дискурсу та дигітального дискурсу. З'ясовано, що інтернет-дискурс є гіпонімом до вищезазначених термінів: з технологічного погляду його можна схарактеризувати як електронно-опосередкований комп'ютерний он-лайн дискурс. Уточнено жанрову структуру інтернет-дискурсу, що складається з гіпержанрів, жанрів та субжанрів. До гіпержанрів інтернет-дискурсу уналежнено соціальну інтернет-мережу, сайт, блог та електронну бібліотеку. Серед жанрів інтернет-дискурсу виокремлюються професійний сайт, блог лікаря, блог науковця, сайт благодійної організації тощо. До субжанрів віднесено структурно та змістовно цілісні жанрові утворення – пост, коментар, персональну сторінку, статус і чат.

Зміст термінів “розповідь” та “наратив” розмежовано з позицій посткласичної наратології у такий спосіб: розповідь – це присвячена певній темі дискурсивна подія, в якій конструюється віртуальна дискурсивна особистість оповідача, а наратив – це модель розповіді, що узагальнює абстраговані спостерігачем (співрозмовником, дослідником тощо) характерні риси цієї розповіді.

Комплексний аналіз малих розповідей про Брекзит здійснено за авторською методикою, що поєднує наративний та дискурсний аналіз. Виявлено наративні ознаки малих розповідей про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”: вони невеликі за обсягом,

характеризуються високою швидкістю створення, що зумовлює їхнє наближення до усного модусу дискурсу. Однак вони створюються у письмовому модусі дискурсу, а отже, мають притаманні йому метаграфемні особливості. Мала розповідь може міститися в одному коментарі, а може й поширюватися на низку тематично пов'язаних відповідей на певний пост. Малим розповідям не властиве хронологічно послідовне висвітлення етапів розвитку історії, а їхня структура зазвичай містить не всі компоненти канонічної розповіді. У соціальній мережі “Фейсбук” мала розповідь демонструє залежність від архітекτονіки цього сервісу та є органічним елементом екосистеми інтернет-дискурсу.

Установлено, що субжанрами малих розповідей про Брекзит є останні новини, прогнози та спільні розповіді. Останні новини стосуються подій, що зазвичай відбуваються у день розміщення посту. Останні новини є контекстно залежними, адже оповідач не має можливості змінити тему посту або оповідати про нерелевантні факти та події. Вони є помірними за обсягом та відкритими до коментування. Про належність малої розповіді до останніх новин свідчать специфічні лексичні маркери. Серед малих розповідей-прогнозів розмежовуються загальні та фактичні прогнози. На відміну від останніх новин про Брекзит, прогнози є глобальнішими, стосуються рішень уряду та важливих сфер життя громадян Великої Британії. Спільні розповіді про Брекзит характеризуються розгалуженими міжтекстовими зв'язками. Підсилюючись архітектонікою соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”, вони зумовлюють смислову єдність декількох малих розповідей у гілці обговорення (треді), що можуть розташовуватися на одному рівні або на різних. Залежно від цього розмежовуються внутрішні та зовнішні спільні розповіді.

З'ясовано, що малим розповідям про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” притаманні такі наративні виміри: гіперавторство, оповідність, ситуаційність, нелінійність та гіпертекстуальність. Авторство малих розповідей про Брекзит носить синергетичний характер,

перетворюючись на гіперавторство. Цей вимір малої розповіді зумовлює її онтологічний статус як елементу сучасного віртуального світу. Оповідність розповіді співвідносна з зацікавленістю читача. Малим розповідям у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” може бути притаманний високий, помірний або низький ступень оповідності. Ситуаційність малої розповіді є якісним наративним виміром, проте вона піддається кількісному вимірюванню числом знаків уподобання ("лайків"), що можуть позначати схвалення, сміх, подив, сум, злість або впадобу. Вимір нелінійності малих розповідей про Брекзит фокусується на їхніх структурних особливостях, а саме, змінній послідовності розташування малих розповідей (у порядку їхньої актуальності, появи або у хронологічному порядку), замкнену послідовність, багатолінійність та відкритість кінця. Нелінійність є виміром, що висвітлює особливості спільної розповіді, адже вона може виявлятися не лише в межах одного коментарю, але й між окремими коментарями у треді, поділяючись за цим принципом на внутрішню і зовнішню нелінійність. Гіпертекстуальність малих розповідей про Брекзит має переважно мультимодальний характер, втілюючись, зокрема, в інтернет-мемах, алюзіях та прецедентних висловленнях.

Виявлено, що засоби дискурсивного впливу у малих розповідях про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” охоплюють мовні, метаграфемні та візуальні засоби. До мовних засобів дискурсивного впливу належать лексичні (дисфемізми, метафори), морфологічні (займенники, модальні дієслова) та синтаксичні засоби (риторичні запитання, умовні речення, повтори). До найпоширеніших метаграфемних засобів належать знаки оклику, уживання великих літер та три крапки, що служать вираженню невдоволення або іронічного ставлення оповідача. Візуальні засоби дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит скеровані переважно на створення іронічного ефекту, але можуть підкріплювати оцінку політичних рішень, аргументацію та узгодження політичних міркувань. Візуальні засоби

малих розповідей про Брекзит поділяються на наративно-візуальні адаптації, прецедентні зображення та візуальні повтори.

Підтверджено, що у малих розповідях у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” конструюється віртуальна дискурсивна особистість оповідача, важливим складником якої є позиціювання суб'єкта. Виявлено три основні типи позиціювання суб'єкта у коментарях до постів соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”: епістемічне, афективне та наративне. Вони актуалізуються мовними, метаграфемними та візуальними засобами. Епістемічний тип позиціювання, що спирається на знання та досвід оповідача з обговорюваної теми, реалізується за допомогою модальних та евіденційних маркерів. Афективне позиціювання передає почуття, емоції та оцінки оповідача, його суб'єктивне ставлення до предмета обговорення, співрозмовників або інших осіб. Наративне позиціювання суб'єкта передбачає використання конвенційних засобів, що вказують на те, що мовець постає як оповідач. Наративне позиціювання суб'єкта малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” передбачає відкритість закінчення історії, що оповідається. Цей тип позиціювання також вказує на те, що певні сегменти аудиторії є більш ратифікованими, інтенсивніше залученими до спілкування у соціальній мережі “Фейсбук”.

Ключові слова: Брекзит, екологізм, жанр, інтернет-дискурс, мала розповідь, модус дискурсу, наративний вимір, наративно-дискурсивний підхід, позиціювання суб'єкта, соціальна інтернет-мережа “Фейсбук”

ABSTRACT

Poberezhnyi D. O. Small stories of Brexit in the English segment of Facebook social network: narrative discursive approach. – Qualification scholarly paper: a manuscript.

Thesis submitted for obtaining the Doctor of Philosophy degree in Humanities, Speciality 035 – Philology. – V. N. Karazin Kharkiv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2021.

This thesis brings to light narrative and discursive features of small stories of Brexit in the comments to posts of leading Brexit communities in the English segment of Facebook.

A small story is defined as a non-prototypical variety of narrative activity which produces stories shared by Internet users communicating on social networks. Small stories are normally small in length, fragmented, and open-ended.

Small stories on Facebook are a new object-matter of linguistic research. In order to describe them, this thesis offers an innovation in discourse analysis afforded by incorporating analytical tools of narratology. The resulting narrative discursive analysis is underpinned with the methodology of ecologism. The main outcomes of the research contribute to expanding scientific knowledge in the areas of narratology and discourse studies as well as in social media research. This thesis brings to light the specificity of small stories of Brexit in the ecology of Facebook social network: it captures the concept of the small story on social media, systematizes the subgenres of small stories of Brexit on Facebook; brings out the narrative dimensions of small stories under analysis; describes verbal, metagraphemic and visual means used in them in order to produce a certain discursive effect; identifies linguistic and non-linguistic means of stancetaking in small stories of Brexit on Facebook.

The practical import of this research concerns the prospects of using the obtained data in delivering obligatory lecture courses on British Studies, Stylistics, Theoretical Grammar of English, General Linguistics, elective courses on Discourse Studies, Text Linguistics and Media Linguistics, as well as in the practice of teaching English, and in student and postgraduate research. The findings can be of help to psychologists, sociologists and teachers fostering students' political consciousness.

The relation of Internet discourse to adjacent phenomena of computer discourse, network discourse and digital discourse is revealed. It is shown that Internet discourse is a hyponym to the above terms: from a technological point of view, it can be characterized as an electronically mediated computer online discourse. The genre structure of Internet discourse is shown to consist of hypergenres, genres and subgenres. The hypergenres of Internet discourse include a social network, website, blog, and electronic library. Among the genres of Internet discourse are a professional website, doctor's blog, scientist's blog, charity's website, etc. Its subgenres include such structurally and thematically united genre entities as a post, comment, personal page, status, and chat.

The terms "story" and "narrative" are differentiated from the viewpoint of postclassical narratology in the following way: a story is a discursive event addressing a certain issue; in it, the narrator's virtual discursive personality is constructed; a narrative is a model of a story that captures its characteristic features abstracted by the observer (communicant, researcher, etc.).

A comprehensive analysis of small stories of Brexit is carried out following the methodological procedure developed by the author of this thesis, which combines narrative and discursive analyses. The narrative characteristics of small stories under scrutiny are revealed: they are small in length, characterized by a high speed of creation, which brings them close to the spoken mode of discourse. However, they emerge in the written discourse mode; therefore, they have metagraphemic features. A small story may be instantiated in a single comment or spread over a series of thematically related responses to a particular post. Small stories do not present stages of the event chronologically, and normally, their structure does not contain all the components of the canonical story. A small story on Facebook depends on the architecture of this service, being an organic element of the ecosystem of Internet discourse.

It is shown that the subgenres of small stories of Brexit are breaking news, projections, and shared stories. Breaking news small stories address the events which take place on the day the post is submitted. Breaking news are context-

sensitive as the narrator does not have the opportunity to change the topic of the post or talk about irrelevant facts or events. They are comparatively small in length and open to comment. In them, specific lexical markers are used to indicate that the small story is of the breaking news type. Among the small stories-projections, a distinction is drawn between general and factual projections. In contrast to small stories which belong to the breaking news subgenre, projections are of a broader nature: they deal with government decisions and areas of life important to the majority of British citizens. Shared stories of Brexit are characterized by extensive intertextual connections. Reinforced by the architecture of Facebook, they ensure semantic unity of several small stories in a thread. These may be located at the same level or at different ones. Respectively, a distinction is drawn between internal and external shared stories.

It is demonstrated that small stories of Brexit on Facebook have the following narrative dimensions: hypertellership, tellability, embeddedness, nonlinearity, and hypertextuality. The author of small stories of Brexit on Facebook is collective, thus the category of tellership, which is characteristic of canonical stories, appears as hypertellership in them. This dimension of the small story shapes its ontological status of an element of the modern virtual world. The tellability of a story is related to the interest of the reader. Small stories on Facebook can have a high, moderate or low level of tellability. Embeddedness of a small story is a qualitative narrative dimension; however, it can be measured by the number of likes which indicate approval, laughter, surprise, sadness, anger, or liking. The dimension of nonlinearity of small stories of Brexit has a number of structural features, in particular, absence of stable temporal sequence (arrangement of small stories in the order of their relevance, time of creation, or in chronological order), closed sequence, multi-linearity, and open-endedness. Nonlinearity can be observed in one comment or a succession of comments in a thread; by this criterion, a distinction is drawn between internal and external nonlinearity. Hypertextuality of small stories of Brexit is mostly multimodal in nature, which is evident, in particular, in Internet memes, allusions, and precedent statements.

It is found out that the means ensuring the discursive impact of small stories of Brexit on Facebook embrace linguistic, metagraphemic and visual means. Linguistic means include lexical (dysphemisms, metaphors), morphological (pronouns, modal verbs) and syntactic means (rhetorical questions, conditional sentences, repetitions). Most widespread are such metagraphemic means as exclamation marks, capitalization and suspension dots, which are used to express dissatisfaction of the narrator or their ironic attitude. Visual means in small stories of Brexit aim mostly at creating an ironic effect, but can also be used to intensify evaluation of political decisions, argumentation and alignment of political considerations. Visual means characteristic of small stories of Brexit are divided into narrative/visual adaptations, precedent images, and visual reiterations.

In small stories on Facebook, the virtual discursive identity of the narrator is constructed, an important component of which is stancetaking. There are three main types of stancetaking in the comments to the posts of Facebook: epistemic, affective, and narrative. They are instantiated by using linguistic, metagraphemic and / or visual means. Epistemic stance deals with the knowledge and experience of the narrator concerning the issue under consideration. It is rendered with the help of modal and evidential markers. Affective stance conveys the feelings, emotions and evaluations of the narrator, their subjective attitude to the issue under discussion, interlocutors or third parties. Narrative stance involves conventional means which indicate that the speaker takes on the role of the narrator. Narrative stancetaking in small stories of Brexit on Facebook implies open-endedness of the story which is being told. Narrative stancetaking also indicates that certain segments of the audience are more ratified and involved in communication on Facebook.

Keywords: Brexit, ecologism, genre, Internet discourse, small story, mode of discourse, narrative dimension, narrative-discursive approach, subject positioning, Facebook social network

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Публікації у виданнях, включених до переліку фахових видань України

1. Побережний Д. Жанротвірні ознаки малих наративів про Брекзит в англomовному сегменті Фейсбуку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2017. Вип. 30. С. 170–174. URL: <http://linguistics.journal.kspu.edu/index.php/linguistics/article/view/460/430>
2. Побережний Д. Лінгвістичний статус Інтернет-дискурсу та його ознаки. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі України: Філологічні науки. Мовознавство*. 2020. Вип. 3(407). С. 49–55. URL: https://www.researchgate.net/publication/355439197_Lingvisticnij_status_Internet-diskursu_ta_jogo_oznaki
3. Побережний Д. О. Малі розповіді про Брекзит у коментарях до постів у соціальній мережі "Фейсбук". *Записки з українського мовознавства*. 2021. Вип. 28. С. 337–344. DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2021.28.235563>

Публікація у періодичному науковому виданні, проіндексованому в базі даних Scopus, держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку (Велика Британія):

4. Poberezhnyi D. Stance-taking on Brexit in small stories on Facebook. *Theory and Practice in Language Studies*. 2021. Vol.11, No. 9. P. 998–1006. DOI: <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.1109.04> (Scopus). URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85114313330&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&sid=d2c196590d89579abc0b80fb6d2323e3&sot=b&sdt=b&sl=67&s=TITLE-ABS-KEY%28Stance-taking+on+Brexite+in+small+stories+on+Facebook%29&relpos=0&citeCnt=0&searchTerm=>

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Побережний Д. О. Позиціювання суб'єкта наративної діяльності у малих наративах (на матеріалі коментарів до постів у Фейсбуці). *Восьмий міжнародний науковий форум. Сучасна германістика: наукові дискусії*, 23 жовтня 2018 р. : тези доп. Харків, 2018. С. 110–112.
6. Побережний Д. О. Позиціювання українців щодо Брекзиту (на матеріалі малих наративів в україномовному сегменті Фейсбуку). *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація. XVI наукова конференція з міжнародною участю*, 1 лютого 2019 р.: тези доп. Харків, 2019. С. 132–133.
7. Побережний Д. О. Малий наратив як різновид наративної діяльності в комунікативному просторі Інтернету. *Виклики та парадокси соціальної взаємодії в постмодерному світі: лінгвістичний та психологічний аспекти : I Міжнар. наук.-практ. конф.*, 11-12 квітня 2019 р.: тези доп. Луцьк, 2019. С. 84–86.
8. Побережний Д. О. Використання додатків фейсбуку під час викладання англійської мови. *Сучасна германістика: мова і світ людини : IX Міжнародний заочний науковий Форум*, 21 жовтня 2020 р.: тези доп. Харків, 2020. С. 96-98.
9. Poberezhnyi D. Using Facebook Applications in Teaching English Online. *Megatrends and Media 2021: HOME OFFICETAINMENT*, 21 квітня 2021 р.: тези доп. Трнава, 2021. URL: <https://fmk.sk/megatrends-and-media/> (Scopus).

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	16
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДВАЛИНИ	
НАРАТИВНО-ДИСКУРСИВНОГО ОПИСУ МАЛИХ РОЗПОВІДЕЙ	
ПРО БРЕКЗИТ У СОЦІАЛЬНІЙ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ “ФЕЙСБУК” ...	29
1.1 Інтернет-дискурс як дигітальний тип дискурсу	30
1.2 Гіпержанр соціальних інтернет-мереж, його жанри та субжанри	36
1.3 Поняття наративу у світлі лінгвістичних підходів	46
1.4 Мала розповідь в екологічній системі соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”	56
1.5 Позиціювання суб’єкта дискурсивної діяльності	66
1.6 Мультиmodalність дискурсу	68
1.7 Брекзит як дезінтеграційний процес у межах Євросоюзу: дискурсивний аспект	74
1.8 Методика дослідження малих розповідей про Брекзит у коментарях до постів соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”	82
1.8.1 Процедура добору матеріалу дослідження	83
1.8.2 Методичний алгоритм дослідження	83
Висновки до розділу 1	91
РОЗДІЛ 2 НАРАТИВНІ ТА ДИСКУРСИВНІ ВЛАСТИВОСТІ	
МАЛИХ РОЗПОВІДЕЙ ПРО БРЕКЗИТ В АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ	
СЕГМЕНТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ “ФЕЙСБУК”	94
2.1 Субжанри малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”	94
2.1.1 Останні новини	94
2.1.2 Прогнози	98

2.1.3 Спільні розповіді	103
2.2 Наративні виміри малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”	107
2.2.1 Гіперавторство	108
2.2.2 Оповідність	113
2.2.3 Ситуаційність	117
2.2.4 Нелінійність	122
2.2.5 Гіпертекстуальність	125
2.3 Інструментарій дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі «Фейсбук»	129
2.3.1 Мовні засоби	129
2.3.2 Метаграфемні засоби	137
2.3.3 Візуальні засоби	141
Висновки до розділу 2	148
РОЗДІЛ 3 ПОЗИЦІЮВАННЯ СУБ’ЄКТА МАЛОЇ РОЗПОВІДІ ПРО БРЕКЗИТ У КОМЕНТАРЯХ ДО ПОСТІВ У СОЦІАЛЬНІЙ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ “ФЕЙСБУК”	149
3.1 Позиція суб’єкта малої розповіді про Брекзит як мультимодальне дискурсне утворення	149
3.2 Типи суб’єктного позиціювання у малій розповіді	158
3.2.1 Епістемічне позиціювання	159
3.2.1.1 Модальні маркери	159
3.2.1.2 Маркери евіденційності	177
3.2.2 Афективне позиціювання	183
3.2.2.1 Емотивні маркери	184
3.2.2.2 Оцінні маркери	188
3.2.3 Наративне позиціювання	191
Висновки до розділу 3	200

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	203
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	207
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ	233
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	233
ДОДАТКИ	234
ДОДАТОК А. СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ	235
ДОДАТОК Б. ХРОНОЛОГІЯ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОСОЮЗУ	237

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

СІМ – соціальна інтернет-мережа

СІМФ – соціальна інтернет-мережа “Фейсбук”

МІД – мережевий інтернет-дискурс

ВСТУП

Інтернет є особливою екосистемою реалізації дискурсивних явищ, зокрема, наративних форм дискурсу. У соціальних мережах знаходять родючий ґрунт наративи як про визначні суспільні події, так і події особистого життя індивідів. На цьому ґрунті з'являються нові наративні форми. На відміну від канонічних наративів, на вивченні яких були зосереджені зусилля дослідників у ХХ ст., наративи у мережі “Інтернет” є непрототиповими: вони характеризуються нелінійністю, фрагментарністю, незавершеністю, плінністю, відсутністю сюжетної структурованості та спільним авторством.

Дисертаційну працю присвячено опису наративних і дискурсивних властивостей малих розповідей про Брекзит, оприлюднених у коментарях до постів в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”. Малі розповіді розглянуто з позицій наративно-дискурсивного підходу, що базується на теоретико-методологічних засадах еколінгвістики. Еколінгвістичний підхід передбачає розгляд малих розповідей у нерозривній єдності з середовищем їхнього побутування, яким у цій дисертації обрано соціальну інтернет-мережу “Фейсбук”.

На позначення дискурсної реалізації непрототипового наративу, услід за М. Бамбергом і О. Георгакопулу [122], ми застосовуємо термін “*мала розповідь*” (англ. small story), потрактований як невеликий за обсягом зразок наративної діяльності індивідуального суб'єкта. У дисертації розглядається наративна діяльність суб'єкта в дигітальному середовищі всесвітньої мережі “Інтернет” у єдності мовних, метаграфемних та візуальних засобів.

Хоча науковці іноді ототожнюють зміст термінів “наратив” (англ. narrative) та “розповідь”, або “історія” (англ. story) (наприклад, [242, с. 97], у цьому дослідженні їх розмежовано у такий спосіб: розповідь – це дискурсивна подія, в якій виражається ідентичність оповідача [236, с. 50], а наратив – це культурний жанр розповіді [там само], тобто сукупність припущень, що лежать

в основі розповіді (the story's underlying assumptions) [125, с. 96]. Як зазначають Р. Харре і Й. Брокмейер [132, с. 32], наратив – це “інструкція” з конструювання онтологічно визначеної реальності. Іншими словами, розповідь – це дискурсивна діяльність оповідача у конкретній ситуації, а наратив – це модель розповіді, що поєднує абстраговані спостерігачем (співрозмовником, дослідником тощо) специфічні риси цієї розповіді. Наголосимо, що залежно від дослідницького підходу розповідь може вивчатися й як конкретна реалізація наративу (англ. instantiation), і як власне наратив, тобто тип (англ. type) розповіді. Уважаючи доцільним диференціювати ці ракурси вивчення об’єкта нашого дослідження, у першому випадку ми застосовуємо термін “розповідь”, а у другому – “наратив”.

Малі розповіді в дигітальному середовищі вже привертали увагу дослідників [121; 161, 162, 163; 164], але малі розповіді про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” ще очікують на вивчення, зокрема, з позицій наративно-дискурсивного підходу. Окрім того, недостатньо розробленою на сьогодні залишається жанрова типологія інтернет-дискурсу [24, с. 235]. Це свідчить про доцільність звернення до аналізу малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”. Аналіз малих розповідей про цей найзначніший у Європі дезінтеграційний процес набуває особливої значущості в епоху глобальної політичної кризи, що є прикметною рисою сьогодення. Однак Брекзит порушив життя британців і в особистому плані, що виявилось в їхньому спілкуванні в соцмережах.

Сучасна лінгвістика, як і інші наукові дисципліни, повинна зробити свій внесок у запобігання глобальній політичній кризі та налагодження міжнародних стосунків. Мовознавчі розвідки не можуть безпосередньо вплинути на політичну ситуацію, але вони здатні переконливо продемонструвати, як втілюється в інтернет-дискурсі ставлення громадян до політичних змін, як вони усвідомлюють власну роль у цих змінах. З огляду на це, звернення до опису наративних і дискурсивних властивостей малих розповідей про Брекзит у

комунікативному просторі Інтернету є нагальним завданням лінгвістики, важливість розв'язання якого підсилюється й тим, що, звертаючись до лінгвістичного аналізу однієї з важливих соціополітичних подій сучасності, у дослідженні розроблено і застосовано до аналізу емпіричного матеріалу нову методику наративно-дискурсивного аналізу малих розповідей.

Об'єктом дослідження є малі розповіді про Брекзит у коментарях до постів в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”, а **предметом** – їхні наративні та дискурсивні властивості.

Метою дослідження є виявлення того, в який спосіб автори малих розповідей в соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” конструюють власний досвід соціально-політичної події Брекзиту шляхом використання певних мовленнєвих засобів і прийомів та екстралінгвальних семіотичних ресурсів.

Поставлена мета передбачає послідовне вирішення таких **завдань**:

- систематизувати відомості про ознаки і структуру інтернет-дискурсу і на цьому підґрунті виявити й описати жанрову організацію соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”;
- впорядкувати підходи до аналізу наративу і типології наративів для встановлення місця малої розповіді в екологічній системі соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”;
- узагальнити підходи до аналізу поняття позиції суб'єкта для виявлення зв'язку стансу і наративності;
- схарактеризувати наративні виміри малих розповідей про Брекзит в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук” (гіперавторство, оповідність, ситуаційність, нелінійність, гіпертекстуальність);
- виявити та описати мовні та позамовні засоби здійснення дискурсивного впливу, які застосовуються у малих розповідях про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”;

- розкрити особливості позиціювання суб'єкта малої розповіді про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” мовними та позамовними засобами.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах держбюджетної науково-дослідної теми факультету іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна “Еколінгвістичний підхід до аналізу іноземних мов та процесу їх навчання у закладах вищої освіти України” (номер державної реєстрації 0119U002534). Автор дисертації є виконавцем теми.

Матеріал дослідження становлять 1237 малих розповідей про Брекзит у коментарях до постів п'яти провідних Брекзит-спільнот в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук” (*Brexit News, Brexit, Very Brexit Problems, Reuters* та *BBC News*). Відбір спільнот здійснено за такими критеріями: кількість членів (від 30000 до 203000), популярність, коментованість, впливовість, наявність постів за темою Брекзиту. Корпус дослідження сформовано шляхом суцільного вибирання з цих джерел у період з червня 2016 р., тобто з початку процесу виходу Великої Британії з Євросоюзу, по травень 2021 р., тобто включаючи період пост-Брекзиту.

Складний об'єкт (мала розповідь як мультимодальне дискурсне утворення) потребує адекватного **теоретико-методологічного обґрунтування** шляхом застосування методів і понять інтеграційної лінгвістики [197]. Загальнонауковим методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження є екологізм – гуманістичний принцип життя людини, заснований на ідеї її гармонійного співіснування з природою. Екологізм є світоглядним принципом, тобто він охоплює не лише наукове знання, а й виходить за його межі [18, с. 52]. У цьому дослідженні екологізм виступає у його “науковій” іпостасі, реалізованій в конкретно-наукових

методологічних принципах еколінгвістики – холістичності, інтеграційності, динамізмі та синергійності [239, с. 6–25].

На цих принципах базується застосований у дисертації *наративно-дискурсивний підхід*, що поєднує методологічні настанови аналізу дискурсу з настановами наративного аналізу. Наративний аналіз передбачає виявлення у тексті наперед встановлених наративних категорій [192, с. 1–38], тобто цей ракурс аналізу свідчить про доцільність застосування дедуктивного методу: від знання загальних закономірностей – до виявлення конкретних проявів. Наративний аналіз є “макро-аналізом” цілого тексту, що виступає одиницею такого аналізу. Дискурсивний аналіз, навпаки, зосереджує увагу на тому, як учасники дискурсу конструюють текстові категорії [166], тобто такий ракурс розгляду об’єкта передбачає використання індуктивного методу, суть якого міститься у переході від окремих фактів до узагальнень. Таким чином, дискурсивний аналіз віддає пріоритет “мікро-аналізу” тексту у контексті у широкому розумінні; одиницями тут виступають мовні та позамовні засоби та прийоми творення дискурсивних смислів.

Відповідно до вищевикладених міркувань, у роботі застосовано комплексну **методику дослідження**, що передбачає поєднання загальнонаукових методів (індукції, дедукції, аналізу й синтезу, спостереження) і спеціальних методів наратології, генристики, дискурсивної та мультимодальної лінгвістики, що уможлиблює виявлення наративної специфіки та дискурсивних властивостей аналізованих малих розповідей. На підготовчому етапі добору матеріалу дослідження використано метод *спостереження* над емпіричним матеріалом і метод *суцільного вибирання*. На першому, власне дослідницькому, етапі застосовано метод *жанрового моделювання* для встановлення жанрових ознак інтернет-дискурсу та виявлення субжанрів малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”. Метод *наративного аналізу* використано під час розгляду наративних вимірів досліджуваних текстів (гіперавторство, оповідність,

ситуаційність, нелінійність, гіпертекстуальність), метод *прагматичного аналізу* залучено до виявлення мовленнєвого впливу малих розповідей про Брекзит, а метод *мультимодального аналізу дискурсу* – для виявлення впливу метаграфемних та візуальних засобів. На другому етапі дослідження, спрямованому на встановлення особливостей позиціювання суб'єкта малої розповіді про Брекзит, було використано методи *семантичного, прагматичного та контекстуального аналізу* для виявлення засобів епістемічного, афективного та наративного позиціювання суб'єкта малої розповіді про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук". Одиницею аналізу на першому етапі дослідження є мала розповідь про Брекзит у єдності мовних, метаграфемних та візуально-зображальних засобів, а на другому етапі – висловлення у контексті, що розуміється широко (мовний контекст та різні види позамовного контексту – ситуативний, суспільно-політичний, культурний тощо).

Теоретичною базою дисертації є праці мовознавців, що здійснюють дослідження в одному з чотирьох напрямів, пов'язаних у межах загальної концепції цього дослідження: дигітальна лінгвістика [19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26; 113, 114; 228, 229, 230], теорія малої розповіді [122; 162, 164; 165], “вимірна” теорія наративу [215] та теорія позиціювання суб'єкта [103; 151; 153; 187].

Це дає підставу сформулювати **гіпотезу дослідження** у такий спосіб: в екологічній системі соціальної інтернет-мережі “Фейсбук” малі розповіді про Брекзит англomовних користувачів набувають наративної визначеності в термінах гіперавторства, оповідності, ситуаційності, нелінійності та гіпертекстуальності завдяки комплексній взаємодії мовних, метаграфемних та візуальних засобів під час дискурсного смислотворення, через які автор розповіді позиціонує себе відносно соціально-політичної події Брекзиту у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”.

Наукову новизну отриманих результатів визначено розбудовою наративно-дискурсивного підходу в межах еколінгвістичних студій. У ній *уперше*: 1) встановлено місце малої розповіді про Брекзит в екологічній системі соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”; 2) виявлено субжанри аналізованих малих розповідей; 3) схарактеризовано наративні виміри малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”; 4) виявлено мовні, метаграфемні та візуальні засоби дискурсивного впливу досліджуваних малих розповідей; 5) виявлено мовні та позамовні засоби позиціювання суб’єкта малої розповіді про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”. У роботі *уточнено*: 1) співвідношення термінів “інтернет-дискурс”, “електронний дискурс”, “комп’ютерний дискурс” та “мережевий дискурс”; 2) структуру гіпержанру соціальних інтернет-мереж.

Новизну дослідження узагальнено в **положеннях, що виносяться на захист**:

1. Малі розповіді в інтернет-дискурсі є непрототиповим різновидом наративної діяльності, співвідносним із фрагментарними, обривчастими історіями, якими інтернет-користувачі діляться під час спілкування у соціальних мережах. Мала розповідь у субжанрі коментаря соціальної мережі “Фейсбук” поєднує ознаки усного і письмового модусів дискурсу: попри письмову форму вираження, оповідачі можуть залишати коментарі до коментарів у режимі поточного часу або асинхронно, вступаючи в діалог, зумовлюючи унікальність відповідної дискурсивної події та її результату – цілісного блоку тексту коментарів, залежного від інтернет-середовища.

2. Наративно-дискурсивний підхід, що належить до загального річища еколінгвістики, дозволяє надати адекватний сучасному стану мовознавчої науки опис малих розповідей як складників екосистеми віртуального простору XXI ст. Поєднання наративного і дискурсивного ракурсів розгляду малих розповідей дозволяє виявити їхню жанрову специфіку та з’ясувати, як

специфічні засоби і прийоми використання мови забезпечують наративну визначеність малих розповідей у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”.

3. Інтернет-дискурс є гіпержанром, що охоплює жанри сайту, блогу, соціальної мережі, електронної бібліотеки тощо. Жанр соціальної інтернет-мережі представлений такими субжанрами, як пост, коментар, персональна сторінка, статус, чат тощо. Досліджувані малі розповіді становлять різновид наративної діяльності, що належить до субжанру коментаря до посту у межах жанру соціальної інтернет-мережі “Фейсбук” гіпержанру інтернет-дискурсу.

4. За жанровими ознаками малі розповіді про Брекзит поділяються на надзвичайні новини, прогнози та спільні розповіді. Надзвичайні новини повідомляють про поточні події, пов’язані з Брекзитом. Прогноз повідомляє про пов’язану з Брекзитом уявну або гіпотетичну політичну ситуацію, наслідки Брекзиту тощо. Залежно від природи ситуації розмежовуються загальні та конкретні прогнози. Спільна розповідь є тематично обумовленою, створюваною зусиллями декількох оповідачів у межах одної гілки обговорення. За цим параметром розмежовуються внутрішні та зовнішні спільні розповіді.

5. Наративну специфіку малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” зумовлюють такі виміри: гіперавторство, оповідність, ситуаційність, нелінійність, гіпертекстуальність. Авторство малих розповідей про Брекзит носить синергетичний характер, перетворюючись на гіперавторство. Оповідність малих розповідей про Брекзит співвідносна із зацікавленістю читача. Малі розповіді у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” можуть характеризуватися високим, помірним, або низьким ступенем оповідності. Ситуаційність малої розповіді є якісним наративним виміром, що піддається кількісному вимірюванню числом знаків уподобання ("лайків"), що можуть позначати схвалення, сміх, подив, сум, злість або вподобу. Вимір нелінійності малих розповідей про Брекзит має низку структурних особливостей, а саме, замкнену й змінну послідовність,

багатолінійність та відкритість кінця. Нелінійність може виявлятися у межах однієї малої розповіді або між окремими малими розповідями, поділяючись на внутрішню і зовнішню. Гіпертекстуальність досліджуваних розповідей має переважно мультимодальний характер, втілюючись, зокрема, в інтернет-мемах.

6. Дискурсивний вплив у малих розповідях про Брекзит здійснюється за допомогою мовних, метаграфемних та візуальних засобів. Мовні засоби дискурсивного впливу поділяються на лексичні (дисфемізми, метафори), морфологічні (займенники, модальні дієслова) та синтаксичні (риторичні запитання, умовні речення, повтори). До найпоширеніших метаграфемних засобів належать знаки оклику, уживання великих літер та три крапки, що служать вираженню невдоволення або іронічного ставлення оповідача. Візуальні засоби дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит спрямовані переважно на створення іронічного ефекту, але можуть підкріплювати оцінку політичних рішень, аргументацію та узгодження політичних міркувань. Візуальні засоби малих розповідей про Брекзит поділяються на наративно-візуальні адаптації, прецедентні зображення та візуальні повтори.

7. У малих розповідях у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” конструюється віртуальна дискурсивна особистість оповідача, важливим складником якої є суб’єктне позиціонування. Виявлено три основні типи позиціонування суб’єкта у коментарях до постів соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”: епістемічне, афективне та наративне. Вони актуалізуються мовними, метаграфемними та візуальними засобами. Епістемічний тип позиціонування, що спирається на знання та досвід оповідача з обговорюваної теми, реалізується за допомогою модальних та евіденційних маркерів. Афективне позиціонування вказує на почуття, емоції та оцінки оповідача, його суб’єктивне, не пов’язане з фактами та знаннями, ставлення до предмета обговорення, співрозмовників або інших осіб. Афективне позиціонування

здійснюється шляхом залучення емоційно-оцінних засобів. Наративне позиціонування суб'єкта передбачає використання конвенційних засобів, що вказують на те, що мовець постає як оповідач малої розповіді.

Теоретична значущість роботи полягає у розбудові теоретичних підвалин дигітальної наратології (опис малих розповідей про Брекзит як непрототипових наративів), генристики (поглиблення наукового знання про жанрову будову соціальної інтернет-мережі “Фейсбук” як складника нового комунікативного простору), дискурсології (виявлення інструментів дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”), мультимодальної лінгвістики (виявлення мовних, метаграфемних та візуальних засобів дискурсивного впливу та позиціонування суб'єкта у малих розповідях про Брекзит).

Практичне значення отриманих результатів міститься в можливості їхнього використання у лекційних курсах з лінгвокраїнознавства (тема “Політична система Великої Британії”), стилістики англійської мови (теми “Стилістика тексту”, “Функціональні стилі”), теоретичної граматики англійської мови (теми “Комунікативний синтаксис”, “Прагматичний синтаксис”), загального мовознавства (тема “Мова і суспільство”), спецкурсів із дискурсології, лінгвістики тексту та медіа-лінгвістики, а також у практиці викладання англійської мови та у наукових розвідках студентів та аспірантів. Здобуті результати можуть бути використані у роботі психологів, соціологів та педагогів для формування політичної свідомості українців.

Апробацію матеріалів дисертації здійснено на засіданнях кафедри англійської філології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (2017–2021 рр.), а також шести міжнародних конференціях, до числа яких належать: Міжнародна науково-практична конференція “Лінгвістика XXI століття: здобутки та перспективи” (Херсон, 15-17 листопада 2017 р.); VIII Міжнародний науковий Форум “Сучасна германістика: наукові дискусії” (Харків, 23 жовтня 2018 р.); XVIII наукова

конференція з міжнародною участю “Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація” (Харків, 1 лютого 2019 р.); I Міжнародна науково-практична конференція “Виклики та парадокси соціальної взаємодії в постмодерному світі: лінгвістичний та психологічний аспекти” (Луцьк, 11-12 квітня 2019 р.), IX Міжнародний заочний науковий Форум “Сучасна германістика: мова і світ людини” (Харків, 21 жовтня 2020 р.), Міжнародна наукова конференція “Megatrends and Media 2021” (Трнава, Словаччина, 21 квітня 2021 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення й результати дисертаційного дослідження висвітлено у 10 одноосібних публікаціях, з яких три статті надруковано в наукових фахових виданнях України, одну статтю – в зарубіжному спеціалізованому журналі, індексованому у наукометричній базі даних Scopus, а також у шести тезах доповідей на наукових конференціях, одна з яких, закордонна, входить до наукометричної бази даних Scopus.

Обсяг та структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками, загальних висновків, списку наукових джерел (254 позиції, з них 139 – іноземними мовами), списку довідкової літератури (5 позицій), джерел ілюстративного матеріалу (6 позицій) та додатку. Загальний обсяг роботи становить 241 стор. (10,27 д. а.), обсяг основного тексту – 195 стор. (8,5 д. а.).

У *вступі* обґрунтовано вибір теми дисертації, визначено її актуальність, окреслено мету і завдання, виділено об’єкт і предмет дослідження, схарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення здобутих результатів, сформульовано положення, що виносяться на захист, наведено відомості про апробацію результатів та структуру роботи.

У *першому* розділі “Теоретико-методологічні підвалини наративно-дискурсивного опису малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” висвітлено теоретичні підвалини лінгвістичного опису

малих розповідей; систематизовано наявні на сьогодні наукові дані про ознаки й жанрову організацію інтернет-дискурсу; виявлено жанрові ознаки соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”, встановлено її субжанри; простежено етапи становлення наратології та систематизовано підходи до аналізу наративів і виокремлення їхніх типів; надано визначення змісту терміна “мала розповідь”; узагальнено теоретичні підвалини лінгвістичного опису позиціювання суб’єкта дискурсивної діяльності та схарактеризовано дезінтеграційний процес Брекзиту у дискурсивному аспекті. Останній підрозділ першого розділу містить опис поетапної методики дослідження малих розповідей про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” .

Другий розділ роботи присвячено опису наративних та дискурсивних властивостей малих розповідей про Брекзит у коментарях до постів в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”. У першому підрозділі цього розділу розглянуто субжанри малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”: останні новини, прогнози та спільні розповіді. Другий підрозділ аналізує наративні виміри малих розповідей про Брекзит: гіперавторство, оповідність, ситуаційність, нелінійність, гіпертекстуальність. У третьому підрозділі розглянуто мовні та позамовні засоби дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит.

Третій розділ дисертації присвячено опису лінгвальних та позалінгвальних засобів епістемічного, афективного та наративного позиціювання суб’єкта малої розповіді про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”.

У загальних висновках підбито підсумки дослідження та окреслено перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДВАЛИНИ НАРАТИВНО-ДИСКУРСИВНОГО ОПИСУ МАЛИХ РОЗПОВІДЕЙ ПРО БРЕКЗИТ У СОЦІАЛЬНІЙ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ "ФЕЙСБУК"

На початку нового тисячоліття соціальні інтернет-мережі (далі СІМ) стають основним складником життєвого простору сучасної людини: особисте, професійне та міжнародне спілкування якої у великих масштабах перенеслося у “глобальне павутиння”. Комунікативні процеси у СІМ сьогодні активно конкурують з міжособистісною та масовою комунікацією одночасно. Саме тому сучасні дослідники констатують виникнення нового, гібридного за своєю природою, типу комунікації – масової самокомунікації [138]. Інформація, що розміщується користувачами у СІМ, є водночас індивідуальною і такою, що виходить за межі особистісного спілкування у простір масової комунікації. За таких умов СІМ, що є ефективними платформами мультимедійної передачі даних, перетворюються на потужні інформаційні канали.

Сьогодні практично будь-яка значуща для певного соціуму подія коментується й оцінюється в СІМ, архітектура яких стрімко розвивається. Це виявляється не лише в удосконаленні програмного забезпечення СІМ, а й у модифікації існуючих в їхніх межах жанрів і формуванні нових. Загальновизнаним є положення про те, що тип засобу комунікації, яким користуються у суспільстві, впливає на зміст повідомлення [201]. Перехід від модерну до постмодерну спричинив зміну форм, жанрів та способів, якими людина керується у самовираженні та самоідентифікації.

Спілкування у мережі “Інтернет”, взаємодія у віртуальному просторі, що здійснюються в різних сферах діяльності людини, зумовлює значний інтерес лінгвістів до вивчення інтернет-комунікації в різних аспектах, перш за все, з позицій дискурсології та віртуальної генрістики.

Епоха постмодерну, що стимулювала розвиток інтернет-комунікації та СІМ, вчинила значний вплив на екосистему, в якій існує людина, її стосунки з довкіллям, у тому числі, віртуальною дійсністю. Екологізм, що є загальнонауковою методологічною настановою, становить сучасну альтернативу антропоцентризму ХХ ст., співвідносячи мовленнєві явища з середовищем їхнього існування. Екологічний підхід, застосований у роботі, покликаний розкрити сутність віртуальної комунікації через інтеграційність, поєднання методів та підходів споріднених наук у широкому міждисциплінарному контексті.

Малі розповіді у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" (далі СІМФ), що перебувають у фокусі уваги у цьому дослідженні, є новим різновидом канонічного наративного жанру розповіді. Для виявлення їхнього лінгвістичного статусу у цьому розділі витлумачено зміст поняття інтернет-дискурсу, визначено його жанровий склад, наведено огляд лінгвістичних підходів до тлумачення змісту терміна “наратив”, уточнено поняття малої розповіді, схарактеризовано дискурсивні аспекти процесу виходу Великої Британії з Євросоюзу та наведено методикку дослідження малих розповідей про Брекзит в англійськомовному сегменті СІМФ.

1.1 Інтернет-дискурс як дигітальний тип дискурсу

У найзагальнішому вигляді дискурс визначають як “контекстуалізовану розумово-комунікативну діяльність, що постає як єдність процесу і результату й охоплює екстралінгвістичний і власне лінгвістичний аспекти” [107, с. 37]. Однак дискурсивну діяльність можна розуміти і, відповідно, вивчати в різних ракурсах: як конкретне висловлення / текст у контексті або як тип комунікативної події, що тлумачиться як сукупність споріднених за певними ознаками висловлень / текстів. У цьому дослідженні термін "дискурс" розуміється переважно у другий спосіб – як сукупність текстів,

об'єднаних за певними ознаками. До конкретних комунікативних подій, тобто дискурсу у першому розумінні, застосовуємо терміни “висловлення” і “текст у контексті”.

Виникнення нового комунікативного середовища – мережі “Інтернет” – спричинило появу нового типу дискурсу – інтернет-дискурсу, що визначається як «масив електронних, аудіо- та відеотекстів у сукупності з екстралінгвістичними факторами, пов'язаних між собою системою гіперпосилань, доступ до яких забезпечується входом в мережу “Інтернет” за допомогою комп'ютера чи альтернативних мультимедійних приладів” [30, с. 7].

Д. Кристал наводить детальний перелік лінгвістичних ознак інтернет-дискурсу. Він зазначає, що цей тип дискурсу вирізняється синтезом писемного та усного мовлення [144, с. 20–23]. Найважливішим критерієм розмежування типів дискурсу є протиставлення по модусу, або каналу передачі інформації [52, с. 6]. За цією термінологією, інтернет-дискурс характеризується поєднанням усного і письмового модусів, що утворює електронний, або електронно-опосередкований модус дискурсу. Цей модус посідає проміжне положення між усним і письмовим модусами, адже йому притаманні такі ознаки: візуально-графічний канал передавання інформації, швидкість створення тексту, що є середньою між письмовим та усним модусами дискурсу, віртуальний контакт учасників дискурсивної взаємодії; за мовною структурою електронно опосередкований дискурс набагато ближче до усного дискурсу, ніж традиційне письмо [там само, с. 10].

З розвитком інтернет-технологій письмова мова поступово почала функційно нагадувати усну; така ситуація спостерігається, наприклад, в інтернет-жанрах чату і форуму. Таким чином, інтернет-дискурс інтегрує деякі особливості усного та письмового дискурсів, що спричиняє постійне оновлення існуючих жанрів і формування нових. Так, наприклад, жанр персональної сторінки у СІМ має спільні риси з існуючим жанром блогу.

На сьогодні не існує чіткого визначення комунікативного інтернет-середовища, що зумовлює наявність низки близьких (а іноді й тотожних) за змістом термінів, таких як “інтернет-дискурс”, “мережевий дискурс”, “дигітальний дискурс”, “комп’ютерний дискурс” та “електронний дискурс”. В основу відповідних номінацій покладено семантичні ознаки, співвідносні з засобами і способами комунікації. Це, у свою чергу, викликає термінологічні непорозуміння. Нерідко семантичне наповнення цих термінів робить їх взаємозамінними і водночас суперечливими. Для доведення цього твердження розглянемо зміст цих термінів детальніше.

Інтернет-дискурс включає комунікацію за допомогою різних електронних засобів, що є підставою введення у науковий обіг терміна “електронний дискурс”. Електронний дискурс вступає в гіперо-гіпонімічні зв’язки з комп’ютерним дискурсом, де електронний засіб є гіперонімом, а комп’ютер та інші види електронної техніки – гіпонімами. У науковій літературі існує практика ототожнення комп’ютерного дискурсу та інтернет-дискурсу, що, на нашу думку, є неприпустимим [75, с. 51], оскільки в основу відповідних номінацій покладено різні семантичні ознаки, спрямовані на позначення окремих явищ.

Комп’ютерний дискурс не обов’язково включає інтернет-середовище, оскільки він може бути обмежений взаємодією користувача і комп’ютера без доступу до всесвітньої мережі. Таким чином, комп’ютерний дискурс може бути опосередкований мережею “Інтернет”, і тоді його слід визначати як комп’ютерний онлайн (online) інтернет-дискурс. У свою чергу, взаємодію користувача і комп’ютера (або навіть декількох користувачів в умовах дрібних локальних мереж) без доступу до всесвітньої мережі “Інтернет” слід тлумачити як комп’ютерний оффлайн (offline) дискурс.

Зміст поняття електронного дискурсу значно ширше за зміст поняття комп’ютерного дискурсу, оскільки він охоплює еволюцію технічних засобів від простих до складних електронних приладів – комп’ютерів. Сучасний

електронний комп'ютер, на відміну від інших електронних приладів (рації, пейджеру, мобільного та стаціонарного телефону без процесору, механічних цифрових та аналогових комп'ютерів тощо), характеризується наявністю головної складової апаратного забезпечення комп'ютера – процесора, здатного опрацьовувати інформацію і виконувати інструкції користувача. Саме тому спілкування за допомогою рації, стаціонарного чи мобільного телефону без операційної системи доцільно визначати як електронний дискурс, тоді як комунікація, опосередкована смартфонами, персональними комп'ютерами, ноутбуками, планшетними комп'ютерами тощо, кваліфікується як електронний комп'ютерний дискурс. За умови доступу до всесвітньої мережі “Інтернет” такий вид комунікативної взаємодії тлумачиться у дисертації як електронний комп'ютерний інтернет-дискурс. Однак, зважаючи на те, що саме він є найбільш поширеним різновидом інтернет-дискурсу, надалі під терміном “інтернет-дискурс” ми розуміємо саме електронний комп'ютерний інтернет-дискурс.

З'ясування змісту терміна “дигітальний дискурс” потребує уточнення змісту поняття віртуальної реальності, що протиставляється об'єктивній дійсності і тлумачиться як нова технологія безконтактної інформаційної взаємодії, високорозвиненої форми комп'ютерного моделювання [11]. За допомогою сучасних технічних засобів суб'єкт може зануритися у віртуальну реальність, в якій ним не розмежовуються об'єкти й події віртуального (сконструйованого, змодельованого) та дійсного світів. Світосприйняття суб'єкта актуалізується безпосередньо в його відчуттях. Таким чином, інтернет-дискурс є дигітальним.

Мережевий дискурс та інтернет-дискурс відрізняються масштабністю функціонування відповідних мереж. У широкому сенсі мережа (net) та Інтернет (Internet) є етимологічно схожими (букв. “міжмережевий”, скорочення від *internetwork*, що походить від *inter* – “між” та *network* – “мережа”). У вузькому фаховому розумінні мережа обмежена локальністю

(будь-яка локальна мережа), а Інтернет визначається трансцендентністю, і, тому цей термін нерідко супроводжується метафоричною номінацією “всесвітня павутина” (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Інтернет-дискурс у системі споріднених понять

Таким чином, зміст терміна "інтернет-дискурс" містить семантичні ознаки усіх вищезазначених псевдототожних номінацій: "мережевий дискурс", "віртуальний дискурс", "комп'ютерний дискурс", "електронний дискурс" тощо. У нашому дослідженні **інтернет-дискурс** витлумачено як процес і результат віртуальної розумово-комунікативної діяльності (дигітальний дискурс) у всесвітній мережі “Інтернет” (мережевий дискурс), що реалізується за допомогою різноманітних електронних засобів (комп'ютерний та електронний дискурси), має вербальне та невербальне вираження.

Інституційний інтернет-дискурс охоплює значну частину комунікації в середовищі мережі “Інтернет”, оскільки майже всі соціально-політичні інститути мають свою інформативно-комунікативну зону в кіберпросторі. Це

значно полегшує процеси масового інформування та швидкого запиту. Є підстави стверджувати, що традиційний інституційний (усний і письмовий) дискурс мігрував з площини об'єктивної реальності у віртуальне середовище, де частково змінив свої характерні ознаки. У цьому дослідженні у фокусі уваги перебуває мережевий інтернет-дискурс (далі МІД), що з позицій генрістики визначається як жанр інтернет-дискурсу.

Важливою ознакою МІД є гіперпосилання – візуальний маркер, що сигналізує про можливість відвідати інтернет-ресурс. Гіперпосилання являють собою підкреслене та виділене кольором ключове слово чи словосполучення, їхню сукупність або перелік. Основною функцією гіперпосилання є забезпечення можливості навігації електронним текстом, що є суттєвим для нашого дослідження.

О. Горошко виокремлює такі специфічні властивості інтернет-дискурсу [24, с. 230]: 1) обмеженість в засобах вираження – здатність передавати не всю невербальну інформацію, а лише її необхідний у певній ситуації мінімум; 2) емоційність – намагаючись компенсувати брак невербальної інформації, люди більш емоційно висловлюють свої думки за допомогою вербальних засобів; 3) анонімність – відомості про учасників спілкування можуть бути неповними, помилковими або взагалі відсутніми; 4) дистантність – люди, які зв'язуються через мережу “Інтернет”, можуть мати будь-яке фізичне розташування; 5) розкутість – ця характеристика інтернет-дискурсу є наслідком його анонімності й дистантності: за цих умов адресант може більш вільно висловлювати свої думки; 6) гіпертекстуальність та інтерактивність – тексти можуть зв'язуватися з допомогою посилань, при цьому читач може перейти за посиланням за власним бажанням, а може й не перейти; це є ознакою інтерактивності; 7) глобальність – інформація є досяжною з будь-якої точки, де наявний інтернет-зв'язок, і в більшості випадків доступна широкому колу осіб або навіть всім користувачам Інтернету.

Інтернет-дискурс є відносно новим типом дискурсу, що розвинувся у ХХІ ст. саме завдяки розширенню можливостей комунікації в мережі “Інтернет”. Цифровізація міжособистісного спілкування, за якої комуніканти (адресант і адресат) продовжують змінювати ролі на більш-менш рівних засадах, привела до появи масової самокомунікації [149, с. 6] – різновиду комунікації, що пов’язує безліч адресатів та адресантів як у прямому ефірі (наприклад, у відеодзвінку), так і в інтернет-мережі взагалі (наприклад, оповідь під зробленим дописом). Таким чином, масова самокомунікація поєднує в собі особливості міжособистісного та масового спілкування та є визначальною рисою інтернет-дискурсу. Швидке зростання цієї форми спілкування спричинило появу нових жанрів і субжанрів інтернет-дискурсу.

1.2 Гіпержанр соціальних інтернет-мереж, його жанри та субжанри

Тлумачення дискурсу як сукупності текстів, що мають певні спільні ознаки, пов’язане з поняттям мовленнєвого жанру. За М. М. Бахтіним, мовленнєвий жанр – це відносно стійкий тематично, композиційно і стилістично тип висловлювання [10, с. 159–160]. Т. В. Яхонтова залучає до визначення мовленнєвого жанру досягнення сучасної когнітивно-комунікативної лінгвістики і визначає мовленнєві жанри як формати комунікації із заданою когнітивною структурою і зумовленими нею лінгвальними особливостями [115, с. 109-110]. Мовленнєвий жанр структурує комунікативний процес, створюючи колективні очікування щодо форми та змісту спілкування, у такий спосіб полегшуючи комунікацію.

Під час дослідження мовленнєвої поведінки учасників ситуації, окрім структурних особливостей висловлення та комунікативних цілей учасників комунікації, слід урахувати комунікативну ситуацію: на жанр впливає

складний комплекс зовнішніх умов спілкування і внутрішніх станів комунікантів [152, с. 54].

У проблемному полі віртуальної генристики О. Горошко [26, с. 225] виокремлює низку основних завдань: виявлення, визначення та опис віртуальних категорій; з'ясування відносин між традиційними “паперовими” і віртуальними жанрами; створення моделі опису і функціонування віртуальних жанрів і їхньої типології; аналіз еволюції віртуальних жанрів.

Новітні дослідження в області віртуальної генристики присвячені вивченню таких специфічних жанрових форм інтернет-комунікації, як персональна сторінка, блог, чат, демотиватор, статус, байлайн (від англ. *by* – “поруч” та *line* – “рядок”, що визначається як друкований рядок у газеті чи журналі, зазвичай під заголовком або підзаголовком оповідання із зазначенням прізвища автора) тощо.

Єдиного підходу до класифікації віртуальних (або дигітальних) жанрів на сьогодні немає; бракує й єдності поглядів щодо критеріїв виділення жанрів інтернет-дискурсу. Віртуальні жанри ще не оформилися остаточно. Цього навряд чи можна очікувати у близькому майбутньому, адже вони будуть динамічно розвиватися і видозмінюватися з удосконаленням технологій.

О. Горошко виокремлює три групи віртуальних жанрів [21, с. 347]: 1) традиційні “паперові” жанри – тексти, викладені на сторінках Інтернету у вигляді файлів, без будь-яких змін; 2) мережеві (дигітальні) жанри, що існують тільки в Інтернеті; 3) гібридні жанри, що являють собою традиційні жанри, що значно змінилися під впливом інтернет-технологій.

Однак без певних уточнень запропонована класифікація не може бути застосована до аналізу усіх різновидів текстів, наявних у МІД. Прикладом тут може бути лонгрид (англ. *longread*, або *long-read*), що є одним із форматів подання журналістських матеріалів в Інтернеті. Його відмітною рисою є розбивка тексту на частини шляхом застосування фотографій, відео,

інфографіки тощо [97, п. р.]. Жанрова належність лонгріду не є однозначною. З одного боку, це традиційний журналістський текст, з іншого боку, його специфіку визначають сучасні інтернет-технології. Отже, його можна віднести і до другої, і до третьої групи жанрів, які виокремлює О. Горошко.

О. Тертичний [99, с. 111] пропонує таку класифікацію жанрів традиційної періодики: 1) інформаційні жанри: замітка, інформаційна кореспонденція, інформаційний звіт, інформаційне інтерв'ю, бліц-опитування, питання-відповідь, репортаж, некролог; 2) аналітичні жанри: аналітичний звіт, аналітична кореспонденція, аналітичне інтерв'ю, аналітичне опитування, бесіда, коментар, соціологічне резюме, анкета, моніторинг, рейтинг, рецензія, стаття, журналістське розслідування, огляд, огляд ЗМІ, прогноз, версія, експеримент, лист, сповідь, рекомендація, аналітичний прес-реліз; 3) художньо-публіцистичні жанри: нарис, фейлетон, памфлет, пародія, сатиричний коментар, життєва історія, легенда, епіграф, епітафія, анекдот, жарт, гра. Ця класифікація, однак, не відповідає жанровій структурі онлайн-періодики.

Жанрова структура інтернет-дискурсу складається із трьох основних рівнів: гіпержанрів, жанрів і субжанрів з можливим подальшим розподілом останніх на жанроїди [68, с. 12]. Субжанр – це мінімальна одиниця типології мовленнєвих жанрів, що може дорівнювати одному мовленнєвому акту [88, с. 14], а гіпержанр – жанрове макроутворення, що об'єднує декілька жанрів [34, с. 33]. Жанроїдом називають перехідну форму, що усвідомлюється мовцями як нормативна, але при цьому розташовується в міжжанровому дискурсивному просторі [там само, с. 34].

Ми пристаємо на позицію авторів [24, с. 236], згідно з якою до гіпержанрів інтернет-дискурсу відносять сайт, блог, соціальну інтернет-мережу та електронну бібліотеку. У межах гіпержанру виокремлюються жанри. Так, до гіпержанру блогу належать жанри особистого (авторського, персонального) блогу, "примарного" блогу, що ведеться під чужим іменем,

колективного (соціального) блогу тощо. У жанрі блогу виокремлюються субжанри поста і коментарю. У фокусі цього дослідження перебувають гіпержанр СІМ, жанр СІМФ і субжанр коментарю.

Унаочнимо вищевикладену класифікацію схемою, наведеною на Рис. 1.2.

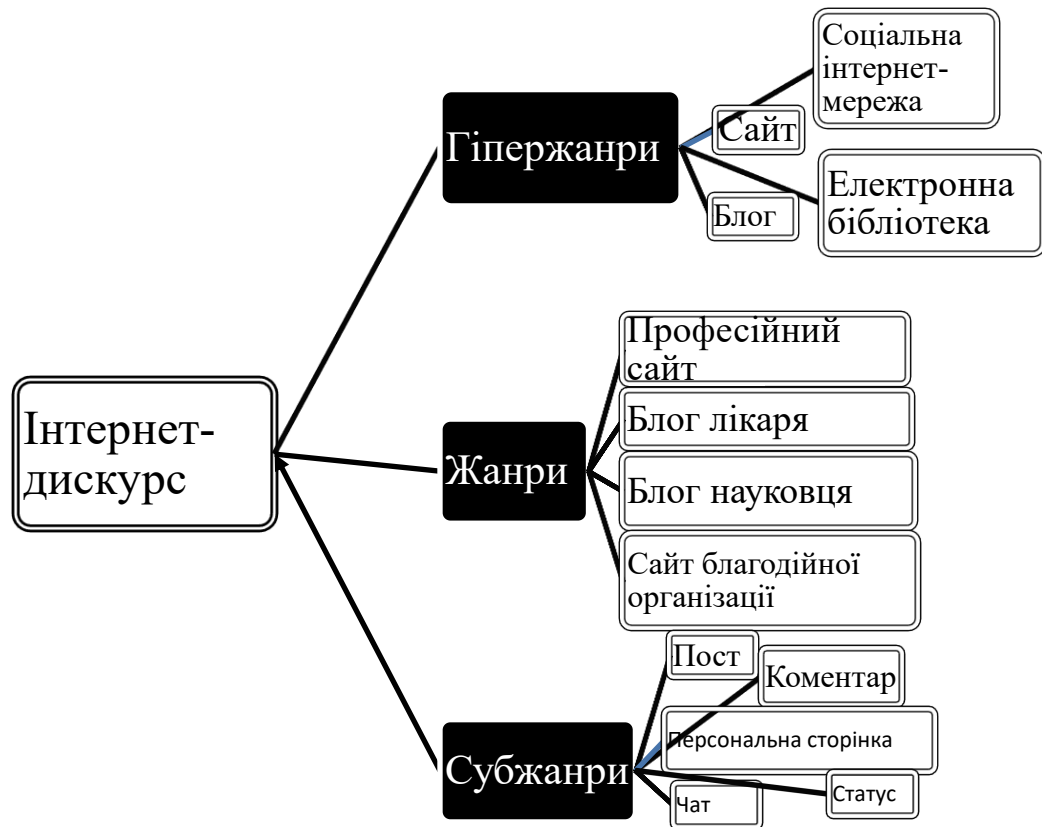

Рис 1.2 Жанрова структура інтернет-дискурсу

Отже, у цій роботі СІМФ розглядається як жанр, що поєднує декілька субжанрів (пост, коментар, персональна сторінка, статус, чат). Перш ніж приступити до опису малих розповідей у СІМФ, схарактеризуємо середовище їхнього побутування – СІМ, зокрема, СІМФ та її субжанри.

Термін “соціальна мережа” було уведено соціологом Дж. Барнсом [124]. Під соціальною мережею у соціології розуміють соціальну структуру, утворену низкою зв’язків між соціальними об’єктами (спільнотами,

соціальними групами, індивідами). Згодом цей термін було інтегровано у сферу комп'ютерних технологій задля позначення платформ, через як користувачі глобальної мережі можуть встановлювати відносини один із одним [74, с. 505], зазвичай специфікуючи її як СІМ.

Сучасні СІМ вийшли далеко за межі встановлення відносин між індивідами. СІМ – це особлива екосистема, в якій спостерігається складне переплетення жанрів. Ці соціальні медіа формують спільноти, що взаємодіють навколо певного типу контенту. Текстові повідомлення (пости) та коментарі, цифрові фотографії та відеоролики й дані, отримані за допомогою будь-яких взаємодій онлайн, є життєвою основою екосистеми СІМ. Різноманітність контенту зумовлює й взаємодію модусів (у нашому випадку – вербального та візуального), що є передумовою активного жанротворення.

СІМ наділена обов'язковими атрибутами, що вирізняють її з-поміж інших каналів здійснення комунікації [37, с. 240]: СІМ наповнюються контентом безпосередньо її користувачами; СІМ складається з набору профілів користувачів із зазначеною (вибірково) інформацією про себе; існує можливість отримувати статичну і динамічну інформацію про об'єкти, що існують у такому соціальному середовищі; сайт утворює автоматизоване середовище, користувачі якого користуються технічними можливостями (інтерфейсом) субжанру персональної сторінки різними способами, включаючи можливість задоволення власних потреб і досягнення спільної мети (пошук нових друзів, ведення спільного бізнесу, спільноти за інтересами, проведення масових заходів, акцій тощо). СІМ поділяються на формальні й неформальні, вертикальні й горизонтальні. Неформальні СІМ будуються на неформальних відносинах, у формальних СІМ чітко визначаються права і обов'язки кожного в рамках мережевого об'єднання. У вертикальних СІМ наявна чітка ієрархія учасників, горизонтальні СІМ

являють собою співтовариство індивідів приблизно однакового соціального статусу [67, с. 256].

Велика кількість СІМ і прагнення розробників до створення нових аналогічних систем стали підставою до створення типології СІМ за призначенням. За цим критерієм мережі поділяються на три типи [4, с.16]: 1) СІМ загального призначення, спрямовані на забезпечення комунікації, розраховані на будь-якого користувача, найбільше від інших видів орієнтовані на самопрезентацію, містять розважальний / пізнавальний / рекламний контент (наприклад: СІМ “Facebook”, “Twitter”, “Instagram”, “Google+”, “Flickr”, “MySpace”, “VK”, “Однокласники” тощо); 2) СІМ спеціального призначення, що вирізняються тематичністю, вузькою направленістю, скерованістю на досягнення користувачем конкретної мети (наприклад, “Reddit” – портал новин з елементами СІМ, “Last.fm”, “Deezer” – музичні ресурси з елементами СІМ, “9GAG” – портал розваг, “Tinder”, “Grinder”, “Bumble”, Badoo” – СІМ для нових знайомств і побачень, “YouTube” – відеохостінг із елементами СІМ); 3) СІМ ділового призначення, тобто мережі для пошуку / виконання роботи, мають зручний інтерфейс, подібний до резюме, та можливість пошуку як підлеглих, так і роботодавців (наприклад: СІМ “LinkedIn”, “SkillNet”).

СІМ відрізняються від інших мережевих ресурсів комунікації, таких як форум, чат або блог, своєю масштабністю, ширшим функціоналом, орієнтованістю на самопрезентацію користувача.

Загальні та функційні риси, притаманні СІМ, за М. Мельниковою [67, с. 256], такі: 1) управління власним акаунтом; 2) відображення образу людини у реальному житті; 3) орієнтація на спілкування між користувачами; 4) здійснення контролю зв'язків між учасниками; 5) максимальна кількість особистої інформації, що все одно модерується користувачем профілю; 6) легкість пошуку людей (за місцем проживання, приблизною датою народження, ім'ям тощо); 7) можливість обміну інформацією (текст, фото,

відео тощо); 8) широка інтерактивність поза приватними повідомленнями, що позначається функцією “відзначити людину” на публікаціях, відео або фотографіях; 9) додавання у друзі за принципом наявності реального зв'язку (друзі, знайомі, однокласники, одногрупники, родичі тощо) або за принципом схожості інтересів (групи, спільноти тощо); 10) коментування різного контенту.

На сучасному етапі розвитку всесвітнього павутиння найбільшою СІМ є СІМФ. Діапазон її функцій варіюється, залежно від цілей користувача, від роботи безпосередньо на платформі до обміну інформацією, відпочинку тощо. З 2004 р. до наших днів ця СІМ зазнала значних трансформацій, проте основними її елементами навігації наразі є: 1) сторінка профілю з даними і світлиною; 2) кнопки-вкладки на сторінці: “Timeline” – хроніка подій (постів) у профілі людини, “About” – детальніша інформація, яку зазначає про себе людина, “Friends” – інші користувачі мережі, з якими людина пов’язана певними відносинами, “Archive” – збережені історії, “More”, що охоплює додаткову інформацію про користувача за різними категоріями та вподобаннями людини; 3) кнопки-вкладки у верхньому правому куті шапки: “Home” – стрічка новин, “Find Friends” – пошук друзів, заснований на інтеграції з пристроями користувача або на основі його списку друзів, “Friends Requests” – нові заявки-запрошення у друзі від інших користувачів “Messenger” – окрема прикладна програма для швидкого обміну повідомленнями, “Notifications” – повідомлення про нові дії на сторінці профілю або на пов’язаних сторінках; 4) кнопка довідки; 5) кнопка зі списком, що розгортається з допоміжними інструментами, наприклад, панеллю власної спільноти користувача, пошук спільнот, налаштування, вихід з акаунту тощо.

Гіпержанр СІМ представлений, перш за все, у зарубіжному сегменті Інтернету (“Facebook”, “Myspace”). У СІМ передбачені як публічне спілкування (наприклад, коментарі до постів), так і приватне (приватні

повідомлення). Незважаючи на те, що більшість інтернет-текстів є мультимодальними, або креолізованими (тобто містять не тільки вербальні, але також іконічні елементи, зображення, відео- та аудіоелементи) [102, с. 172], саме на веб-сторінках СІМ найповніше виявляється мультимедійна природа інтернет-комунікації.

У рамках гіпержанру СІМ виокремлюють дві групи комунікаційних інструментів: власне комунікаційні та інтерактивні. Під час відправлення, розміщення та запису даних використовують комунікаційні інструменти, причому не тільки в текстовому форматі, але й у вигляді аудіо і відео. Інтерактивні інструменти у різних медіа форматах застосовують у випадках, коли відбувається взаємодія користувачів або їхніх груп. Під час використання інтерактивних інструментів на перший план висувається можливість підтримувати зв'язок із використанням механізмів спілкування. Комунікаційні інструменти носять асинхронний характер, а інтерактивні – синхронний, уможлиблюючи комунікацію користувачів у режимі реального часу; прикладом можуть бути інтернет-телефонія, відео чат, служби миттєвого обміну повідомленнями, текстовий чат тощо.

СІМФ притаманна низка технічних можливостей, що відіграють значну роль у виокремленні її жанрів. Зокрема, вони надають можливість користувачам Інтернету отримувати доступ до інформації у візуальному або текстовому вигляді, або у форматі аудіо, не користуючись традиційними ЗМІ – телебаченням, радіо чи газетами. Крім цього, технічні можливості СІМФ додають до інформації специфічні властивості. Головні із них – це гіпертекстовість [41, с. 24-27], що надає читачеві змогу більше дізнатися про те, що викликає в нього зацікавленість, а також інтерактивність – здатність споживача здійснювати безпосередню взаємодію зі ЗМІ. Безперечно, що СІМФ не можна вважати традиційними ЗМІ, однак невпинний розвиток інформаційної сфери є причиною постійних змін явищ і ставлення до них.

Через внесок СІМФ в інформування широкого загалу її стали сприймати як ЗМІ.

Основна особливість СІМФ полягає у тому, що у ній користувачі обмінюються інформацією, викладають особисту інформацію і ту, свідками якої вони стали або про яку дізналися. Завдяки СІМФ користувачі отримують новини у вигляді фото, відео та статей, а далі діляться ними чи коментують. СІМФ здатна функціонувати як потужний громадський канал в період великих соціально-політичних потрясінь. Одним із важливих чинників є те, що в ній користувачі можуть вільно обмінюватися думками, розповідати історії про особистий досвід сприйняття важливих подій.

Наголосимо, що розуміння сутності розповіді значно розширилося з появою нових можливостей, що їх надають СІМ. Так, СІМФ надає величезні можливості поліпшення рефлексивності [118; 139, с. 4], а саме, здатності людей критично бачити себе відносно соціального контексту. Термін “рефлексивність” використовується *sensu lato* у соціології і філософії. Зокрема, він застосовується на позначення того, яким чином люди, особливо члени сучасних суспільств, постійно досліджують свої власні практики й у світлі цього змінюють їх [255, с. 396].

Жанр СІМФ охоплює низку субжанрів [34, с. 33]. До їх числа належать персональна сторінка, пост, коментар, чат [65; 209], статус персональної сторінки [209; 214] тощо.

Субжанри СІМФ мають чітку тенденцію до оновлення існуючих жанрів та розширення їхнього переліку (наприклад, додатки й швидкі ігри), а також формування нових. Прикладом нового жанру, що зустрічається у СІМФ, є лонгрід. Лонгрід (з англ. *long* – довгий, *to read* – читати) є жанром інтернет-журналістики, що будується з поєднанням тексту, звуку і зображення (як динамічного, так і статичного) на одній інтернет-сторінці без посилань на інші сторінки [83, с. 2]. Спочатку терміном “лонгрід” в американському та українському професійному дискурсі позначали довгі

тексти, що не супроводжувалися ілюстраціями. У МІД лонгрід став використовуватися на позначення тексту інтернет-видання, присвяченому одній темі (проблемі). За якісним наповненням тексти жанру лонгрід мали на меті розкрити авторські дослідження або думки з актуальної проблематики замість традиційного повідомлення про факти чи події.

Досить часто журналістикознавці, що досліджують специфічні процеси в інтернет-журналістиці, ведуть мову про лонгріди, називаючи їх сторітелінгом, інтерактивною статтею, мультимедійною статтею, мультимедійним проектом, візуальним спецпроектom, трансмедійною історією, чи лонгформою [83, с. 2]. Насправді, більшість зі вказаних термінів можна вважати синонімами до терміна “лонгрід”, за винятком термінів “сторітелінг” та “трансмедійна історія”, оскільки перший вживається на позначення вміння розповідати історії, що впливають на читачів (тобто сторітелінг позначає значно ширше явище, ніж лонгрід), а термін “трансмедійна історія” акцентує, що відповідну історію можна подавати в різних типах медіа. Лонгрід передбачає прив’язаність до мережі “Інтернет”. Важливою характеристикою сучасного лонгріду є те, що візуальне – це й є основа історії, а текст використовується для зв’язку візуальних елементів [83, с. 3]. Елементи лонгріду: текст, великі фото, використання відео як окремого елементу й у вигляді фону, аудіопідкладка, або (у слайд-шоу) слайд-шоу галерея, інфографіка чи мультимедіа-платформи.

До основних характеристик лонгріду належать такі: наявність візуалізації; переважання контенту, історії; наявність героя. Тема лонгріду – це завершена історія, що вимагає глибокого розкриття. Спрощення історії в лонгріді наближає цей жанр до відповідних контекстуально обумовлених піджанрів (наприклад, “стампсі” (від назви сервісу Stampy)). Написання лонгріду – це оформлення історії в єдине мультимодальне ціле (при цьому, використовується не більше одного-двох шрифтових стилів [83, с. 3]).

Лонгрід має враховувати два типи читання: лінійне читання і крос-читання. Тематичних обмежень тут просто не існує, має лише бути наявною єдина історія.

Малі розповіді відрізняються від лонггідів за низкою ознак, для з'ясування яких необхідно розглянути теоретичні підвалини наратології, у веденні якої перебувають і малі розповіді, і лонггиди.

1.3 Поняття наративу у світлі лінгвістичних підходів

Наратологія зародилася у межах літературознавства на початку ХХ ст., але з часом оформилася у самостійну науку. Сьогодні наратологія має низку відгалужень, чільне місце серед яких посідає лінгвістична наратологія, інструментарій та методи якої ми використовуємо у нашому дослідженні малих розповідей про Брекзит. Їхньому викладенню присвячено цей підрозділ дисертації.

Антична наратологія. Дослідження наративів, їхньої структури та функцій сягає корінням античних часів, коли вони перебували у сфері компетенції риторики. Наративом (від лат. *narrare* – розповідати історію, повістувати, пояснювати) [257] називали промову оратора після вступу (тези), а згодом – і розповідання історій взагалі, а також розповідь чи історію [thesaurus]. У трактатах Арістотеля “Поетика” і “Риторика” було уведено поняття викладу та оповідання [3], які пізніше стали об’єктом наратологічних досліджень. Наголосимо, що Арістотель приділяв велику увагу послідовності викладу й оповідання і ширше – цілепокладанню оповідача.

У гуманітарних науках початку ХХ ст. відбувається зміна парадигми, у результаті чого цільовий аспект вивчення оповідання, або наративу, був витіснений формальним, тобто оповідання стало розглядатися в аспекті його структурних ознак. Структуралісти почали вивчати наративні тексти, їхні форми й особливості функціонування з метою виявлення загальних рис,

властивих усім типам наративів, а також системи правил, відповідно до яких наративи створюються і розвиваються. Найбільш важливі дослідження проводилися в руслі теорій російських формалістів (В. Пропп [84], В. Шкловський [110]), а також структуралістських і семіотичних теорій (К. Леві-Строс [60], Р. Барт [8], Ц. Тодоров [246], А. Греймас [27], Ж. Женетт [38]). У другій половині 60-х рр. XX ст., коли були виопрацьовані теоретичні підвалини вивчення наративів, ці академічні студії сформували окрему галузь гуманітарної науки – наратологію.

Наратологія поступово набуває популярності серед інших гуманітарних наук під назвами “теорія наративу” [192], “нاراتивна теорія” [90], “нاراتивістика” [2] тощо. Поширення понять і методів наратології на інші гуманітарні науки знаменувало так званий “нاراتивний поворот” у гуманітарних науках [189].

Свій об'єкт – наратив – наратологія вивчає у різних ракурсах залежно від методологічної настанови – класичної, структуралістської або посткласичної.

Розповідь, або наратив, є одним із фундаментальних компонентів соціальної взаємодії і комунікації, а також належить до центральних понять наратології як науки. На переконання Ж. Женетта [38, с. 63], необхідність розмежовувати терміни на позначення основних аспектів “оповідної, чи розповідної, реальності” витворює такий поняттєвий ряд: “історія (*histoire*) – для оповідного позначуваного, або змісту; оповідь [або розповідь] у прямому значенні (*recit*) – для означуваного, висловлювання, дискурсу чи власне оповідного [чи розповідного] тексту; нарація (*narration*) – для породжуваного оповідного [чи розповідного] акту й, у широкому сенсі, для всієї реальної чи вигаданої ситуації у цілому, що в ній відповідний акт має місце”.

Канонічна теорія оповіді тісно пов'язується з вивченням наративу як художнього прозового тексту, формуючись на засадах німецького літературознавства. К. Фрідемманн [159] зосереджує увагу на таких елементах

повісткування, як сюжет, зображувана подія та наратор, що є посередником між автором і подією [159, с. 26]. Таким чином, у канонічній теорії оповіді саме світосприйняття автора є квінтесенцією наративної природи твору.

Згідно зі структуралістським підходом, визначальною ознакою оповідного тексту є структура самої оповіді [111]. Термін “наративний” протиставляється терміну “deskриптивний”, або “описовий”, що вказує на значущість у наративному описі структури оповідного матеріалу, а не опосередкованої інстанції оповіді [там само, с. 12]. Наративні тексти (у структуралістському сенсі) базуються на історії, в якій зображується подія. Подією постає певна зміна вихідної ситуації: зовнішньої (природні, акціональні й інтеракціональні події) або внутрішньої (ментальні події) [там само, с. 13]. Структуралісти досліджують і категорію автора художнього твору, її втілення в тексті, рівні та світи, що формують оповідний простір художнього твору. Основною ідеєю наративізму структуралісти проголошують суб'єктивне привнесення сенсу через завдання фіналу. Наратив вважається формою буття оповідного тексту [125, с. 237], а також і структурованою схемою організації досвіду [192].

Представники структуралістського підходу до вивчення наративу (У. Лабов [192], Е. Окс та Л. Капс [215]) вважають темпоральність базовою наративною категорією; особистий наратив – це “спосіб використання мови або іншої символічної системи для вибудовування життєвих подій у хронологічному і логічному порядку” [214, с. 2].

Серед різноманіття існуючих моделей наративної структури модель У. Лабова і Дж. Валецького [192, с. 37] є найвідомішою. Відповідно до неї, повністю сформований наратив містить шість фаз, починаючись із фази “Теза” (Abstract), в якій представлено загальну характеристику того, про що піде мова (цю функцію, як правило, виконує заголовок або вступ). Фаза “Орієнтація” (Orientation) вводить читача у світ фактуального або фікціонального оповідання, знайомить з місцем і часом дії, основними

персонажами. У фазі “Ускладнення” (Complicating action) окреслюється наративний конфлікт, що вимагає розв’язання. Фаза “Оцінка” (Evaluation) пов’язана з інформацією про значущість наслідків, викликаних ускладненням, і ставлення до них оповідача. Розвиток дії завершується “Результатом / Розв’язкою” (Result / Resolution), яка розв’язує конфлікт і тією чи іншою мірою відновлює вихідний баланс. Фаза “Підсумок” (Coda) повертає адресата до реальної дійсності, об’єднуючи фактуальний (або фікціональний) і реальний світи.

Дослідження комунікативних особливостей наративних текстів відбувалося у рамках функційного підходу, що має два основні різновиди: 1) внутрішньофункційний (або структурно-функційний), у якому досліджуваними сутностями є мовні категорії, а “середовищем” – більш широка сукупність одиниць, категорій того самого рівня, одиниці і категорії вищого рівня, мовна система в цілому, текст як лінійно розгорнута система мовних знаків; (2) зовнішньофункційний, або власне функційний, підхід, за яким мовні одиниці або їх угруповання співвідносні з різними видами об’єктів.

Саме внутрішньофункційний підхід використовував В. Пропп у “Морфології чарівної казки”, оскільки він розглядав функцію як “вчинок дійової особи, що визначається з погляду його значущості для перебігу дії” [84, с. 20]. Модель структури сюжету була розвинута Ф.-Ж. Греймасом, який скоротив кількість функцій, виділених В. Проппом, до двадцяти і пристосував їх до будь-яких оповідань, наприклад, до рекламних сюжетів (цит. за [255, с. 534]). Внутрішньофункційний підхід застосовувався і Р. Бартом, який надає функції більш широке визначення: “функція того чи іншого елемента в тексті (від слова, знаку до тексту в цілому) – це його здатність вступати в корелятивний зв’язок з іншими елементами або з усім твором в цілому” [8, с. 200]. Для Р. Барта функція – це будь-який не випадковий елемент тексту, що може вступати в зв’язок з іншим

елементом. Він поділяє всі елементи тексту на функції та індекси. Функції поділяються на основні (ядерні, кардинальні) і допоміжні (каталізатори). Перші – це “диспетчерські пункти тексту”, “розвилки”: вони визначають сюжетні траєкторії, створюючи напружену ситуацію, або дозволяючи її виникнення; вони надають герою можливість здійснювати вибір. Каталізатори не вносять у ситуації ніяких принципових змін і заповнюють проміжки між вузлами, створюючи в тексті зони безпеки, спокою, перепочинку, описуючи, як відбулася та чи інша конкретна дія.

“Наративний поворот”, що відбувся у гуманітарних науках на початку 80-х рр. XX ст., надає наративу статус засадничого міждисциплінарного поняття. Намагаючись визначати фундаментальні, сутнісні аспекти наративних явищ, розробляють свої теорії російські формалісти (В. Пропп [84], В. Шкловський [110]), услід за розвідками яких з’являються теорії герменевтичні та феноменологічні, структуралістські та семіотичні (Р. Барт [8], К. Леві-Стросс [60], А. Греймас [27], Ж. Женетт [38, 39], Ц. Тодоров [246]).

На діалогічність наративу вказує М. Бахтін, який пише: “Перед нами дві події – подія, про яку розказано у творі, і подія самого розказування; події ці відбуваються в різні часи (різні й по тривалості) і в різних місцях, і в той самий час, вони нерозривно об’єднані в єдину, але складну подію, яку ми можемо позначити як твір у його подієвій повноті” [9, с. 403–404]. “Наративний поворот” перетворює “класичну” версію наратології, що характеризується зосередженістю на формально-синтаксичних ознаках наративу, на наратологію, зорієнтовану на прагматичні аспекти наративу, що з необхідністю передбачає наукове вивчення текстів із застосуванням інструментів лінгвістики. Розвиток соціолінгвістичних досліджень, теорії комунікації, зростаючий інтерес до особистості адресата – все це пов’язано з розвитком прагматичних досліджень.

Представники західної науки звертаються до поняття наративу з різних методологічних позицій: як до загальної метатеоретичної парадигми, як до основи ідентичності людини в модерністському суспільстві, як до метафори для практичної роботи, і як до однієї з форм дискурсу, що утворює особливий “наративний” тип мислення [135].

А. Ліблїх, Р. Туваль-Машїах і Т. Цільбер [196, с. 20] розмежовують два виміри наративних досліджень: 1) цілісність та категорійність; 2) зміст та форма. Автори пояснюють, що перший вимір стосується одиниці аналізу, тобто у наратології аналізуються або текстові фрагменти, або весь текст. Другий вимір стосується різниці між змістом та формою розповіді. Можливі чотири комбінації цих параметрів: цілісний зміст; категорійно-змістовий; цілісна форма та категорійна форма.

Поняття наративу межує з низкою споріднених понять – гасло, міф, лозунг, історія, фабула. Так, фабулою у первинному сенсі цього слова називають “байку”, вигадану подію, що розповідають не саму по собі (з метою інформувати або узгодити позицію), на відміну від наративу, а з метою повчання, розваги або осміяння чогось. Фабула – фактична сторона оповідання, тобто події (їх послідовність), факти, випадки, дії, стан в їх причинно-наслідкової, хронологічної послідовності, які komponуються і оформляються автором під час творчої діяльності в сюжеті на основі закономірностей, вбачаються автором у розвитку зображуваних явищ [12, с. 55].

Науковому вивченню фабула була піддана, перш за все, як факт поетичної традиції у світовій літературі (головним чином, античної та середньовічної), особливо, в усній народній словесності. У цій площині певне трактування традиційних “фабул”, процесу їхнього розвитку та поширення становило основний зміст послідовно нових фольклористичних теорій – міфологічної, антропологічної, міграційної [16, с. 326]. Пізніше

питання про фабулу і сюжет розглядалося в аспекті вивчення структури поетичного твору (переважно літературознавцями-формалістами).

Для формалістів фабула є лише матеріалом, що обробляється особливими прийомами сюжетоскладення з метою “очуднення”, підвищення відчутності динаміки розповіді. У зв'язку з цим встановлювався і розподіл творів на “сюжетні” і “фабульні”, в залежності від більшої чи меншої гостроти сюжетних прийомів. Залежно від характеру розуміння дійсності і характеру самого об'єкта фабули можуть бути міфологічного, казкового, романічного, утопічного, реалістичного напрямку. Тематичне розмаїття фабул невичерпно. Кожен історичний період, кожен етап у розвитку художньої творчості, кожен літературний напрям створюють свої характерні фабули, які в першу чергу і визначають конкретно-історичні особливості сюжетів. До елементів фабули відносяться: колізія, інтрига, перипетія, експозиція, зав'язка, кульмінація, розв'язка сюжету, пролог, епілог.

Таким чином, фабула – це фактична сторона наративу, в якій реконструюється та формалізується вихідний, явлений в комунікативному акті виклад цілісної інтерпретації подій наративу. За Р. Якобсоном, події наративу можна сприйняти з погляду причинно-наслідкових і просторово-часових відносин (аспект фабули наративу), а можна осмислити в плані їхніх зіставлень і протиставлень, у відносинах подібності, в аспекті сюжету наративу [92, с. 50].

Фабула – це хронологічний та логічний перебіг нарації, подій в оповіданні. Фабула визначає межі сюжету в часі та просторі і відповідає за так звані наративні структури: зміни в оповіданні, перебіг подій. Сюжет, зі своєї сторони, відповідає за дискурсивні структури: головна ідея, тема, яку мусить запам'ятати читач, предмет оповідання. Термін “розповідь” у побутовому розумінні є певною мірою співвідносним із терміном “наратив”, синонімічним до нього. Однак з позицій наукового вивчення ці два поняття мають значні відмінності.

У нашому дослідженні ми використовуємо терміни “нарратологія” і “теорія оповіді”, а також “наратив” і “оповідь” як синонімічні, а нарратологію розуміємо як науковий напрям в широкому сенсі як такий, що не обмежується художньою літературою, але охоплює всі можливі типи наративів. Таким чином, беремо за основу загальне визначення нарратології В. Шмідом: “нарратологія – це теорія оповіді” [111, с. 9].

З початку XXI ст. розпочинається перехід нарратології у посткласичний період, що знаменується виокремленням таких різновидів наративних студій: трансдисциплінарні, транстекстуальні (від тексту до контексту), трансмедіальні (наративи у кіно, музиці, медіа), трансгенетичні (тексти, що не відносять до епосу як літературного роду) і трансжанрові (нарратологія крізь призму жанрових студій).

Сучасний німецький наратолог А. Нюннінг виділяє вісім головних напрямів розвитку посткласичної нарратології: 1) контекстуалістські, тематичні й ідеологічні підходи (нарратології в літературознавстві): контекстуалістська нарратологія, нарратологія і тематика, порівняльна нарратологія, прикладна, марксистська, феміністська, тілесна, етнічна, постколоніальна, соціонаратологія; 2) трансжанрові і трансмедіальні підходи: нарратологія і жанрова теорія, нарратологія і драма, нарратологія і поезія, нарратологія і кіно, нарратологія і музика, нарратологія і візуальні мистецтва; 3) прагматичні і риторичні підходи: прагматична нарратологія, етнічна і риторична нарратологія; 4) когнітивні і рецептивні підходи: психоаналітична, когнітивна, побутова нарратології; 5) постмодерні і посткласичні деконструкції класичної нарратології: постмодерна, постструктуралістська, динамічна нарратології; 6) лінгвістичні підходи: лінгвістична, стилістична, соціолінгвістична нарратології, дискурс-аналіз і нарратологія; 7) філософські наративні теорії: теорія можливих світів, нарратологія і теорії фікційності, феноменологічні наративні теорії; 8) інші інтердисциплінарні наративні

теорії: наратологія і доба високих технологій, антропологія, когнітивна психологія, теорії історіографії, теорія систем (цит. за [72, с. 235–236]).

До головних рис наративів відносять наявність наративних рівнів, що набувають концептуально відмінного значення: один підхід використовує наративний рівень для опису вбудованих (embedded) наративів, іншими словами, що є вбудованими в наратив розповідями. Вони виникають, якщо один оповідач розповідає про розповідь іншого оповідача або коментатора. Цей оповідач розповідає вбудований наратив. Одним із відомих класичних прикладів наративних конструкцій з таким розподілом по рівнях є літературний твір “Арабські ночі”, персонаж якого, Шагразада, щовечора розповідає султанові нову історію.

Однак визначення наративних рівнів є багатограними та різними за обсягом. критерій розрізнення рівня вже не пов'язаний з повною історією, як спочатку стверджував Ж. Женетт [39, с. 227–231], а є фіксацією перетину межі вигаданого та реального. В одному випадку так звані іллокуційні межі перетинаються, коли вигаданий оратор змінюється, але вони посиляються на одну й ту саму “реальність” [228, с. 175–177].

На теренах класичної та структуралістської наратології формується мультимодальна наратологія, що впродовж останніх років розвинулася та розбудувала потужну теоретико-методологічну основу [150; 167, 168, 169; 173; 230], уможливлюючи розкриття когнітивної та мультимодальної природи наративу, виявлення гіпертекстових та екстралінгвальних ознак його конструювання в різних типах текстів.

М.-Л. Райан виокремлює цілу низку підходів до визначення наративів у сучасній наратології: практичний, метафоричний, експансіоністський та традиційний [230, с. 12]. Розглянемо детальніше кожен з них.

Згідно з традиційним підходом, наратив являє собою інваріантне ядро значення, стрижень, що відрізняє наратив та інші типи дискурсу, транскультурну, трансисторичну та трансмедіальну ідентичність. За цим

підходом, наратив не лише віддзеркалює особливості медіа, що має, а відповідає відносно жорстким вимогам до форми та змісту розповіді. Розглядаючи участь користувача як найважливішу з властивостей цифрових медіа, представники цього підходу визначають свою мету як створення наративів, що в них користувач контролює персонажа та / або інтенсивно взаємодіє з фінансовим світом.

Представники експансіоністського підходу до тлумачення наративу мали на меті розробити нові форми словесного мистецтва, а отже, розглядають наратив як змінне поняття, що відрізняється від культури до культури і в історії, що надзвичайно впливає на технологічні інновації. Цю позицію уособлює заголовок одного з розділів Гіпертексту 2.0 Дж. Лендоу “Реконструкція розповіді” [193], який припускає, що в епоху цифрових переказів розповідь може стати чимось зовсім іншим від того, що було в епоху усного, хірографічного та друкованого періодів: ставлять під сумнів “ідеї сюжету та історії, актуальні ще з часів Арістотеля” [193, с. 181].

Практичний підхід стосується не розвитку нових форм розповіді, а скоріше важливості історій у житті людей та ролі комп’ютера як розповсюджувача особистих історій. На відміну від інших підходів, визначення наративу не ураховує особливості медіа, де він функціонує, а лише віддзеркалює змістові характеристики розповіді. У фокусі уваги представників практичного підходу перебуває роль цифрових наративів в освіті; збереження культурних спогадів та архівування коментарів у мережі “Інтернет”, використання історій у корпоративному світі; вивчення історій “простих громадян”, тобто таких, що не є комп’ютерними фахівцями, викладачами, професійними письменниками, що використовують цифрові інструменти з метою розповідати власні життєві історії.

Метафоричний підхід шукає натхнення в оповідальних концепціях для проєктування та просування комп’ютерних додатків, мета яких сама по собі не є розповіданням історій, а скоріш просуненням глобальних ідей та

концепцій за допомогою наративів та художніх засобів. Слідуючи цьому підходу, термін “наратив” семантично корелює з поняттями “гасло”, “міф”, “ідея” (наприклад, наративом компанії Electronic Arts є “Challenge Everything” [266], що чинить вплив на адресата, заохочуючи до комп’ютерної гри).

Особливого значення у контексті розгляду наративу у добу постмодерну є наративно-дискурсивний підхід (пор. дискурсивно-наративний підхід [243]). З позицій цього підходу, оповідач складає або структурує певний наратив, використовуючи цілий ряд дискурсивних практик та прийомів, контекст, щоб впливати на інтерпретацію історії читачем. Цей підхід висвітлює дискурсивну спрямованість розповіді, що розуміється як те, що саме говорять суб’єкти дискурсу. Таким чином, цей підхід має високу експланаторну цінність та може допомогти відповісти на нещодавній заклик до реконтекстуалізації в соціальній динаміці та контексті.

Отже, поняття наративу набуло значних змін та визначень за період свого існування з античних часів до сучасності. Урахування особливостей кожного з підходів є необхідним для кращого розуміння еволюції наративу та визначення наративів епохи постмодерну, що з’являються та набувають розповсюдження на сучасному етапі розвитку інтернет-мереж та інтернет-технологій, насамперед, малої розповіді.

1.4 Мала розповідь в екологічній системі соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”

У гуманітарних науках посткласичного періоду наратив – це спосіб буття розповідного тексту у його процесуальності [257, с. 656]. Процесуальність наративу пов’язана з історично та культурно обумовленою інтерпретацією того або іншого аспекту реальності з певної суб’єктної позиції. Провідною ознакою наративу постає його відкритість до

інтерпретацій з боку реципієнта – читача або слухача, який сам наділяє його смислом, виступаючи при цьому у ролі суб'єкта. О. Георгакопулу визначає наратив як “соціальну практику, що послідовно впроваджується і зумовлена однією подією, за межами якої знаходяться певний напрямок і історія” [162, с. 70].

Категорію наративу зорганізовано за принципом прототипу, тобто її члени утворюють “нечітку множину” (a fuzzy set) [253] текстів різних ступенів наративності, що групуються навколо прототипових наративів, на вивченні яких були зосереджені зусилля формалістів та структуралістів.

З початку ХХІ ст. наратологія розвивається як посткласична наука, а її об'єктом стають нові різновиди наративів, що існують у різних сферах та середовищах, зокрема, стратегічні [202], цифрові [90], крихітні [146], малі [121; 162, 163, 164, 165] тощо.

Термін “мала розповідь” позначає непрототипові різновиди наративної діяльності [146; 147, с. 116-117; 163], співвідносні з фрагментарними, обривчастими історіями, що розповідаються в повсякденних контекстах. Ідеї про принципову “незавершеність” наративу, його динамічну природу та притаманну йому діалогічність, сягають корінням ідей М. М. Бахтіна [9; 10], ставлячи нові питання перед сучасними наративістами.

Одним з різновидів наративу, що має схожу назву з малою розповіддю, але істотно відрізняється від неї за змістом, є досліджуваний у літературознавстві жанр короткої розповіді. Текст короткої розповіді вирізняється структурно-семантичною специфікою. Коротку розповідь вважають малою епічною прозовою жанровою формою художньої літератури і типом наративу, що послідовно оповідає про обмежену кількість подій / ситуацій, розташування яких в тексті тяжіє до хронологічного порядку, – як особливий жанр вона виникла в англійській літературі тільки в кінці ХІХ ст. [143, с. 262]. Таким чином, попри формальну і семантичну подібність, зміст

термінів “мала розповідь” і “коротка розповідь” не є тотожним, а отже, вони диференціюються у цьому дисертаційному дослідженні.

Більшою мірою схожості характеризуються терміни “мала розповідь” і “малий наратив”, однак ми вважаємо доцільним диференціювати й їх. Спочатку уточнимо зміст терміна “малий наратив”.

У добу постмодерну до поняття малого наративу звертається філософія. На думку Ж.-Ф. Ліотара, до малих наративів належать такі оповідні культурні ідеології та думки, що не зазнають глобального визнання серед членів певного суспільства, але які можуть бути концептуально та стратегічно зручнішими для локальних утручань та домовленостей [199, с. 76]. Такі стратегії та можливості філософ визнає "паралогічними", адже у постмодерну добу масштабні ідеї зміщуються частковостями та конкретними випадками, що доволі часто виникають всупереч здоровому глузду.

Виокремлення лінгвістикою малих наративів як різновиду наративів, протилежного за формою та обсягом традиційним, або ж “великим”, автобіографічним наративам, відбулося на початку ХХІ ст. Малими наративами стали називати такі наративи, що створюються мимохідь, у повсякденних зустрічах один з одним, “реальні історії про наше життя” [121, с. 367]. Вивчення малих наративів розпочалося з аналізу продуктів усного мовлення (розмовні наративи) [121], що фіксувалися за допомогою пристроїв запису звуку (диктофону та мікрофону).

О. Георгакопулу та М. Бамберг розробили підхід до аналізу малих наративів, що є альтернативою традиційному підходу У. Лабова до опису повноструктурних наратив як відтворення минулого досвіду. Дослідники досліджують “наративи у взаємодії” [121], що відбивають ідентичність та позицію автора. Важлива відмінність їхнього підходу полягає у зверненні до аналізу того, як автори використовують малі наративи для відображення власної позиції, на відміну від аналізу “великих” наративів, що передбачає аналіз історії як уявлення про світ.

Таким чином, наративи починають аналізувати не як відтворення історій з життя, а з функціонального погляду, тобто як конструкти, що беруть участь у створенні персонажів у просторі та часі, сприяючи позиціюванню наратора стосовно предмета нарації та співрозмовників. За такого підходу наративи стають аспектами специфічного мовного користування оповідачами (нараторами), віддзеркалюючи контекстуальні ідентичності та історії. За такої перспективи аналізу, роль малих наративів міститься в їхній спрямованості на дію чи дискурсивну функцію, що її виконують наративи у певних видах локального і ситуативного вираження ідентичності.

У дисертації поняття наративу і розповіді розмежовано у такий спосіб: розповідь тлумачиться як конкретна дискурсивна подія, в якій конструється ідентичність оповідача [237, с. 50], а наратив – як абстрагована від розповіді (або низки розповідей) модель [там само], або припущення, що лежать в основі розповіді (*the story's underlying assumptions*) [125, с. 96]. Іншими словами, розповідь – це дискурсивна діяльність наратора у конкретній ситуації, а наратив – це модель цієї діяльності, що системно співвідносить абстраговані спостерігачем типові риси розповіді.

Малі розповіді сприймаються й інтерпретуються реципієнтами, які можуть робити свій внесок в їх створення. Функція коментарю в СІМФ дозволяє розробляти історії, якими діляться їхні оповідачі, наділяючи їх синергетичним авторством [252, с. 3].

До малих розповідей відносять перекази останніх, поточних, майбутніх або гіпотетичних подій, подій загально відомих, а також алюзій на попередні розповіді (наприклад, у вигляді поширення пам'яток [162, с. 116–117], відстрочення і відмову розповідати.

Малі розповіді характеризуються низкою рис. По-перше, вони не є канонічними оповіданнями, тобто вони не обов'язково відповідають критеріям наративу, виокремлених структуралістами, наприклад, наявність початку, основної та кінцевої частин, чіткої оцінки подій тощо. По-друге,

зазвичай вони є невеликими за розміром, отже, вони частіше зустрічаються в невеликих фрагментах дискурсу, зазвичай у повсякденних ситуаціях, а не формують автономні повноцінні одиниці дискурсу. По-третє, вони вирізняються мінливістю і незавершеністю [162, с. 34]. Крім того, малі розповіді, на відміну від великих, традиційних наративів, не володіють стійкою і розгорнутою жанровою схемою (зав'язка-кульмінація-розв'язка-кода). Проілюструємо ці риси прикладом малої розповіді, що міститься у коментарі у СІМФ:

(1) *And the rich keep getting richer* (H. Nicholson).

Цей коментар не супроводжується аргументацією, а містить лише констатацію наслідків події, якій присвячено пост (Брекзит), тобто він співвідносний з останньою фазою наративу, за У. Лабовим і Дж. Валецьким [192]. Крім цього, коментар значно контекстуалізований, що уможлиблює його невеликий розмір: він містить лише шість слів. Нарешті, у цьому випадку поза контекстом важко однозначно встановити логічні зв'язки з попередніми коментарями, і це слугує доказом його мінливості і незавершеності.

Малі розповіді в СІМФ відрізняються від малих розповідей в усному спілкуванні (див. [121]). У малих розповідях, що є об'єктом нашого дослідження, наявні риси усно-письмового, або електронного, модусу дискурсу, адже вони репрезентовані у текстовій формі коментарю, але створюються під час обміну коментарями в реальному часі.

Мала розповідь у формі коментаря має риси як усного, так і письмового модусів дискурсу: незважаючи на письмову форму вираження, користувачі можуть залишати коментарі до коментарів, створюючи дискусію, тобто вступати в діалог і навіть у полілог, творити процес взаємодії і його результат – цілісний блок тексту коментарів. Утім, не кожний коментар характеризується наративністю, має структуру історії, має сюжет або повідомляє певні факти. Малі розповіді характеризуються малим

розміром, високою швидкістю створення (on-the-go), а отже, і великою кількістю помилок:

(2) *I am moving to Czech Republic in October. I have the right to live and work there as member of EU as long as I go before 31/12/2020*

I lose the right to work in other EU countries after that date_but maintain my freedoms in the Czech Republic. My mrs is czech so I will be able to get dual nationality in the end_but initially I am fine anyway.

Rich Brown I live in Sweden. Moved in 2006 but decided in February 2016 to finally apply because I wanted to be safe if the UK did vote out. Could of applied after been here for 3 year's as my Mrs is Swedish but wasn't needed before then. Now I have the best of both worlds, Duel nationality!

In Sweden they have massively stepped up the checks on people coming A: for love B: for Brexit C: for work for UK nationals. It's been a massive shock for those who have moved this year._Best of luck with your move and hope it's plain sailing for both! (Andrew Campbell).

Вищенаведений приклад ілюструє історії подій з власного життя людей. У малій розповіді оповідача Р. Браун мова йде як про події, що ототожнюються з власною особистістю і з ситуацією у місці, де знаходиться коментатор (Швеція). Малу розповідь можна розглядати як таку, що складається з двох тематично об'єднаних частин (громадянство), але описує події з різних позицій розгляду.

Аналізуючи сутність малої розповіді, вважаємо доцільним звернутися до центральної категорії наративності, що у класичній наратології визначається поняттям події. Подія розуміється [63, с. 23] як мінімальна одиниця оповідання, мотив, елемент наративу, що фіксує зміну. Подія має двоєдину природу, для якої характерні “несполучуваність і нероздільність двох подій”: “розповідання події” і “події розповідання” [9, с. 403]. Процесуальна природа наративу обов'язково передбачає подієві зміни:

“тимчасова організація подій є необхідною, але недостатньою умовою для формування історії/фабули. Подієва канва оповіді повинна відображати порушення первинного стану рівноваги, якісну зміну ситуації або просто у часі, тобто елементи наративу повинні бути пов'язані не тільки тимчасовими, а й трансформаційними відносинами” [100, с. 79]. Наведемо приклад:

- (3) *There will be no Great Britain within 10 years, English Brexiteers have forced Northern Ireland and Scotland to seek to ensure their futures will be free of any more English interference... (Christopher D'Angelo).*

У цьому прикладі оповідач має намір розповісти про геополітичну ситуацію у майбутньому, що має гіпотетичний характер, проте, коментар містить лише фактичну сторону подій, не розповідає історію, що розгортається. Коментар характеризується малим розміром та відсутністю структури оповіді, події, що є центральною ознакою наративності.

У малих розповідях про Брекзит у СІМФ суб'єкт дискурсивної взаємодії відображає власний досвід, як подій, що сталися, так і ситуацій, що є ймовірними, наприклад:

- (4) *Once this is done, I want to know who made money out of this.....and why. Dyson filling his pockets manufacturing ventilators when there are people who already manufacture them up and running, stinks of cronyism, which I had hoped, if even for this short serious time, the government might stop doing for a bit.*

As I thought it is people leaving the UK to live and work in other countries. The percentages are massive but the figures are small by comparison to the vote. The increase will be people that want to continue as they are where they are. Very like the "Aufweisen pet!" boys deciding to settle in another in Germany paying taxes and dealing with medical. Those going to Spain are not going to work, there is no work there retirement is most likely same with France. When I can send money to a friend there in

Nice. If the grass is greener go settle there. The guys that work here from across Europe are going no where yet. Once they reach their planned goal that might change but they have no issues with the vote in fact they want their countries to reconsider. I work with Greeks, Slovaks, Polish, Latvians and people from across the globe. They are working and not whingeing about the situation (Gregory Michael Boomer-Gammon).

Мала розповідь Грегорі Майкла презентує власну історію суб'єкта дискурсивної діяльності, що вводиться клаузою *As I thought*, що створюється після ознайомлення з темою посту, статтею та іншими малими розповідями користувачів. Мала розповідь має нечітку структуру, адже кінцева частина є історією про власний досвід оповідача. Негативне ставлення автора до Брекзиту актуалізується реченням *They are working and not whingeing about the situation*.

- (5) *Well that is kind of the point of getting alternative citizenship, it ensures people don't have to come back and live with the knuckle draggers who voted for Putins self destruction of the UK. I think you will find that the majority who have left would use the words hell and freeze in responding to the question would they go back. You seem to be under the delusion people who left would even think about it when the reality is most are adamant they will never go back. You can enjoy your price hikes and double whammy recession and terminal decline with very little option to escape all you want. No-one in their right mind would want to go back to that!*
(Charlotte Cbf Rider).

У вищенаведеній малій розповіді описані гіпотетичні події, що пов'язані з темою посту. Автор малого наративу розповідає абстрактну історію, що може відноситися до будь-якої особи, яка матиме досвід подій, що описуються оповідачем.

- (6) *As a former diplomatic service officer, this comes as no surprise. It is*

an accepted fact in the FCDO that our global influence came from being so influential in Europe, along with the fact our economic success came from providing easy access to the SM.

Brexit has destroyed both of those things and we will be lucky to be G10 in a few years with the decline coming as trade switches to other countries to get that SM access. Because apparently it is rocket science to leavers to understand that access to a market of 430 million is far more important to businesses than access to a market of 67 million.

And as a former diplomatic service officer I am privileged to have seen how the rest of the world really see the UK. I think leavers are going to be in for a very nasty shock when they realise the world doesn't like us or need us as much as they think they do. Going to be a very bad day when they realise no-one owes us anything as they seem to think they do. We are going to be lucky to be more relevant than Moldova a few years into Brexit. Slow clap to the leavers and their belief in bullshit glory days mythology, the only upside is that Little Englander arrogance isn't going to survive the reality. :) (Charlotte Cbf Rider).

У цій малій розповіді ідентичність автора підкреслюється вступною частиною речення *As a former diplomatic service officer*, що пояснює зв'язок між історією автора та його професійною діяльністю, а також сприйняттям Брекзиту.

Для розуміння особливостей малих розповідей необхідно брати до уваги особливості екосистеми СІМФ, утвореної сукупністю взаємопов'язаних та взаємозалежних елементів.

З одного боку, взаємозалежність проявляється на технічному рівні. Наприклад, функція коментарю залежить від блоку з постом, який можна коментувати, а статус персональної сторінки – від належного створення персональних сторінок. Отже, коментування є способом, у який екосистема

соціальної інтернет-мережі уможлиблює оповідання малих розповідей на технічному рівні.

Крім того, СІМФ є інформаційним полем, що поєднується з електронними ЗМІ, персональними пристроями та пристосуваннями, а також додатками. Таким чином, малі розповіді стають природним елементом у ланцюжку взаємопов'язаного функціонування інформаційної екосистеми поряд з постом, персональною інформацією тощо.

Малі розповіді сприймаються й інтерпретуються аудиторією, яка може активно брати участь і вносити вклад в їх створення. Функція коментарю дозволяє розробляти історії, що наділені синергетичним авторством [252, с. 12]. Ця синергетична взаємодія у створенні розповідей погоджується з висновками щодо рівномірного розподілу оповідання [146, с. 25].

Таким чином, мала розповідь про Брекзит у СІМФ:

- є тематично зорієнтованою (залежить від теми посту та малих наративів, що передують їй або сліднують за нею);
- має нечітку послідовність етапів розгортання історії;
- невелика за розміром;
- не має канонічної структури;
- є електронно-опосередкованою (має високу швидкість створення, наближена до усного дискурсу);
- є елементом екосистеми СІМФ;
- конструює віртуальну ідентичність (особистість).

Малі розповіді у коментарях до постів у СІМФ є концептуальним віддзеркаленням досвіду індивіда, що втілюється у комунікації, а також досвідом розумового сприйняття ситуації та синергії малих наративів у комунікаційному просторі СІМФ.

У наступному підрозділі розглянемо ключову ознаку малих розповідей про Брекзит – позиціонування, що відбувається у дискурсі.

1.5 Позиціювання суб'єкта дискурсивної діяльності

У найзагальніших термінах позицію суб'єкта (англ. *stance*) можна визначити як актуалізацію соціальної дії засобами мови. Визначення обсягу і змісту поняття позиції суб'єкта, однак, залишається сьогодні дискусійним, відкриваючи перспективи для активних наукових пошуків.

Позиція суб'єкта (станс) – публічний акт соціальних акторів, що реалізується в діалозі за допомогою таких комунікативних засобів, як мова, жести й інші символічні форми, та за допомогою актуалізації якого суб'єкти оцінюють об'єкти, позиціонують суб'єктів (у тому числі й себе) з урахуванням різноманітних соціокультурних факторів [151, с. 173]. Дж. Дю Буа підкреслює, що позиція суб'єкта залежить від контексту, її типи – від ситуації, часу та місця, де мовець посідає певну позицію.

Близькі до позиції суб'єкта терміни такі: *footing* (опора), *alignment* (вирівнювання, узгодження), *position* (позиція), *evidentiality* (евіденційність), *modality* (модальність) та *perspective* (перспектива) [69, с. 88; 103, с. 58]. Зміст терміна “позиція суб'єкта” дозволяє охопити всі вектори позиціювання оповідача, які можна поділити на дві групи:

- 1) такі, що виражають ставлення суб'єкта до предмета повідомлення (суб'єктивність, опора, евіденційність, оцінка, модальність, афект, інтенсивність, персональний стиль),
- 2) такі, що виражають ставлення суб'єкта до співрозмовника (співрозмовників) (позиція, узгодження, позиціювання, самопозиціювання).

У недавній публікації В. Ущиної [104] запропонований українськомовний еквівалент терміна “*stance*” – “дискурсивна постава”, що є, на наш погляд, найбільш вдалим із вищерозглянутих, але йому ще треба “вкоренитися” в українськомовному науковому дискурсі, а отже, у дисертації ми послуговуємося більш звичним терміном “позиціювання”.

Розмежування змісту понять позиції і позиціювання (англ. stancetaking) пояснюються розбіжністю ракурсу розгляду цього явища – статичному чи динамічному, тобто як результату або процесу. У ХХІ ст. посилення уваги до вивчення позиціювання суб'єкта зумовлене зміною у самовираженні людини, відходом від традиційного письма та ЗМІ. Віртуальний простір, сприйняття якого змінюється через проникнення у науковий дискурс ідей екологізму, зазнає змін у позиціюванні індивіда та його комунікативних цілях.

Позиціювання в інтернет-дискурсі відбувається як у взаємодії, так і в автономному режимі. Так, за умов, коли суб'єкт оповідає у режимі онлайн, без прямого включення іншого суб'єкта, позиціювання відбувається автономно, не враховуючи наявності суб'єкта, що сприймає та відповідає на позиціювання. У режимі он-лайн позиціювання відбувається у взаємодії, тобто суб'єкт і об'єкт залучаються до певних взаємостосунків, коли посідають певну позицію.

Як відомо, співвідношення раціонального мислення та емоції – дві основні сфери людського сприйняття. Позиціювання включає їх обох. Сучасні дослідники [103; 104; 127] розмежовують вираження емоційного стану або відношення ("афективна позиція") та ставлення до змісту пропозиції або ступеня надійності ("епістемічна позиція"). Деякі вчені також залучають до розгляду позиції те, як щось розповідається, як це виражається у мові. Такі дії, спрямовані на зайняття позицій, стосуються естетичної оцінки, емоційного ефекту, а також морального судження. Такий тип позиціювання, що передається прислівниками, називається стилістичною позицією [206, с. 256]. У цій роботі стилістичне позиціювання розглядається як різновид афективного позиціювання.

Дослідники стансу сходяться на думці, що складники позиціювання такі: суб'єкт позиціювання та адресат(и), а ресурси позиціювання включають оцінну лексику, модальні дієслова, розділові знаки, типографічні засоби тощо [154]. Такі ресурсні елементи, як типографія та пунктуація, називають

метаграфемними елементами [123]. Метаграфемні ресурси охоплюють різні засоби візуальної трансформації тексту, використовуючи ресурси варіативності широко відомих алфавітних знаків письма, а також можливості семантичної інтерпретації зображувальних компонентів тексту, таких як малюнки, діаграми, схеми тощо [там само, с. 6] (див. про це детальніше у розділі 2.2).

Визначення позиції у коментарях до публікацій у СІМФ включає різні засоби: доповідь, риторичні запитання, інтертекстуальність, іронію, поступки тощо [206, с. 270]. Зайняття позиції можна реалізувати за допомогою різних граматичних одиниць: дієслова, дієприслівникової конструкції, модального або напівмодального дієслова, простого непоширеного речення, і навіть окремого речення.

1.6 Мультиmodalність дискурсу

У сучасному мовознавстві і гуманітарних науках загалом спостерігається зростання числа досліджень мультиmodalності дискурсу, хоча дослідження взаємодії мультиmodalних аспектів позиціювання тільки починають з'являтися в науковому дискурсі [65; 155; 156; 157; 206]. Більшість досліджень мультиmodalної природи позиціювання суб'єкта ґрунтуються на здобутках інтерактивної лінгвістики, що вивчає відеозаписи фізичної взаємодії учасників: аналізується, як учасники розповіді позиціонують себе та ставляться до позиції оповідача, що може виражатися не тільки вербально, але й невербально, наприклад, киваючи головою [241, с.34]. Е. Кейсанен та Е. Керккейнен надають огляд позиціювання у взаємодії віч-на-віч [183; 184, с. 208–213; 186], що є прикладом того, як мультиmodalний аналіз може збагатити лінгвістичний опис тексту. Насамперед, ними досліджено взаємодію різних семіотичних ресурсів, включаючи жести та знаки, поставу, міміку, акустичний вплив, дотик та

погляд у складних актах позиціювання, що можуть бути реалізовані одночасно та/або послідовно, всередині або між комунікантами, залученими до взаємодії (спільне позиціювання).

Формування смислів у взаємодії віч-на-віч виходить за межі наратології, що досліджувала цілу низку комунікативних практик у взаємодії, таких, як покрокові дії, мовленнєві дії, інтонаційні одиниці [214; 240]. На додаток до цих діалогічних особливостей розповіді, взаємодія висуває на перший план низку модальних вимірів, що виходять за межі мови, а саме, міміку, жести, рухи головою, а також поставу. Включення тіла як важливої частини взаємодії віч-на-віч між співрозмовниками дозволяє зосередитись на тому, що називають “екологічно реальною” мовою [247, с. 96], та отримати уявлення про інтерактивне смислотворення.

Дискурс є мультимодальним утворенням / процесом: у ньому одночасно взаємодіють різні семіотичні системи, що транслюють інформацію з урахуванням комунікативних традицій суспільства. Мультимодальність описує комунікацію з точки зору текстових, аудіовізуальних, лінгвістичних і просторових модусів, які задіюються для складання та передачі повідомлення. Наприклад, лекційний дискурс є симбіозом кількох модальностей. Мультимодальність лекційного дискурсу – це одночасна взаємодія різних семіотичних систем, що транслюють інформацію з урахуванням комунікативних традицій суспільства. Модальність – це перцептивний, або психологічний, феномен, пов'язаний зі сприйняттям інформації. У сучасному світі передача і сприйняття інформації відбуваються за допомогою різних систем і каналів, здатних породжувати значення і взаємодіяти одночасно. Комунікація не зводиться до якоїсь однієї знакової системи, а являє собою специфічну форму симбіотичної взаємодії. Мономодальні розповіді все більше представляють собою більш складний і інтегрований варіант подачі інформації. Комунікативні процеси ґрунтуються на комплексній взаємодії різних знакових систем, тобто мультимодальних

систем, тому сучасна інтернет-комунікація є мультимодальною за своєю природою.

Термін “модальність” запозичений з психології та використовується для позначення сенсорних каналів сприйняття. У когнітивної лінгвістики термін визначається як один з кодів інформації, включений в поняття гібридизувати тексту. У психолінгвістиці модальність – це приналежність до певної сенсорної системи, модальність позначає характеристики відчуттів, сигналів, стимулів, інформації, рецепторів. Модальність має соціокультурної зумовленістю і має свою традицію моделювання і передачі інформації в суспільстві. Для розуміння модальності необхідно розуміння культури. Складовими елементами кожної культури є ідеї, вірування, світогляд, цінності, норми, соціальні чинники, що впливають на життя суспільства і соціальну поведінку індивіда. Виділяються такі типи модальності: нюхова, дотикальна, смакова, зорова і слухова. Проблема мультимодальності є однією з ключових в царині невербальної семіотики. Основними аспектами мультимодальних є дослідження вербальних, невербальних, змішаних вербально-невербальних, тілесних компонентів знаковою комунікації і створення моделей вербальної, невербальної та змішаної поведінки.

Отже, мультимодальність полягає у формуванні значень за допомогою різних семіотичних засобів – модусів (аудіо, текст, зображення) – відповідних соціокультурних конвенцій. Мультимодальність розуміється як опис загальних законів і правил взаємодії в комунікативному акті вербальних і невербальних знаків, з'єднання різних кодів пред'явлення інформації [65].

Смисл може створюватися будь-якими засобами (модусами) – від розміщення зображень до організації вмісту (контенту). В епоху поширення цифрових технологій це відбувається в результаті зсуву від ізольованого тексту як первинного джерела інформації до більш частого використання образу. Хоча мультимодальних як область дослідження не привертала уваги

до XX століття, вся практика комунікації та створення творів (текстів, картин, музики, фільмів та ін.) завжди мала мультимодальний характер.

Теорія комунікації визначає код як елемент базової моделі комунікації, що передає зміст. Виділяються наступні комунікативні коди [40, с. 65]: вербальний, паралінгвістичний і екстралінгвальний. Вербальний (verbal code) код являє собою передачу інформації за допомогою письмової та усної мови. Паралінгвістический код (paralanguage code) включає всі голосові засоби передачі інформації, переданої вербальним кодом. До цієї категорії відносяться темп, тембр, тон, інтонація. Відомо, що екстралінгвальний / невербальний код (non-verbal / visual code) представлений не пов'язаними з мовою і мовою засобами: жестами, мімікою, зоровим контактом, позами, часом, проксемічними простором, локацією. О. А. Артемова [5, с. 146] розмежовує мовні коди, візуальні коди (технічний, репрезентативний, іконічний, іконографічний) і також соціальний, культурний, стилістичний і ідеологічний коди.

Під мультимодальністю у цьому випадку розуміється опис загальних законів і конкретних правил взаємодії в усному комунікативному акті вербальних або невербальних знаків. Г. Кресс вважає мультимодальні явищами взаємодії між вербальними текстами і зображеннями, відео, промовою і жестами, розміром і кольором тексту [190]. Мультимодальність описує комунікацію з точки зору текстових, аудіовізуальних, лінгвістичних і просторових модусів, які задіюються для складання та передачі повідомлення.

Цікавим є те, що сам термін "позиція" використовує тілесну метафору на позначення стану, або, що ще більш буквально, ґрунту чи опори, на якій хтось займає позицію. Дивним збігом є те, що зайняття позицій у невеликих історіях має особливу ситуацію: певна лінгвістична одиниця, яку оповідач використовує в Інтернеті, створює особливу «віртуальну основу». Станс у СІМФ значно залежить від полілогічного (тобто багатостороннього) або

діалогічного (тобто двостороннього) контексту, в якому відбувається оповідання, адже залежне від дискурсного оточення оповідача.

Методи та інструментарій для аналізу мультимодальності у дискурсі є актуальним та відкритим науковим питанням, про що свідчать як численні публікації останніх років, так і єдиний термінологічний апарат. Однак на сьогодні відсутні ґрунтовні дослідження різних вербальних, невербальних і змішаних (вербально-невербальних), а також технічних компонентів знакової комунікації, створення моделей вербального, невербального і змішаного стансу, їхнє комп'ютерне моделювання.

Мультимодальність є рисою як офіційних, так і неофіційних дискурсів. Зокрема, розглядаючи особливості політичного мережевого неінституційного дискурсу, Н. Красильнікова визначає його як “оцінну інтерпретацію суспільно-політичного явища, події та його учасників, обмін думками і участь у вирішенні значущих проблем суспільства і держави, вплив на уявлення або стереотипи комунікантів і формування або уточнення їх картини світу”. Ця оцінна модальність “виражається у вигляді концептуально маркованих явищ (метафора, метонімія, епітет, алюзія, каламбур, паронімія, прецедентні феномени), що використовуються для подання знань і демонструють риси національного менталітету, довіру або недовіру владі і ЗМІ, позицію особистості в дихотомії “свої – чужі”, підтримку або опозицію в важливих соціальних питаннях і навіть інформаційних війнах”. В. Карасик також відзначає властивість мережевого неінституційного дискурсу компресувати інформацію за рахунок “особливого скороченого коду спілкування <...> і тому актуальною є різноманітна оцінно-модальна емоційна кваліфікація того, що відбувається” [49, с. 215]. Інтернет-дискурс швидше за інших реагує на виклики дійсності, виступаючи дзеркалом суспільних настроїв і тенденцій. Віртуальне життя конкретної мовної спільноти знаходить миттєве відображення в нових медіа, зокрема, в соціальних мережах. Ця реакція може мати як суто мовну, так і

мультимодальне форму, і задіє вербальні, слухові, візуальні канали сприйняття.

Ресурси Web 2.0 мають вбудовані функції, що пропонують оповідачам публічно висловлювати свою думку та ставлення за допомогою мультимодальних технічних засобів. Загальною рисою систем Web 2.0 є система оцінювання публікацій та коментарів за допомогою натискання кнопки або посилання. Зокрема, сервіс “YouTube” пропонує користувачам інтерактивні кнопки “палець вгору” і “палець вниз”, що є екстралінгвістичним засобом висловлення позиції щодо відео та коментарів, які формують тред під відео. У сервісі “Flickr” учасники можуть додавати фотографії інших як “улюблені”, і чим більше “улюблених” стає, тим більш “цікавою” є ця фотографія.

Взаємодія в соціальній інтернет-мережі “Twitter” за своєю суттю є мультимодальною, що включає публікації (часто текстові), мережі (наприклад, послідовників, підписок, ретвітів, лайків тощо) та розмови (наприклад, відповіді та цитати). Проте більшість сучасних моделей вивчення позицій розглядають лише один із способів, тобто або текстові, або екстралінгвістичні засоби для визначення позицій. Інтегровані підходи до вивчення позиції оповідачів соціальних медіа та їх мультимодальні взаємодії тільки очікують створення та розробки.

У СІМФ також було представлено знамениту функціональну можливість “Подобається”, щоб дозволити користувачам “давати позитивні відгуки та взаємодіяти з речами, які вас цікавлять” [252]. Елементи, які можна відмітити “лайком”, включають оновлення статусу, фотографії, посилання, сторінки шанувальників та рекламу спонсорів. Користувачі також можуть поставити “лайк” веб-сторінкам за межами фейсбуку, щоб вони були опубліковані у їхній стрічці новин, однак ці властивості використання кнопки “Подобається” постійно переосмислюються користувачами з позицій екологічного користування соціальної мережі.

Нижче наведені деякі з екстралінгвістичних засобів вираження позиції у вигляді "лайків", що є загальноприйнятими серед дослідників дигітальної лінгвістики:

- висловлювати позитивний станс (схвалювати), не оповідаючи;
- висловлювати зацікавленість у оповіді чи її змісті;
- висловлювати підтримку оповідачеві;
- погодитися або узгодити позицію щодо статусу користувача;
- надати ствердну відповідь на питання, поставлене у дописі;
- вказати, що пост є прочитаним.

Отже, станс в дискурсі тісно пов'язаний з наявністю суб'єкта та вивчається представниками репрезентаційного, мультимодального та інтерактивного підходів. Станс суб'єкта – це складна дискурсивна дія, що здійснюється суб'єктом з метою висловлення оцінки щодо співрозмовника або його позиції, передачі емоційного стану, висловлення пропозиції. Соціальна значущість явища позиції суб'єкта дискурсивної діяльності полягає у тому, що воно має високу експланаторну цінність для пояснення сучасних дискурсивних практик у віртуальному просторі, насамперед, малих розповідей.

У наступному підрозділі контекстуалізуємо малі розповіді про Брекзит шляхом наведення основних даних про цю подію.

1.7 Брекзит як дезінтеграційний процес у межах Євросоюзу: дискурсивний аспект

Вітчизняна історіографія британського Брекзиту тільки формуються. Серед науковців, що опікуються проблематикою виходу Великої Британії з Євросоюзу, – І. Співак [236], що дослідив причини прийняття рішення Великої Британії щодо виходу зі складу Євросоюзу та найбільш суттєві наслідки впливу Брекзиту на світову економіку загалом та фінансовий і

товарний ринки зокрема. Чималий внесок у вітчизняну історіографію зробив Є. Попко [221], який дослідив передумови проведення референдуму щодо виходу Великої Британії з Євросоюзу.

Питання виходу Великої Британії зі складу Євросоюзу вважають однією з визначних подій історії Великої Британії поточного десятиліття. Членство в Євросоюзі було спірним питанням у Великій Британії з часів, коли країна приєдналася до тодішньої Європейської економічної спільноти (ЄЕС) в 1973 році. Протягом деякого часу це питання не мало визначального характеру, але вже після перемоги на виборах в травні 2015 р. прем'єр-міністр Девід Кемерон пообіцяв провести референдум по тому, як виграв парламентські вибори у 2015 році. Він зробив це у відповідь на заклики від членів його власної Консервативної партії, а також з боку Партії незалежності Сполученого Королівства (UKIP), які заявляли, що у британців не було можливості висловитися від 1975 р. Тоді на референдумі вони проголосували, аби залишитися у Євросоюзі. З того часу, казали вони, Євросоюз сильно змінився, отримавши більше контролю над повсякденним життям громадян країн-членів. Тоді Д. Кемерон заявив: "Настав час, аби британці сказали своє слово. Час, аби вирішити європейське питання у британській політиці" [263].

Д. Кемерон підтвердив рішення про проведення переговорів, а згодом і референдуму. Питання, яке було офіційно винесено на розгляд громадянами Великої Британії, мало таке формулювання: "Чи має Сполучене Королівство залишитися членом Євросоюзу або вийти із Євросоюзу?". Проведення референдуму 23 червня 2016 р. із новою силою привернуло загальну увагу до старої проблеми взаємовідносин з рештою Західної Європи.

Референдум щодо членства Великої Британії в Євросоюзі пройшов у Великій Британії, а також у Гібралтарі 23 червня 2016 р. Громадянам Євросоюзу, крім громадян Ірландії, Мальти і Кіпру, не було надано права на голос у референдумі. За результатами проведення референдуму 48,1 %

виборців побажали лишитися в складі Європейського Союзу, проте 51,9 % виборців заявили про свою позицію покинути Євросоюз. Шотландці та мешканці Північної Ірландії загалом виявили своє бажання лишитися в складі Євросоюзу, а валлійці й англійці, що не були мешканцями Лондона, проголосували за вихід.

Для визначення тривалого процесу виходу Великої Британії з Євросоюзу почали використовувати термін “Брекзит”, що є скороченням англійських слів *Britain* та *exit* (укр. “Британія” та “вихід”). Зазначимо, що існує низка похідних термінів для позначення виходу інших країн зі складу ЄС, а саме “Грекзит”, “Франкзит” (Grexit, Franxit) тощо. Подія мала значний резонанс у суспільстві різних країн, а також масовій культурі, зокрема, у вигляді ілюстрацій, що символічно зображують цю подію (див. Рис. 1.3., де зображено пазл з усіх держав-членів ЄС, один з шматочків якого (Велика Британія) випадає, залишивши за собою порожнє місце, що символізує собою Брекзит).

Рис 1.3 Символічне зображення виходу Великої Британії з Євросоюзу

Важливість явища Брекзиту підтверджується не тільки повсюдним використанням цього терміна, а й національними заходами з його імплементації. У січні 2017 р. колишнім прем'єр-міністром Великої Британії

Терезою Мей було оголошено план з 12 пунктів, що стосується мети, а також офіційно підтверджено, що уряд Великої Британії не буде намагатися продовжити членство у єдиному ринку. Після жвавої дискусії Палатою громад Великої Британії першого лютого 2017 р. було уповноважено виконання прем'єр-міністром 50 статті Трактату про Європейський Союз. Політична зумовленість цього явища є очевидною, адже 5 квітня, після затвердження Королевою Єлизаветою II та парламентом Великої Британії закону о виході Великої Британії зі складу Євросоюзу, Європейський парламент затвердив стратегію переговорів щодо Брекзиту. Крім того, потрібно, щоб Велика Британія погасила всі заборгованості перед бюджетом Євросоюзу, включаючи за багаторічними програмами Євросоюзу, низка з яких буде діяти до кінця 2020 р., тобто, майже два роки після Брекзиту. Розмір боргу оцінюється приблизно в 60 мільярдів євро.

25 січня було підписано угоду про умови виходу Британії з Євросоюзу. З 31 січня 2020 р. Британія перестала бути членом Євросоюзу.

Події у Євросоюзі розгорталися іншим чином.

За результатами саміту лідерів Євросоюзу в Брюсселі 29 квітня 2017 р. були не схвалені положення переговорної стратегії Євросоюзу, які визначили передбачувані стадії переговорів і основні переговорні пункти, серед яких можна відзначити: неможливість сепаратних переговорів з різними країнами-членами Євросоюзу і неподільність і взаємопов'язаність умов збереження доступу до єдиного європейського економічного простору, першочерговість покриття фінансових зобов'язань, покладених на Велику Британію в результаті поточного членства в Євросоюзі, перед початком наступних стадій переговорів, а також недопущення появи кордону між Республікою Ірландією і Північною Ірландією, що входить до складу Великої Британії, передбаченого рамками белфастської угоди від 1998 р.

Після чергового невдалого, четвертого раунду переговорів з урядом Великої Британії, Європейський Парламент прийняв резолюцію, яка вказує

на відсутність прогресу в переговорному процесі. У документі депутати наголосили, що “прогрес за пріоритетами Євросоюзу в четвертому раунді переговорів (25-28 вересня) з Великою Британією недостатній”. На думку парламентаріїв, немає просування по трьом ключовим позиціям – “захист прав громадян Євросоюзу і Великої Британії, роз'яснення фінансових зобов'язань Великої Британії і по врегулюванню питання про кордон Ірландії та Північної Ірландії”.

Єврокомісія оголосила про готовність до варіанту Брекзиту без угоди з Великою Британією (так званий варіант «жорсткого виходу») і приступила до реалізації спеціального плану дій за цим сценарієм, про завершення підготовки до якого було офіційно оголошено вже 25 березня 2019 року.

Переговори про вихід Великої Британії з Євросоюзу зайшли в глухий кут через фінансові вимоги Євросоюзу. Брюссель спочатку зажадав близько 50-60 мільярдів євро від Великої Британії для виконання фінансових зобов'язань Лондона перед Євросоюзом. У травні влада Євросоюзу під тиском Франції та Німеччини підняли необхідну суму вимог через Брекзит до 91-113 мільярдів євро. Т.Мей заявила, що всі 27 членів Євросоюзу заважають Лондону вийти з членства Євросоюзу. При цьому, міністр у справах Брекзиту Д.Девіс заявив, що Велика Британія може вийти з переговорів щодо її виходу з Євросоюзу через відмову Брюсселя обговорювати перспективне угоду про вільну торгівлю до врегулювання Великою Британією своїх фінансових зобов'язань відповідно до її членством в Євросоюзу в розмірі близько 100 мільярдів євро. Також, в ході поточних переговорів, влада Великої Британії запропонувала, щоб близько 3 мільйонів європейців, які знаходилися на території королівства більше п'яти років, могли отримати статус поселенців, проте після цього вони повинні будуть ставитися до юрисдикції британської системи правосуддя. Статус поселенця при цьому не дає їм права участі в місцевих виборах, на що неодноразово

вказували члени Європейського парламенту, незадоволені британськими пропозиціями до Євросоюзу.

19 червня 2017 р. у Брюсселі почалися переговори британського уряду в особі міністра Д. Девіса з Європейським союзом в особі його представника М. Барньє. Перший раунд переговорів був присвячений проблемі прав громадян Євросоюзу, які живуть у Великій Британії, кордону між Північною Ірландією та Ірландією, а також проблемам виплат Великобританією Євросоюзу по її бюджетними зобов'язаннями за період членства в Євросоюзі (до 2020 р.). Перший раунд переговорів успішно завершився 8 грудня 2017 р. у Брюсселі підписанням спільної декларації, після чого сторони вирішили перейти до другої фази переговорів, щоб домовитися про характер дворічного перехідного періоду, а також про майбутні відносини між Великою Британією і Євросоюзом. Однак, вже до кінця жовтня 2018 р. переговорний процес зайшов у глухий кут через небажання чинного уряду Великої Британії йти на поступки по-поводу збереження Північної Ірландії в зоні Європейського митного союзу. 14 листопада 2018 р. сторонам вдалося узгодити проект угоди про вихід, в якому передбачається збереження статусу Великої Британії в Європейському митному союзі (за винятком рибпромислової продукції), а території Північної Ірландії – в Європейській економічній зоні (це положення, що міститься в окремому від усього проекту угоди протоколі, присвяченому Північній Ірландії, в основному, включає в себе ринок товарів, але при цьому виключає свободу надання фінансових послуг на внутрішній ринок Євросоюзу).

На секретній зустрічі, що пройшла напередодні саміту Євросоюзу 17 жовтня 2019 р., сторонам все ж вдалося досягти абсолютно нової домовленості по статусу Північної Ірландії, в результаті якої сторони домовились про те, що Велика Британія вийде з економічної та митного союзу, а Північна Ірландія так само залишиться в складі митної території Великої Британії, але, при цьому, в Північній Ірландії, що частково

залишається в економічному і митному просторі Євросоюзу, на термін, що встановлюється законодавчими органами Північної Ірландії, продовжить діяти “обмежений” набір правил єдиного ринку Євросоюзу, включаючи збори ПДВ, ветеринарний контроль і правила підтримки державою приватного бізнесу.

Протягом 2020 р. Велика Британія і Євросоюз вели постійні переговори про нові умови торгівлі і співпраці, які завершилися 24 грудня 2020 р. після досягнення домовленості про проект Угоди про торгівлю та співробітництво, який охоплює лише деякі галузі і сфери економіки (за винятком сектора послуг і фінансового сектора), а також вимагає подальшої ратифікації всіма сторонами, в той час як застосування положень договору буде здійснюватися на тимчасовій основі, аж до 28 лютого 2021 р. Деякі професійні оглядачі відзначили, що переговорна команда уряду Великої Британії в цілому провалила хід переговорів, поступившись Європейському союзу з цілої низки важливих пунктів, при цьому, так і не домігшись цілей, позначених урядом під час референдуму про вихід 2016 р.

З самого початку процесів інтеграції на європейському континенті, своєрідність геополітичної позиції Великої Британії в прагненні зберегти імперський статус, переважання національних інтересів над спільними європейськими відкладали її вступ до європейського об'єднання. Однак і після приєднання до Євросоюзу розвиток відносин Великої Британії з країнами Західної Європи характеризується ускладненнями в пошуку напрямів оптимальної взаємодії, суперечностями й боротьбою за лідерство. Саме, проблема узгодження національних та наднаціональних інтересів в Євросоюзі, їх загострення в процесі розбудови інтеграційних механізмів, щонайбільше виразно представлена в політиці євроінтеграції Британії і відрізняє країну від решти провідних західноєвропейських держав, які погоджувались на їх користь. Особливість геополітичної думки Великої Британії виходить з відмінностей у політичній та правовій системах,

структурі зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних пріоритетів, ставленні до культурної ідентичності. Основний зміст протиріч в британській позиції зводився до низки проблем, що і стали причинами Брекзиту, а саме: стримане відношення до процесу поглиблення; розбіжності у формуванні спільної зовнішньої політики; суперечності у функціонуванні бюджетної системи Євросоюзу; принципові заперечення у функціонуванні єврозони; імміграційна політика Євросоюзу. Суперечності у Великій Британії виникають і в економічних питаннях, однак, в меншій мірі, ніж в політичній сфері та інституційній діяльності. Єдиний внутрішній ринок став тим інтеграційним проектом, умови якого незмінно Велика Британія виконує. Саме заради доступу до європейського ринку Британія свого часу і вступала до континентального об'єднання. У міру просування по шляху поглиблення інтеграції розрив зменшувався, згладжувалися протиріччя Великої Британії з іншими учасниками в області аграрної, регіональної, енергетичної політики.

Підбиваючи підсумок екскурсу в історію Брекзиту, зауважимо, що проведення референдуму щодо виходу Великої Британії з Євросоюзу стало серйозним викликом для обох сторін. Вихід зі складу Євросоюзу може викликати складні наслідки, як економічного так і політичного характеру. У цьому стосунку наявні проблемні сфери та можливі ризики. Порівняння макроекономічних показників до проведення переговорів про вихід Великої Британії з Євросоюзу та після референдуму довів прояв тенденції негативного впливу на економіку Великої Британії. Негативні зміни відбулися в зовнішній торгівлі, інвестиційній сфері, валютно-фінансовій.

У цілому, на сьогоднішній день досить складно спрогнозувати, виграє Велика Британія від Брекзиту чи програє. Однак уже сьогодні зрозуміло одне: досить проблемний вихід Великої Британії та супротив більшості наразі зменшує економічні показники країни порівняно з іншими країнами Євросоюзу. Вихід Великої Британії зі складу Євросоюзу змінює існуючі реалії міжнародних відносин ХХІ ст. та вносить суттєві корективи в

зовнішню політику як Сполученого Королівства, так і країн Європи. У цих умовах Великій Британії необхідно здійснити ревізію зовнішньополітичних пріоритетів та виробити чітку стратегію щодо взаємодії з окремими країнами та регіонами. Брекзит, безумовно, матиме значний вплив на ситуацію в Євросоюзі та на його майбутнє. Після виходу Великої Британії, що є одним із політичних та економічних лідерів Євросоюзу, останнього очікуватимуть докорінні зміни, в першу чергу, в його організації та політиці. Найбільшою загрозою, що виникає внаслідок сецесії Великої Британії, є можливий розпад об'єднання. Новітні геополітичні та геоекономічні процеси, що відбуваються на європейському континенті примусили лідерів Євросоюзу до пошуку рішень у подоланні глобальних викликів, що стають більш, ніж очевидними.

Отже, вихід Великої Британії зі складу Євросоюзу є формою прояву глобальної тенденції до відродження елементів ізоляціонізму у міжнародних економічних відносинах; напрацювання Єврокомісії та уряду Великої Британії щодо подальшої співпраці Євросоюзу та Великої Британії стали важливим досвідом для подальшого співробітництва країн Східного партнерства з Євросоюзом у майбутньому.

1.8 Методика дослідження малих розповідей про Брекзит у коментарях до постів соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”

Мала розповідь у формі коментаря у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” має ознаки усного і письмового модусів дискурсу: користувачі залишають письмово коментарі до коментарів, поступово та динамічно створюючи дискусію, вступаючи в діалог або полілог, Результатом розгортання ланцюжку коментарів є тред (тематично і структурно об'єднана гілка коментарів).

1.8.1 Процедура добору матеріалу дослідження. Матеріал дослідження становлять 1237 малих розповідей про Брекзит, які дібрано з коментарів до 27 постів п'яти провідних Брекзит-спільнот в англomовному сегменті СІМФ (*Brexit News*, *Brexit*, *Very Brexit Problems*, *Reuters* та *BBC News*). Відбір спільнот здійснено за такими критеріями: кількість членів (від 30000 до 203000), популярність, коментованість, впливовість, наявність постів за темою Брекзиту. Корпус дослідження сформовано шляхом суцільного вибирання з цих джерел у період з червня 2016 р., тобто з початку процесу виходу Великої Британії з Євросоюзу, по травень 2021 р., тобто охоплюючи період пост-Брекзиту.

1.8.2. Методичний алгоритм дослідження. У роботі розроблено і застосовано комплексну методику дослідження, що передбачає залучення методів і прийомів функційної, дискурсивної та мультимодальної лінгвістики, а також лінгвонаратології. У роботі використані такі методи дослідження: загальнонаукові методи, які застосовано для виділення основних класифікацій та напрямів дослідження інтернет-дискурсу, уточнення класифікації інтернет-жанрів і виділення основних параметрів опису жанрів інтернет-комунікації; метод синтезу – для об'єднання даних, отриманих у результаті аналізу основних параметрів класифікації інтернет-жанрів і виділення параметрів, релевантних для опису жанру малої розповіді; метод порівняння – для з'ясування основних подібностей і відмінностей лінгвістичного характеру у малих розповідях про Брекзит у коментарях до постів у межах СІМФ; індуктивний метод – для встановлення диференційних ознак малих розповідей, їх впливу на вибір автором (коментатором) мовних засобів. Суто лінгвістичні методи дослідження включають метод лінгвістичного опису, що використано для з'ясування ознак малих розповідей у межах СІМФ та її спільнот; метод інтерпретації – для розкриття прагматичного аспекту малих розповідей про Брекзит у межах спільнот у

СІМФ; кількісні підрахунки – для визначення та характеристики кількісних показників досліджуваних вимірів малих розповідей про Брекзит та їх складників.

На **підготовчому** етапі було зібрано корпус матеріалу дослідження, що складається з малих наративів у коментарях постів спільнот англійськомовного сегменту СІМФ. Методом суцільної вибірки було вилучено 1237 малих розповідей у коментарях до 27 постів.

На сьогодні у науковому обігу не існує розгорнутих визначень поняття сегменту СІМ. У деяких дослідженнях поняття сегменту семантизовано як представників певної держави, наприклад, *«Такі показники опускають україномовний сегмент на останні позиції в топ-20. 42-мільйонні українці поступаються 10 мільйонам чехів і багатьом іншим меншим суспільствам», «Число пользователей украинского сегмента Facebook, по оценкам самой социальной сети, выросло до 10 миллионов»*. В інших випадках термін «сегмент» вживається на позначення структурних або формальних розділів веб-сервісу, наприклад, *«Узбекский сегмент Facebook: топ самых популярных сообществ», «Паблик "Мова" является одним из крупнейших проукраинских патриотических страниц во всем украинском сегменте Facebook»*. У прийнятому у цій роботі тлумаченні сегмент СІМ – це сукупність жанрів СІМ, об'єднаних функційними, територіальними або лінгвальними рисами, у нашому випадку – англійською мовою.

Оскільки Брекзит є подією, що набула міжнародного значення, відбувається у Великій Британії, а її обговорення відбувається в англійськомовному сегменті СІМФ.

Збір матеріалу здійснено за наступними кроками:

1 крок. Відбір релевантних спільнот репрезентативного матеріалу. На цьому кроці було проведено спостереження над дискурсивним матеріалом з метою виявлення найбільш релевантного за якісним та кількісним показником масиву матеріалу у різних спільнотах. Серед інших критеріїв

відбору спільнот стали тематична значущість, кількість користувачів спільноти, рейтинг спільноти у пошуку СІМФ.

2 крок. Відбір релевантних постів спільнот. Під час відбору були залучені найбільш тематично релевантні пости з великою кількістю коментарів про Брекзит.

3 крок. Застосування методу суцільної вибірки для тредів (тематично і структурно об'єднаних гілок коментарів) у релевантних постах СІМФ. Така послідовність кроків дозволяє охопити найбільш репрезентативний та релевантний у світлі поставленої мети й завдання дисертаційного дослідження матеріал, адже найбільш повно охоплює наявні тематичні дискурсивно значущі дані.

Систематичний різновид суцільної вибірки (накопичення матеріалу здійснюється з вересня 2016 р., початку розглядуваної суспільно-політичної події), тобто дослідження відбувалося у динаміці (діахронії) та є підтвердженням репрезентативності матеріалу й результатів дослідження. Ключові настанови та принципи сучасної лінгвістики – експансіонізм, екологізм, функціоналізм, експланаторність, антропоцентризм, – складають загальнонаукове методологічне підґрунтя дисертації.

Під час спостереження над дискурсивним матеріалом дослідження встановлено, що малі розповіді налічують більшу кількість висловлень, мінімальних одиниць повідомлення наративу, а у деяких з коментарів малу розповідь виокремити неможливо. Крім того, не завжди цілий коментар можна виокремлювати за ознакою наративності, адже він не містить елементу повідомлення, є питанням або набором слів без семантичного навантаження.

Відбір матеріалу саме з цього джерела зумовлений його різноманітністю, актуальністю та дискурсивною значущістю у добу постмодерну, коли процес спілкування набув електронно-опосередкованого характеру.

Перший дослідницький етап. На цьому етапі одиницею аналізу є мала розповідь одного оповідача у єдності мовних, метаграфемічних та візуальних засобів, а ко-текстом його розгляду – коментарі, що йому передують та слідують за ним. Широким контекстом є загальна суспільно-політична подія виходу Великої Британії з Євросоюзу.

Перший крок: виявлення субжанрів малих розповідей. Шляхом застосування методу жанрового аналізу розмежовано за жанротвірними ознаками та схарактеризовано такі субжанри малих розповідей про Брекзит у соціальній інотернет-мережі «Фейсбук», як останні новини, прогнози та спільні розповіді.

Другий крок: з'ясування особливостей вимірів наративів. Методику наративного аналізу дискурсу застосовано для розгляду таких вимірів (термін Е. Окс і Л. Каппс [214]) малих наративів про Брекзит, як авторство, станс і оцінність, у той же час метод контекстуального аналізу використано під час розгляду контекстних зв'язків і лінійності досліджуваних текстів. На цьому етапі стало можливим застосування методу жанрового моделювання через виявлення жанрової структури малих наративів.

Ідею виокремлення вимірів наративів було започатковано Е. Окс і Л. Кеппс у 2001 р. [214]. Згідно з їхнім підходом, наратив має специфічні риси, або виміри. Іншими словами, кожний окремий наратив характеризується своєю власною констеляцією цих параметрів, до яких належать такі: авторство, оцінність, зв'язок із контекстом, лінійність та станс. За наявними у дослідженні даними характеризуємо параметр стансу (позиції суб'єкта дискурсивної діяльності) за Дж. дю Буа [du Bois, с. 152], що станс як «публічний акт соціальних акторів, що реалізується в діалозі за допомогою таких комунікативних засобів, як мова, жести й інші символічні форми, та за допомогою актуалізації якого суб'єкти оцінюють об'єкти, позиціонують суб'єктів (у тому числі й себе) з урахуванням різноманітних соціокультурних чинників».

Термін “інтертекстуальність” уведено у науковий обіг у французькому постструктуралізмі [59]. Епоха другої половини ХХ–початку ХХІ ст. характеризується фрагментарністю свідомості, що виявляється, у першу чергу, в мові, тому інтертекст стає особливим способом вираження і опису дійсності, притаманним авторському стилю. До специфічних рис інтертекстуальності відносять фрагментарність, цитатність та мозаїчність. Таким чином, інтертекстуальність постає як вимір наративний, змістом якого є асоціативний зв'язок певного тексту з іншими, а формою – фрагментарна присутність в ньому інших текстів чи фрагментів зі зміненою точкою зору автора [85; 258, с. 132].

У межах субжанру коментарю до постів в англomовному сегменті СІМФ інтертекстуальність є не тільки властивістю коротких розповідей і складовою оцінного виміру коментарів, а й притаманна елементам, що являють собою креолізований текст – інтернет-мемам. Мем – одиниця передачі культурної інформації від однієї людини до іншої; стійка комунікативна структура, здатна до реплікації [137, с. 76]. Меми виконують комунікативну, кумулятивну, когнітивну, емотивну, регулятивну, фатичну та інші мовні функції. Ці елементи, що у субжанрі коментарю до постів набувають вигляду зображень, можуть співіснувати з текстом коментарю, або іноді повністю складати його зміст.

Поняття гіпертексту визначив Т. Нельсон в 1965 р. [193]. Гіпертекст є системою подання інформації, за якою створюється семантична мережа складної топології, що дозволяє організовувати інформацію на різних рівнях узагальнення. Гіпертекст дає можливість суб'єкту, який працює з одним текстом, миттєво сформувати на екрані інший текст, перейти за посиланням або гіперпосиланням (найчастіше таке, що пояснює, що розкриває сенс деякого поняття глибше, ніж текст первинний), повернутися назад і продовжити читання основного тексту. Глибина “вкладеності” текстів не

обмежується, а зв'язок текстів між собою організовується за допомогою гіперпосилань (лінків).

У малих розповідях про Брекзит у СІМФ гіпертекстові властивості представлені як у вигляді зовнішніх посилань на інші ресурси, так і внутрішніх – на сторінки користувачів при зверненнях, на спільноти тощо. Гіпертекстові властивості уможливають отримати додаткову інформацію про дискурсивні особистості авторів малих розповідей, а також про контекст, який вплинув на оповідання.

Проілюструємо наявність цих вимірів наступними прикладами малих розповідей:

- (7) *And the rich keep getting richer* ([Graham Hinkin](#)).
- (8) *Sounds like a step back to Hitler* (Martin McGlynn).
- (9) *The quicker they get shot of her, the better but she has friends and finance in other places !* (Dave Hatch Snr).

У кожному з прикладів наявні зазначені виміри. Так, автори вищенаведених малих розповідей (вимір «авторство») висловлюють свою думку лінійно (у режимі треду один за одним). Автори коментарів висловлюють аксіологічну оцінку: ставлення до того, що повідомляється фактом в цілому (повідомлення посту) або до одного з компонентів ситуації (політиків, що приймають участь у процесі виходу Великої Британії з Євросоюзу), що значним чином контекстуалізовано змістом та наявністю «лайків» (схвалення).

Третій крок: опис інструментарію дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит. Установлено мовні, метаграфемні та позалінгвальні властивості малих розповідей про Брекзит у СІМФ, останні – шляхом використання методу виявлення невербальних компонентів. За допомогою методу мультимодального аналізу дискурсу виявлено їхні невербальні, інтертекстуальні, гіпертекстові та мультимодальні ознаки.

Позалінгвальні властивості малих розповідей про Брекзит представлені у формі емотиконів та стікерів, що впливають на зміст та форму повідомлення малих коментарів про Брекзит. Тексти, якими користувачі обмінюються через інтернет-мережу, нерідко включають емотикони – спеціальні символи, що використовуються для передачі емоцій за умов обмеженої з перспективи наявних у цифровій комунікації каналів, що можуть набувати форми зображення. В архітектоніці СІМФ емотикони передають ширшу за лайки гамму почуттів, образів, маленьких зображень предметів тощо (рис. 1.4).

Рис. 1.4 Емотикони СІМФ

Інформаційні технології надають можливість доповнювати тексти світлинами, малюнками, умовними зображеннями, що хоч і не є природним, але є логічним внеском до тексту у комп'ютерну добу. Одним із популярних різновидів таких малюнків є стікер. мережі У СІМФ існують стікерпаки (або набори), що представляються як емотикони, що є більшими за розміром з удосконаленою графічною частиною, можуть репрезентувати фотокартки чи меми. Існують й інші позалінгвальні властивості соціальних мереж, зокрема, гіф-зображення – зображення невеликого розміру, принципом функціонування яких є повторювання, “прокручування” певного моменту відео, без звуку, відеовставки, але вони не є репрезентативними у малих

розповідях про Брекзит у СІМФ. Таким чином, малі розповіді про Брекзит характеризуються помірним ступенем мультимодальності.

Проілюструємо деякі з вищезазначених особливостей на прикладах.

- (10) *--thats why i voted against staying in the *common-market*-in the referendum they held in 1975 --- and isnt it amazing that i wasnt offered a *peoples-vote* back then--corrupt beyond belief----just leave ffs---* (Terry Millington).

31 лайк

- (11) *They only won that vote because people were apathetic and didn't turn out* _ (Jean Moody).

3 лайки

У наведених прикладах знаходимо значні порушення орфографічних норм, а саме: відсутність великої літери на початку речення, написання особового займенника I з маленької літери, нечітка диференціація дефісу та тире, відсутність апострофів, відсутність крапки. Ця інформація додатково актуалізує особистість автора.

Другий дослідницький етап. На цьому етапі одиницею аналізу є висловлення у контексті, що розуміється широко (мовний контекст та позамовний: ситуативний, дискурсивний, суспільно-політичний, культурний). На цьому етапі увагу зосереджено на виявленні типу стансу (афективний, раціональний або наративний).

Перший крок: Епістемічний станс. Його розглянуто шляхом розгляду модальних властивостей малих розповідей про Брекзит та особливостей реалізації в них категорії евіденційності.

Другий крок: Афективний станс. Його проаналізовано з погляду емотивності та оцінності малих розповідей про Брекзит.

Третій крок: Наративний станс. Висвітлено засоби наративного позиціонування суб'єкта малої розповіді.

Таким чином, комплексний підхід з поєднанням методів і прийомів функційної, дискурсивної та мультимодальної лінгвістики надає можливість визначити специфіку малої розповіді про Брекзит у СІМФ у віртуальному електронно-опосередкованому середовищі. Малі розповіді про Брекзит набувають наративної визначеності в екологічній системі СІМФ завдяки комплексній взаємодії мовних, метаграфемних та візуальних засобів під час дискурсивного смислотворення, через які автор розповіді позиціонує себе відносно соціально-політичної події Брекзиту та своїх співрозмовників у СІМФ.

Висновки до розділу 1

1. Бурхливий розвиток технологій спричинив появу нового типу дискурсу – інтернет-дискурсу, якому притаманна низка відмітних рис, якими є емоційність, анонімність, дистантність, розкутість, гіпертекстуальність, глобальність. Співвіднесеність інтернет-дискурсу зі спорідненими поняттями, що є псевдототожними номінаціями, полягає у ієрархічності дискурсів всесвітньої мережі та відносин між ними, а також технологічному чиннику.

2. Інтернет-дискурс є особливого роду комунікативною екосистемою, що поєднує властивості усного та писемного модусів дискурсу. Інтернет-дискурс має власну систему жанрів, серед яких розрізняються гіпержанри і жанри. До гіпержанрів відносяться, зокрема, соціальні мережі, в яких, своєю чергою, виокремлюються жанри (пост, коментар, персональна сторінка, статус, чат). У соціальних мережах модифікуються вже існуючі жанри і виникають нові, зокрема, жанр малої розповіді.

3. Соціальна мережа “Фейсбук” є потужним каналом для вираження користувачами ставлення до важливих суспільно-політичних подій, однією з яких є Брекзит, шляхом експресивної розповіді про власний досвід їхнього

сприйняття. Брекзит є соціально-політичною подією, що виявляється не тільки у законодавчих рішеннях, що мають значні соціальні та економічні наслідки, але й сприймається суб'єктивно, а отже, відтворюється у дискурсі. Окрім відбиття в офіційних ЗМІ та політичних промовах, Брекзит набуває втілення у повсякденному мовленні звичайних людей, зокрема, у коментарях користувачів соціальної інтернет-мережі "Фейсбук".

4. Жанри соціальних мереж надають широкі можливості самокомунікації користувачам англomовного сегменту соціальної інтернет-мережі "Фейсбук". Така комунікація носить мультимедійний характер (текст супроводжується зображеннями, відео, іконічними елементами тощо), і здійснюється за допомогою власне комунікаційних та інтерактивних інструментів. Гіпержанр визначається як жанровий комплекс, що формується навколо масової (само)комунікації та інтегрує декілька жанрів. У світлі жанрової характеристики соціальна мережа визначається як жанровий комплекс, що об'єднує субжанри посту та коментарю.

5. Соціальним мережам притаманні такі ознаки, як гіпертекстовість та інтерактивність. Соціальна інтернет-мережа "Фейсбук" – це середовище дискурсивного втілення почуттів та думок його користувачів, що надає їм широкі можливості для конструювання власної ідентичності, бачення себе у певному соціальному контексті.

6. Поняття наративу має дещо відмінний зміст залежно від методологічної настанови, у межах якої воно розглядається. За класичною теорією оповіді, що охоплює літературознавчі праці, провідною ознакою художнього тексту є присутність у ньому наратора. Представників структуралістського напрямку цікавить структура оповіді, привнесення сенсу через завдання фіналу. Науковці постмодерного напрямку зосереджують увагу на процесуальності наративу. За такої позиції читач перетворюється у суб'єкта розповіді, що інтерпретує і розширює смислове навантаження наративу. Потрактовані з цієї позиції малі розповіді про Брекзит у соціальній

інтернет-мережі "Фейсбук" є не тільки "віконцем" у суб'єктивні аспекти особистого досвіду оповідача, але й дискурсивними актами, базованими на спільних для комунікантів, що належать до певної інтернет-спільноти, ресурсах та практиках.

7. Наратив потрактовано як нечітку множину текстів з різним ступенем наративності, що групується навколо типових представників. Малі розповіді про Брекзит у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" є непротиповими представниками категорії наративності, що виявляється в їхніх лінгвальних, метаграфемних та позамовних особливостях.

8. Дискурс є мультимодальним утворенням / процесом: у ньому одночасно взаємодіють різні семіотичні системи, що транслують інформацію з урахуванням комунікативних традицій суспільства. Мультимодальність описує комунікацію з точки зору текстових, аудіовізуальних, лінгвістичних і просторових модусів, що задіюються для складання та передачі повідомлення.

Основні положення цього розділу висвітлено у публікаціях [75; 76; 78; 79; 80].

РОЗДІЛ 2

НАРАТИВНІ ТА ДИСКУРСИВНІ ВЛАСТИВОСТІ МАЛИХ РОЗПОВІДЕЙ ПРО БРЕКЗИТ В АНГЛОМОВНОМУ СЕГМЕНТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ “ФЕЙСБУК”

У цьому розділі розглянуто субжанри малих розповідей про Брекзит у СІМФ, схарактеризовано їхні наративні виміри, а також описано мовні, метаграфемні й візуальні засоби їхнього впливу на користувача СІМФ.

2.1 Субжанри малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”

Малі розповіді у СІМФ мають типові риси, притаманні більшості з них; ці риси є жанротвірними, адже вони зумовлюють виокремлення трьох найбільш розповсюджених субжанрів малих розповідей – останніх новин, прогнозів та спільних розповідей. Останні новини, комунікативним середовищем формування яких виступають СІМ, охоплюють малі розповіді, оповідачі яких “діляться повідомленнями про події одразу ж, оскільки події все ще розгортаються” [162, с. 42]. У прогнозах оповідач будує уявний світ подій, які ще не відбулися [там само, с. 47]. Спільні розповіді близькі до канонічних наративів, адже повістують про минулий досвід, але вирізняються тим, що створюються не одним автором.

2.1.1 Останні новини є найпоширенішим жанровим різновидом малих розповідей про Брекзит у СІМФ. Наукове вивчення останніх новин як субжанру малої розповіді започатковано О. Геогакопулу [165, 167]. Для розуміння останніх новин як різновиду малої розповіді дослідницею вивчено корпус останніх новин, який представлено субжанрами статусу СІМФ та ретвіту (англ. retweet) сервісу “Twitter”. Останні новини, як правило, повідомляють про щохвилинний досвід, “щоденний світ буденних ситуацій та обмінів”. Важливою рисою останніх новин є те, що оповідач зазвичай оповідає наживо, не вдаючись до рекурсивного опису

подій та станів. Електронне середовище останніх новин як субжанру малих розповідей про Брекзит дозволяє дослідити сприйняття подій користувачами СІМФ та вивчити, як відбиваються глобальні події і процеси у свідомості окремого індивіда.

Проаналізуємо приклади останніх новин, наголосивши на тому, що правопис оригіналу збережено. Пост, що має 483 коментарі, такий: "Торгова угода забезпечила "стабільність наших нових відносин з ЄС як життєво важливих торговельних партнерів, близьких союзників і рівних держав", — сказав прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон" ("The trade deal provided "stability to our new relationship with the EU as vital trading partners, close allies and sovereign equals," UK PM Boris Johnson said").

- (12) *What a roaring success Brexit is so far. Good bye NI Peace agreement and so 'long Scotland. Bye, bye to many small businesses and hello to hiked up food prices, import taxes and even more red tape.* (Charles Henderson, BBC News)

33 лайки

Оповідач підбиває підсумок значних останніх новин, висловлюючи іронічне ставлення до стану речей у країні за допомогою словосполучення *roaring success*. Окрім цього, звернення до значних інфоприводів супроводжується 18 малими розповідями другого порядку (коментарях до коментарів). Слід зазначити, що за часовою ознакою мала розповідь з'явилася годинаю пізніше посту, у відповідь на який вона виникла (18:34 проти 17:42).

Розглянемо наступну малу розповідь у треді до посту:

- (13) *Great to see Remainiacs still trying to spread project fear nonsense ... quite endearing in an eccentric British way - thank go we left that sclerotic bunch of incompetents!* (Mark Harris, BBC News)

3 лайки

У цій малій розповіді повідомляється про подію, зазначену у пості, та висловлюється відношення оповідача до неї. За часовою ознакою цю малу розповідь опубліковано о 21:06 того самого дня, що й пост.

Звернемося до аналізу прикладів, що містяться у треді до посту у спільноті Very Brexit Problems " 'Brexit going really well actually' insists government with no fuel, energy, food, workers, border control or trade deals" (" 'Насправді Брекзит іде дуже добре' наполягає уряд, що не має палива, енергії, продуктів харчування, робітників, прикордонного контролю або торгових угод"). Розуміння посту полегшує зображення з ресурсу новин Newsthump, що супроводжується коментарем, наведеним у прикладі (14), та зображенням на рис. 2.1.

Рис. 2.1 Зображення до посту спільноти Very Brexit Problems

- (14) *Why is that buffoon giving the thumps up gesture with that idiotic look on his face.*

He has achieved absolutely nothing while he's been in office and that includes his time as mayor of London and at the foreign office. (Peter Rich, Very Brexit Problems)

0 лайків

Зневажливий опис прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона (*buffoon, idiotic look on his face*) свідчить про незадоволення оповідача політикою взагалі та промовою політика зокрема. Мала розповідь з'явилася через 45 хвилин після розміщення посту.

- (15) *Of course it's not just going well for those whom it was always stood to make billions from the hardest possible brexit they could get away with, the already fabulously wealthy Eton elites, their families and chums. In fact it's going even better than expected for them thanks to the smokescreen and*

opportunities presented to them by covid. (Ian Fowler, Very Brexit Problems)

1 лайк

Ця розповідь також належить до субжанру останніх новин. Реакція оповідача (висловлення *not just going well*) надходить о 16:54, через 5 годин після розміщення посту з новиною. Негативне ставлення до теми обговорення свідчить про небайдужість автора до поточних подій Брекзиту.

Однією з гучних подій, що висвітлюється у спільноті Reuters, є трудова міграція фінансистів з Великої Британії до Євросоюзу. Пост має такий текст: *Nearly a hundred highly paid bankers left Britain ahead of its departure from the European Union, the bloc's banking watchdog said on Wednesday, the latest confirmation of how Brexit has reshaped Europe's financial sector and its tax base.* ("Майже сотня високооплачуваних банкірів покинули Британію напередодні її виходу з Європейського Союзу, заявивши у середу контроль банківського блоку як останнє підтвердження того, як Брекзит змінив європейський фінансовий сектор та його базу оподаткування"). Цей пост було прокоментовано 614 разів та поставлено 5.2 тисячі лайків, що засвідчує інтерес громадян до економічного аспекту Брекзиту.

(16) *Clearly some on here do not like the banking sector but the U.K. is now losing the tax and spending power of 7000 bankers so far who have moved to the EU. Overall the city brings in 20% of tax revenue. The departure of a large section of the banking sector would have a negative impact on tax raising and hence expenditure. I somehow don't think this government would have factored this into their plans as everything else seems to have taken them by surprise* (Matthew Hart, Reuters)

95 лайків

Зазначимо, що ця мала розповідь з'явилася у той самий день, коли сформовано пост. Вона має значну контекстну співвіднесеність з темою посту, а також висвітлює власну думку оповідача щодо зазначеної новини. Ця мала розповідь має чітку структуру: початок, розвиток події та кінець.

(17) *All the financial institutions warned against Brexit, but would people listen, NO. As it has turned out brexit is a financial disaster which was sold to the electorate on false promises and lies by the Tory government many of whom could foresee making money for themselves and their wealthy cronies. As far as this Tory government is concerned there is absolutely no accountability for their mismanagement of the country and it is the working man or woman who is going to pay for things. Unfortunately the English electorate still believe the Tories are doing a good job and it looks like the uk is stuck with this band of liars and thieves for the foreseeable future* (Brendan Devlin, Reuters)

1 лайк

Ця мала розповідь стосується фінансової ситуації у Великій Британії. Оповідач висловлює об'єктивний погляд на обговорювану тему, а також власну думку щодо роботи уряду. Ця мала розповідь з'явилася чотирма днями пізніше посту, що може свідчити про вплив інших малих розповідей у треді на оповідача.

Узагальнюючи ознаки субжанру останніх новин про Брекзит, зазначимо, що малі розповіді у цьому субжанрі є:

- більшими за розміром, ніж зазвичай є малі розповіді (більше 144 символів);
- відкритими до коментування;
- оповідаються у день розміщення посту;
- можуть відноситися до останніх подій за допомогою лексичних маркерів.

Таким чином, у малих розповідях субжанру "останні новини" оповідач висловлює власну думку щодо останніх подій навколо Брекзиту, повідомляє про перебіг подій за локальним принципом, а також оприлюднює власні судження щодо останніх подій. Субжанр останніх новин є контекстно залежним субжанром, адже оповідач не має можливості змінити тему посту або оповідати про нерелевантні факти та події.

2.1.2 Прогнози – субжанр малих розповідей про Брекзит, в яких оповідач робить припущення щодо розвитку подій у майбутньому. Субжанр прогнозу є

доволі поширеним в електронно-опосередкованій комунікації про Брекзит, адже оповідач цікавиться результатами запланованих політичною елітою рішень та заходів, геополітичних та економічних змін у міжнародних відносинах.

Перші дослідження цього субжанру стосувалися прогнозів у повсякденних контекстах. До аналізу матеріалу був застосований детальний покроковий аналіз розповідей з різними рольовими типами учасників. Прогнози були досліджені О. Георгакопулу на матеріалі розмови між двома чоловіками, Майксом та Павлосом, останній з яких на той час є коханцем Фотіні. Мета їхньої зустрічі була визначена раніше, але під час розмови Фотіні користується можливістю побудови спільного плану на наступний день [162]. У малих розповідях про Брекзит у СІМФ користувачі зазвичай роблять прогнози на більш тривалий період, що пояснюється масштабністю події Брекзиту.

Під час аналізу малих розповідей, що належать до субжанру прогнозів та оповідачами яких є дівчата-підлітки, О. Георгакопулу виявила, що підлітки під час спілкування встановлюють доволі багато інтертекстуальних зв'язків [там само, с. 48]. Спочатку формується очевидний тематичний зв'язок, що спостерігається у більшості з розповідей; він пов'язаний з романтикою та стосунками з чоловіками. Таким чином, прогнози підлітків, як правило, стосуються планування зустрічі та/або запитання чоловіка, якого один із учасників випадково зацікавив. Це планування передбачає почергове співавторство та узгодження деталей у вигаданому світі, особливо орієнтаційного характеру (наприклад, повідомлення новини, місце). Чоловічі персонажі прогнозів поділено на дві категорії: а) ті, що викликають любовний інтерес, б) посередники, тобто чоловіки, що грають роль помічників в організації зустрічей. Сюжет прогнозів складається з запланованих подій та словесних взаємодій. Останні переважно передбачають взаємодію між однією із учасниць та чоловіком, з яким було заплановано побачення. Таким чином, аналізовані О. Георгакопулу малі розповіді, як правило, мали структуру "Ви скажете – він скаже", або "Ми скажемо – він скаже".

На відміну від історій про минулі події, що є об'єктом традиційних наратологічних студій, історії про майбутні події (прогнози) вважаються найпоширенішим типом розповіді у групових дискусіях, а також в електронній пошті. Вигаданий світ про такі прогнозовані події, як і в оповіданнях про минулі події, є темпорально упорядкованим, проте прогнози є одним із маргінальних типів оповіді в наратології [211: Ch. 5].

У прогнозах про Брекзит оповідається про політичну та економічну ситуацію у Великій Британії, наприклад, про події суспільного життя, як у прикладі нижче:

- (18) *Wonder what they will do when the EU inevitably collapses, don't even think that it will happen, the people of its member states will come to their senses in due course.* (Colin Brown, Reuters)

6 лайків

Іноді прогнози стосуються життя окремих індивідів, наприклад, якщо мова йде про виїзд за кордон. Оповідач застосовує ідіому *it will take ages* для акцентування проблем, які Брекзит чинитиме громадянам у майбутньому:

- (19) *Just a case of didn't act soon enough. Brexit has been on the cards for years, it will take ages to catch up on outstand applications due to covid. Why don't they both live in the republic of ireland??* (Jackie Hadley, BBC News)

0 лайків

Існують також прогнози, що не констатують певні факти чи дані, а звертаються до описового прогнозу, що стосується, насамперед, загальної ситуації у певній сфері життя громадян. Наприклад:

- (20) *England leaves the Empire, to be an island full of pirate merchants laundering and embezzling blood money. The new "Elizabethan" age.* (Bryan Delgadillo Valdivia, Reuters)

0 лайків

- (21) *When the huge payment contracts end "they will be back"!* (Tony R. Covell, Reuters)

13 лайків

Привертає увагу оповідність цього прогнозу. Прогнози такого гатунку не констатують певні конкретні події чи факти, а викликають у свідомості читачів певну загальну картину політичної та економічної ситуації у країні.

- (22) *Wonder what they will do when the EU inevitably collapses, don't even think that it will happen, the people of its member states will come to their senses in due course.* (Colin Brown, Reuters)

6 лайків

Прогнози нерідко стосуються власних міркувань авторів малої розповіді, що передається оповіданням від першої особи за допомогою займенників або дієприкметників, наприклад:

- (23) *Reading through the article it appears there will be ton of bureaucracy involved to ensure terms of the agreement are met. I can only imagine how excited many UK businesses are and can't wait to reap the benefits of Brexit.* (Anna Sotirova, BBC News)

75 лайків

Наголосимо, що прогнози можуть бути виражені через візуальні засоби, наприклад (рис. 2.2):

Рис. 2.2 Субжанр прогнозу у формі Інтернет-мему

Цей приклад є малою розповіддю, що належить до субжанру прогнозу. Її реалізовано у формі інтернет-мему. У цій малій розповіді оповідач прогнозує ситуацію з поставкою їжі, що, на його думку, буде мати місце у 2021-2022 рр. у Великій Британії. У цій малій розповіді прогноз виражено за допомогою візуального позначення року на талоні на їжу.

У корпусі дослідженого матеріалу зареєстровано малі розповіді, в яких прогноз втілено як перспективу у минулому, наприклад (рис. 2.3):

**2016:
WE NEED TO
TAKE BACK
CONTROL OF
OUR BORDERS**

**2021:
WHY AREN'T
THE FRENCH
CONTROLLING
OUR BORDERS?!**

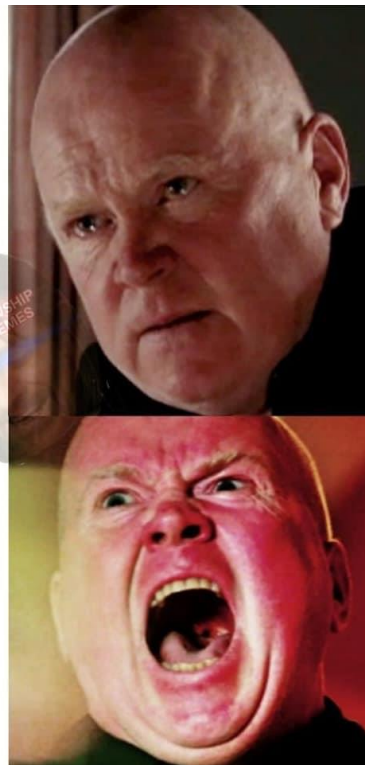

Рис. 2.3 Субжанр прогнозу у формі Інтернет-мему

У цьому прикладі оповідач висвітлює політичну позицію громадян Великої Британії, що має реверсний вектор у п'ятирічний термін.

Таким чином, субжанр прогнозу малої розповіді охоплює загальні прогнози та фактичні прогнози. У малих розповідях про Брекзит прогнози втілюються в електронно-опосередкований або візуальній формі, стають глобальнішими, стосуються рішень уряду та важливих сфер життя громадян Великої Британії. До прогнозування залучаються прецедентні висловлення та тексти, що характеризуються малим розміром й оповідністю та легко запам'ятовуються.

2.1.3 Спільні розповіді – субжанр малих розповідей про Брекзит, що доповнюють розповідь одного оповідача фактами та подіями, які вносять інші оповідачі.

Як окремий субжанр малих розповідей спільні розповіді було виокремлено у дослідженнях наративних практик групи підлітків жіночої статі [163]. Було встановлено, що передбачувані та уявні розповіді регулярно спираються на власні історії та є джерелом розповідей про спільні події минулого, з певною мірою інтерпретації перероблені в аспекті інтерпретації: минуле формує майбутнє у такий спосіб, що висуває на перший план інтертекстуальні зв'язки історій, роблячи їх частиною інтерактивної траєкторії, показуючи їхню природну історію як події, що їх можна перенести з одного контексту в інший у часі та просторі [101].

Етнографічний погляд на ці дані свідчить про важливість таких міжтекстових зв'язків та реконтекстуалізацій для власних локальних інтерпретацій учасників та теорії повсякденної оповіді. Малі розповіді про спільні події часто вплітаються в історії про прогнозовані події у вигляді зведених посилань, що формують зв'язок із попередніми розповідями про події. Такі посилання розглядаються як “оповідання” і є частиною суспільних практик, що підтверджують їхню роль у розповідній діяльності: вони були записані у щоденнику, у книзі про діяльність групи як довгі та повноцінні історії, вони також лягли в основу збірки віршів для індивідуального прочитання й переживання [164]. Їхні траєкторії включають історію реконтекстуалізацій у часі та транспозицію не тільки в різних видах подій, але й у різних видах засобів масової інформації.

Поширеною є думка, що типова спільна розповідь складається з передмови до оповідання, в якій робиться пропозиція розповісти історію, після чого висловлюється бажання почути запропоновану історію [231]. На противагу цьому, мета передмови до спільної малої розповіді полягає у встановленні взаємних посилань між учасниками для подальшого оповідання, а не в отриманні дозволу розповісти історію (докладніше див. [164, с. 226]). Таким чином, черга

розповідати у цих випадках – це запитання до адресата, що містить такі визначальні ознаки, як теза, основна інформація, що орієнтує читача, або посилання на попередні розповіді [там само].

У випадку зі спільною розповіддю такі особливості виникають не в передмові, а під час розповіді як частина орієнтаційної та оцінної інформації та/або стратегії залучення. Друга частина в ад'яцентній парі реплік може бути відповіддю "так", або висловленням визнання розповіді.

Сприйняттю спільних розповідей як засобів аргументації допомагає те, що перевіряється не достовірність, переконлива сила самих повідомлюваних подій, а їхня суть або їхня інтерпретація; зокрема, піддається сумніву справедливість аналогії між подіями історії та спірними питаннями.

Коли спільні розповіді розповідаються повторно, оскільки вони повідомляють про такий досвід або пропонують нову інтерпретацію сценаріїв оповіді, їх нерідко оскаржують, оскільки вони не точно зображують останні. Іншими словами, неточність подій розповідей оскаржується, але повідомлений досвід перекатегоризується з погляду поточної оповідної діяльності.

Посилання є своєрідним завершенням континууму спільних історій, оскільки вони, як правило, короткі, нерідко мають односторонній характер, імітуючи особливості третьої особи, що має намір діяти (тобто цитоване висловлення, що імітує, пародіює стиль мовлення) [233, с. 131]. У цій взаємодії посилання надходять з останніх історій, що набули статусу складових блоків в історії взаємодії учасників, багатих символічними асоціаціями та таких, що піддаються реконтекстуалізації. На перший погляд здається, що відбувається процес денаративізації, або скорочення, через який спільні історії проходять після численних повторних переглядів, доки вони не досягнуть максимальної оповідності.

Цей тип референції у малих розповідях про Брекзит у СІМФ є їхньою суттєвою ознакою, адже під час малої розповіді автор не повторює відому інформацію, роблячи внесок до того, що оповідається, а намагається доповнити та уточнити, персоналізувати те, про що йде мова.

(24a) *Clearly some on here do not like the banking sector but the U.K. is now losing the tax and spending power of 7000 bankers so far who have moved to the EU. Overall the city brings in 20% of tax revenue. The departure of a large section of the banking sector would have a negative impact on tax raising and hence expenditure. I somehow don't think this government would have factored this into their plans as everything else seems to have taken them by surprise* (Matthew Hart, Reuters)

95 лайків

(24б) Matthew Hart *The loss of financial sector business is very much over-hyped by those who would see our sovereign democracy die by a thousand cuts. The financial sector in the UK is growing, not shrinking. Job relocations to the continent were tiny relative to the projected claims* (Stuart Mitchell, Reuters).

36 лайків

(24в) Matthew Hart *Brexiters are going to have to put a few extra shifts on their production line jobs to pay for this black hole. RIP Britain, you're dead in the water now.* (Mike Wolfgang, Reuters).

4 лайки

Ця спільна розповідь складається із трьох фрагментів дискурсу – малих розповідей, що формуються завдяки референції до автора у вигляді його імені у СІМФ. Завдяки цьому малі розповіді (24б) та (24в) доповнюють першу – основну – розповідь (24а), формуючи на її основі спільну розповідь.

Початкове підтвердження посилання на автора спільної історії є необхідним, незалежно від типу дії, що посилання виконує локально, та реакції адресата на це у малій розповіді.

Семантичний зв'язок у межах окремих спільних розповідей є чітко вираженим. У повідомленнях електронної пошти посилання зазвичай ініціюють спілкування, створюючи ретроспективні інференції і натякаючи на спільно пережиті адресантом і адресатом події з попередньої взаємодії, а також надаючи

оцінки. Прикладом тут може бути *"I am very flattered!!!!. Bitts you ... mention!"* у повідомленні, коли попередній учасник посилається на взаємодію.

Так, малі розповіді у треді, реалізованому у коментарях другого порядку (коментарях до коментарів) зазвичай мають смисловий зв'язок з малою розповіддю до посту. Наведемо приклад:

- (25) *What a roaring success Brexit is so far. Good bye NI Peace agreement and so'long Scotland. Bye, bye to many small businesses and hello to hiked up food prices, import taxes and even more red tape.* (Charles Henderson, BBC News)

33 лайки

Charles Henderson *Brexit might have cost some of us a lot of money already, restricted our work and travel options and seriously affected the futures of our kids, but as long as a few racist pensioners go to their graves happy then we should all be glad for them.* (Mark Tanner, BBC News)

15 лайків

У цьому прикладі мала розповідь є не тільки відповіддю оповідача, сформованою за допомогою функції Reply ("Відповідати"), але й є смисловим продовженням малої розповіді у треді, що формує спільну розповідь.

Інший тип спільних розповідей формується поєднанням малих розповідей всередині треду другого порядку, що зазвичай формують окрему історію, наприклад:

- (26a) *Great to see Remainiacs still trying to spread project fear nonsense...quite endearing in an eccentric British way - thank go we left that sclerotic bunch of incompetents !* (Mark Harris, BBC News)

3 лайки

- (26b) *Mark Harris_yes thats why you made a Clown to be your Führer...man you must be a rocket scientist* (Ben Minton, BBC News)

3 лайки

Ben Mintonahh the tears of a loser...sob sob!. (Mark Harris, BBC News)

2 лайки

Mark Harris moron (Ben Minton, BBC News)

Mark Harris Perfect example what happens when brother marries His sister

(Ben Minton, BBC News)

1 лайк

(26в) *Ben Minton* - *sob sob - keep taking the valium* (Mark Tanner, BBC News)

2 лайки

У цьому прикладі наведено діалог двох учасників, які звертаються один до одного, спільно розповідаючи історію про долю громадян Великої Британії.

У спільних розповідях нерідко спостерігається інтертекстуальна пов'язаність із темою та риторикою поста. За таких обставин спільна розповідь поєднується з розповіддю у пості, формуючи окрему розповідь.

Таким чином, спільні розповіді у СІМФ відзначаються розгалуженою системою міжетекстових зв'язків. Підсилюючись архітектонікою СІМФ, вони формують смислову єдність декількох малих розповідей у треді, що можуть розташовуватися на одному рівні або на різних. Залежно від представленості автора однією та самою особою або різними розмежовуються внутрішні та зовнішні спільні розповіді.

2.2 Наративні виміри малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”

Ідея виокремлення наративних “вимірів” була вперше висловлена авторами вимірної моделі наративу Е. Окс і Л. Кепс [214]. Згідно з цією моделлю, наратив характеризується наративними ознаками загального порядку, або вимірами (dimensions). В окремій реалізації наративу може бути актуалізовано від одного до декількох вимірів. Кожна реалізація наративу характеризується специфічною констеляцією цих параметрів, до яких Е. Окс і Л. Кепс відносять такі: авторство, модальність, оцінність, ситуаційність та лінійність.

Беручи за основу ідею вимірної моделі наративу Е. Окс і Л. Кепс, ми зважаємо на специфіку малих розповідей у СІМФ, що надає можливість виокремити такі їхні

виміри, як гіперавторство, оповідність, ситуаційність, нелінійність та гіпертекстуальність.

Важливим виміром малих розповідей у СІМФ вважаємо позиціонування суб'єкта (станс), що містить раціональний, афективний та наративний різновиди. З огляду на значущість виміру стансу для малих розповідей про Брекзит, аналізу цього виміру присвячено окремий розділ дисертації – третій. У підрозділі 2.2. розглядаємо решту досліджуваних у дисертації вимірів малих розповідей.

2.2.1 Гіперавторство вказує на авторів розповіді, що може бути реалізована як одним, так і декількома авторами. Випадки, коли розповідь надходить не лише від одного автора, є доволі поширеними. Існують ієрархічні асиметрії між представниками соціальних ЗМІ щодо їхнього внеску в оповідання (наприклад, модератори у спільноті СІМФ, що можуть видаляти образливі повідомлення).

Наукове осмислення категорії авторства почалося наприкінці ХХ ст. У канонічних жанрах автори зазвичай розповідають історії від свого імені. На думку Е. Гофмана, вони у такий спосіб посідають позицію режисера історії, а це означає, що оповідач є єдиною “сторonoю, у чю позицію входять слова” [170, с. 17]. В інших випадках оповідачі також можуть виступати від імені інших або оповідати про інших, не беручи на себе роль єдиного режисера історії, а скоріше автора, а саме, “агента, що пише сценарії рядків”, або навіть аніматора [там само], під час декламування заздалегідь написаних сценаріїв. Наприклад, оповідачі спільно розповіді повістують про переживання певної групи чи соціальної категорії. Наприклад, житель Шотландії може говорити про себе як про постраждалого від Брекзиту та як про типового громадянина Шотландії.

Крім того, оповідачі також можуть розуміти, хто є автором оповідання шляхом прийняття узагальненої точки зору. Це той випадок, коли персонажі у можливому світі розповіді представлені як узагальнені актори або невизначені особи, приміром, виражені через безособовий займенник *one*.

Модель наративних вимірів та дослідження різних жанрів оповіді зорієнтовані на суто особистий досвід оповідача. Отже, це не ураховує тих, хто мав досвід, який іноді може збільшуватися залежно від того, хто має повноваження робити такі узагальнення та виступати від імені всієї групи.

Враховуючи специфічний контекст ситуації, в якій були оповідачі історій у дослідженнях У. Лабова [192], а саме, інтерв'ю під керівництвом дослідників, та постійний інтерес до так званих автобіографічних історій, у яких зазвичай беруть участь один “запитувач” та один “відповідач”, могло скластися враження, що історію зазвичай розповідає одна особа. Це пояснюється тим, що в умовах стереотипних інтерв'ю інтерв'юери, як правило, є неусобленими реципієнтами оповідань про події, до яких вони не залучені. Важливо відзначити, що навіть у таких випадках оповідання нерідко буває певною мірою співавторством, з одного боку, тому що оповідачі разом проектують їхні розповіді для певної аудиторії.

Зареєстровано ситуації, в яких оповідач ділиться інформацією з іншими співрозмовниками, які роблять свій внесок у розвиток історії, в результаті чого авторська розповідь набуває статусу спільної розповіді. Наприклад, коли двоє учасників спільно пережили антитерористичну операцію, співрозмовники можуть сумісно докласти комунікативних зусиль до відтворення історії про неї, наприклад, під час встановлення фактів з місця події. Серед інших ситуацій, що впливають на авторство, – специфіка соціальної практики, під час якої формується розповідь, наприклад, до творчості гумористичних гуртів, театрів може залучатися усна народна творчість, що відзначається колективним авторством.

Автори малих розповідей про Брекзит у СІМФ походять з різних регіонів світу, а їхня участь в оповіданні територіально не обмежується. Так, наприклад, вони можуть бути як громадянами Великої Британії (у більшості випадків), так і Євросоюзу або інших регіонів світу. Цей чинник впливає на те, чи може мала розповідь бути співвіднесеною з іншою, віддзеркалювати спільний досвід у реальному житті, або сприйняття ситуації буде мати відмінності. Утім, наголосимо, у дисертації досліджуються малі розповіді про Брекзит, розміщені в

англомовному сегменті СІМФ, що вносить певні обмеження щодо авторства як за територіальним, так і мовним чинниками.

СІМФ як жанр Web 2.0. характеризується розгалуженою архітектонікою та надійною системою обробки дописів. Наприклад, під час зміни імені у налаштуваннях автор не змінює авторство, що мають його малі розповіді, через їхній зв'язок з його персональною сторінкою. Таким чином, завжди можна встановити, хто саме є автором розповіді у СІМФ, навіть після зміни імені у налаштуваннях. Зміна імені після укладення шлюбу чи з інших причин може внести додаткову контекстну складову у малу розповідь через оновлене авторство. Ім'я та прізвище оповідача може суттєво вплинути на характер малої розповіді та її сприйняття, наприклад, у випадку коментування іноземним громадянином, чоловіком або жінкою, або у разі подвійного прізвища.

Зазначимо, що загальний контекст СІМФ передбачає міжособистісний характер розповіді [163, с. 164]. Оповідач відчуває потребу висловитися, поміркувати і поділитися своїм досвідом і думками про певне явище. Таким чином, мала розповідь користувача СІМФ не відокремлюється від адресата, а подається у такий спосіб, щоб дати аудиторії змогу сприймати й інтерпретувати його, активно брати участь і робити внесок в його створення і продовження. Така синергетична взаємодія притаманна коментарям соціальних мереж, при цьому у більшості випадків кожна окрема мала розповідь являє собою реакцію на тему та зміст повідомлення у головному пості, забезпечуючи логічний зв'язок, наприклад:

(27) *Andrew Marr continues to drive me mad!!! TM said it is not in the Country's interest to give a running commentary on Brexit Negotiations but he continues to ask question after question about the type of negotiations. If things go wrong I won't blame the Govt I will blame the BBC and the media. Anyone with even the slightest common sense knows you don't show your hand when making a deal* (Tina West, BBC News)

1 лайк

Автор цієї малої розповіді посилається спочатку на відомого журналіста (*Andrew Marr*), потім – на колишнього прем'єр-міністра Великої Британії Терезу Мей (ТМ), а також на назву спільноти, де розташований відповідний пост.

Окрема група малих розповідей є продовженням історії попередніх коментаторів, що у деяких випадках дозволяє прочитати спільну розповідь, наприклад:

- (28) *All the people saying that the referendum was based on lies stop being a sheep and make up your own mind then I voted out for my own reasons not some jumped up campaign leader* (Peter Wise, BBC News)

Крім цього, коментарі другого порядку, що являють собою відповідь у формі малої розповіді, у більшості випадків пов'язується зі змістом такого коментаря, що підтверджується як тематично, так і завдяки архітектурі СІМФ (у цьому випадку це наявність звернення до іншого оповідача):

- (29) *This will be Britain's final goodye to Europe and to the European community 🙁(As an European living in the UK, I feel absolutely heartbroken.* (Katherina Bohdan, BBC News)
- (30) *You're welcome after brexit katherina, just a simple visa is all you'll need just like if you've ever been to turkey recently?* (Stewart Monks, BBC News)

Зазначимо, що референція, що наявна на початку другої малої розповіді, може бути видалена або відсутня, але у цьому випадку спостерігаємо її заміну у тексті малої розповіді, що можна побачити у прикладі вище.

В інших малих розповідях наявний діалог між авторами коментарів другого порядку, експлікований зверненнями, що може свідчити про підвищену важливість обговорюваного аспекту теми та бажання автора скоротити комунікативну дистанцію між віртуальними співрозмовниками:

- (31) *Tony, scientists are not experts in the economy, economists are. The fact is that brexit will destroy the UK's economy. The Tories are happy to do this, as none of them have their money in the UK.* (Victoria Storey, BBC News)
- (32) *Victoria, economist's are clueless. Financial forecasts are usually woefully inaccurate. When was the last time a big project was even close to its*

predicted cost in this country? Especially government forecasters. We might as well have Micheal Fish predicting the economy! (Simon Harris, BBC News)

Слід зазначити, що у цих коментарях другого порядку час розміщення відрізняється лише сімома хвилинами, що частково пояснює наявність помилок та хибодруків, у тому числі, в інших коментарях.

Малі розповіді про Брекзит у СІМФ набувають ознак гіперавторства як нового феномена (пост)сучасної електронної культури. Гіперавторство є терміном бібліометрії, що був вперше використаний Блезом Кронином [255]. Найчастіше гіперавторство стосується сучасного явища у науці, коли спостерігається велике число авторів однієї наукової статті. Воно може досягати тисяч авторів, а повний список авторів може дорівнювати за розміром частині статті. Повна версія списку залишається доступною тільки в онлайн-версії статті, тобто гіперавторство є феноменом електронної культури.

Явище гіперавторства малих розповідей теж є доволі поширеним, тобто треди малих розповідей можуть створюватися масовим оповідачем. Ці малі розповіді стосуються популярних ідей та думок, транслують популярні наративи, відбиваючи стійке сформоване ставлення до Брекзиту.

Наприклад, однією з популярних малих розповідей, що набуває гіперавторства, є “No sympathy” [263]. Цей наратив поширюється у соціальній мережі та набуває ознак гіперавторства через значну невдоволеність громадян та застосовується на позначення байдужості до поразки опонентів та політичних еліт багатьма оповідачами.

Таким чином, аналіз виміру авторства малих розповідей про Брекзит у коментарях СІМФ свідчить про його складний синергетичний характер. Трансформування виміру авторства до гіперавторства є логічним з огляду на розвиток СІМФ та поширення новин про Брекзит. Гіперавторство як вимір малої розповіді конститує її онтологічний статус як елементу сучасного віртуального світу.

2.2.2 Оповідність (англ. tellability, що іноді перекладається як “наративність”, або “репортажність”) – поняття, що було вперше застосовано в аналізі усної розповіді, але стало у пригоді під час аналізу всіх видів розповідання історій, актуалізуючи риси, що роблять розповідь вартою розповідання, на її “примітність”.

Оповідність залежить від характеру окремих випадків, які, за оцінками оповідачів, є суттєвими або несподіваними і заслуговують на те, щоб про них повідомлялося у конкретних контекстах, таким чином формуючи «епізоди» історії. Порухення канонічного розвитку, як правило, перетворює епізод в оповідну подію, про яку можна розповісти; однак розповідь історії може також спиратися на суто контекстуальні чинники (наприклад, новинність події).

Розповідь може також залежати від особливостей дискурсу, тобто від того, як послідовність епізодів відображається в оповіданні. Вчені зазвичай відрізняють оповідність від наративності [116, с. 95], оскільки, по-перше, оповідність сприймається незалежно від її текстуалізації (наприклад, оповідність стосується ситуацій, коли потенційний оповідач дивується, чи варто розповідати його чи її історію – дійсну чи вигадану), а по-друге, тому що історії, які відповідають формальним критеріям оповіді, можуть залишатися безглуздими і просто не зможуть викликати інтерес аудиторії [227, с. 589; 174, с. 100–109]. Однак деякі вчені зближують оповідність та наративність, додаючи до різних формальних критеріїв, що визначають її “цінність” у конкретних контекстах (наприклад, [135; 223, с. 23-25]).

Семантичні та когнітивні дослідження дали цікаві дані про те, як видатні події можуть перетворити просте явище чи “щось трапиться” (подія типу I) на “розповідну”, або “звітну”, подію (подія типу II) [175; 176]. Дж. Брунер наполягає на тому, що для того, «щоб бути вартим розповіді, історія повинна розповідати про те, як неявний канонічний сценарій був порушений» [135]. Авторка семантичного підходу до аналізу можливих світів М.-Л. Райан [228, с. 148–174] зазначає, що чим складнішими є уявлені результати, тим більшим є ступінь оповідності.

Окрім того, розповідь про одну й ту саму подію може змінитися відповідно до знань аудиторії: ми не розповідаємо ті самі історії тому, кого бачимо щодня, у той самий спосіб, як тим, кого бачимо час від часу. Дж. Брунер зазначає, що навіть порушення “часто є дуже традиційними та значною мірою зазнають традицій наративу” [135, с. 12]. Інші дослідники (наприклад, [211; 214]) роблять більший акцент на переговорах та спільній побудові розповіді в усному оповіданні; вони також розширили цю концепцію, включивши "малорозповідні" та "нерозповідні" історії.

Оповідність як категорія малої розповіді пов'язана як з розміром малої розповіді, так і її смисловим наповненням. Так, малі розповіді, що складаються з одного чи декількох слів, зазвичай не мають смислової цінності, не пов'язані з темою Брекзиту та не мають оповідної цінності.

(33)

Well played Denmark

The Danish Government has become the first to announce that companies that are registered in tax havens won't be eligible for Coronavirus crisis bailouts.

The government also said that companies which pay out dividends, buy back own shares or are registered in tax havens won't be eligible for any of the aid programs, which now amount to a total of 400 billion kroner, when including loan and guarantees.

How about we start with this set of rules here? Oh, no. Bill Morneau and JT, etc. would be affected, wouldn't they? And so it goes. For bad things to happen, good men (people) do nothing. Write, complain, stay on it. Be consistent in your wish for change and remember, just helping yourself is a poor policy. (Sydney Beyer, Very Brexit Problems)

1 лайк

У вищенаведеній малій розповіді спостерігаємо співвіднесення вербально вираженої інформації з інформацією на зображенні у пості. У такий спосіб реалізується синергія малої розповіді з тим, що оповідається у пості, а оповідність сягає помірного ступеню.

Утім, у треді до вищезазначеного посту є коментарі, що не оповідають, а лише віддзеркалюють певну позицію автора, наприклад:

(34) *That's the way to do it.* (Peter Battick, Very Brexit Problems)

(35) *At last, sanity!*

Congrats Denmark. (Adrian Mann, Very Brexit Problems)

Кожна з малих розповідей має різну кількість символів, що у деяких випадках становить декілька речень, а в інших – три або більше абзаци. Зважаючи на обмеження архітекtonіки СІМФ, існує й максимальний обсяг, що може мати мала розповідь, а саме, 8000 символів. Утім, оповідність такої малої розповіді може мати як високий, так і помірний ступінь.

Розглянемо наступний приклад:

(36) *Clearly some on here do not like the banking sector but the U.K. is now losing the tax and spending power of 7000 bankers so far who have moved to the EU. Overall the city brings in 20% of tax revenue. The departure of a large section of the banking sector would have a negative impact on tax raising and hence expenditure. I somehow don't think this government would have factored this into their plans as everything else seems to have taken them by surprise* (Matthew Hart, Reuters)

95 лайків

Незважаючи на помірний розмір малої розповіді, спостерігаємо наявність високого ступеню її інформативності, дотичності до теми статті у посту, додання окремих фактів, що мають оповідну цінність (кількість доходу міста у розподілі доходів, особливості економічної ситуації після трудової міграції). У цьому прикладі констатуємо високий ступінь оповідності.

Розглянемо інший приклад.

(37) *But she will deal with China and ignore their atrocities on their own people because of climate.*

. *This is some kind of wonderland we live in* (Frank Bartoli, Reuters)

У цій малій розповіді попередній контекст є прихованим, що негативно впливає на її оповідність. Задля повного розуміння змісту малої розповіді оповідач потребує вивчити зміст посту, до якого відноситься мала розповідь.

Деякі з малих розповідей не мають сильного тематичного зв'язку з постом, до якого вони відносяться, втім мають високий ступінь оповідності та є великими за розміром, наприклад:

(38) *Brexit is a bad idea. The world needs to come together as humanity is being threatened by our own actions. We all live on the same planet and therefore collectively share the same problems and there is no way around that. This idea was thought up by the financial elite. Divide and rule. We are controlled and lied to by the media and we are too busy feeding our families to notice. There would be a massive amount of money (a human idea that has also run its course) to be made by those with more than enough of it already by breaking down the EU as it is made up by a number of different countries and cultures and if peoples with different life styles have a way of unifying then that is the beginning of the end of the rich's power. You have to think as if you were an accountant when you are considering these sorts of issues and that is in terms of 10 years or 20 as that is what these people who live heartlessly at the top of our power pyramid shaped society do daily. Think about it with an open mind instead of becoming tribes who fight each other such as remainers and leavers as the blame game just doesn't work in reality all it does is divide people's power.* (David Sampson, Very Brexit Problems)

У вищенаведеній малій розповіді оповідач вдається до висвітлення проблеми політичних поглядів, закликаючи до аполітичної позиції через оповідання про наслідки інтересу до ініціювання Брекзиту.

Зареєстровано численні випадки відмови від розповідання або мінімізації малої розповіді, наприклад:

(39) *There is no story here.* (Paul Lloyd, Reuters)

(40) *Good.* (Willy Dany, Reuters)

(41) *Lit.* (Mason Mount, Reuters)

У таких випадках оповідності малої розповіді не констатовано.

Таким чином, розглянувши ознаки малих розповідей, висновуємо, що оповідність у малих розповідях про Брекзит сприймається як поняття, наближене до категорії інформативності. Малі розповіді у СІМФ відзначаються високим, помірним, або низьким ступенем оповідності.

2.2.3 Ситуаційність. Мірою ситуаційності малої розповіді є ступінь, у якому вона пов'язана із контекстом. Зазвичай зміст малих розповідей є значною мірою контекстуалізованим, тобто залежить від можливостей, що їх надає СІМФ, та обмежень, що вона накладає. Оновлення статусу, навіть якщо відповідний текст складається лише з декілька літер, розглядається не як проста відмітка або звичайне оголошення, а як дискурсивна дія в набагато ширшому соціально-політичному та історичному контексті [217, с. 11]. При цьому дата публікації у СІМФ є засобом, за допомогою якого читач має можливість реконструювати такий контекст.

Кожен коментар має у СІМФ не тільки позначення часу, що свідчить про його послідовний характер, а й наявність знаків уподобання – “лайків” (від англ. *like* – подобатися), тобто показників, що свідчать про актуалізацію, схвалення, виокремлення матеріалу із масиву інших [98, с. 160], наприклад:

(42) *Osborne must follow Cameron.* (Charles Gatt, Reuters)

1 лайк

(43) *I can't wait for the brexitters to start complaining about it once the consequences become clear.* (Paul Kerry, BBC News)

733 лайки

(44) *Why don't these useless MP,s do what the majority of the public voted for*

(Bryan MacGillivray, Brexit)

2 лайки

Зазвичай найбільш цікаві, об'єктивні, лаконічні та змістовні малі розповіді вирізняються найбільшим ступенем схвалення, що відбивається у кількості лайків: у жанрі коментарів до постів, за нашими даними, вона становить від 50 до 200:

(45) *If the corporations paid their fair share of taxes, there would be plenty of money in the coffers, EU or no EU. But politicians are in the pockets of corporate lobbies. It's not happening.* (Ayesha Mumtaz, Reuters)

95 лайків

(46) *When I explained some basic concepts to all the guys at work their faces dropped. It dawned instantly on them that they had cocked up in a big way. The nation is full of people who don't know about parliamentary sovereignty, seperation of powers, the role of the ECHR or even why the EU was established in the first place. Yet, they voted blindly and with total confidence to leave it.*

I respect the need to envoke article 50 as that is what was voted for but the people of Britain have shown themselves to be no more politically savvy than the American rednecks we love to mock! Things MAY well turn out to be okay but many voters should be embarrassed of their lack of understanding and critical analysis throughout this whole sorry affair.
(Sean Leacy, BBC News)

265 лайків

(47) *Ok! It's not till March, but we will be free and independent sovereign country again. All those loony bemoaners can cry as much into their lattes. We the British majority voted for Brexit and won. Get over it losers.*
(Terence Ward, BBC News)

227 лайків

(48) *30 something percent voted for something they had no idea what would be. By the time it's enacted there will be some that voted to leave that are dead and some that couldn't vote now being eligible. Do we really want to be*

alone in a global world one day we might need Germany Spain etc In this world it's pretty evident size matters. (Peter Dury, BBC News)

99 лайків

Окрім традиційної форми, з січня 2016 р. лайк у СІМФ має вигляд емотикону, тобто обличчя, вираз якого що відповідає п'яти різновидам емоційного ставлення, а саме, "подобається", "смішно", "дивно", "сумно", "роздратований".

Їх зображено на Рис. 2.4.

Рис. 2.4 Лайк та його різновиди

У корпусі дослідженого матеріалу зареєстровано помірний ступінь використання оповідачами вищезазначених різновидів. Проте слід зазначити, що саме використання лайків є ознакою високої коментованості посту, наприклад, Рис. 2.5.

Finance minister George Osborne said on Tuesday that Britain would have to raise taxes and cut spending to deal with the economic challenge posed after Britons voted to leave the European Union.

UK's Osborne says taxes will rise, spending will be cut after Brexit

WWW.REUTERS.COM

Нравится

Комментарий

Поделиться

975

Рис. 2.5 Суперечливі лайки до посту

На цьому зображенні, окрім схвалення, лайк вказує на сміх та подив з боку частини коментаторів, що може свідчити про неоднозначне ставлення до відповідного політичного рішення.

У нашій виборці кількість лайків може варіювати від 0 до 928 у межах коментарю до посту та 7,3 тис. для малої розповіді у пості (975 у прикладі вище). Великі цифри є свідченням високого ступеню зацікавленості читачів оприлюдненим у СІМФ матеріалом.

Таким чином, ситуаційність малої розповіді є кількісним (загальна кількість лайків) та якісним наративним виміром, що вказує на те, що зміст коментарю або посту подобається, викликає сміх, здивування, сум або злість.

2.2.4 Нелінійність. Актуалізований наратив – це історія, що включає сюжет, персонажів, обстановку, кульмінацію та розв’язку. Лінійні наративи подають історії логічним чином, розповідаючи про те, що відбувається від одного моменту часу до іншого, не використовуючи спогадів чи забігань уперед, а далі повертаючись до теперішнього часу розповіді.

Більшість канонічних розповідей мають лінійну структуру: експозиція задає тон і тему оповідання, потім йде дія, що розгортається та веде до кульмінації оповідання, що закінчується розв’язкою, або фіналом. Лінійні наративи відповідають їхній назві, адже послідовно та хронологічно оповідають історію з початку до кінця. На противагу їм, нелінійні наративи можуть варіювати в аспекті подання різних частин історії за часовим параметром.

Лінійність як наративний вимір уперше розглянули Е. Окс і Л. Кепс [214]. За їхнім тлумаченням, лінійність дозволяє висвітлити ступінь зорганізованості оповідання в аспекті часу та причинності; вимірюється структурно, тобто демонструє наявність початку, середини та кінця, а також хронології подій.

Малі розповіді у соціальних мережах можуть бути подані як в окремому блоці соціальних медіа (наприклад, окреме оголошення, оновлення статусу тощо), або за допомогою декількох одиниць (кілька послідовно розташованих коментарів, або статусів, які можна розгорнути) [217, с. 12].

Нелінійність малих розповідей про Брекзит міститься в їхньому часовому параметрі, що зумовлено технічними показниками та змістом актуалізованого наративу. Таким чином, цей вимір характеризує структурні особливості аналізованих розповідей, а саме: замкнену або змінну часову послідовність, багатолінійність [165; 216, 217] та відкритість кінця.

Нестабільність відображення в межах треду є однією з найважливіших ознак виміру нелінійності малих розповідей. Насамперед це пов'язано з технологічним чинником архітекtonіки СІМФ, адже сортування коментарів відбувається на запит користувача як за релевантністю, так і від нових до старих, і навпаки, що впливає на сприйняття розповіді аудиторією та оповідачем. Крім того, наявність третього параметру відображення "Усі коментарі" передбачає таке сортування тимчасової послідовності, за яким уся гілка коментарів розкривається послідовно за параметром часу публікації малої розповіді.

Замкнена послідовність, навпаки, стосується відсутності зміни послідовності малих розповідей, що є найхарактернішою ознакою малих розповідей у коментарях другого рівня.

Однією з цікавих особливостей коментарів є наявність часової послідовності, що є характеристикою усіх коментарів нашої вибірки. Це означає, що коментарі, що складають одну малу розповідь, розташовані у тому порядку, в якому вони з'являлися.

Серед 22% коментарів можна констатувати і замкнену послідовність, що представлена серед коментарів до коментарів, наприклад:

(49) *If the reason for brexit was the corrupt and inefficient EU, why do you need to raise taxes and cut budgets when out of EU? Doesn't add up. (Ike Eslao, Reuters)*

7 лайків

(50) *The reason was to 'take back control', or 'get our country back', whatever that means, and many lies were told to support the 'argument', without a plan behind it. Unfortunately there are many people who like such soundbites and aren't capable of carrying out independent research into*

what the consequences might actually be. (Gerry Vickers, Reuters)

5 лайків

- (51) *Because less economic activity from not being economically integrated to europe = lower tax incomes for the government and less overall investment from lower private investment. (Luis Felipe Dobles Junqueira, Reuters)*

5 лайків

Наявність більш однієї замкнутої послідовності свідчить про багатолінійність низки коротких розповідей. Однак можна зустріти і приклади відкритого кінця наративу:

- (52) *He trying to punish British people now for voting leave EU (Ike Eslao, Reuters)*

У вищенаведеному прикладі чітко прослідковується така риса, як незавершеність: мала розповідь складається лише з констатування певного факту, що зумовлює наявність відкритого кінця.

Іноді відкритість кінця може бути виражено риторичним питанням:

- (53) *Did he say taxes will drop if Britons voted In? (Brian Tan, Reuters)*
 (54) *why is this man still in a job? (Ian Morris, Reuters)*

У деяких випадках навіть звичайне нерелевантне питання може слугувати поясненням існування низки коментарів другого порядку, що являє собою окрему замкнену послідовність:

- (55) *When will our Independence day be? 23rd June, or when she activates article 50 or when we actually leave and will it be a bank holiday so that we can have celebrations? (Gaz Brooks, BBC News)*

4 лайки, 2 жовтня 2016 р. о 12:15

- (56) *why is this man still in a job? (Emma Chiswell, Reuters)*

12 лайків, 2 жовтня 2016 р. о 12:22

- (57) *Celebrate the day that we lose all our rights to influence the European Union, but still have to abide by all it's existing trade regulations so we can remain part of the common market and our businesses can have protection when dealing with theirs and so on and so forth. The day we give up all our*

influence and our veto and are at the whim of the Germans. Such a proud day. (Iain James Keers, Reuters)

8 лайків, 2 жовтня 2016 р. о 12:26

Розглядаючи малі розповіді про Брекзит, звертаємо увагу на непослідовність та розрізненість їхніх смислових зв'язків, взаємозалежність малих розповідей про Брекзит, що розташовуються у різних частинах треду та спільноти.

Для розуміння цього явища звернемося до концепції нелінійного наративу. Нелінійний наратив (англ. *non-linear narrative* – нелінійна розповідь, оповідання; фр. *narration non-lineaire*; від лат. *narrare* – розповідати, повістувати) – поняття постмодерної філософії, теорії і літературної критики, що фіксує відкритість і процесуальність самоздійснення як спосіб буття тексту, в якому реалізує себе феномен розгалуження перспективних траєкторій його створення і читання [96, с. 72]. Нелінійний наратив означає відмову від детерміністських задумів і презумпції лінійності. Він зазвичай розділений на відносно самостійні фрагменти, які можуть комбінуватися читачем або вільно, або на основі розробленого автором сценарію (за допомогою коментарів, посилань, приміток тощо), що дозволяє пересуватися від одного фрагменту до іншого [там само]. У такий спосіб читач самостійно вибудовує власний шлях читання тексту, що значною мірою стосується гіпертексту.

Розглянемо малі розповіді у СІМФ в аспекті лінійності та нелінійності.

- (58) *All the financial institutions warned against Brexit, but would people listen, NO. As it has turned out brexit is a financial disaster which was sold to the electorate on false promises and lies by the Tory government many of whom could foresee making money for themselves and their wealthy cronies. As far as this Tory government is concerned there is absolutely no accountability for their mismanagement of the country and it is the working man or woman who is going to pay for things. Unfortunately the English electorate still believe the Tories are doing a good job and it looks like the uk is stuck with this band of liars and thieves for the foreseeable future* (Brendan Devlin, Reuters)

Вищенаведена мала розповідь має послідовне, лінійне викладення подій: спочатку фінансові інституції інформували суспільство щодо наслідків Брекзиту, реакція громадян була байдужою, попередження опинилися вартими уваги, а суспільство постраждало від віри у політиків та нехтуванням представників фінансових еліт.

Утім, інша мала розповідь, що розташовується далі, описує ситуацію, що мала місце до проведення референдуму, тобто має нелінійний зв'язок з попередньою малою розповіддю.

(59) *Lefties: bankers are evil leeches on society, we don't want them here*
Lefties after Brexit: some bankers have left because of Brexit, now see what
you've done you racists (Stuart Parr, Reuters)

Ця мала розповідь зберігає лінійність усередині розповіді, але втрачає її відносно інших, сусідніх малих розповідей у треді, таким чином, втрачаючи можливість сформувати спільну розповідь. В іншому випадку лінійність може порушуватися у межах однієї малої розповіді, наприклад:

(60) *Every Brexiteer I have engaged with has told me they knew exactly what*
they were voting for. The strange thing is they can't tell me what it was they
were voting for or one tangible good thing that has come from it. But this
must be what they wanted. (Bill Green, Reuters)

В аналізованій малій розповіді характеристика лінійності порушується, адже у першому реченні розповідається про прихильників Брекзиту у минулому, а у другому реченні – про їхню можливість розповісти про власну політичну позицію.

Таким чином, у малих розповідях про Брекзит у СІМФ спостерігаємо значну міру нелінійності як у межах однієї малої розповіді, так і між окремими малими розповідями, а саме, внутрішню і зовнішню нелінійність.

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що вимір нелінійності має низку структурних особливостей, а саме, замкнену і змінну часову послідовності, багатолінійність та відкритість кінця. Ці риси представлені у великому різноманітті форм і взаємозв'язків з особливостями мовного оформлення малої розповіді про

Брекзит в англomовному сегменті СІМФ. Лінійність є виміром, що допомагає малим розповідям формувати спільні розповіді.

2.2.5 Гіпертекстуальність є похідним терміном від терміна “інтертекстуальність”. Н. Пьеге-Гро зазначає, що епоха другої половини ХХ–початку ХХІ ст. характеризується фрагментарністю свідомості, що виявляється, у першу чергу, в мові; тому інтертекст стає особливим способом вираження і опису дійсності, притаманним авторському стилю. До специфічних рис інтертекстуальності дослідниця відносить фрагментарність, цитатність та мозаїчність [85, с. 132]. Таким чином, інтертекстуальність постає як категорія, змістом якої є асоціативний зв'язок певного тексту з іншими, а формою – фрагментарна присутність в ньому інших текстів чи фрагментів зі зміненою точкою зору автора [там само].

Поняття інтертексту та інтертекстуальності з'явилося у 60-х роках ХХ ст. (термін був введений Ю. Крістєвою у 1967 р.) і сприймалося як нове з погляду його термінологічного оформлення і процесу теоретичного осмислення феномена художнього твору, а застосовувалося для дослідження, насамперед, постмодерністської літератури. З розвитком наукової думки прийшло усвідомлення, що значення концепції інтертекстуальності виходить далеко за межі суто теоретичного осмислення сучасного культурного процесу, а феномен інтертекстуальності є універсально значущим для словесної творчості протягом усієї її “діахронічної тяглості” [94, с. 16].

Отже, терміни “інтертекст” та “інтертекстуальність” перетворилися унаслідок численних осмислень на плідні постмодерністські філософські концепти, що залучають до свого обсягу цілу низку традиційних і модерних понять, дослідження міжтекстових зв'язків окремого твору, творчості певного письменника чи явищ літературного напрямку.

На відміну від інтертекстуальності, гіпертекстуальність є операціонально-технологічним концептом [96, с. 18], тобто гіпертекстуальність притаманна тільки

електронно-опосередкованим текстом, зорганізованим системою гіпертекстових посилань.

У жанрі коментарю до постів у СІМФ гіпертекстуальність є не тільки властивістю малих розповідей і складником оцінної характеристики коментарів, але й притаманна елементам інтернет-мемам. Як зауважує О. Морозова [204], усім інтернет-мемам притаманна гіпертекстуальність, адже читач, натискаючи на зображення, має можливість встановити зв'язок інтернет-мему з вихідним зображенням та / або текстом.

Мем – своєрідна одиниця передачі культурної інформації від однієї людини до іншої; стійка комунікативна структура, здатна до реплікації. Меми виконують комунікативну, кумулятивну, когнітивну, емотивну, регулятивну, фатичну та інші мовні функції. Ці елементи, що у жанрі коментарю до постів набувають вигляду зображень, можуть співіснувати з текстом коментарю, або іноді повністю складати його зміст. Зокрема, у таких випадках у матеріалі нашого дослідження гіпертекстуальність в інтернет-мемах може бути виражена експліцитно, у формі коментарів до коментарів. Розглянемо приклади (рис. 2.6).

Рис. 2.6 Коментарі до коментарів з інтернет-мемами

У вищенаведених коментарях другого рівня коментатори висловлюють своє ставлення до змісту текстової частини інтернет-мему та намагаються отримати відповідь на свої запитання, спираючись на такий зміст.

Усупереч їхньої відносної кількісної обмеженості, гіпертекстуальні елементи у вигляді інтернет-мемів знаходять відображення у низці інших, власне текстових коментарів, а також зазвичай отримують схвалення у вигляді лайків (у вищенаведеному коментарі їх 6). Крім цього, архітектура СІМФ надає можливість обмежувати приєднання зображень та відеоелементів, що, приміром, унеможлиблює використання інтернет-мемів в коментарях до постів у певних спільнотах.

Прецедентні тексти та алюзії становлять окремий гіпертекстуальний пласт малих розповідей про Брекзит у СІМФ. Розглянемо наступний приклад (рис. 2.7).

Рис. 2.7 Гіпертекстуальність інтернет-мему про Брекзит

Вищенаведений інтернет-мем, який дібрано зі спільноти Very Brexit Problems, є прикладом гіпертекстуальності, що встановлюються між афоризмом філософа та геометра Рене Декарта та висловленням на футболці, поданим великими літерами *I think therefore I am* (лат. Cogito ergo sum; укр. Я мислю, отже я існую). У малій розповіді висловлення супроводжується розширенням "not a Tori", що разом із метаграфічним складником перетворює зміст висловлення Декарта у такий спосіб: якщо людина мислить, вона не є послідовником партії Торі (рис. 2.8).

Рис. 2.8 Гіпертекстуальність інтернет-мему про Брекзит

На зображенні наведено фрагмент з відео, в якому поєднується прецедентне висловлення прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона та опис відео, що має гіпертекстуальні зв'язки. Як відомо, "Титанік" – найкраще пасажирське судно класу "Олімпік", сумнозвісне у всьому світі. "Титанік" належав англійській компанії White Star Line. У першому рейсі 15 квітня 1912 р. лайнер врізався в айсберг в Атлантиці і затонув, а в катастрофі загинуло 1517 людей. Історія "Титаніка" стала легендарною завдяки, зокрема, серії художніх фільмів, відомою стрічкою, що передає глибину всієї трагедії.

У розглядуваному прикладі гіпертекстуальність є характерною ознакою фрагменту. Завдяки відомому висловленню алюзія на твір та суспільно-політичний резонанс катастрофи переноситься на подію Брекзиту, що набуває протилежного висловленого політиком змісту завдяки грі слів: *titanic* у значенні "*colossal*" та *Titanic* як назва судна.

Таким чином, гіпертекстуальність у малих розповідях про Брекзит зумовлена гіпертекстовою структурою СІМФ, має значний ступінь креолізації, виражена у формі інтернет-мемів через алюзії та прецедентні висловлення.

У наступному підрозділі гіпертекстуальність, як і решту вимірів малих розповідей про Брекзит, схарактеризовано через розгляд засобів дискурсивного впливу.

2.3 Інструментарій дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”

У цьому підрозділі розглянуто мовні, метаграфемні та візуальні засоби дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит, оприлюднених у коментарях до постів у СІМФ.

2.3.1 Мовні засоби можуть використовуватися не лише для повідомлення інформації, а й приховування її. Це твердження, що стало аксіоматичним у сучасну пору, можна перефразувати й у такий спосіб: мовні одиниці можуть використовуватися не тільки для привертання громадської уваги, а й для того, щоб відвернути її або значно послабити її вплив на соціум. Специфіка інтернет-дискурсу полягає у тому, що він визначає приховані інтенції членів віртуальної спільноти, задає параметри інтерпретації політичних подій, орієнтує членів суспільства у темі, стимулює громадську обізнаність та активність, що може відбуватися прямо (переконання, заклик до дій) або приховано (створення певного емоційного стану, настрою, тональності), а також об’єднує членів соціуму навколо певної політичної групи, відчужуючи інші соціальні групи.

В залежності від об’єкта впливу (думки, дії чи почуття), інтенсифікатори засобів мовленнєвого впливу поділяються на прагматичні типи, а саме: епістемічні – посилення впливу асертивів і комісивів, волітивні – посилення впливу директивів, емоційні – посилення ефекту експресивів [191, р. 60].

Для реалізації своєї інтенції оповідач малих розповідей повинен прогнозувати адресата, що надасть йому змогу адекватно побудувати дискурс композиційно, з урахуванням типу інформації та її оцінного аспекту. Працюючи над структурою та змістом малої розповіді, оповідачі ураховують її аудиторію,

власне позиціювання та інтенції щодо членів віртуальної спільноти. При цьому кожний відносно завершений смисловий фрагмент малої розповіді (вступ, основна частина, висновок) оформлюється з урахуванням його комунікативно-цільового, змістового та стилістичного призначення.

Для впливу на адресата оповідач використовує мовні засоби різних рівнів, також паралінгвальні і метаграфемні властивості мовлення. Це може бути спеціальна інтонація, щоб привернути увагу аудиторії, порушення правил узгодження часів, щоб підкреслити потрібний аспект, спеціально підібрана лексика, щоб викликати у слухача відповідну реакцію.

Для реалізації іллокутивного завдання (донести інформацію до адресата) та досягнення перлокутивного ефекту (спонукати адресата до певних дій) у малих розповідях на лексичному рівні використовується лексика таких стильових реєстрів: нейтральна (*world, effect, matter, person, experience, to become, to admit, to carry*), книжкова (*vow, challenges, to neglect, to emphasize*), терміни (*Brexiteers, brexiteeing*) та номенклатурна лексика (*the Civil Code, British Ministry*).

Особливе місце у малих розповідях посідає розмовна лексика. Наратор свідомо пристосовується до стилю усної розмовної мови, тому що розмовні елементи впливають на адресата й іноді викликають таку реакцію, що не є можливою при вживанні лише літературно-нормативних одиниць. Вони роблять спілкування невимушеним і неофіційним. У такий спосіб мала розповідь уподібнюється розмові, й оповідачеві легше навіяти власну думку. Крім того, розмовні слова допомагають автору малої розповіді краще висловити власні думки, дати потрібні оцінки, передати емоційний стан гніву, роздратування, несхвалення, висловити іронічне ставлення тощо.

Важливими елементами малих розповідей про Брекзит є також ключові слова і слова-гасла, що є різновидом загальнолітературної лексики. Їм притаманна стислість, простота, певна семантична нечіткість, що пояснює частотність їхнього вживання, емоційність, а також оцінна поляризація, що сприяє розмежуванню учасників дискурсу на “свої” та “чужі”. Основне завдання

слів-гасел і ключових слів – якнайшвидше викликати в адресата очікувану реакцію.

Крім того, у малих розповідях активно використовуються неологізми, евфемізми, іноземні слова, метафори та ідіоматичні вислови.

Неологізми, зокрема, вживаються для створення експресивно-емоційного фону. Оповідач може наповнювати їх потрібним йому раціональним та емоційним змістом. Доволі часто неологізми використовуються для опису незручних понять. У цьому випадку вони наближаються за своєю функцією до евфемізмів. Оповідач, який вдало вживає і створює неологізми, вважається творчою, освіченою особистістю. Це сприяє конструюванню позитивного іміджу експерта, лідера думок, і посиленню його впливу на аудиторію СІМФ.

У малих розповідях наявні замовчування і перефразування шляхом застосування дисфемізмів, що вживаються для того, щоб виразити власну політичну позицію або чинити вплив на адресата.

Дисфемізми допомагають змінити сприйняття аудиторією тих фактів і подій, що можуть викликати симпатію. Вони акцентують увагу на неважливих деталях, витісняючи головне на задній план або акцентують маніпуляції політиків. Розглянемо наступний приклад:

(61) *Absolutely Disgusting Hang your heads in shame Tory Voters*

 Another Great success for Brexshiteers (Malcolm Ford, Very Brexit Problems)

0 лайків

У цій малій розповіді застосовано дисфемізм *Brexshiteers*, утворений на основі нейтрального слова, що позначає прихильника Брекзиту – *Brexiteer*. Уживання дисфемізму допомагає адресату здійснити дискурсивний вплив на адресантів, підкреслити власну позицію щодо політичних процесів та, можливо, змусити адресатів переглянути їхні політичні погляди.

Найчастіше дисфемізація в інтернет-дискурсі простежується в таких сферах, як підприємницька діяльність і приватне життя політиків та їхнього оточення, економічна і політична діяльність владних структур та політичних

партій, вибори, воєнні кампанії, засоби нападу і захисту, терористична чи антитерористична кампанія, висвітлення переговорів, самітів у ЗМІ, шпівонаж тощо. У малих розповідях про Брекзит у СІМФ дисфемізми належать до засобів семантичного маніпулювання, метою якого є формування світогляду адресата, вплив на його свідомість і керування політичною думкою.

Для впливу на адресата в малих розповідях нерідко використовується політична метафора, що робить текст простішим для сприйняття, цікавішим, привертає увагу адресата незвичайністю сполучень. Політична метафора є одним з найсильніших засобів впливу на політичну свідомість суспільства. Вона служить меті досягнення впливу на існуючу політичну картину світу адресата, спонукає його до певних дій і породжує той емоційний стан, що хоче викликати оповідач. Крім того, метафора може відвертати увагу адресата від слабких місць у системі аргументації.

Розглянемо приклад малої розповіді, в якій актуалізовано політичну метафору (орфографію оригіналу збережено).

(62) *Make Britain Great again lol we are a joke to the world as they watch us fight for loo roll now petrol and soon other basics and should haves. We should have got our house in order we had a few years after the vote to leave but we sat on our arse thinking the EU would bend over for us ...*
(Kelly Leigh, Very Brexit Problems)

0 лайків

У цій малій розповіді наявна політична метафора *our house*, що позначає рідну країну громадян Великої Британії. Вживання цієї метафори має на меті привернути увагу адресатів до нагальних проблем у державі, викликати почуття патріотизму та змінити ставлення та фокус уваги громадян до рідної країни.

Розглядаючи синтаксичний аспект малих розповідей, зауважимо, що для кращого сприйняття інформації оповідачі віддають перевагу простим реченням, що у цілому притаманно усному модусу дискурсу. Складні речення або відносно короткі, або головна клауза не несе значного інформаційного навантаження. Такі речення створюють видимість міркування уголос із наступним висновком, мають

апелятивний, стверджувальний характер. Доволі поширені неповні речення. Вони здебільшого наповнюються асоціативно діючими наочними елементами, що посилюють їхній емоційний потенціал, надають тексту динамічності і більшої експресивності.

(63) *No diesel at the pumps, gas rationing, food shortages, Utilities going up, social care being slashed, NHS shambles. The rich unaffected Tory government now having to backpedal and give their often misaligned "foreigners" emergency VISA's.... BUT HEY! BLUE (EU made) PASSPORTS!!!*

Thanks Brexit!

PS: Shifting the blame on the people (or Covid) is what they do best. Not shocking considering what happened after FreeDumbDay when The Purge Minister said: "Exercise your best judgement and rely on common sense". To people who had to be taught when and how to wash their hands and rang 999 when KFC ran out of chicken.

#BrexitUnpreparedness

#thebigbrexitlie (Frank Dunn Roser, Reuters)

5 лайків

Вищенаведена мала розповідь містить називне речення *BLUE (EU made) PASSPORTS!!!*, іллокуція якого підсилюється знаками оклику. За допомогою цього речення автор робить акцент на політичних заходах, що заслуговують на увагу, та уникає детального їхнього опису з метою підсилення виразності та інтенсифікації впливу.

У малих розповідях про Брекзит широкоживаними є питальні та окличні речення. При цьому питальні речення можуть вживатися як риторичні запитання, що залишаються без відповіді. В іншому випадку на поставлене запитання оповідач може не відповідати, даючи адресату зрозуміти, що вони мають бути односторонніми:

(64) *It's the wrong shade of blue - were they printed in Poland by a Dutch company? (Neil Spence, Very Brexit Problems)*

6 лайків

У цій малій розповіді автор висловлює зневажливе ставлення до зображення талону їжі, натякаючи на можливе іноземне походження зображуваного предмета, тим самим підтримуючи вихід Великої Британії з Євросоюзу. У такий спосіб оповідач встановлює зв'язок змісту малої розповіді зі змістом посту. Окрім того, вживання питального речення з твердженням має риторичний ефект та ставить адресата у позицію одностороннього.

- (65) *You people making a big deal of "...might have went" instead of "...might have gone": just go and consider for a minute that the writer might have learned their English in a family where just about everyone would have spoken like that, in a neighborhood where just about everyone spoke like that - so they are speaking their mother tongue as they learned it. Yes, it's not "proper English", but it's THEIR English. Not worth sniping about really, is it? We all understand what the writer intended to convey, don't we? Which is the most important function of language, surely?* (Jerry Simon, Very Brexit Problems)

12 лайків

- (66) *It's a measure of just how far the UK has fallen. Time for massive change and not just the people, the parties and the system!* (Jessie Vinny Cooke, Very Brexit Problems)

3 лайки

У малій розповіді (29) окличне речення зумовлює вплив на оповідача завдяки заклику до рішучої громадянської позиції.

Умовні речення як засіб мовного впливу зазвичай спираються на систему аргументації і мають у такому контексті модальне значення. Серед стилістичних фігур на синтаксичному рівні виділяють паралельні конструкції і повтори. Ці фігури підвищують загальну експресію, створюючи особливий ритм речення або цілого смислового фрагмента, є засобом акцентування найважливіших змістовних елементів, посилюючи вплив на адресата. Крім того, часті повтори є ефективним засобом переконання адресата у правильності певних дій з боку влади. Дієвим

синтактико-стилістичним прийомом є використання паралельних синтаксичних конструкцій, що активно впливають на користувачів шляхом чіткого синтаксичного та інтонаційного ритму.

Деякі оповідачі в найважливіших частинах висловлення використовують несподівані паузи в межах однієї синтагми. Це зміщує акцент на смисловий центр, що виділяється паузою. Найчастіше паузи використовуються на початку і в кінці висловлень, адже саме вступ і висновок є найважливішими в політичному дискурсі. Поширене використання модальних дієслів у малих розповідях пояснюється їхньою спроможністю подавати висловлення як обґрунтоване, необхідне, можливе і регулювати модальність усього висловлення, готуючи свідомість адресата і сигналізуючи про наміри, побажання та вимоги. Особливого значення у малих розповідях набуває використання займенникових форм, що нерідко пов'язано з оцінністю.

Форми першої особи множини дозволяють оповідачу викликати в аудиторії почуття спільності. Говорячи “ми” (*we, us, our*), “наша країна” (*our country*), оповідач використовує позитивну конотацію у власних цілях. Вживання першої особи однини притаманна оповідачам, які посідають позицію, що не співпадає з позицією більшості. Це пояснюється тим, що оповідач бажає сформувати власний імідж, знайти рішення для наявних проблем, показати себе освіченим. Вживаючи займенник “я” (*I*), оповідач демонструє, що він є лідером, який спроможний стати лідером думки.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що мовні засоби дискурсивного впливу є поширеними у малих розповідях про Брекзит у СІМФ і демонструють значне різноманіття.

2.3.2. Метаграфемні засоби. Передача інформації не обмежується лише вербальним кодом. Безсумнівно, текст є основою інтерпретації повідомлення, оскільки він передає важливу для правильного та повного розуміння змісту повідомлення інформацію. Однак у малих розповідях наявний і код, за

допомогою якого транслюється фонові, додаткова інформація. Цей додатковий код називають метаграфемікою.

Термін "метаграфеміка" був уведений Й. Гельбом [161] у 1982 р. Пізніше його було використано на позначення допоміжної функційно-адаптивної системи письмової сфери комунікації. Слідом за сучасними дослідниками [123], ми тлумачимо зміст терміна "метаграфеміка" як розділ параграфеміки, що вивчає закономірності додаткової та допоміжної семіотичної системи, до якої включені невербальні знаки та засоби, що разом із вербальними засобами беруть участь у смисловій та інформаційній організації письмового тексту, сукупність невербальних знаків (синграфем та супраграфем) та засобів (топографічних), що беруть участь разом із вербальними засобами у організації тексту як цілісної семіотичної системи. К. Ажеж з цього приводу наводив аналогію метаграфеміки з тим, що можна спостерігати в усному мовленні, коли використовується інтонація, жестикуляція, міміка обличчя [1]. Той, хто пише, створює в якості контрапункту вторинне повідомлення, що доповнює первинне, він може навіть повністю зруйнувати його додаванням до графічної репрезентації смислу якогось додаткового графічного смислу" [там само].

Розглянемо докладніше кожен із типів метаграфемних засобів та особливості їхньої реалізації у малих розповідях у СІМФ.

Субстанційна метаграфеміка реалізується у виборі матеріалу чи фізичного носія, на якому розташовані вербальні компоненти, та складається із символів. Наприклад, папір Colotech характеризується як такий, що має однорідну структуру, гладку поверхню та надзвичайно високу ступінь білизни. Отже, стосовно використання цього матеріалу можна дійти висновку, що автор, твір якого надруковано на такому папері, хоче відмежуватися від звичайних коміксів, які іноді називають "макулатурою", та підтверджує субжанрову приналежність його твору до графічного роману.

Очевидно, що субстанційна метаграфеміка СІМФ принципово відрізняється від метаграфеміки текстів на паперових носіях, на що першим вказав М. Маклуен : засіб передачі повідомлення сам є повідомленням.

Хромографеміка – це колірна інтерпретація вербального компонента, знаки якого несуть символічне навантаження. Наприклад, коли вербальний текст написано чорним кольором у той самий спосіб, що й сама графіка, це дозволяє вербальній частині тексту бути нерозривно пов'язаною із графічною частиною, створювати єдиний простір.

Колір інтерфейсу СІМФ – синій; він є найбільш авторитарним кольором спектру. Він асоціюється із розвитком, інтелектом, стабільністю. Синій колір – колір надії. Велика кількість синього кольору може додавати малим розповідям оповідності, водночас надаючи ваги та глибини зображуваному. Отже, наведені міркування дають підставу стверджувати, що вибір цього кольору сприяє комунікативному наміру оповідачів та підсилюється за рахунок мовних та візуальних засобів впливу.

Супраграфеміка реалізується у шрифтовій інтерпретації вербального компонента через варіювання шрифтових гарнітур, засобів шрифтового виділення – курсив, підкреслення, розрядка, використання великих літер, варіювання насиченості шрифту та його розмір. Тут теж наявні знаки-символи. Так, приміром, мему притаманне те, що автори частіше за все відмовляються від типографського шрифту. І рисунок, і текст виконуються однією рукою, в результаті чого останній перестає бути чужорідним по відношенню до рисунку. Його функція – супроводити читача в дану мить, у теперішньому часі.

Характерним супраграфемним засобом є саме регістр тексту, використання великих літер (капіталізація). Наприклад, у графіці мему адаптований та спрощений під потреби креолізації такий тип письма, як в'язь, в якому літери зближуються або поєднуються одна з одною і зв'язуються в безперервний орнамент. Навіть спрощений вигляд такого письма відсилає адресата у минуле, свідчить про зміну контексту. Отже, саме контраст між авторським шрифтом, що є нібито продовженням рисунку рукою того самого автора, теж чинить вплив на читача, який миттєво відчуває різницю та перехід до інших систем знань та очікувань. Варіюванням розміру шрифту (кеглем) передаються різні смислові

відтінки мовлення, а також особливості контексту. Так, гучний крик передається кеглем більшим за той, що використовується для стандартної мови.

Топографемні засоби стосуються способів розміщення друкованого тексту на площині сторінки. Тут мають місце знаки-індекси. Можливості топографеміки використовуються не ізольовано, а в поєднанні зі шрифтовим варіюванням сюжетного зображення. Використання літер різного розміру породжує ілюзію зміни простору.

Топографеміка СІМФ вирізняється тим, що межі сторінки значно розширюються, сторінки стають умовністю, демонструючи гіпертекстові зв'язки зі значними фрагментами віртуального комунікаційного простору.

Синграфеміка стосується пунктуаційного оформлення тексту. Деякі знаки пунктуації можуть ставитися в будь-якому місці речення. Наприклад, три крапки передають те, що фраза буде продовжена (підсилюють зв'язність), або трьома крапками передається такий стилістичний прийом, як замовчування (апосіопез), що вказує на те, що залишилося невимовленим. В аналізованих малих розповідях поширене використання кутових лапок (« ») замість так званих "німецьких" лапок (“ ”) та, навпаки, відсутність лапок у складному реченні тощо.

Розглянемо приклади метаграфемних засобів впливу у малих розповідях про Брекзит (правопис та форматування оригіналу збережено).

(67) *Nancy the GREAT!!! Smarter than smart!!! Stiffened General Mark Milley's backbone, who already had a very strong backbone!!!*
The accumulated experience and wisdom of healthy older people is priceless! Nancy and Joe got it!!! (Andrew Kennedy, Reuters)

6 лайків

У цьому прикладі спостерігаємо використання синграфемних засобів, що передають саркастичне або іронічне ставлення оповідача щодо відомої заяви спікеру Палати представників Ненсі Пелосі, в якій вона попередила Велику Британію про унеможливлення торгівельної угоди з США після Брекзиту у випадку протидії Північноірландській мирній угоді.

Оповідач чинить дискурсивний вплив на користувачів СІМФ за допомогою таких синграфемних засобів, як використання великих літер, знаків оклику, а також абзацу.

(68) *Pelosi is flexing her VP muscles.. Kamala gonna article 25 ZZZZ soon...*

(Gerry Bulger, Reuters)

0 лайків

В аналізований малій розповіді автор вдається до висміювання дій відомої американської політичної діячки, депутатки Палати представників Конгресу США НенсіPelосі за допомогою синграфемного засобу трьох крапок. Пейоративний ефект досягається за допомогою свідомого порушення норм та написання двох крапок замість трьох. Схожий ефект іронії щодо промови спікера Палати представників досягається за допомогою скорочення *ZZZZ*. У цьому випадку поєднання великих літер вказує на стан неефективності та слабкості політичної влади США у особі віце-президентки Камали Харріс, що уподібнюється сну, що супроводжується хропінням. Три крапки в середині речення можуть означати переривання мовлення внаслідок хвилювання або значущу паузу перед важливим чи несподіваним повідомленням.

(69) *Food or not, nothing tastes better than SOVRINTY!* (Gerry Bulger, Reuters)

1 лайк

(70) *one day I may be able to laugh at the sheer idiocy of the situation... at this point though I am still too raw.... and my energy is needed to tame my fury.*

I loathe Brexiteers with every sinew Unforgivable (Teresa Coke, Very Brexit Problems)

54 лайки

Автор малої розповіді (69) саркастично висловлюється з приводу політичного вектору Великої Британії у протиставленні проблем з продуктами харчування та політичних амбіцій. У цій малій розповіді автор вживає знак оклику, що засвідчує його небайдужість до ситуації в країні. У коментарі спостерігаємо свідоме порушення норм написання лексеми *sovereignty*, що разом

із синграфемним засобом написання великими літерами створює ефект іронії щодо політичного вектору Великої Британії.

У малій розповіді (70) оповідачка вживає синграфемний засіб трьох крапок для експлікації розчарування та обурення від Брекзиту. Оповідаючи про власне сприйняття політичної події, авторка вдається до порушення орфографічних норм (написання *one*, Що розпочинає речення, з малої літери), вживання емотиконів на позначення свого емоційного стану. Підсумовуючи свою розповідь, вона вживає просте негативно-оцінне речення, що відображає її позицію.

(71) *How many times have I regret the Brexit already .. I use to order a lot from UK .. for so many various stuff you where the place to order from .. last item I ordered, I paid 21% UK tax and 21% EU tax .. so, that's me done. And imo, it's not only the pro-brexiters that are to blame, as those who didn't oppose by voting against, are equally guilty. (by abstinence) (Denis Verheylewegen, Very Brexit Problems)*

10 лайків

У цій малій розповіді оповідається про розчарування автора від Брекзиту через подвійне оподаткування. Мала розповідь, що схвалена 10 лайками, має орфографічні та стилістичні помилки (написання *imo* малими літерами, вживання артикля перед іменником *Brexit*, що може свідчити про спробу оповідача знайти спільну мову з адресатом). Цей приклад засвідчує використання синграфемного засобу використання трьох крапок, свідомо порушене у вигляді двох крапок. Така варіація синграфемного засобу створює ефект паузи, що експлікує збентежене ставлення оповідача та незадоволення своїм політичним рішенням.

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що загалом метаграфемні засоби дискурсивного впливу мають власну специфіку у малих розповідях про Брекзит у СІМФ. Найбільш частотними метаграфемними засобами у них є три крапки, вживання великих літер та знаків оклику. Метою вживання метаграфемних засобів оповідачем у малих розповідях про Брекзит у СІМФ є вираження іронії, невдоволення, створення ефектної паузи тощо.

2.3.3 Візуальні засоби. Віртуальна комунікація має мультимодальну природу, що виражається в її семіотичній гетерогенності: “Можливість креолізації тексту за допомогою різноманітних мультимедійних засобів під час віртуальної комунікації дає користувачам мережі величезні можливості для самовираження, дозволяючи використовувати не тільки іконічні, а також аудіо- і відеоеlementи” [42, с. 63]. В інтернет-дискурсі мультимодальність забезпечується можливістю використання насамперед візуальних засобів – статичних і динамічних зображень. При цьому СІМФ характеризується домінуванням вербальних компонентів, оскільки користувачі розміщують тексти з метою реалізації аргументації (іноді виключно тексти, без зображень), а візуальні елементи виконують функцію підтримки або спростування.

Розглянемо приклади застосування візуальних засобів дискурсивного впливу у малих розповідях СІМФ (рис. 2.9 та інші).

Рис. 2.9 Мала розповідь у СІМФ. Візуальні засоби дискурсивного впливу

Текст на зображенні подається великими літерами з крапкою у кінці, що у цьому випадку не тільки вказує на те, що це закінчене речення, але й на категоричність висловлювання ("крапка", тобто більше нема чого казати). При цьому акцент робиться саме на малій розповіді у вигляді слогану. Формат та напівжирний шрифт змушують адресата швидко зрозуміти ідею повідомлення, що нею є надмірна кількість автівок у структурі експорту Великої Британії.

Рис. 2.10. Візуальні засоби дискурсивного впливу у малих розповідях СІМФ

Мала розповідь у формі креолізованого коментарю експлікує позицію, яку посідає користувач TechnicallyRon. Замість того, щоб оповісти історію у СІМФ у притаманній цьому сервісу спосіб, оповідач імітує інтерфейс соціальної мережі “Твіттер”. У цьому випадку спостерігаємо візуальний вплив малої розповіді як такої, що дублює коментар верифікованої сторінки. Особливим візуальним ефектом зображення виступає відтворення шрифтового оформлення та структурно-кеглевих властивостей соціальної мережі “Твіттер”, а саме, розмір шрифту тексту малої розповіді відносно інших текстових елементів зображення. За допомогою відтворення візуальних елементів структури допису мала розповідь чинить додатковий вплив на адресата. Додатковим елементом візуального впливу малої розповіді є темний фон, що вказує на негативний емоційний стан адресата (стурбованість).

Розглянемо малу розповідь, яку представлено візуальним елементом дискурсивного впливу у вигляді фото відомого політика, прем’єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона, та його висловлення (рис. 2.11).

Рис. 2.11 Борис Джонсон у візуальному засобі дискурсивного впливу

У малій розповіді, що представлена висловленням “Release the kraken!” (правопис оригіналу збережено) у єдності метаграфемних та візуальних засобів дискурсивного впливу, автор розповідає про те, як президент США Джо Байден зменшив шанси угоди про вільну торгівлю між США та Великою Британією після Брекзиту, коли він провів переговори з прем’єр-міністром Великої Британії Борисом Джонсоном у Білому домі.

Як відомо, Кракен – це гігантське морське чудовисько зі скандинавського фольклору, що піднімається з океану, щоб пожирати своїх ворогів, що стало відомим рядком кінострічки 1981 р. “Зіткнення титанів”. Під час інтерв’ю Fox Business Network 13 листопада Пауелл стверджувала, що команда президента мала значні докази, що підтверджують поширення шахрайства виборців у кількох ключових штатах. Прецедентне висловлення “Release the kraken!” у цьому випадку є алюзією на необґрунтовану змову політичних еліт щодо шахрайства виборців на президентських виборах США, на позначення ступеню політичної підтримки з боку президента США Джо Байдена, що його вимагав прем’єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон.

Метаграфемні засоби дискурсивного впливу у цій малій розповіді представлено зображенням поштового штемпеля із датою перемовин і підписами “Emotive Stamps” та “I love here”, що підсилюють іронічний ефект.

Рис. 2.12 Лексема *Lie* як засіб дискурсивного впливу у малій розповіді

Оповідач застосовує візуальні засоби дискурсивного впливу на адресатів шляхом багаторазового візуального повторення лексеми *Lie* у контексті невиконаних політичних обіцянок прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона (рис. 2.12). У такий спосіб реалізується негативне епістемічне позиціонування оповідача щодо Брекзиту, у якому він впливає на адресата з метою узгодити політичні погляди.

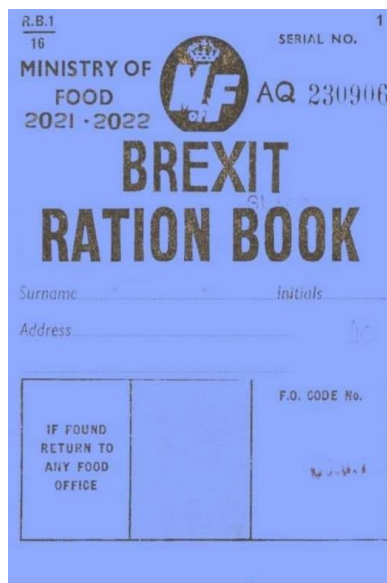

Рис. 2.13 Візуальні засоби дискурсивного впливу у зображенні “Brexit Ration Book”

Візуальні засоби дискурсивного впливу ілюструє зображення талону на їжу з назвою “Brexit Ration Book” (рис. 2.13). Формат та напівжирний шрифт привертають увагу адресата до проблеми з цінами на їжу в економіці Великої Британії періоду Брекзиту. Важливим елементом аналізованої малої розповіді є позначення років “2021-2022”, що вказує на негативні наслідки події Брекзиту для Великої Британії. Візуально відштовхуюче сине зображення старого талону на їжу як рудименту XX ст. слугує меті візуального впливу на адресата з метою сформувати негативне ставлення до Брекзиту.

Рис. 2.14 Візуальні засоби дискурсивного впливу у малій розповіді у СІМФ

На зображенні наявні текстовий та візуальний засоби дискурсивного впливу, текст нанесено за допомогою графічного редактору. Дискурсивний вплив досягається завдяки розташуванню висловлення на сучасному автобусі, що імітує розташування рекламних зображень. Іронічний ефект, що чинить ця мала розповідь, базується на наративно-візуальній адаптації, акцентуючи увагу реципієнтів на алогічності та недалекоглядності політичних рішень громадян Великої Британії.

Таким чином, візуальні засоби у малих розповідях про Брекзит СІМФ включають прецедентні висловлення, прецедентні зображення, візуальні повтори та наративно-візуальні адаптації. Візуальні засоби дискурсивного впливу у малих розповідях про Брекзит СІМФ служать створенню іронічного ефекту, рефлексії щодо політичних рішень, підсилення аргументації або узгодження політичної позиції. Візуальні засоби у малих розповідях у СІМФ мають двоїсту

спрямованість, виступаючи, по-перше, засобом виділення, протиставлення, акцентуації; по-друге, оптимізуючи процес сприйняття розповіді, правильній розстановці акцентів, виявленню нюансів та співвідношення змісту і форми малої розповіді.

Висновки до розділу 2

1. Субжанрами малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" є останні новини, прогнози та спільні розповіді.

1.1. Оповідач останніх новин висловлює власну думку щодо останніх подій навколо Брекзиту, повідомляє про перебіг подій за локальним принципом, а також робить власні судження щодо останніх подій. Субжанр останніх новин є контекстуально залежним, адже оповідач не має можливості змінити тему посту або оповідати про нерелевантні факти та події. Останні новини є помірними за обсягом, відкритими до коментування, зазвичай оповідаються у день розміщення посту. Віднесеність малих розповідей до останніх подій зазвичай маркується лексично.

1.2. Серед малих розповідей-прогнозів розмежовуються загальні та фактичні прогнози. У малих розповідях про Брекзит прогнози втілюються в текстовій або візуальній формі, стають глобальнішими, стосуються рішень уряду та важливих сфер життя громадян Великої Британії.

1.3. Розгалужена система міжтекстових зв'язків є характерною рисою спільних розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук". Підсилюючись архітектонікою соціальної інтернет-мережі "Фейсбук", вони формують смислову єдність декількох малих розповідей у треді, що можуть розташовуватися на одному рівні або різних. У залежності від цього, розмежовуються внутрішні та зовнішні спільні розповіді.

2. Малим розповідям про Брекзит у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" притаманні такі наративні виміри, як гіперавторство, оповідність, ситуаційність, нелінійність та гіпертекстуальність.

2.1 Авторство малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" стосується кількості авторів наративу, має складний синергетичний характер та ознаки гіперавторства. Гіперавторство як вимір малої розповіді конститує її онтологічний статус як елемента сучасного віртуального світу.

2.2. Оповідність малих розповідей про Брекзит співвідносна із зацікавленістю читача. Малі розповіді у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" відзначаються високим, помірним, або низьким ступенем оповідності.

2.3. Ситуаційність малої розповіді є якісним наративним виміром, співвідносним зі схваленням, сміхом, подивом, сумом, злістю або вподобою, однак вона характеризується у кількісному аспекті числом символів уподобання (лайків).

2.4. Малим розповідям про Брекзит у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" притаманний значний ступень нелінійності як у межах однієї малої розповіді, так і між окремими малими розповідями. Нелінійність аналізованих малих розповідей поділяється на внутрішню і зовнішню. Вимір нелінійності малих розповідей про Брекзит має низку структурних особливостей, а саме, змінну часову послідовність, замкнену часову послідовність, багатолінійність та наявність відкритого кінця наративу, представлених у різноманітні форм і взаємозв'язків з лінгвістичними особливостями малої розповіді про Брекзит в англomовному сегменті соціальної інтернет-мережі "Фейсбук".

2.5. Гіпертекстуальність досліджуваних розповідей має переважно мультимодальний характер, утілюючись в інтернет-мемах, алюзіях та прецедентних висловленнях.

3. Засоби дискурсивного впливу у малих розповідях про Брекзит у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" поділяються на мовні, метаграфемні та візуальні.

3.1. Серед мовних засобів дискурсивного впливу виокремлюються лексичні (дисфемізми, метафори), морфологічні (займенники, модальні дієслова) та синтаксичні (риторичні запитання, умовні речення, повтори)

3.2. Метаграфемними засобами у малих розповідях про Брекзит є три крапки, вживання великих літер та знаків оклику. Метою застосування метаграфемних засобів оповідачем у малих розповідях про Брекзит у соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" є вираження іронії, невдоволення або створення ефекту шляхом витримування паузи.

3.3. Візуальні засоби дискурсивного впливу у малих розповідях про Брекзит соціальній інтернет-мережі "Фейсбук" служать створенню іронічного ефекту, рефлексії щодо політичних рішень, підсилення аргументації або узгодження політичної позиції. Візуальні засоби у малих розповідях про Брекзит включають прецедентні висловлення, прецедентні зображення, візуальні повтори та наративно-візуальні адаптації.

Основні положення цього розділу висвітлено у публікаціях [75; 80; 82; 218].

РОЗДІЛ 3

ПОЗИЦІЮВАННЯ СУБ'ЄКТА МАЛОЇ РОЗПОВІДІ ПРО БРЕКЗИТ У КОМЕНТАРЯХ ДО ПОСТІВ У СОЦІАЛЬНІЙ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖІ “ФЕЙСБУК”

Цей розділ присвячено висвітленню важливого виміру малих розповідей про Брекзит у СІМФ – позиціюванню оповідача. Позицію оповідача схарактеризовано як мультимодальне дискурсне утворення. Розглянуто види суб'єктного позиціювання у малій розповіді про Брекзит – епістемічне, афективне та наративне.

3.1 Позиція суб'єкта малої розповіді про Брекзит як мультимодальне дискурсне утворення

Властивістю малої розповіді у віртуальному просторі є її здатність представляти предмети, явища чи події та одночасно конструювати позицію оповідача засобами різних модусів. В епоху поширення цифрових технологій відбувається зсув фокусу уваги дослідників з деконтекстуалізованого тексту як первинного засобу передачі інформації щодо позиціювання до розгляду тексту і зображення у їхній взаємодії. Практика позиціювання в авторстві, комунікації персонажів творів та розповіді, однак, завжди є мультимодальною. Проте мультимодальні засоби позиціювання суб'єкта малих розповідей у СІМФ ще не привертали увагу дослідників. Однак мультимодальність є вплетеною в архітектоніку СІМФ, а позиціонування суб'єкта малої розповіді здійснюється за допомогою як мовних, так і позамовних засобів, що зумовлено технічними можливостями СІМФ.

Мультимодальні продукти комунікації синтезують усі форми вербального та невербального спілкування. Мультимодальна грамотність полягає в усвідомленні та ефективному використанні усього діапазону семіотичних засобів, у тому числі, для актуалізації позиції комунікантів мультимодальними засобами.

Позиціювання як соціально контекстуалізоване явище вже привертало увагу дослідників в аналітичних розвідках про Брекзит , утім мультимодальне позиціювання суб'єкта у малих розповідях про Брекзит у СІМФ ще не було об'єктом наукового лінгвістичного пошуку.

У малих розповідях про Брекзит у СІМФ позитивне позиціювання (схвалення) неможливе без вербального складника, адже створити коментар, у якому наявні лише екстралінгвальні засоби, неможливо: у СІМФ саме вербальна, текстова частина розповіді є основою позиціювання. У випадках, коли автор висловлює підтримку іншому оповідачеві немовними засобами, позиціювання є контекстно залежним, тобто теж залежить від вербального складника дискурсу.

Висловлення підтримки автору малої розповіді іншим учасником спілкування у СІМФ зазвичай реалізується використанням лайків та створення коментарю другого рівня (рис. 3.1). Так, автор нижченаведеної малої розповіді (Rafe Harwood) висловлює власну позицію позамовними засобами у вигляді лайку та створюючи власну малу розповідь у відповідь на малу розповідь, що передувє їй:

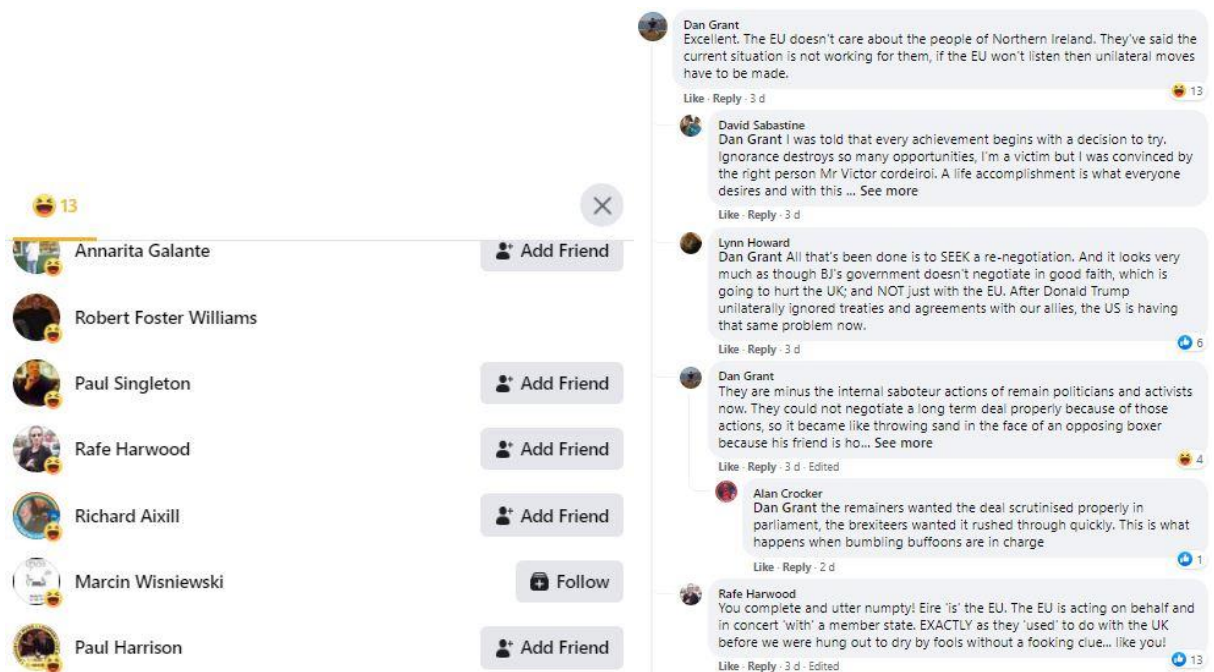

Рис. 3.1 Позиціювання суб'єкта малої розповіді у відповідь мовними та позамовними засобами

Використання функції “лайк” у СІМФ засвідчує, що назва функції (тобто лексема *like* – “подобається”) не завжди сигналізує про позитивне позиціювання. Кнопка “Подобається” пов'язана з різними семантичними і прагматичними функціями, що відбивається на особистості оповідача: якщо розглядати відеоблоги (vlogs) на YouTube як приклад мультимодально втілюваної позиції, що є певним аналогом функції оповідання мультимодальними засобами у СІМФ, зміст відео, представлений за допомогою рухомих зображень та мови, завжди експлікує позицію влогера.

Автор малої розповіді у СІМФ дійсно здатен надати ствердну відповідь на питання, поставлене у дописі, функцією “Подобається”, і такий спосіб позиціювання виходить за межі вербального складника малої розповіді. Шляхом натискання кнопки “Подобається” оповідач також вказує, що пост є прочитаним, однак у цьому випадку навряд чи можна стверджувати наявність позиціювання.

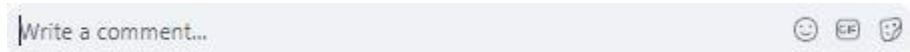

Рис. 3.2 Екстралінгвістичні засоби позиціювання автора малої розповіді в коментарі СІМФ

Серед екстралінгвістичних засобів позиціювання автора малої розповіді наявні такі, що пов'язані з архітектонікою СІМФ: емодзі, GIF-зображення та стікери (рис. 3.2). За їхньою допомогою позиціювання суб'єкта реалізується невербально, за допомогою візуальних засобів, або через поєднання засобів вербального та невербального модусів.

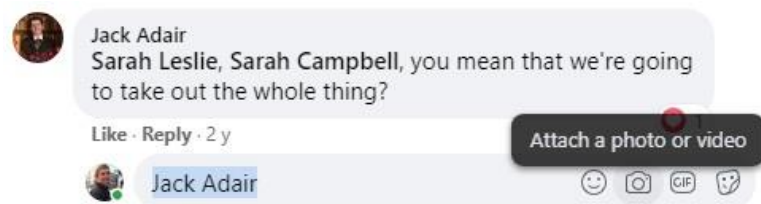

Рис. 3.3 Позиціювання автора малої розповіді мовними та позамовними засобами у коментарях другого порядку

Екстралінгвістичні засоби позиціювання суб'єкта малої розповіді у коментарях другого порядку також включають додавання власного фото чи відео (рис 3.3). В останньому випадку автор малої розповіді може висловити свою позицію як вербально, так і за допомогою візуальних та аудіальних засобів.

Розглянемо приклади взаємодії мовних та позамовних засобів під час позиціювання.

Flavour of the month in my local ice cream shop. (Ema Zdravkovska Gaywood, Very Brexit Problems)

86 лайків

Рис. 3.4 Позиціювання автора малої розповіді мовними та позамовними засобами

У наведеній на Рис. 3.4 малій розповіді авторка (Ema Zdravkovska Gaywood) актуалізує своє негативне ставлення до Брекзиту, залучаючи вербальні та візуальні засоби до малої розповіді про відвідування місцевого кафе морозива, у якому замість звичайного морозива вона отримує "морозиво місяцю" – зірочку з емблеми Євросоюзу, адже унаслідок виходу Великої Британії з Євросоюзу кафе зачинено.

У малій розповіді на Рис. 3.5 оповідач користується вербальними та візуальними засобами, висловлюючи своє ставлення до дій прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона. Зображення контекстуалізовано висловленням "Boris Johnson 'Misled Parliament'", а сама історія про політика з короною за ґратами розповідається за допомогою засобів динамічного візуального модусу. Таким чином, суб'єкт посідає негативну позицію щодо

Брекзиту шляхом комбінування мовних та візуальних динамічних семіотичних засобів.

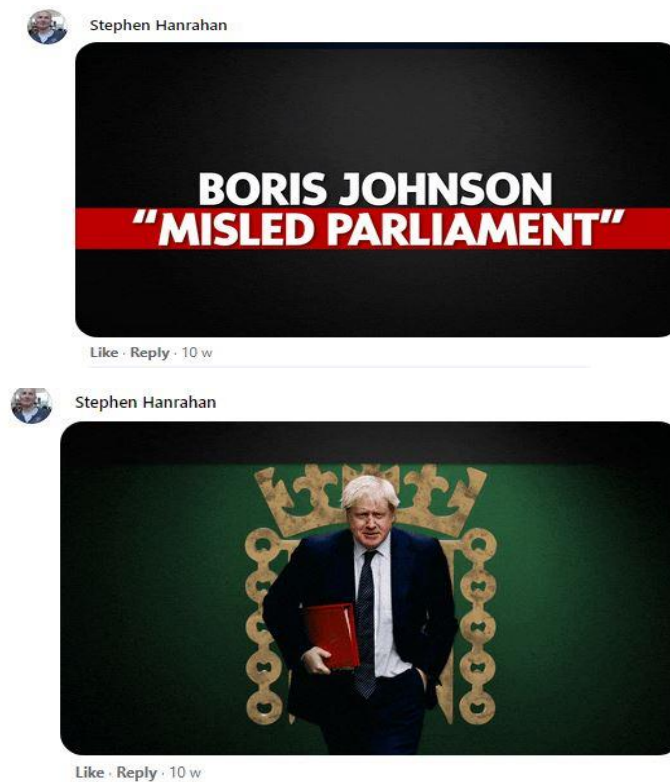

Рис. 3.5 GIF-анімація як мультимодальний засіб позиціювання суб'єкта малої розповіді

Рис. 3.6 Мультимодальне афективне позиціювання автора малої розповіді

Мала розповідь на Рис. 3.6 стосується змін у суспільному житті Великої Британії після Брекзиту. Вона характеризується поєднанням засобів вербального та візуального модусів. У цій розповіді автор висловлює негативне ставлення до Брекзиту через

зображення громового куполу, що символізує суспільно-політичну ситуацію Брекзиту, в якій кожен рух громадянина провокує грім. Купол виступає метафорою політичної ситуації, що заважає життю пересічних громадян. На рисунку зображено чоловіка, що намагається впоратися з вимушеним перебуванням у громовому куполі, але під наглядом іншого чоловіка, що символізує ЄС у якості «політичного Цезаря»; перший не має можливості звільнити себе. Метакомунікативне речення (*Welcome to the thunder dome*) має іронічний ефект, оскільки зображення контрастує зі змістом, що його виражено вербально, засвідчуючи відчай оповідача. Отже, за допомогою поєднання вербальних та візуальних засобів Інтернет-мему суб'єкт конструює власну негативну афективну позицію щодо Брекзиту.

Рис. 3.7 Мультимодальне епістемічне позиціювання автора малої розповіді

Мала розповідь про спричинені Брекзитом зміни у суспільному житті Великої Британії, яку наведено на Рис. 3.7, характеризується поєднанням засобів вербального та візуального модусів. У цій розповіді автор висловлює свою негативну афективну позицію щодо Брекзиту через апелювання до зображення спустошеної вулиці. Відомий сюжет, у якому хлопчик ставить батькові гострі нагальні питання, використовується для висміювання Брекзиту та економічної кризи, що насувається.

Рис. 3.8 Мультимодальне афективне позиціювання автора малої розповіді

У малій розповіді на Рис. 3.8 автор поєднує вербальні та візуальні засоби для вираження іронії. Людина на зображенні керує автівкою, що вочевидь рухається небезпечно. Про це свідчить той факт, що на водії окуляри, які використовуються при пілотуванні літака. Це надає авторові малої розповіді лаконічно висловити власну негативну афективну позицію через алюзію. Оповідуючи про долю пересічного громадянина, він вдається до сарказму у висловленні “*What a lovely day*”, зміст якого вочевидь контрастує із зображенням небезпечного водія за кермом автівки, що є загрозою життю пішоходів.

Рис. 3.9 Мультимодальне позиціювання автора малої розповіді

Вищенаведена мала розповідь є цікавим прикладом поєднання засобів вербального та візуального модусів (рис. 3.9). За допомогою вербальних засобів

оповідач висловлює негативну афективну позицію щодо Брекзиту, що за допомогою метафори порівнюється з книгою у пост-апокаліптичному жанрі. Візуальний фон посилює іронічний ефект через зображення магазину книжок, який немов попереджає відвідувачів про політику у країні.

Electric car owners right now.

Рис. 3.10 Алюзія у позиціюванні суб'єкта малої розповіді

У вищенаведеній малій розповіді автор застосовує світлину відомого актора Леонардо Ді Капріо, у якому обличчя актора виражає емоцію жалю (рис. 3.10). Вербально втілений коментар вказує на причину емоції – це викликані Брекзитом складнощі у житті власників електрокарів.

Найпоширенішим невербальним засобом позиціювання суб'єкта є емотикони. За нашими підрахунками вони становлять 72% мультимодальних засобів позиціювання. За допомогою більш ніж 1000 різновидів емотиконів оповідач може висловити своє ставлення до змісту посту чи попереднього коментарю. Проте функціонал цього засобу є дещо обмеженим, адже його можна застосувати лише у відповідь на попереднє повідомлення. Окремого вживання емотикону недостатньо для створення малої розповіді.

(72) *You can give it to me coz I'm very good at finances 🤔 free Turkey holiday for everyone 😊🇹🇷❤️* (Uğur Erinöz, Reuters)

0 лайків

У вищенаведеній малій розповіді суб'єкт посідає різні види позицій за допомогою застосування різних емотиконів, а саме, позитивний епістемічний станс (😎) та позитивний афективний станс (😊🇪🇺🇷🇺🇬🇧❤️). За допомогою першого емотикону оповідач повідомляє про свою позицію щодо фінансової сфери діяльності та її можливих наслідків, а у другому випадку – про позитивне відношення до свят та громадянської солідарності. Крім того, у другому випадку емотикони на позначення позитивного афективного стансу доповнюють один одного, інтенсифікуючи відповідний смисл.

У деяких випадках мультимодальні засоби у вигляді емотиконів включають й повтори, що мають підсилюючий ефект у вираженні позиції оповідача.

😊 *I think that the British Government's measures on environmental*
 (73) *protection are being implemented very well. In a few weeks, even the*
tankers will not have a sprit anymore. People then switch to electric cars,
bicycles or donkeys. The British are way ahead of us. 🇬🇧😊🇷🇺🇬🇧🇬🇧---
Because fuel is scarce: Britons suddenly chase electric cars ++ oooo,
unfortunately it will be only a short luck, at some point there is not enough
electricity for the many electric cars there. The climate goal is easily
reached by not driving! 😊

AUTOMOBILWOCHE. DE

Because fuel is scarce: Britons suddenly chase electric cars
Due to exploding fuel prices in the UK, demand for electric cars in the
country is suddenly increasing massively. According to Google,
corresponding search queries have increased by 1500 percent in the past
week. ---- If the UK still has enough electricity - · Reply · 16h-- With the
new e-cars, a whole class of tiny electric floats will be launched to lure
beginners. How good are the city cars?

Electric microcars: These little ones are supposed to conquer the cities
AUTOBILD. DE

Electric microcars: These minibuses are supposed to conquer the cities
Twizy, Ami, Rocks-e, Eli Zero: Manufacturers want to use electric vehicles

for inner cities

 (Ramu Wimpere, Very Brexit Problems)

У наведеній малій розповіді спостерігаємо повтори емотиконів, що використовуються для підсилення негативної афективної позиції – емотикон у формі мавпи із закритими очима використовується декілька разів. При цьому спостерігаємо й повтор емотикону зі станцією автозаправки, але його негативний тип визначається розташуванням в одній лінії емотиконів з мавпою. Таким чином, негативний або позитивний тип позиціювання мультимодальними засобами може визначати домінуючий мультимодальний засіб.

Нехарактерним для вираження позиції суб'єкта малої розповіді є погодження або узгодження позиції щодо статусу оповідача, адже у СІМФ статус оповідача належить до жанру персональної сторінки.

Таким чином, розглянувши зумовлені архітектонікою СІМФ можливості та обмеження у позиціюванні суб'єкта малої розповіді про Брекзит, констатуємо мультимодальний характер позиціювання, що реалізується за допомогою засобів вербального (модальні дієслова, риторичні запитання, алюзії, іронія) та візуального модусів (меми, світлини, GIF-зображення, емотикони), а також їх поєднанням.

3.2 Типи суб'єктного позиціювання у малій розповіді

У комплексі семіотичних ресурсів, що використовуються оповідачами малої розповіді як суб'єктами позиціювання, важливу роль відіграють засоби, за допомогою яких вони маніфестують своє епістемічно-оцінне (епістемічна позиція) та емоційно-оцінне (афективна позиція) ставлення до предмета мовлення та інших суб'єктів, адже мислення (*ratio*) та емоції (*emotio*) – взаємозалежні і комплементарні види рефлексії людиною дійсності, що однаково важливі для інтерпретування та формування емпіричного досвіду, накопичення знань та комунікування.

3.2.1 Епістемічне позиціювання. Конструюючи власний епістемічний статус, суб'єкт репрезентує знання стосовно ситуації, в якій перебуває. Отже, він повідомляє про: а) шляхи, якими він здобув інформацію; б) впевненість / невпевненість в істинності власного висловлення, в) свою відданість істинності висловленої пропозиції. Крім того, він оцінює знання свого співрозмовника стосовно предмета повідомлення й у відповідний спосіб оформлює своє висловлення.

Інтерес науковців до поняття епістемічної позиції суб'єкта в дискурсі [127] виник у результаті спроб поєднати прагматичну установку як мотивацію в концептуалізації мовцем інформації, оцінку ним власних і чужих знань про предмет мовлення з пропозиційною установкою (англ. *propositional attitude*), тобто внутрішньою структурою процесу концептуалізації і вербалізації за допомогою варіативних мовних структур.

Якщо у позиції оповідача виражено ставлення, оцінки, судження, почуття стосовно предмета мовлення і співрозмовника /-ів, епістемічна позиція як її різновид стосується насамперед його знань і вірувань щодо істинності / хибності висловленої пропозиції. В епістемічній позиції відображено не лише інформацію про джерело походження знань мовця щодо предмета мовлення (евіденційність), а й суб'єктивну рефлексію, що ґрунтується на поточних параметрах ситуативного контексту (модальність). Отже, епістемічний складник суб'єктної позиції, маркований у мовленні суб'єкта за допомогою епістемічних маркерів, інформує партнерів по комунікації про його відданість істинності повідомлення, джерело здобутих знань та рівень впевненості в істинності власного висловлення.

Далі зупинимось на аспектах епістемічного позиціювання суб'єкта у малих розповідях — модальності (суб'єктивне ставлення до інформації) й евіденційності (джерело отримання інформації).

3.2.1.1 Модальні маркери. Пізнаючи навколишній світ, людина формує судження щодо нього и висловлює ставлення до нього; це ставлення

концептуалізовано у мові як категорія модальності. Модальність є ознакою висловлення, що виражає ставлення мовця по відношенню до себе, співрозмовників, а також до теми, що розглядається, з узятими на себе зобов'язаннями відносно істинності або необхідності.

Розглянемо різновиди модальності, що реалізуються у малих розповідях про Брекзит та входять до складу епістемічної модальності: алетичну, деонтичну, булетичну, обставинну, телеологічну та власне епістемічну модальності.

Алетична модальність (від гр. *aletheia* – “істина / правда”) виражає можливість чи необхідність у найширшому сенсі у межах судження в термінах необхідності / випадковості або можливості / неможливості про логічну чи фактичну детермінованість судження [77, с. 24]. Підставами, що зумовлюють прийняття суджень, виступають структурно-логічні характеристики самих суджень або їхнє співвідношення з фактичним станом справ у реальній дійсності. Два способи детермінованості суджень зумовлюють розмежування логічного та фактичного підтипів алетичної модальності.

Логічний підтип алетичної модальності – це логічна детермінованість судження, істинність або хибність якого визначається структурою, чи формою, судження. У матеріалі нашого дослідження логічний підтип алетичної модальності не представлений.

Фактичний підтип алетичної модальності пов'язаний з об'єктивною, або фізичною, детермінованістю суджень, тобто випадків, коли їхня істинність або хибність визначаються станом справ у реальній дійсності. Так, фактично необхідними є судження, в яких міститься інформація про закони науки, фактично випадковими – судження, що не містять інформації про закони науки, а їхня істинність або хибність визначаються конкретними емпіричними умовами. Фактично можливими є судження, що містять інформацію про принципову сумісність виражених у суб'єкті і предикаті явищ. Крім цього, фактично неможливими вважаються судження, що містять інформацію про принципову несумісність виражених в суб'єкті і предикаті явищ. Серед суджень з фактичною

алетичною модальністю доволі поширеними (44%) є фактично можливі судження, наприклад:

(75) *Those are the polices needed to end the debt spiral caused by the e.u. policies, if you hadn't left the e.u. you would be stuck doing what happens to all monopolies when they crash, a depression which leads to a war, just like the great depression led to world War 2... but they're not going to get europeans to butcher each other to suit the bankers "readjustment" anymore, now the readjustment is going to be bankers and politicians sent to prison and stripped of their authority.* (Jeff Urizen, BBC News)

У вищенаведеній малій розповіді автор розповідає про фактично можливі ситуації, наприклад, про стан депресії та кризи у європейських суспільствах, що може стати причиною початку війни. Утім, оповідач визнає, що у сучасному світі реальні війни неможливі, але фатальні наслідки економічної кризи або тиску не є виключенням навіть у цивілізаційному світі. Ставлення оповідача до ситуації є ретельним та стурбованим; історична фактична детермінованість алетичного типу модальності має велике значення для плідної дискусії громадян.

(76) *It certainly won't be the 99% who benefit from leaving the EU. This world needs more unity, not more division.* (Susan Wilson, Reuters)

У малій розповіді спільноти Reuters авторка (Susan Wilson) є дуже впевненою у негативних наслідках Брекзиту, проте, хоча й її судження і є зрозумілим, воно є умоглядним. Авторка наголошує, що вектор національної солідарності та єдності у цивілізаційному світі, що спостерігається останніми роками, є кризовим та неприпустимим для вирішення проблем та взаємної підтримки.

(77) *30 something percent voted for something they had no idea what would be. By the time it's enacted there will be some that voted to leave that are dead and some that couldn't vote now being eligible. Do we really want to be alone in a global world one day we might need Germany Spain etc In this world it's pretty evident size matters.* (Peter Dury, BBC News)

Доволі широко представлені у СІМФ і фактично випадкові судження:

- (78) *If the corporations paid their fair share of taxes, there would be plenty of money in the coffers, EU or no EU. But politicians are in the pockets of corporate lobbies. It's not happeningю.* (Ayesha Mumtaz, Reuters)
- (79) *If the majority of Labour MPs weren't tory imposters things would be different and your job would be impossible, after all you're only the Narrator.* (James Bonny, Reuters)

У вищенаведених прикладах фактично випадкову алетичну модальність представлено за допомогою умовних речень другого типу (Second Conditional). За допомогою умовних речень коментатори експлікують об'єктивну, але нереальну політичну ситуацію, що є можливою лише за певних емпіричних умов. Представлені й інші приклади, у яких фактично випадкову алетичну модальність виражено іншими типами умовних речень, наприклад:

- (80) *So, Britain is now entirely free to collapse – with nobody to blame but the leavers. That's a tough one. If it applies to rejoin, it will go the back of the queue, behind Serbia and Turkey. Who is the turkey now?* (Piotr Azia , Reuters).

Менш поширеними у СІМФ є фактично необхідні судження:

- (81) *If the reason for brexit was the corrupt and inefficient EU, why do you need to raise taxes and cut budgets when out of EU? Doesn't add up.* (Ike Islao , Reuters).

У вищенаведеному прикладі коментатор експліцитно апелює до законів економіки, не вбачаючи обов'язковим їх дотримання у вирішенні обговорюваного політичного питання. Фактично необхідними є такі судження, у яких йдеться про логічність або алогічність певної міри або заходу. Риторичне питання у цій малій розповіді дозволяє висловити негативну афективну позицію щодо Брекзиту. Крім того, однополярність аргументації може свідчити про те, що політична позиція оповідача є упередженою та не враховує інших факторів та думок учасників референдуму.

Зареєстровано випадки змішаної фактичної алетичної модальності:

- (82) *I think you should discard this treaty about Brexit. Look at your currency*

devaluations, if you continue to think of exit from EU. How much the Pound has spiraled downward after agreeing to Brexit? If you continue to allow this, it will create more deflation, which means, Pound will lose more value against \$US Dollar. (Nuzhat Fariel Putul, BBC News).

Цей приклад ілюструє синкретизм фактичної випадкової алетичної модальності та фактичної необхідної алетичної модальності. З одного боку, оповідач висловлює думку, що фунт стерлінгу може бути знецінений у випадку Брекзиту, а з іншого, наполягає, що це дуже ймовірно, якщо не зупинити політичні зміни. У якості аргументу оповідач згадує про проблеми, з якими стикався курс в останні роки.

Таким чином, у матеріалі дослідження зареєстровано наявність фактичного підтипу алетичної модальності, а саме фактично випадкових та фактично можливих суджень.

Деонтична модальність (від гр. *deon* – “обов’язок”) показує можливість, необхідність, дозвіл та обов’язок, які передбачені моральними принципами або законом. Цей тип модальності представлено цілою низкою коментарів у СІМФ.

(83) *So, UK triggers article 50 which limits us to 2 years of negotiation, the remaining EU members have to then decide what the 'process' of negotiation is* (BBC News, Howard Rowley).

У цьому прикладі автор коментарю посилається на юридичні, фактичні та кількісні дані для обґрунтування факту необхідності визначення членами Європейського Союзу подальшого порядку проведення перемовин.

У наступному прикладі автор коментарю висловлює необхідність визнання факту проведення референдуму, імпліцитно підкреслюючи його законність, декілька разів використавши модальні дієслова:

(84) *The vote is done we have to live with it why cant we just get it over and done with im sick of seeing everyone moan about it THERE'S NOTHING YOU CAN DO so just bloody accept it* (BBC News, Debbie Keating).

Серед засобів вираження деонтичної модальності наявне також й модальне дієслово *should*:

(85) *She has no right to do so without the consent of Parliament. An Act of Parliament took us in and only an Act of Parliament should take us out. The Conservatives act like an elected dictatorship despite the majority voting against them. All this despite their slim parliamentary majority being questioned due to illegal election expenses. I am thoroughly disgusted by their disregard for our Parliamentary Democracy* (BBC News, Shaun Stammers).

(86) *Okay well then you want the UK to be completely independent fine you get Tariffs on everything, you get out of the single market, you think you can cherry pick in the negotiations good luck with that the EU need to be tough on this country why should we be allowed to choose what we want you want out you don't get to cherry pick* (BBC News, Ewan Cuthbertson).

Приклад (86) ілюструє змішаний тип деонтичної та суб'єктивної епістемічної модальності.

Використання модальних дієслів є не менш популярним серед коментаторів, які апелюють до громадянських та моральних принципів. Так, авторка наступного коментарю (87) звертається до моральних принципів та гідності громадян, використовуючи модальні дієслова *should* і *need*, зауважуючи необхідність економічних змін, зумовлених політичною ситуацією.

(87) *We need to diversify the economy. Make new trade links. Forget the EU, their people have already started boycotting British goods. We should do the same to them* (BBC News, Amy Sounon).

Деонтична модальність може бути актуалізована запитанням. Так, наступний коментар створений у формі запитання, що породжує чотири блоки малої розповіді коментаторів другого порядку. Спільну малу розповідь присвячено обговоренню того, які економічні наслідки матиме Брекзит у випадку його втілення у життя. Проблеми економічного характеру оповідачі пов'язують з алогічною політикою Великої Британії.

(88) *If the reason for brexit was the corrupt and inefficient EU, why do you need to raise taxes and cut budgets when out of EU? Doesn't add up* (Reuters, Ike Islao).

Gerry Vickers *The reason was to 'take back control', or 'get our country back', whatever that means, and many lies were told to support the 'argument', without a plan behind it. Unfortunately there are many people who like such soundbites and aren't capable of carrying out independent research into what the consequences might actually be.*

Luis Felipe Dobles Junqueira *Because less economic activity from not being economically integrated to europe = lower tax incomes for the government and less overall investment from lower private investment*

Melissa Clark Seriously *....you don't understand not only for the above reasons but also coz we have to rebuild our own economies to be a strong independent Britain once again and where are those billions to come from??? There's been a couple of industries that have relied on EU grants annually- Devon and Cornwall agriculture- being prime examples and now that money is to come from where.....*

Greachain O Ceallaigh *They had no plan it was all a power struggle on the right wing of British politics. Cameron trying to reign in the euroskeptics, but he was outdone and the whole nation will suffer.*

Булетична модальність виражає можливість чи необхідність, які зумовлено людським бажанням, приміром:

(89) *Today I have been praying that Britain should opt for hard #Brexit* (BBC News, Driscoll Gd);

(90) *<...> should vote again, after all the lies that were pumped into the public arena* (Brexit, Simon Curtis).

Зазначимо, що у корпусі емпіричного матеріалу нашого дослідження цей різновид епістемічної модальності представлено нечисленними прикладами.

Обставинна модальність, яку також називають динамічною, вказує на можливість чи необхідність, що виникають за певних обставин. Наприклад, у наступних коментарях вказано на процес реформ під час політичних змін:

(91) *She's trying to get this right. There are so many policies and procedures her people have to go through so this will take time* (BBC News, Suzanne Gossington).

У цій малій розповіді повістується про значні проблеми, з якими стикнуться громадяни Великої Британії у випадку реалізації Брекзиту. Така необхідність виникає через припинення численних зв'язків, що виникли під час членства Великої Британії у Євросоюзі. Обставинна модальність (маркер *have to*) вказує на те, що незважаючи на референдум, процес Брекзиту ще не був остаточно ратифікований Королевою Великої Британії Єлизаветою II, та необхідність не є остаточною.

(92) *If you build more affordable & social houses you wouldn't have to tax extra, you'd have more people paying tax* (Reuters, Andrew R. Szypulski).

Інші коментатори висловлюють більш суб'єктивну точку зору:

(93) *Stupid is as stupid does ... they had been warned. Now they have to live with the consequences* (Reuters, Henri Haag).

Вищенаведені малі розповіді оповідають про можливість подолати кризу у суспільстві Великої Британії іншими шляхами. Оповідачі висловлюють позицію про те, що Брекзит є небезпечним для країни, а заходи з оподаткування власних громадян є безглуздими на тлі великого будівництва, що розпочалося у США п'ять років тому, та що могло б змінити політичну думку громадян Великої Британії.

(94) *Ha..ha..Now take ur account dear #Brexit supporters. Just starting have to go far away!* (Reuters, Hermit Imrul)

(95) *British were plain stupid on thisthey will be spending million if not billions pounds MORE cause the EU has negotiated contracts with other nations they have to start over. all trade between England and the EU will still have to follow EU regulations on products. Over the long haul this will be more costly to the people of Great Brittan than any gains they think they get. In America we always have Texas saying the same as the brexit movement but they never leave citing those reasons even though they don't have the established power to negotiate as Great Brittan did with the EU. its a giant step backwards for Great Brittan* (BBC News, Dustin Rasset).

(96) *She can't confirm, it's not her choice. Not a legal referendum and MPs still have to vote* (BBC News, Smashley Boulanger).

Вищенаведені малі розповіді висвітлюють кризові риси політичного процесу Брекзиту, а саме, проблеми з юридичними домовленостями з країнами Євросоюзу, а також проблеми легального проведення Брекзиту. Оповідается також про наслідки для громадян Великої Британії у випадку реалізації Брекзиту, що є схожим на політичний процес у штаті Техас у США. Крім того, оповідач зі спільноти BBC News вказує на коштовність реалізації Брекзиту, а тому й на безглуздість цього вектору розвитку країни.

У межах випадків обставинної модальності досить часто (у 35% випадків) зустрічаються також й лексичні засоби вираження модальності:

(94) *Stop telling us the people have spoken, because 16 million of them are being ignored. Great Britain is a union of 4 countries and it voted 50/50 2 in and 2 out. England is pushing it's decision through because it's got the largest population, bit like being a bully! The one with the biggest mussels wins.* (BBC News, Jessie Cooke).

(95) *Paul Kerry breathers are very unlikely to moan because they know our country will be much better out of the corrupt EU.* (BBC News, Kevin Williams).

Зазначимо, що коментарі саме з обставинною модальністю характеризуються не тільки активним коментуванням, а й помірною кількістю “лайків”. Так, перший з наведених коментарів від Jessie Cooke отримав дев'ять “лайків” та був прокоментований дев'ятьма коментаторами другого порядку.

Отже, обставинна модальність на матеріалі нашого дослідження представлена репрезентативно, а також відзначена низкою рис. Так, коментарі, яким притаманний цей тип модальності, характеризуються не тільки активним коментуванням, а й наявністю помірної кількості “лайків”.

Телеологічна модальність (від гр. *telos* – “мета”) вказує на міри або засоби, які можливі чи необхідні для досягнення певних цілей, наприклад

(96) *But she is right we do need to take our time to repeal the laws.* (BBC News, Kevin Jardine).

(97) *When will our Independence day be? 23rd June, or when she activates article 50 or when we actually leave and will it be a bank holiday so that we can have celebrations?* (BBC News, Gaz Brooks).

Вищенаведені малі розповіді стосуються необхідності додаткових заходів, що можуть мати значення рід час реалізації Брекзиту, а саме, зміни в юридичній сфері та організація свят. Серед лексичних маркерів телеологічної модальності – частка *to* та конструкція *so that*. Висловленням із телеологічною модальністю притаманна здатність привертати увагу коментаторів другого порядку, наприклад:

(98) *Amid all the propaganda surrounding the Brexit, it is impossible to tell what is a real danger or merely something said in order to scare the country into changing its mind on leaving.* (Reuters, Peter Grell).

Michael Hörner *The problem is, as long as it scares the country, it's a real danger. The 2008 crisis was just as real, and now it's a whole country opting out, instead of just one bank.*

· 6 · 28 червня 2016 р. о 11:24

Zack Goncz *There is not a conspiracy to make them change their mind. Stocks are falling, alliances are shifting. This is all real life. People all around the world don't lose their money on purpose for some reason that didn't make sense. Britain is effed. They already fell for the propaganda. The leave propaganda that said they'd be free. What they are, is getting left behind.*

· 4 · 28 червня 2016 р. о 11:31

Zack Goncz *The world's stock markets don't shift on a campaign in one country on an issue that is all hype. Well all live but the world has to adjust. Scotland and north Ireland want to leave the UK. Germany will now be the undisputed leader of Europe, and all those countries will put taxes and tariffs on British goods. Thousands of laws have to change now. Laws that impact millions of lives. This is a big deal man. It'll slow down the world economy, and hurt England a lot, forever, but atm the headline is England is stupid and not EU falling apart, which would be way worse. We trade much more with Europe. But ya. This is real.*

28 червня 2016 р. о 11:36

Miguel Angelo Martins *What are you talking about? There is no turning back. Leave.*

28 червня 2016 р. о 12:08

Ingrid Allen *The danger is the EU they are behind the falling pound manipulating credit ratings from the continent they are making an example of Britain, the sooner the EU disintegrates the he better decentralising control by M Merkel & Belgium.*

У цій спільній розповіді оповідачами обговорюється проблема виходу Великої Британії з Євросоюзу з позиції реагування інших держав. Маркери телеологічної модальності скеровані на те, щоб продемонструвати необхідність реакції країн Євросоюзу, що може мати негативні наслідки для підтримки порядку у Великій Британії та Євросоюзу.

Зазначений різновид модальності представлений на матеріалі нашого дослідження в обмеженому обсязі, проте вищенаведений приклад свідчить не тільки про той факт, що функція коментарю дозволяє розробляти історії, наділені синергетичним авторством [209, с. 6; 210], а й підкріплює думку, що Фейсбук здатний функціонувати як потужний громадський канал в період великих соціально-політичних потрясінь. Окрім цього, вважаємо наявність коментаторів другого порядку, зокрема з використанням телеологічної модальності, свідченням не тільки великого значення й актуальності обговорюваних подій, а й значного інтересу авторів коментарів другого порядку до коментування інших коментарів другого порядку, коментарів та посту.

Епістемічна модальність (від гр. *episteme* – знання) виражає ступінь впевненості суб'єкта у реальності події чи дійсності ситуації, який передає, перш за все, значення достовірності / недостовірності, гіпотетичної модальності (припущення, передбачення) та модальності логічної необхідності, сформульованої як висновок на основі міркувань мовця про очевидні для нього факти, попередніх знань, звичайного стану речей, свідчень очевидців тощо .

Традиційно епістемічна модальність поділяється на два типи. Об'єктивна епістемічна модальність має градуйований характер: від необхідної істини до

можливості. На відміну від суб'єктивної епістемічної модальності, об'єктивна модальність не включає ставлення оратора до винесеного судження, але може включати таку оцінку з точки зору ступеня “об'єктивної” істини [6, с. 115].

Модальні слова, що мають значення епістемічної модальності, розташовані на так званій “шкалі достовірності”: це низка англійських дієслів і прислівників сильного (*must; always; doubt, suspect, hesitate* тощо), середнього (наприклад, *should, probably*) та слабкого ступеня (*may, perhaps*) переконаності / впевненості мовця в істинності повідомлюваної інформації. Наведемо приклади:

(99) *Finally. We are gonna do just fine. This country of ours has and always will make it to the top. Everyone should work together, because it has been decided! No time to worry.* (BBC News, Surjio Bhari).

У цій малій розповіді дієслово *should* актуалізує епістемічну модальність середнього ступеня щодо впевненості оповідача у валідності рішення уряду Великої Британії. Оповідач вважає, що рішення уряду не може бути оскарженим, та цілком підтримує той аргумент, що воно націлене на добробут громадян Великої Британії.

(100) *Get out, you chose to go on your own, and now get out as quickly as possible. After this EU might talk about free trade agreements between you and us. You're no longer an empire, you live in a global world and economy. EU has a lot of problems but I think that we should try to solve them. Not just leaving.* (BBC News, Lorenzo Gerlin).

У малій розповіді оповідача BBC News дієсловом *should* виражено позицію оповідача відносно політичної ситуації у ЄС. Він використовує епістемічну модальність середнього ступеня задля вираження впевненості у майбутніх кроках громадян ЄС. Оповідач засвідчує серйозне ставлення до Брекзиту та наполягає на тому, що економічний фактор у сучасних відносинах у глобальному світі є визначальним.

(101) *I think you should discard this treaty about Brexit. Look at your currency devaluations, if you continue to think of exit from EU. How much the Pound has spiraled downward after agreeing to Brexit? If you continue to allow this, it will create more deflation, which means, Pound will lose more value against \$US Dollar.*

(BBC News, Nuzhat Fariel Putul)

У цій малій розповіді епістемічною модальністю середнього ступеня виражено впевненість оповідача у негативних наслідках Брекзиту та необхідності його скасування. Він засвідчує й те, що курс фунту має бути провідним фактором у політичному векторі Великої Британії. Утім, у малій розповіді оповідач не урахував інші фактори ситуації кризи та Брекзиту.

(102) *Brexit is a massive mistake. British public should not have been allowed to vote for it as 90% had no clue on what they were actually voting for and voted on skewed logic. It should have been left to the politicians who should have fully understood the consequences and now we have a very uncertain future and we all have to live with that* (BBC News, Stuart Dearsley).

(103) *The first thing that should be cut is the triple lock on pensions and they should also increase the pension age of everyone by a couple of years. Most of the people who voted for Brexit were the older generation – I should have to pay for their decision* (Reuters, Mathew Jones).

У спільній малій розповіді декількох оповідачів епістемічною модальністю середнього ступеня (дієслово *should*) акцентовано їхню впевненість у негативних наслідках Брекзиту для пенсійної системи та важливості заходів щодо їх подолання, а також впевненість у проблемах у разі ратифікації Брекзиту, які необхідно зрозуміти та врахувати політикам.

У вищенаведених прикладах автори висловлюють пропозиції і закликають всіх людей до мужності і співпраці за допомогою використання модальних конструкцій *should + bare infinitive* та *should + perfect infinitive* з відповідними модальними значеннями.

Менш поширеним є використання інших модальних дієслів та засобів вираження епістемічної, насамперед суб'єктивної, модальності:

(104) *The public must be punished for voting out as dictated by the capitalists* (Reuters, Cliff Hewitt).

(105) *We paid more to the EU than they gave us and yet Osborne is cutting taxes? He is working for Brussels and must resign* (Reuters, Lameck Tembo).

(106) *All those people who love the EU so much (and I suspect they are gaining from it) you have /years to move to one of those countries to continue your federalist dream. That's if it hasn't all collapsed in a pile of doo doo 😊* (BBC News, Geoffrey Young).

(107) *Sean nearly who voted leave are probably a lot older than you and know just how things used to be before the corrupt EU came along and they do not want unelected politicians telling us what we can and cannot do, this is the reason breachers won and the remainers lost, we are leaving the Eu if people cannot accept it go and live with the morons in the eu* (BBC News, Kevin Williams).

(108) *I hope the uk get a good deal, but if they only have two years to get this, I say sadly not a hope, you will need all the eu remaining members to agree on any trade deal, and there is a few that won't, as the uk with a bad deal would probably improve things for them* (BBC News, Alan Cotter).

У коментарях з епістемічною модальністю усіх ступенів у коментарях до постів у СІМФ нерідко трапляються коментарі другого порядку, навіть у випадках слабого ступеня переконаності / впевненості мовця:

(108) *Make all the refugees, terrorists, illegals pay a steep tax to enter and settle in England. Maybe all the cash they pay the Queen should be eliminated* (Reuters, Milan Lazaro).

Kevin Carter *Leave the Queen out of it.*

• 28 червня 2016 р. о 17:05

Milan Lazaro *Kevin Carter that's negotiable.*

• 28 червня 2016 р. о 17:06

У виділеній логіками епістемічній модальності найяскравіше виявляється суб'єктивно-модальне значення, яке слугує для позначення пропозиційної установки (*propositional attitude*) мовця – підґрунтя його / її позиції оповідача. Епістемічна модальність стосується знань та вірувань мовця щодо істинності висловленої ним пропозиції [184, с. 150]. Відбиваючи ступінь повноти і характер знань мовця щодо події, епістемічна модальність пов'язана з оцінюванням мовцем своїх можливостей та ідентифікуванням ступеня впевненості у власних припущеннях.

Суб'єктивність як визначальна характеристика епістемічної модальності, лежить в основі конструювання суб'єктом своєї позиції оповідача у малих розповідях. При цьому суб'єктивність пов'язана в основному з самим визначенням епістемічної модальності як такої, що виражає ставлення мовця до свого висловлення. На суб'єктивності ґрунтуються позиції, які оповідач займає стосовно його знань щодо предмету обговорення, достовірності запропонованої ним інформації або його впевненості/невпевненості в істинності висловленої пропозиції – епістемічної позиції.

Під час актуалізації епістемічної позиції важливу роль відіграє не об'єктивний стан справ, а суб'єктивний умовивід мовця. Наприклад:

(109) *I mean, I don't think the lions had much to discuss with the lambs.*

У вищезазначеному прикладі оповідач не стверджує того факту, що "левам не було про що говорити з вівцями", але з цією політичною метафорою і за допомогою дискурсивного маркера суб'єктивності має на увазі заперечну форму дієслова *think*, що визначатиме його особисте ставлення щодо можливості людей із спільною мовою з різними статусами та інтересами. Навіть якщо у пропозиції міститься об'єктивна інформація, незалежна від ситуації спілкування чи від її учасників, речення завжди містить суб'єктивну змінну, у якій виражається оцінка істинності повідомлення з боку мовця, його інтенції, оцінки, ставлення, що і є основою для епістемічного позиціювання. У цьому прикладі поряд з негативною конструкцією *I don't think* використання дейктичного займенника *I* з дієсловом *mean* означає низький рівень впевненості мовця в істинності речення, що вважаємо модальністю неточних знання, властиві побудові невизначеності епістемічної позиції.

Таким чином, епістемічна модальність виражає встановлене мовцем відношення змісту висловлення до дійсності у плані його достовірності. Через це поряд з терміном "епістемічна модальність" використовують також термін "модальність достовірності" [115], у якому вказується на оцінний характер цієї категорії, і відображається семантична основа оцінки – ступінь поінформованості і характер знання суб'єкта про дійсність. Модальність достовірності перебуває у

складних стосунках зі структурно-семантичною основою речення. З логічної точки зору семантика достовірності виявляється "модальною рамкою", всередині якої розміщена пропозиція, яка оцінюється в аспекті модусу знання мовця. Оцінка мовцем ступеня достовірності включена до складу модусної частини висловлення і виражає ставлення мовця до дійсності у термінах достовірності/недостовірності, впевненості/непевненості, визначеності/невизначеності, а також пов'язує модальність з евіденційністю, що разом складають епістемічну позицію суб'єкта.

Отже, будь-яке висловлення – це не просто вербалізація ментальних репрезентацій суб'єкта про навколишній світ, а форма реалізації його діяльності у дискурсі. Епістемічна форма діяльності мовців полягає у тому, що комуніканти конструюють свої позиції стосовно впевненості / непевненості в істинності змісту повідомлення. У малих розповідях вираження та оцінка мовцем ступеню достовірності/недостовірності, істинності/хибності, впевненості/непевненості у правдивості висловлених пропозицій має особливе значення, оскільки від цього, крім усього іншого, залежать прийняті ним рішення та зайняті суб'єктні позиції.

В англійській мові існує досить розгалужена система засобів вираження епістемічної модальності, що вказує на наявність чіткої градації стосовно епістемічного статусу мовця, яка вкладається у модально-епістемічну шкалу: "знаю – припускаю – не знаю" [103, с. 58]. Актуалізація епістемічної позиції в дискурсі часто збігається з експлікацією епістемічної модальності, мовними засобами вираження якої є модальні слова, вставні слова, спеціальні синтаксичні конструкції та лексичні одиниці, інтонація тощо. В. В. Виноградов трактує основне призначення цих слів як таке, що "визначає точку зору суб'єкта мовлення на відношення мовленнєвого твору до дійсності та на вибір і функції окремих виразів у складі мовлення". За В. В. Виноградовим, мовні засоби модальності формують суб'єктивну основу в реченні і "лексично розширюють рамки самої категорії модальності в бік вираження різних логічно й емоційно-оцінних значень та різних стилістичних кваліфікацій мовлення". У зв'язному мовленні за

допомогою модальних виразів створюється ціла низка модальних значень, – своєрідний модальний метатекст, що "експлікує позицію суб'єкта мовлення (мовця, автора письмового твору, спостерігача) як посередника-перципієнта між змальованою реальністю та читачем або слухачем". Участь суб'єкта мовлення у висловленні, який вносить у нього значення модальності, виявляється різноманітно і залежить від багатьох факторів як особистісного, так і соціального характеру.

Епістемічна позиція оповідача вербалізується в англомовному малих розповідях за допомогою модальних одиниць, які ми об'єднали у такі групи:

- 1) Суплетивні замітники модальних дієслів: *be going (to) / be (to) / be able(to) / used (to)* і т. ін.
- 2) Модальні дієслова: *must / should / might / may / could / would / can / may*
- 3) Напівмодальні дієслова (semi-modal verbs): *need (to) / have (to) / ought (to)*
- 4) Прикметники: *probable / important / necessary / possible / certain* і т.ін.
- 5) Препозиційні дієслівні предикати: *I think / suggest / want / believe / mean / know wish / like* і т. ін.
- 6) Вставні словосполучення, що експлікують ставлення мовця до істинності висловленої пропозиції: *to my mind / It's my personal view / it's my opinion / I'm inclined* і т. ін.
- 7) Дискурсивні маркери стансу: *perhaps / maybe / probably / certainly / actually / likely / possibly/ seemingly* і т. ін.
- 8) Іменники: *probability / possibility / necessity / certainty* і т. ін.

Семантика модальних та напівмодальних дієслів не обмежується вираженням епістемічної модальності. Однак у цій роботі ми зосетрились на значеннях, релевантних для нашого дослідження: 'можливість' – 'неможливість', 'можливість' – 'примусовість', 'можливість' – 'логічна необхідність'. За допомогою вказаних засобів вираження епістемічної модальності мовці сигналізують про свою епістемічну позицію під час прийняття ними рішення, про їх обсяг знань про Брекзит як предмет мовлення (факти хронології, публічна політична інформація, популярні ідеї та думки) що містяться у проміжку

від впевненості і можливості до сумніву і неможливості, який можна зобразити за допомогою геометричної осі, на якій розмістимо ці позиції:

Насамперед окреслимо ситуативний контекст, у якому відбувається акт позиціонування. Предметом обговорення (темою) ситуації є малі розповіді про Брекзит. Особливість полягає в тому, що існує певна подія, що є прикметною та поточною у хронології подій Брекзиту.

Процес прийняття рішення в малих розповідях у вимагає від суб'єкта концептуалізації сценарію, учасником якого є він сам, "приміряючи" на себе свої можливі дії у цьому сценарії, уявляючи різні альтернативні результати. Це уявне майбутнє складає основу для подальших дій суб'єкта дискурсивної взаємодії у кожному окремо взятому випадку позиціонування. Завдяки прогностичному характеру висловлень епістемічна позиція оповідача конститує проблематичність суджень, тобто суджень необґрунтованих, таких, що базуються не на знаннях, а на гіпотезах. Проблематичний характер висловлень з потенційною модальністю й евіденційністю визначається й можливістю реалізації подій у майбутньому.

Інакше кажучи, здатність індивіда уявляти наслідки різних шляхів розвитку подій лежить в основі її/його позиціонування. Залежно від того, що оповідач розуміє як ситуацію у локальному та глобальному контекстах, від рівня впевненості у знаннях та достовірності наявної інформації, оповідачі малих розповідей конструюють сценарії розвитку та поведінки у цій ситуації, програючи (зважаючи) своє положення, що є незрозумілим і невизначеним. Пізніше вони роблять вибір, ґрунтуючись на уявлених результатах.

Мовне оформлення дискурсивних дій оповідача у цій ситуації дає можливість простежити хід когнітивного конструювання ними малої розповіді.

За допомогою простороконструювального елементу *now* у реченні суб'єктом встановлюється новий ментальний простір, який назовемо простором очікування. Темпоральне оформлення базового простору і простору очікування залишається тим самим. У той самий час, як новий простір очікування стосується майбутніх дій суб'єкта, що ймовірно можуть бути здійснені.

Отже, згідно з результатами нашого дослідження, малим розповідям про Брекзит притаманна епістемічна суб'єктивна модальність із середнім рівнем переконаності / впевненості. Це можна пояснити не занадто високим рівнем упевненості авторів у перспективах політичного процесу та запропонованих заходів, економічною нестабільністю, політичними розбіжностями серед провінцій Великої Британії, бажанням висловити суб'єктивну точку зору. Поведінка суб'єктів у процесі позиціонування в малих розповідях про Брекзит великою мірою залежить не лише від того, *що* вони знають про цю ситуацію і наскільки впевнені у цих знаннях, а й від того, *звідки* ці знання отримані.

3.2.1.2. Маркери евіденційності. У багатьох мовах світу, в тому числі і в англійській, існують спеціальні засоби, за допомогою яких здійснюється індикація джерела запропонованої мовцем інформації. Відповідну групу значень називають евіденційністю (*evidentiality*), що походить від англійського слова *evident*, яке означає "оснований на очевидності, явний, доказовий, підтверджений свідченням" [259, с. 307]. У нашій роботі використовується термін "евіденційність", оскільки загальновідомо, що саме ним найповніше охоплюються всі підтипи значень, що входять до цієї семантичної сфери. Під евіденційністю розуміємо сукупність лексичних та невербальних засобів, які вказують на джерело відомостей оповідача щодо інформації, що повідомляється ним.

У роботах, присвячених дослідженню евіденційності, простежуються різні підходи до категоріального статусу евіденційних значень, – насамперед до розмежування категорій евіденційності і модальності. Евіденційні значення можуть бути включеними до системи значень епістемічної модальності. Прибічники такого підходу керуються тим, що евіденційність, як і модальність, до певної міри також містить оцінку мовцем істинності пропозиції. У цьому плані найближчими до епістемічних вважають значення інференції, коли твердження ґрунтується на логічному висновку: "Під час пошуку причини

ситуації, що склалася, мовець відновлює ситуацію, про яку повідомляється, за певними наявними ознаками".

Залежно від способу, за допомогою якого оповідач дізнався про ситуацію, яка обговорюється, виділяють різні евіденційні значення. Перш за все, мається на увазі прямий або непрямий доступ до інформації. Пряма евіденційність або пряме свідчення, передбачає безпосереднє отримання мовцем відомостей про ситуацію. Коли мовець спостерігав за ситуацією власними очима, йдеться про "візуальну засвідченість". Поряд з візуальними, серед прямих свідчень виділяють аудитивні (слухове сприйняття мовцем ситуації) та інші сенсорні джерела інформації оповідача (соматичні реакції організму і т. ін.).

Суб'єкт приймає рішення оповідати на основі сенсорних джерел інформації, до яких належать соматичні реакції його організму (*that rush of blood after Brexit took place*) і пов'язані з ними приємні фізичні відчуття. Під час просмотру новин (виражено за допомогою виразу *Brexit took place*, під яким розуміється момент підписання Королевою Великої Британії Єлизаветою II необхідних документів) суб'єкт відчуває, що кров змінює швидкість свого обігу у організмі – почуття, яке він відчуває не вперше, вже відоме з попереднього досвіду, що виражено за допомогою вказівного займенника *that* і яке йому не є приємним, що вказує на негативну епістемічну позицію.

У ситуації оповідання розповідей про СІМФ пряма евіденційність не є розповсюдженою, адже оповідачі зазвичай розповідають про своє сприйняття Брекзиту, про останні новини та гіпотетичні події, загальне сприйняття геополітичної ситуації. Втім, залежно від контексту обговорення, у малих розповідях знаходимо приклади прямої евіденційності.

(110) *Clearly some on here do not like the banking sector but the U.K. is now losing the tax and spending power of 7000 bankers so far who have moved to the EU. Overall the city brings in 20% of tax revenue. The departure of a large section of the banking sector would have a negative impact on tax raising and hence expenditure. I somehow don't think this government would have factored this into their plans as everything else*

seems to have taken them by surprise (Wilma Moolenbeek, Very Brexit Problems)

95 лайків

(111) *Netherlands: we have a shortage but nothing as severe as UK*
(Wilma Moolenbeek, Very Brexit Problems)

2 лайки

У вищенаведеній малій розповіді оповідач розповідає про те, що він вже зрозумів та побачив коментарі інших оповідачів у треді. Це дозволяє йому врахувати цей фактор під час оповідання малої розповіді та позиціонувати себе відносно інших оповідачів, а також зайняти певну позицію щодо заходів через Брекзит. Лексичний засіб *clearly*, з одного боку, засвідчує зорове сприйняття оповідача, а з іншого – розумове, що пов'язується з його ретельним вивченням контексту та висловлених пропозицій.

(112) *Same in Italy. I'm here for a week of holiday and no distribution whatsoever has been recorded. Shops are packed with food like always.*
(Stefano Colombo, Very Brexit Problems)

17 лайків

У вищенаведеній малій розповіді оповідач розповідає про відвідування Італії, та засвідчує ситуацію у крамницях країни. Відвідування крамниць та супермаркетів дозволяє оповідачеві власноруч оцінити ситуацію за допомогою зору. Урахування проблем у постачанні їжі дозволяє зробити висновок про значну стурбованість оповідача. Автор малої розповіді наполягає, що проводив власне дослідження протягом усього часу перебування, втім, це відбувається автоматично, коли людина відвідує крамницю, тож зробити висновок про значні проблеми у постачанні не є складним завданням.

У нижченаведених малих розповідях оповідачі розповідають про проблеми з постачанням товарів у Германії та Нідерландах, користуючись візуальною засвідченістю.

Візуальну засвідченість оповідачі використовують як для оповідання про загальні факти за місцем проживання, так і специфічні ситуації.

- (113) I live in Germany. Supermarkets are full, cars are driving. We don't have to freeze in winter. It's so sad what's happening in the UK (Silke Yrjänheikki, Very Brexit Problems)

23 лайки

- (114) Everything's good here in the Netherlands. No shortages of anything in the shops, except for the fact that some British things have been replaced by Irish equivalents... (Colin Smale, Very Brexit Problems)

47 лайків

- (115) Drove from Munich, Germany to Pilsen , CZ yesterday. There was 1 petrol station on the motorway with no fuel available - but they were closed for 6 weeks for a rebuild (Wilma Moolenbeek, Very Brexit Problems)

20 лайків

Оповідач малої розповіді вдається до обговорення проблем з постачанням палива. З одного боку, ця проблема спростовується, адже відсутність палива пов'язується з реконструкцією, а з іншого боку – оповідання про проблему скероване на те, щоб підтвердити байдужість та незначні економічні наслідки від Брекзиту для громадян ЄС. Втім, оповідання про постачання може вказувати на стурбованість громадян ЄС.

- (116) Same in Ireland. No food shortages, no petrol or diesel shortages. Gas (home heating) prices going up next week but reading the same in a lot of countries. Long live the great EU...!!!! (Celin Reid, Very Brexit Problems)

16 лайків

Пряма евіденційність може залучати як суто вербальні, так і візуальні елементи, наприклад, зображення:

- (117) Zero shortages here in Catalunya.

(Ian Savage, Very Brexit Problems)

16 лайків

Зображення з крамниці дозволяє говорити про пряму евіденційність та її передачу вербально-візуальним модусом у малій розповіді. Такий підхід говорить про те, що оповідачі засвідчують свої твердження, а також можуть бути стурбованими про Брекзит. Наявність лайків до малих розповідей засвідчує підтримку читачами малої розповіді на цю тему.

Під непрямою евіденційністю, або непрямим свідченням, розуміється, що мовець не був безпосереднім свідком ситуації, а отримав інформацію про неї якимось іншим шляхом: наприклад, за допомогою переказу, почутого з уст інших (англ. *hearsay, reported evidence*): у цьому разі мовець знає про ситуацію з чужих слів; або отримує знання шляхом інференції (англ. *inference*) – мовець сам не був учасником ситуації, але якісь непрямі вказівки допомогли йому зробити логічний висновок про неї (на основі доступних матеріальних доказів, інтуїції, загальних знань про світ, розумової діяльності).

Розглянемо декілька прикладів, що їх знаходимо у малих розповідях про Брекзит в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”.

(118) *Now they say the EU wanted to privatise the NHS first. They got so deep into their rabbit hole of lies that there's no stopping them on making it up as they go to keep their belief afloat.* (Diogo Alves, Very Brexit Problems)

- (119) *But he says the NHS will be safe in his tiny tiny hands. When will the nincompoops following Fúhrage realise they are dupes? The incoherent drivel from just the "candidates" for No 10 shows that no-one will admit that the whole Brexit project is a farcical nightmare which will benefit all sorts of people like billionaires tax avoiders Putin Trump etc etc. But apparently pointing all this out to the poor deluded dears is elitism. No its not! Its the b truth!* (Ian Savage, Very Brexit Problems)

7 лайків

Непряму евіденційність у вищенаведених малих розповідях реалізовано за допомогою дієслова *say*. Оповідачи від імені іншої особи, оповідачі апелюють до певної інформації, яку вони вважають достовірною та такою, що може бути використана для оповідання власної думки щодо певних подій та фактів. Окрім того, це засвідчує підтримку оповідачами політичних заяв та фактів, що висвітлюють ЗМІ.

У деяких випадках непряма евіденційність зустрічається в контексті заперечення достовірності певних фактів, наприклад:

- (120) *I don't believe a word they say. Now they realise what brexit actually means they have to find an excuse for voting leave.* (Claire Dearnley, Very Brexit Problems)

7 лайків

Цікавим у аналізованій малій розповіді є те, що дієслово *believe* у негативній формі контекстуалізує зміст посту, до якого вона оповідається ("But Leavers say they voted to help our NHS"). Крім того, у малій розповіді наявне негативне афективне позиціонування щодо Брекзиту.

Інференція як джерело непрямої евіденційності є однією з найбільш розповсюджених у малих розповідях про Брекзит у СІМФ (у 65% випадків непрямої евіденційності). Зазвичай оповідачі роблять зауваження на основі попереднього досвіду та логічних висновків з інформації, наведеної у пості, наприклад (правопис оригіналу збережено):

(121) *It's funny they left, also predictable, also they'll pay more tax in the EU than in the UK.*

So it's not about taxation, it's a bout the system.

Clearly the EU system is more appealing despite the increase in Tax they will be paying on their earnings.

Don't trust the UK media when it comes to economy. (Claire Dearnley, Very Brexit Problems)

7 лайків

(122) *aww we suppose to know ?? of course we wernt meant to even understand what brexit was about pmsl they are the ones that have offshore accounts in billions. Just like we arnt suppose to know 18 months ago uk and USA signed agreement for UN to leave afgan knowing Taliban will move in ,but we were apparently only interested in this covid and lockdown now ya all gonna know why we went into lockdown watch this space... (Di Wheeler, Very Brexit Problems)*

0 лайків

Якщо спробувати представити евіденційність у спектрі епістемічного позиціювання, то, безперечно, прямі свідчення, що базуються на власному перцептивно-сенситивному досвіді суб'єкта, знаходитимуться ближче до епістемічного позиціювання високого ступеню впевненості, оскільки пряма евіденційність лежить в основі прийняття рішення оповідати про свій досвід чи ні, з високою долею впевненості у власних діях, натомість непряма евіденційність у малих розповідях про Брекзит ближче до епістемічного позиціювання середнього ступеню впевненості.

3.2.2 Афективне позиціювання. Зміст поняття позиції оповідача, проте, крім епістемічного стану суб'єкта, охоплює також його оцінні й емоційні аспекти, що складають емотивно-оцінний складник позиції оповідача – афективний станс. У ситуації оповідання малої розповіді про Брекзит епістемічний станс не корелює з афективним.

3.2.2.1 Емотивні маркери. Уся людська діяльність, у тому числі й позиціювальна, сповнена емоцій. Оповідач у процесі конструювання власної ідентичності не лише отримує знання про навколишній світ і обмінюється цими знаннями з партнерами з комунікації, а й транслює власне ставлення й оцінки (як до об'єкта, так і до інших суб'єктів мовлення), виражаючи викликані у нього почуття й емоції. На думку відомого фахівця у галузі емотіології В.І. Шаховського, "дискурсивна практика доводить, що людина далеко не лише *Homo sapiens*, але й *Homo sentiens*, оскільки багатьма її діями керують емоції" [106, с. 7].

Емоція як основа афективної позиції суб'єкта в дискурсі є одним з найефективніших засобів конструювання персональних ідентичностей. Згідно слушного зауваження К.Д. Ушинського, "ні слова, ні думки, ні навіть учинки наші не виражають так яскраво нас самих і наше ставлення до світу, як наші почуття". З одного боку, емоція задає певний кут зору суб'єкта, провокує позитивне або негативне ставлення, і, відтак, активує його/її аксіологічну діяльність як елемент дискурсивного позиціювання. З іншого боку, емоція мотивує оцінний зміст висловлень суб'єкта, в яких виявляється його/її ідентичність. Крім того, вербально і невербально виражені емоції викликають реагування інших учасників інтеракції, що, своєю чергою, впливає на конструювання суб'єктом ідентичності.

Процес афективного позиціювання нескінченний та неперервний і залежить від цілої низки мовних та позамовних чинників. Електронно-опосередкований характер має певний вплив на комунікацію, адже, намагаючись компенсувати брак невербальної інформації, люди більш емоційно висловлюють свої думки за допомогою вербальних засобів, що є найбільш характерним для інтернет-дискурсу. Ураховуючи цю особливість, розробники СІМФ, окрім традиційної форми, з січня 2016 року перетворили "лайк" на універсальний емотикон, зумовлений архітектурою СІМФ у вигляді обличчя, що відповідає п'яти різновидам емоційного забарвлення.

Однією з базових станів та емоцій людини у позиціюванні щодо Брекзиту є стан страху та тривоги, що засвідчує негативну афективну позицію оповідача. Страх у цьому контексті пов'язується з нестабільністю політичної ситуації, проблемам у економіці та кризовим явищам. Номінування страху у малих розповідях про Брекзит відбувається за допомогою різноманітних лексичних одиниць, як от *fear, worry, alarm, anxiety, concern, unease, disquiet, nervous, scared*. Втім, іноді можна зустріти й позитивну афективну позицію щодо Брекзиту, наприклад:

Finally. We are gonna do just fine. This country of ours has and
(123) *always will make it to the top. Everyone should work together, because it*
has been decided!

No time to worry. (BBC News, Surjio Bharij)

У цьому прикладі спостерігаємо застосування лексеми *worry* у спробі зупинити стан стурбованості користувачів. Оповідач малої розповіді вважає, що треба бути солідарним з позицією політиків та не мати сумнівів, що воно призведе до добробуту громадян. Крім того, патріотичну позицію оповідач вбачає у ізоляції від інших країн, а його очікування на краще майбутнє пов'язані з розбудовою нового політичного вектору.

If you hadn't been so Appeasing and tougher on Barnier et al we
(124) *wouldn't be so concerned that you will not deliver!!* (BBC News, Terry
Harvey)

Стурбованість обіцянками політиків Великої Британії оповідача експліковано за допомогою лексеми *concern* та використання кличного речення.

(125)

Cornelius Mendez
@ConMend

...

I wonder how Bill Gates is
going to spend his first day
in control of Margaret
Keenan, 90, from Coventry.

I would be more worried when he gets control over the Queen!

2 лайки (Very Brexit Problems, Martin Heffels)

У вищенаведеній малій розповіді оповідач вдається до жарту щодо збіднення Великої Британії, яку може спасти тільки багата людина (наприклад, Біл Гейтс).

Цікавою особливістю малих розповідей про Брекзит у СІМФ є те, що серед позитивних емоцій, які супроводжують позиціювання щодо Брекзиту, існують і лексеми позитивного емоційного стану. Серед них знаходимо як такі, що вказують на задоволення (*pleasure, delight, enjoyment, joy, satisfaction, content, amusement, thrill* etc.), так і такі, що експлікують радість та надію (*happy, happiness, hope, seek, wait* etc.).

(126) *I was hoping for a ditch....* (Very Brexit Problems, Elaine Jenkins)

(127) *If you hadn't been so Appeasing and tougher on Barnier et al we wouldn't be so concerned that you will not deliver!!* (BBC News, Terry Harvey)

(128) *Mildly amusing! I'm a white retired male who voted to leave. (Hate the term Brexit!) more than happy to accept free movement but don't want my country run by unelected freeloaders who have been unable to have accounts audited since the conception of the EC because of the massive fraudulent use of EC funds!* (Very Brexit Problems, Roger Laird)

4 лайки

У вищенаведеній малій розповіді спостерігаємо застосування лексем *amusing* та *happy* задля вираження позитивної позиції відносно Брекзиту. Оповідач малої розповіді розповідає невелику історію свого позиціювання, що пов'язана зі звільненням його з роботи. Втім, автор зауважує, що не може довірити країну політикам, які мають суперечливі факти у біографії та політичній кар'єрі. Інші оповідачі розповідають свої біографічні історії, у яких патріотичні позиції не стикаються з економічними інтересами:

(129) *I knew a bloke like Gary. He voted leave, and is now complaining that the community charge on his apartment in Spain has shot up in price due to the drop in the Pound, and isn't happy that his pension doesn't go as far as it used to at the supermarket.*

And then there's his worry over healthcare....

But at least he will get his country back, even though he doesn't actually want to live there. (Very Brexit Problems, Rob Loasby)

405 лайків

(130) *I was hoping for a ditch.... (Very Brexit Problems, Elaine Jenkins)*

Іронічне забарвлення використання лексем позитивного емоційного стану пов'язане з почуттям невпевненості, відчаю та суму, наприклад:

(131) *Nobody has won here! Our country has been systematically destroyed. Enjoy the fruits of your success. (Very Brexit Problems, Gillian Sims McLennan)*

8 лайків

(132) *Laughing, enjoying and sharing. Thanks Wayne 🤔 (Very Brexit Problems, Dave Freer)*

(133) *If you did not laugh at this you would be so sad at how pathetic a supposed win that is. (Very Brexit Problems, Marc Kerf)*

(134a) *There'll be a maypole and a wicker man. Joy (!) (Very Brexit Problems, Edward Goodinson)*

(135b) *Bear-baiting and cock-fighting with children playing knucklebones in the*

wings. *Oh joy!* (Very Brexit Problems, Robert Jones)

Іронічне ставлення до наслідків Брекзиту та гучних політичних заяв передано за допомогою лексичних маркерів позитивної афективної позиції. У цьому випадку можна встановити стурбованість та невпевненість у майбутньому, а також стисле змістовне оповідання про глобальні рішення та роль особистості у кризовому векторі Великої Британії.

Емоції, які супроводжують позиціювальну діяльність суб'єкта у малих розповідях, допомагають йому / їй виносити оцінки стосовно Брекзиту, його хронологічно зумовлених публічних стадіях або локальних подіях, ґрунтуючись не лише на знаннях. Емоційні оцінки як частина афективного стану мають особливе значення у дискурсивному середовищі СІМФ, оскільки в умовах її архітектоніки емоційна оцінка впливає із наявних мультимодальних засобів її вираження. Поведінковою реакцією, спрямованою на таке посилення, може стати відмова від оповідання у зв'язку з побоюваннями щодо невідомості наслідків, невпевненості реакції інших оповідачів, надавання переваги емотиконам. З іншого боку, ті самі характеристики політичної ситуації (її невизначеність і ймовірність різних шляхів розвитку) лежать в основі виникнення емоцій з позитивним забарвленням – надії й радості від передчуття можливого успіху країни та особистого положення відносно громадян ЄС.

3.2.2.2. Оцінні маркери. У сучасній лінгвістиці оцінність розглядається як властивість мовної/мовленнєвої одиниці, пов'язана з встановленням ціннісного ставлення (оцінки) суб'єкта мовлення до об'єкта в широкому сенсі (явищу матеріального або духовного порядку) [44, с. 69]. Отже, наступним “виміром” вказується цінність наративу як такого, що є актуальним і вартим оповідання. Уважається, що оцінність пов'язується з роллю розповіді у побудові соціальних відносин і формуванні особистості оповідача. Крім цього, оцінність малої розповіді спирається на інтертекстуальність (наприклад, за допомогою цитувань, натяків, повторів або посилок, що представлено у прикладах нашого дослідження).

Серед основних типів оцінки можна виділити два типи: аксіологічну та характеризуючу. **Аксіологічна** оцінка передає ставлення мовця до того, що повідомляється фактом в цілому або до одного з компонентів ситуації. **Характеризуючі** оцінки вказують на окремі, специфічні аспекти: час, кількість, виділення певного компонента ситуації як головного або єдиного тощо.

В аналізованому матеріалі превалює аксіологічна оцінка, наприклад:

(136) *Good. Well done May. Sooner we move on from that abomination of an organization the better. But she is right we do need to take our time to repeal the laws. Would be lunacy to drop them all instantly* (Kevin Jardine, BBC News).

(137) *What I think is fascinating is the lack of international outlook. It's all about "what happens to us" and not the grandeur scheme. While the UK may survive, the international order will forever change. We live in dangerous times. This uncertainty, this level of short-sightedness, will be remembered as the day the UK sunk the current international order. Well done guys. At least I'll be able to watch the world burn* (Nathan Mehdi Davalou, BBC News).

У цих прикладах автори надають загальну оцінку ситуації у країні та суспільстві, яку спричинено діями політичних еліт. Цікавим у малих розповідях є те, як стисло та змістовно оповідачі висловлюють свої оцінки про дії щодо усього суспільства Великої Британії, а також надають загальну оцінку змінам у регіоні. У малій розповіді оповідача з BBC News знаходимо опікування ситуацією у світі, стурбованістю та оцінкою сприйняття країни з позиції міжнародних партнерів та порушення збалансованості геополітичного масштабу. Втім, така оцінка не є визначальною серед оповідачів, які вважають Велику Британією країною, що у XXI ст. визначає порядок у світі, а не є такою, що має узгоджуватись з іншими.

(138) *Oh yes. Let's show those leave people what fools they were to vote for the Brexit. And better yet let's make sure only those voted leave will have their taxes raised and spending cut* (David Chapman, Reuters).

У цих прикладах автори надають загальну оцінку ситуації, яку схарактеризовано у пості. Так, оповідач з Reuters наполяє на тому, що оподатковані мають бути лише ті, хто голосував за вихід з ЄС. У такий спосіб оповідач засвідчує свою негативну позицію щодо Брекзиту, а також оцінює суспільство та основні позиції щодо Брекзиту з позицій політичних рішень та їх наслідків.

Проте досить часто коментатори фокусуються на окремих, у тому числі кількісних, аспектах ситуації, наприклад:

(139) *It certainly won't be the 99% who benefit from leaving the EU. This world needs more unity, not more division* (Susan Wilson, Reuters).

(140) *Don't worry. Brexit has no chance of ever being implemented. Not with just a 4% victory* (Magner Cepeda, Reuters).

У малих розповідях (139) та (140) оповідачі надають кількісну оцінку частини суспільства, що матиме позитивні зміни після виходу країни зі складу Великої Британії, а також частки громадян, які становлять різницю у рішенні референдуму. У стислості малій розповіді оповідачі прагнуть виразити своє відношення до політичних змін на глобальному рівні, та аргументують це кількісними факторами. На час оповідання затвердження Брекзиту залишалося під сумнівом, тому є значна кількість громадян, що сподівались на те, що реальних змін у відносинах між країнами не відбудеться. Цікавим у малих розповідях є те, що автори виступають проти економічного розриву відносин, хоча це є суперечливим та матиме свої позитивні наслідки:

(141) *Oh yes. Let's show those leave people what fools they were to vote for the Brexit. And better yet let's make sure only those 51% voted leave will have their taxes raised and spending cut* (Alan Smith, BBC News).

Як можна встановити, автори зосереджуються саме на кількісних аспектах обговорюваної ситуації, що вказує на характеризуючу оцінність відповідних малих розповідей.

Таким чином, “вимір” оцінності має широке подання у матеріалі нашого дослідження, при цьому аксіологічна оцінність висловлень значно превалює над характеризуючою.

Отже, афективна позиція оповідача про Брекзит як різновид позиції оповідача відображає емоції, почуття, оцінки і ставлення суб'єкта стосовно предмету мовлення та інших суб'єктів і реалізується за допомогою різноманітних мовних, мультимодальних та дискурсивних ресурсів.

3.2.3. Наративне позиціювання. Дослідження малих розповідей, що втілює парадигму наративно-дискурсивного підходу, є перспективною для аналізу повсякденних історій та пропонує концептуальну та аналітичну основу для дослідження розповідей у соціальних мережах через аналіз наративного позиціювання. Такі можливості сприяють формуванню нової медіаграмотності, дозволяючи оповідачам скористатися можливостями соціальних медіа, удосконалюючи та скорочуючи наративні форми, за допомогою яких відбувається позиціювання.

Значний відсоток СІМ із самого початку були розроблені для стимулювання користувачів ділитися інформацією "тут і зараз". Обмеження розміру повідомлень (наприклад, 140 символів у статусах та твітах СІМ “Фейсбук” та “Твітер”) сприяло не тільки появі нових дигітальних жанрів, а й тенденції позиціювати життя у мініатюрних оповідах, наративах про себе, що вміщують значний фоновий зміст. Ця тенденція привела до появи нового типу позиціювання, що отримало назву наративного позиціювання.

Зайняття позиції у формі наративу має значний ступінь гіпертекстовості та стислості, швидкості зайняття позиції, з якою його можна цитувати в нових контекстах. Вибір наративного позиціювання полегшує процес деконтекстуалізації та доступності для майбутніх оповідань, що веде до реконтекстуалізації історії в нових умовах. Стислість наративного позиціювання може також породжувати потребу у більш повноцінному та детальному

оповіданні як у вихідної події розповіді, її кульмінації та фіналу, так і бути завершеною розповіддю у вигляді стисло поданого наративу.

Гіпертекстуальність малих розповідей – одна із базових рис, що уможлиблює наративне позиціювання в СІМ. Це сприяє конвергенції медіа та крос-платформним можливостям, що дозволяють оповідачам займати позиції відносно загальновідомих сценаріїв, створювати моделі оповідання. Пов'язування розповідей в єдине ціле передбачає імпорт готових файлів для спільного використання; поширені й популярні сценарії з інших веб-сайтів, наприклад, популярні меми, що містять позиціювання, GIF-зображення, що оповідають про історію, у якій наявна позиція. Спостереження та аналіз матеріалу малих розповідей вказує на зростаючу тенденцію до наративного позиціювання, адже така форма позиціювання значно менша за обсягом, змістовніша та привертає увагу, звертає увагу реципієнтів на когнітивні та творчі можливості оповідача, а також підсилює його дискурсивний вплив. У своїх малих розповідях оповідач може продукувати власні ідеї та думки, або вдаватися до копіювання спільних матеріалів, готових, поширених, популярних сценаріїв з інших сайтів: мемів з популярними політичними діячами, повторюваними твітами тощо. Широке розповсюдження наративів у електронно-опосередкованому середовищі – це ще один фактор позиціювання через оповідання малих розповідей, спільних розповідей та прогнозів. За допомогою алюзій у спільних розповідях оповідачі "запозичують" та привласнюють інші історії відповідно до контексту свого оповідання, часто створюють аналогії зі свого власного досвіду, наприклад:

(142) *Shame. Isn't it just such a shame! (Absolutely tiniest violin playing in the background)* (Gisela McIntyre, Very Brexit Problems)

1 лайк

У вищенаведеній малій розповіді спостерігаємо негативне афективне наративне позиціювання оповідача щодо кризового стану робити компанії у Великій Британії. Наративне позиціювання у розповіді оповідачки, зафіксовано у висловленні *Absolutely tiniest violin playing in the background*, що є аналогічним до назви посту "Cue the world's tinniest violins 🤔🎻🎻🎻🎻".

Відтворюючи цитату, мем, образ та додаючи власну оповідну позицію щодо їхнього змісту, оповідачі стають частиною ланцюга реконтекстуалізації та множення авторських історій. Результатом є не лише спільне гіперавторство: завдяки масштабності процесів розповсюдження у соціальних мережах, масове наративне позиціювання в кінцевому підсумку кристалізує найбільш влучний наратив щодо гучної події або її аспекту, що широко розповсюджуються та перетворюється на прецедентне висловлення.

Наративне позиціювання у малих розповідях у СІМФ включає пости, в яких використовуються традиційні пристрої для створення сюжетів, щоб припустити, що існує історія, яка твориться, історія, яку за бажанням можна розповісти, розробити та оновити пізніше.

У більш загальному розумінні, наративне позиціювання визначає, що наратив пропонується або сприймається як розповідь, тим самим роблячи учасників розповіді оповідачами, реципієнтами та співоповідачами тощо, або складається з подій та персонажів у конкретних просторово-часових сценаріях, дії та висловлювання яких уможливають позиціювання оповідача.

Малі розповіді часто починаються з розповіді або обмежуються нею. Ця структура позиціонує учасників як оповідачів (співрозмовників) та реципієнтів, а також взаємодіючих партнерів, таким чином передбачаючи і навіть пропонуючи можливості для наративного позиціювання.

Наративне позиціювання — це розповсюджена творча практика, що виражається значним вкладом у оповідання, креативним змістом та інтертекстуальністю, алюзіями на інші розповіді. Наприклад, наративне позиціювання може виявлятися у публікації оновлення у СІМФ, твітах та ретвітах про поточні події, публікації відеохостингу YouTube, наприклад, через назви відеороликів. У всіх цих різних випадках існує систематичність у тому, як оповідачі реагують та позиціують себе через поширення, і малі розповіді про Брекзит не є виключенням, адже уможливають мультимодальність у позиціюванні.

Спільна участь у наративному позиціюванні посилюється засобами платформи "Фейсбук" як Web 2.0, що містять елементи поширення, оскільки вони уможливають функціонування наративного поля. У розповідях, що оповідаються віч-на-віч суб'єкти позиціювання вдаються до наративного позиціювання під час важкого емоційного стану, переосмислення досвіду, а не через особливості медіа.

Відомо, що, у випадку СІМФ наративне позиціювання як правило більш відкрите і залежить від реципієнтів, що їх планує залучити оповідач. До оповідальних елементів, що визначають позицію у СІМФ, зазвичай відносять:

- тимчасове обрамлення та сповіщення про останні дії: наприклад, Мері змінила зображення профілю; Мару додала фотографію; Мері була з Еббі та ще двома людьми;
- локалізація: наприклад, з Х у кафе dolce;
- оцінка: наприклад, почуття задоволення від Х...;
- події/заходи: наприклад, катання на ковзанах з Х...;
- посилення на символи (та стосунки): наприклад, я і моя чудова дівчина; моя найкраща дівчина; кохана;
- позначення тегами.

Реферовані можливості СІМФ заохочують включення до них часу, місця, подій, персонажів та/або скорочених асоціацій. Крім того, плакати можуть "обрати" певних друзів як ратифікованих та знаючих одержувачів на основі їхнього включення до публікації за іменем. Це може відбуватися усно: наприклад, у СІМФ можна включити друга, натиснувши на його ім'я, що згодом дозволяє глядачам публікації також натиснути на його ім'я. Це також може відбуватися візуально, наприклад, додавши фотографію розсилки з позначенням тегами, що дозволяє реципієнтам вирішувати, хто є більш актуальним та пов'язаним із публікацією. Публікація спільного статусу також дозволяє з самого початку публікації включати конкретних учасників як "адресатів" позиціювання, коли статуси спеціально адресовані "друзям".

У всіх цих випадках виявлено, що переважна перевага для осіб, позначених тегом або іншим чином названих та реферованих, полягає не лише в тому, щоб отримати схвалення, а й у очікуванні розповіді. Посилання на спільні події, навіть за відсутності будь-яких візуальних матеріалів, також вводить вимогу до певних осіб щодо статусу знавця, як ми побачимо нижче. Усі ці можливості в кінцевому підсумку створюють "приватний чат" на загальнодоступному форумі, де певні друзі виглядають як знайомі, а інші – ні.

Перевірку та узгодження з початковим дописом можна здійснити за допомогою простого "лайку" чи звичайного вдячного коментаря. Знання статусу, однак, дозволяє коментаторам вийти за рамки загальнодоступних дій на певну форму опрацювання та співавторства початкової публікації. Зокрема, завдання демонстрації знань набуває таких форм: коментатори можуть розширити оповідну позицію початкової публікації, склавши її як розповідь або додавши деталей у розповідь; вони також можуть посилатися більш-менш оманливо до попередньої публікації спільної діяльності, яку я називаю передісторією.

Відомо, що наративне позиціонування використовується для того, щоб продемонструвати свої спільні знання в автономному режимі та надати реципієнту історію, що подолає розрив між офлайн-діяльністю та поточною онлайн-взаємодією. Оповідання, пов'язане з наративним позиціонуванням з метою поділитися "своїм" моментом у СІМФ, схоже, вилучено із сайтів для обміну відео, насамперед, YouTube. Розвиваючі практику наративного позиціонування з прив'язкою сюжетів до статусів у СІМФ свідчать про те, як між платформами можуть збігатися норми поділу моментом. Доступні для медіа інгредієнти сюжетів та сценаріїв можна легко отримати та адаптувати, щоб користувачі могли поділитися своїм моментом у різних додатках. Це виявляє рівень готових шаблонів сюжетів та наративів, яким потенційно не можуть протистояти навіть найкреативніші та окремі користувачі. Це пояснює напругу, що створює позиціонування, у керуванні вибором аудиторії та охопленням, прямим (миттєвим) обміном, симпатією та популярністю. Наративне позиціонування відповідає потребі

швидкого та влучного обміну позиціями, що також має потенціал для звернення до громадян різних держав.

Оповідючи про прецедентні події, користувачі відчують необхідність зануритися у повноцінний автобіографічний режим дедалі нижче, адже усі учасники спільнот про Брекзит розуміють позиції оповідача через контекст ситуації.

Розглянемо декілька прикладів наративного позиціювання у малих розповідях у СІМФ:

- (143) *Brexit - "The undefined being negotiated by the unprepared in order to get the unspecified for the uninformed."* (Adam Boyd, Reuters)

16 лайків

Вищенаведена мала розповідь є прикладом наративного позиціювання, засвідчуючи іронічне епістемічне позиціювання оповідача до суттєвих подій, пов'язаних з Брекзитом. Автор акцентує увагу на парадоксальності суспільного явища Брекзиту, використовуючи збірні іменники на позначення ключових елементів Брекзиту (*the undefined* – невідома більшість у голосуванні, *the unprepared* – політичні еліти Великої Британії, *the unspecified* – абстрактні цілі та ідеали громадян, *the uninformed* – недостатньо інформовані громадяни), активуючи у свідомості реципієнта основні віхи Брекзиту. Позамовні засоби підтримки оповідача у формі лайків засвідчують узгодженість та підтримку користувачами експлікованої позиції.

Не зважаючи на тему посту "Британія у понеділок погрожує відмовитися від деяких умов своєї угоди щодо нагляду за торгівлею з Північною Ірландією після Брекзиту, заявивши, що вони стали занадто руйнівними, щоб їх утримувати.", оповідач вдається до наративного позиціювання щодо події Брекзиту загалом, а мала розповідь у пості слугує тригером для оповідання малої розповіді.

- (144) *Britain once AGAIN proves to be NON reliable !!* (Ao Ka, Reuters)

0 лайків

Вищенаведена мала розповідь експлікує ставлення оповідача до події, яку описано у пості. Наративне позиціювання виявляється у тому, що оповідач підсумовує зміст посту та статті у вигляді малої розповіді, що являє собою негативний епістемічний станс.

Можливість наративного позиціювання дедалі більше отримує розвиток під час суспільних процесів та новин, що надаються засобами масової інформації, і зв'язується з ними, що можна охарактеризувати як оповідання спільних розповідей. Алюзії між розповідями, оповідання спільних розповідей, словесне або візуальне маніпулювання однією історією, або видозмін розповіді, є тими творчими техніками оповідання та обміну розповідями, які є найвизначнішими для малих розповідей про Брекзит.

Позиціювання спільної розповіді можливе завдяки реферування до змісту посту, наприклад:

- (145) *Fake news fake media I don't trust this Reuters* 🤨 (Gwiji La Madrid Ggmu, Reuters)
0 лайків

Розглянуті приклади наративного позиціювання ілюструють здатність оповідача розповідати про події Брекзиту, які він сприймає опосередковано, висловлюючи свою позицію за допомогою наративу. Існують й інші малі оповіді, тісно пов'язані зі здатністю оповідача оновлюватись: розповідати більше, якщо це необхідно. Однією з особливостей наративного позиціювання у малих розповідях про Брекзит є епізодійність наративного позиціювання, адже суб'єкт наративного позиціювання пов'язаний з темою та ситуацією, що розглядається у пості.

Слід зазначити, що існують приклади наративного позиціювання, що реалізуються за допомогою вербально-візуального та візуального модусів, наприклад:

(146)

(Glen Carle, Very Brexit Problems), 21 лайк

У малій розповіді, наведеній вище, оповідач висловлює негативне ставлення до політики уряду Великої Британії, що полягає у значному обмеженні діяльності компаній (оповідається у темі посту "Wetherspoon опускається до найбільших втрат за весь час від блокування Covid"). Реципієнт малої розповіді убачає негативне позиціювання оповідача у наративному позиціюванні за допомогою екстралінгвістичного засобу у формі зображення GIF, наявного у малій розповіді.

Наративне позиціювання, на відміну від інших типів позиціювання, має такі характерні риси:

- посилається на пости, в яких наявні стислі та відомі сюжети;
- експлікує малу розповідь, яка базується на спільному досвіді оповідача і реципієнта;
- експлікує малу розповідь, що може пов'язуватись з темою посту, загальною або вузькою темою.

Окрім цього, наративне позиціювання у малій розповіді серед реципієнтів (наприклад, позначення тегами) може сприйматися як запрошення оповідати, і навіть як початок нової теми, яка є індикатором високої освіченості та ерудиції. Ця участь відокремлює знайомих, друзів, або майбутніх товаришів від інших, хоча останні можуть бути узгоджені з позицією.

Проведений аналіз показав, що специфічні властивості архітекtonіки СІМФ призвели до певних змін у наративному позиціюванні оповідача про Брекзит та взаємодії з іншими оповідачами. По-перше, це експліцитні посилання на час (наприклад, часові дієприслівники, такі як *now*, *at the moment*; форми часів групи

Present). По-друге, слід зазначити певні обмеження у наративному позиціюванні через власні медіа ресурси, що можливо лише для авторів коментарів другого рівня.

Другу зміну можна охарактеризувати як стандартизацію вибору позицій: можливості додавання емодзі, стикерів та зображень GIF, тобто готовим попереднім вибором, відсутнім під час позиціювання віч-на-віч. Наведені у розділі приклади свідчать про те, що оповідачі схильні обирати стандартизовані засоби позиціювання. Ці можливості включають реєстрацію почуття, індивідуальні відповіді на коментарі, позначення тегами (тобто створення посилання на профіль друга) і, що не менш важливо, візуальні елементи та відеоелементи. Такі засоби легко вміщують елементи оповідання, оскільки вони заохочують включення часу, місця, подій, оцінку досвіду. Утім, у підтриманні структури розповіді вони відіграють другорядну роль. Інакше кажучи, вони спрямовані на те, щоб спонукати користувачів розповідати історії, а не, скажімо, ділитися своїми думками чи викриттями.

Так само, як останні новини, наративне позиціювання формує наративні маркери для оповідання розповідей, що є прикметою як усного, так і електронно-опосередкованого дискурсу. Вони включають посилання на час та місце, відмінне від поточного, яким поділяють співрозмовники, на подію та на те, як цю подію потрібно розуміти (наприклад, смішно, сумно). Відомо, що основна мета таких оповідачів полягає у тому, щоб реципієнти розповіді звернули більшу увагу на особисте життя оповідача. Для малих розповідей про Брекзит у СІМФ така тенденція не є характерною, адже оповідач згадує ці деталі лише з метою позиціювання щодо суспільно-політичної події Брекзиту. Наприклад, реципієнт не може змінити положення свого тіла, подивитися на потенційного оповідача історії після того, як він подав сигнал про розповідь, і вказати, що він готовий до розповіді.

У наративному позиціюванні оповідача також існує варіювання характеристики часу. Під час зайняття позиції щодо теми посту оповідач намагається здійснити наративне позиціювання повільно, прислуховуючись до

позицій та думок інших оповідачів. Коли мова йде про наративне позиціювання щодо суспільно-політичної події Брекзиту, оповідач не звертає увагу на інші позиції та не зволікає часом для висловлення своєї позиції.

Отже, наративне позиціювання – це використання стислої змістовної розповіді для позиціювання через апелювання до спільного контексту. Оповідний імпульс, що засвідчує вибір наративу для зайняття позиції, свідчить про необхідність (почати) розповідати історію, навіть у ситуаціях, які особливо не заохочують оповідати. Конкретні способи спілкування та взаємодії асоціюються з певними позиціями або групами позицій, які, у свою чергу, асоціюються з певними соціальними ідентичностями. Цей процес включає конотаційну, а не референтну значущість позиціювання у оповідній діяльності.

Висновки за розділом 3

1. Дискурсивне утілення та особливості архітекτονіки соціальної інтернет-мережі "Фейсбук" у реалізації позиціювання суб'єкта малої розповіді про Брекзит засвідчують високий ступінь мультимодальності, що реалізується за допомогою засобів вербального та візуального модусів.

2. Позиціювання у малих розповідях про Брекзит може здійснюватися за допомогою суто лінгвістичних засобів (модальні дієслова, риторичні запитання, гіпертекстуальність, іронія), екстралінгвістичних засобів (візуальні засоби), а також їх поєднанням.

3. На відміну від інших соціальних інтернет-мереж, соціальна інтернет-мережа "Фейсбук" не має опції repost та retweet, через це технічний аспект мультимодальності малих розповідей є обмеженим емотиконами, стікерами та зображеннями GIF. Найбільш частотним екстралінгвістичним мультимодальним засобом вираження позиції суб'єкта є емотикони. За їхнім посередництвом оповідач може висловлювати афективну та епістемічну позиції за допомогою більш ніж 1000 різновидів емотиконів. Емотикони є дещо обмеженим

мультимодальним засобом, адже окремого вживання емотикону недостатньо для оповідання малої розповіді.

4. Малим розповідям про Брекзит притаманна епістемічна суб'єктивна модальність із середнім рівнем переконаності / впевненості. Це можна пояснити не дуже високим рівнем упевненості авторів у перспективах політичного процесу та запропонованих заходів, економічною нестабільністю, політичними розбіжностями серед провінцій Великої Британії, бажанням висловити суб'єктивну точку зору.

5. Поведінка суб'єктів у процесі позиціювання в малих розповідях про Брекзит значною мірою залежить не лише від того, *що* вони знають про цю ситуацію і наскільки впевнені у цих знаннях, а й від того, *звідки* ці знання отримані. Малим розповідям про Брекзит притаманна пряма евіденційність або пряме свідчення, що передбачає безпосереднє отримання мовцем відомостей про ситуацію на локальному (територіальному) рівні.

6. В основі позиціювання індивіда лежить можливість уявляти наслідки різних шляхів розвитку подій Брекзиту, що співвідноситься між соціокультурною та віртуальною дійсністю. Залежно від того, що оповідач розуміє як ситуацію у локальному та глобальному контекстах, від рівня упевненості у знаннях та достовірності наявної інформації, оповідач малої розповіді конструює сценарії розвитку та поведінки у цій ситуації, програючи (зважаючи) своє положення, що є незрозумілим і невизначеним.

7. Афективна позиція оповідача про Брекзит як різновид позиції оповідача відображає емоції, почуття, оцінки і ставлення суб'єкта стосовно предмету мовлення та інших суб'єктів і реалізується за допомогою різноманітних мовних, мультимодальних та дискурсивних ресурсів. Емоційні оцінки як частина афективного стансу мають особливе значення у дискурсивному середовищі соціальної інтернет-мережі "Фейсбук", оскільки в умовах її архітекtonіки емоційна оцінка впливає із наявних мультимодальних засобів її вираження.

8. Параметр оцінності має широке подання у дослідженому матеріалі, при цьому аксіологічна оцінність висловлень превалює над характеризуючою: оповідачі експлікують саме кількісні аспекти обговорюваної ситуації.

9. Поведінковою реакцією, спрямованою на таке посилення, може стати відмова від оповідання у зв'язку з побоюваннями щодо невідомості наслідків, невпевненості реакції інших оповідачів, надавання переваги емотиконам.

10. Наративне позиціювання – це використання стислої змістовної розповіді для зайняття позиції через апелювання до спільного контексту. Оповідний імпульс, що засвідчує вибір наративу для зайняття позиції, свідчить про необхідність (почати) розповідати історію, навіть у ситуаціях, які особливо не заохочують оповідати. Коли мова йде про наративне позиціювання щодо суспільно-політичної події Брекзиту, оповідач не звертає увагу на інші позиції та не зволікає часом для висловлювання власної позиції.

Основні положення цього розділу висвітлено у публікаціях [75; 80; 81; 82; 218].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Застосування наративно-дискурсивного підходу до аналізу малих розповідей про Брекзит в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук” дозволило з’ясувати їхню природу та виявити наративні та дискурсивні властивості.

Малі розповіді про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” є непрототиповим різновидом наративної діяльності, поданим фрагментарними, обривчастими історіями, якими діляться інтернет-користувачі у соціальних мережах. Малим розповідям не притаманна розгорнута структурна схема “зав’язка-кульмінація-розв’язка-кода”; натомість, вони вирізняються незавершеністю і мінливістю.

Мала розповідь у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” поєднує ознаки усного і письмового модусів дискурсу: інтернет-користувачі залишають письмові коментарі до постів, що доповнюються коментарями інших користувачів, формуючи тред, що являє собою тематично і структурно об’єднану гілку малих розповідей. Вступаючи в діалог або полілог, що може відбуватися в режимі поточного часу або з затримкою, користувачі створюють динамічну дискусію щодо порушеної у пості проблеми.

Малим розповідям у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” притаманна контекстна залежність, тобто вони значною мірою залежать від архітектоніки цього сервісу. Соціальна мережа “Фейсбук” є інформаційним полем, утвореним за посередництва електронних засобів масової інформації, персональними пристроями і пристосуваннями, а також додатками. Малі розповіді, відповідно, є органічним елементом інформаційної екосистеми інтернет-дискурсу, поряд із постом, персональною інформацією тощо.

Для виявлення екосистемного впливу середовища формування малих розповідей про Брекзит на їхні мовні та позамовні особливості уточнено жанрову організацію інтернет-дискурсу у цілому. Для цього спочатку встановлено співвідношення інтернет-дискурсу з суміжними – але не тотожними за змістом –

поняттями комп'ютерного дискурсу, мережевого дискурсу та дигітального дискурсу. Інтернет-дискурс розглянуто як гіпержанр, що включає жанри сайту, блогу, соціальної мережі, електронної бібліотеки тощо. Соціальна інтернет-мережа “Фейсбук”, що є жанром інтернет-дискурсу, представлена такими субжанрами, як пост, коментар, персональна сторінка, статус, чат тощо. Отже, досліджувані малі розповіді становлять різновид наративної діяльності, що відбувається в інтернет-середовищі субжанру коментаря до посту.

Розмежування змісту термінів “розповідь” і “наратив” здійснено у дисертації з позицій посткласичної наратології: розповідь тлумачиться як дискурсивна діяльність наратора у конкретній ситуації, а наратив розуміється як модель цієї діяльності, що системно співвідносить абстраговані спостерігачем типові риси конкретної розповіді або низки розповідей. Поняття малої розповіді як наративної практики відмежовано від короткої розповіді як прозової жанрової форми художньої літератури.

Установлено, що малі розповіді про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” є тематично зорієнтованими, тобто їхній зміст залежить від теми посту та інших малих розповідей у треді. Їм не властиве хронологічно послідовне подання етапів розвитку історії, а їхня структура зазвичай містить не всі компоненти канонічної розповіді. Вони невеликі за обсягом; характеризуються високою швидкістю створення, що зумовлює їхнє наближення до усного модусу дискурсу, але водночас вони створюються у письмовому модусі дискурсу і мають притаманні йому метаграфемні ознаки. У малих розповідях конструється віртуальна особистість оповідача.

З’ясовано, що субжанрами малих розповідей про Брекзит є останні новини, прогнози та спільні розповіді. Останні новини стосуються подій, що відбуваються зазвичай у день розміщення посту. Останні новини є контекстно залежними, адже оповідач не має можливості змінити тему посту або оповідати про нерелевантні факти та події. Вони є помірними за обсягом та відкритими до коментування. Про належність малої розповіді до останніх новин свідчать специфічні лексичні маркери. Серед малих розповідей-прогнозів розмежовуються загальні та фактичні

прогнози. На відміну від останніх новин про Брекзит, прогнози є глобальнішими, стосуються рішень уряду та важливих сфер життя громадян Великої Британії. Спільні розповіді про Брекзит характеризуються розгалуженими міжтекстовими зв'язками. Підсилюючись архітектонікою соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”, вони зумовлюють смислову єдність декількох малих розповідей у треді, що можуть розташовуватися на одному рівні або різних рівнях. В залежності від цього, розмежовуються внутрішні та зовнішні спільні розповіді.

Малим розповідям про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” притаманні такі наративні виміри: гіперавторство, оповідність, ситуаційність, нелінійність та гіпертекстуальність. Авторство малих розповідей про Брекзит має синергетичний характер, перетворюючись на гіперавторство. Цей вимір малої розповіді конститує її онтологічний статус як елемента сучасного віртуального світу. Оповідність малих розповідей про Брекзит співвідносна із зацікавленістю читача. Малі розповіді у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” можуть характеризуватися високим, помірним, або низьким ступенем оповідності. Ситуаційність малої розповіді є якісним наративним виміром, проте піддається кількісному вимірюванню числом лайків, що можуть символізувати схвалення, сміх, подив, сум, злість або вподобу. Вимір нелінійності малих розповідей про Брекзит має низку структурних особливостей, а саме, замкнену і тимчасову послідовності, багатолінійність та відкритість кінця. Нелінійність є виміром, що допомагає оповідачам формувати спільні розповіді. Нелінійність може виявлятися як у межах однієї малої розповіді, так і між окремими малими розповідями, поділяючись на внутрішню і зовнішню нелінійність. Гіпертекстуальність досліджуваних розповідей має переважно мультимодальний характер, втілюючись в інтернет-мемах.

Серед засобів дискурсивного впливу у малих розповідях про Брекзит виокремлюються мовні, метаграфемні та візуальні засоби. Серед мовних засобів дискурсивного впливу – синтаксичні засоби, дисфемізми, займенники, а також метафори (переважно політичного змісту). Поміж метаграфемних засобів у малих розповідях про Брекзит найпоширенішими є вживання знаків оклику,

капіталізація та три крапки, що служать вираженню невдоволення або іронічного ставлення. У візуальних засобах дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит визначальною є їхня спрямованість на створення іронічного ефекту, рефлексію щодо політичних рішень, аргументацію та узгодження політичних міркувань. Візуальні засоби малих розповідей про Брекзит поділяються на наративно-візуальні адаптації, прецедентні висловлення, прецедентні зображення та візуальні повтори.

У малих розповідях про Брекзит у коментарях до постів соціальної інтернет-мережі “Фейсбук” виявлено три основні типи позиціювання: епістемічний, афективний та наративний, що втілюються у дискурсивній взаємодії оповідачів на мовному, метаграфемному та візуальному рівнях. Епістемічний тип позиціювання експлікує знання та досвід оповідача з обговорюваної теми за допомогою модальних та евіденційних маркерів. Афективне позиціювання передає почуття, емоції, оцінки суб’єкта, його суб’єктивне, тобто не пов’язане з фактами та знаннями, ставлення до предмета мовлення або інших суб’єктів позиціювання. Наративне позиціювання в малих розповідях про Брекзит – це використання стислої змістовної розповіді для зайняття позиції через апелювання до спільного контексту.

Проведене дослідження дало можливість верифікації висунутої гіпотези шляхом виявлення наративних вимірів гіперавторства, оповідності, ситуаційності, нелінійності та гіпертекстуальності, що існують в комплексній взаємодії мовних, метаграфемних та візуальних засобів під час дискурсивного смислотворення, через які оповідачі розповіді позиціонують себе відносно соціально-політичної події Брекзиту в екологічній системі соціальної інтернет-мережі “Фейсбук” серед англomовних користувачів про Брекзит. Таким чином, мета дисертаційного дослідження досягнута і гіпотеза підтверджена.

Перспективи дослідження вбачаємо у вивченні особливостей конструювання дискурсивної особистості оповідача малих розповідей в соціальних інтернет-мережах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажеж К. Человек говорящий: вклад лингвистики в гуманитарные науки / пер. с фр. Б. П. Нарумова. Москва: Едиториал УРСС, 2003. 304 с.
2. Анкерсмит Ф. Нарративная логика. Семантический анализ языка историков: пер. с англ. О. Гавришиной, А. Олейникова. Под науч. ред. Л. Б. Макеевой. Москва: Идея–Пресс, 2003. 360 с.
3. Аристотель. Поэтика. Об искусстве поэзии. *Этика. Политика. Риторика*. Поэтика. Категории. Минск: Литература, 1998. С. 1064–1112.
4. Артамонова І. М. Блог-записи як жанр інтернет-комунікації. *Світ соціальних комунікацій*, 2011. Т. 1. С. 16–18.
5. Артемова Е. А. Карикатура как жанр политического дискурса: дис. канд. филол. наук: 10.02.19. Волгоград, 2002. 237 с.
6. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. Москва: Языки русской культуры, 1999. 896 с.
7. Ахренова Н. А. Интернет–дискурс как глобальное межкультурное явление и его языковое оформление: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора филол. наук. Москва, 2009. 36 с.
8. Барт Р. Введение в структурный анализ повествовательных текстов. *Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму*. Москва, 2000. С. 196–238.
9. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров. *Литературно–критические статьи*. Москва: Художественная литература, 1986. С. 428–472.
10. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров. Собр. соч. Москва: Русские словари, 1996. Т. 5: Работы 1940–1960 гг. С. 159–206.
11. Білоус-Сергєєва С. О. Перспективи віртуальної реальності в ритейлі і beauty-індустрії. *Digitalization of the economy as a factor of sustainable development: Materials of International scientific-practical*

conference, 2021. P. 130–132. URL: <http://eir.pstu/handle/123456789/31672> (дата звернення: 01.09.2021).

12. Богомолов Н. Читатель книг. *Русская литература первой трети XX века*. Портеты. Проблемы. Разыскания. Томск: Водолей, 1999. С. 52–80.

13. Бодров А. А. Виртуальная реальность как когнитивный и социокультурный феномен: автореф. дис. на соискание уч. степени доктора филос. наук. Чебоксары, 2007. 36 с.

14. Бондаренко Є. В. Мем и антимем в политическом медиа-дискурсе: опыт когнитивного моделирования. *Концепты и контрасты*: коллективная монография. Одесса : Издательский дом «Гельветика», 2017. С. 347–354. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8655/Sammelmonographie%20Konzepte%20und%20Kontraste%20%28Text%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

15. Вжещ Я. Л. Інтернет–дискурс: проблема визначення поняття, особливості структури. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, 2012. № 14 (249). С. 15–19.

16. Волков А. Міграційна школа, або Школа запозичення. *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. Чернівці: Золоті литаври / голова ред. А. Волков, 2001. С. 325–327.

17. Волкова С. В. Міфологний простір англомовних амеріндіанських художніх текстів: когнітивно–семіотичний і наративний аспекти: дис. ... доктора філол. наук : 10.02.04. Київ, 2016. 447 с.

18. Гардашук Т. В. Екологічна справедливість як критерій громадянського суспільства (рефлексія над досвідом США). *Проблеми філософії права*. 2005. Т. III. С. 286–292.

19. Горошко Е. И., Полякова Т. Л. К построению типологии жанров социальных медий. *Жанры речи*, 2015. №2 (12). С.119–127.

20. Горошко Е. И. Виртуальное жанроведение: устоявшееся и спорное. *Ученые записки Таврического национального университета им.*

В. И. Вернадского. Сер. “Филология. Социальные коммуникации”. 2011. Т. 24 (63), №1. Ч. 1. С. 225–237.

21. Горошко Е. И. Жанры 2.0: проблема типологии и категоризации (на примере коммуникативного сервиса Твиттер). *Жанры речи: сб. науч. тр. под ред. В. В. Дементьева*. Вып. 8. Памяти К. Ф. Седова. Москва: Лабиринт, 2012. С. 344–356.

22. Горошко Е. И. Теоретический анализ интернет-жанров: к описанию предметной области [Электронный ресурс]. *Жанры речи*. 2007. URL: <http://www.textology.ru/article.aspx?aId=77> (дата звернения: 01.09.2021).

23. Горошко Е. И. К уточнению понятия “Компьютерно–опосредованная коммуникация”: проблемы терминоведения. *Образовательные технологии и общество*. Т. 12, № 2. Казань, 2009. С. 445–454.

24. Горошко Е. И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы. *Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе*. Вып. 5. Орел: Картуш, 2007. С. 223–237.

25. Горошко Е. И. Интернет-жанр и функционирование языка в Интернете: попытка рефлексии. *Жанры речи*. Вып. 6. Жанр и язык. Саратов: Наука, 2009. С. 111–127.

26. Горошко О. І. Новий конвергентний жанр 2.0–твітінг. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. Вип. 52, 2011. С. 210-223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_fil_2011_52_20 (дата звернення: 04.09.2021).

27. Греймас А. Narrative Grammar: Units and Levels. *Modern Language Notes*, 1968. № 86. P. 793–806.

28. Гриценко Л. М. Особенности виртуального дискурса. *Молодой ученый*, 2011. Т. 2, № 6. С. 17–20.

29. Гудзь Н. О. Англомовний екологічний інтернет-дискурс: аксіологічний та комунікативно–прагматичний аспекти (на матеріалі веб-сайтів неурядових природоохоронних організацій) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Київ, 2015. 20 с.

30. Гудзь Н. О. Інтернет–дискурс як новий тип комунікації: структура, мовне оформлення, жанрові формати. 2015. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/16727/1/%D0%93%D1%83%D0%B4%D0%B7%D1%8C.pdf> (дата звернення: 11.08.2021).

31. Гудзь Н. О. Інтернет-дискурс: структурна специфіка та конститутивні ознаки. *Наукові записки. Серія: Філологічна*. Випуск 35. Острого: Видавництво Національний університет «Острозька Академія», 2013. С. 79–81.

32. Дайнека Н. М. Кібербулінг як актуалізація конфліктного Інтернет–дискурсу. *The Tenth European Conference of Languages, Literature and Linguistics – “East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH*. Vienna, 2016. P. 30–35.

33. Дедова О. В. Лингвистическая концепция гипертекста: основные понятия и терминологическая парадигма. *Вестник Моск. ун–та. Сер. 9: Филология*, 2001. Вып. № 4. С. 22–36.

34. Дементьев В. В. Социопрагматический аспект теории языковых жанров. *Изд–во Саратов. гос. пед. ин–та*. Саратов, 1998. 107 с.

35. Демьянков В. З. Логические аспекты семантического исследования предложения. *Проблемы лингвистической семантики*. Москва: ИНИОН АН СССР, 1981. С. 115–132.

36. Дудолодова О. В. Інтернет–дискурс як особливий тип дискурсу. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*, 2008. № 837. С. 74–78.

37. Дужникова А. С. Социальные сети: современные тенденции и типы пользования. *Мониторинг*, 2010. №5(99). Р. 238–251.

38. Женетт Ж. Повествовательный дискурс. Фигуры (в 2-х томах). Москва: Изд-во Сабашниковых, 1998. Т. 2. С. 60–280.

39. Женетт Ж. Повествовательный дискурс. Фигуры. Т. 2. Москва, 1998. С. 60–280.

40. Застровська С. О. Вербалізація парамовних та немовних засобів комунікації (на матеріалі німецької мови). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Філологія»*. 2010. Т. 13, № 02. С. 64–69.
41. Засурский Я. Н. Система средств массовой информации. Москва: Аспект Пресс, 2003. 259 с.
42. Зеленовская А. В. Своеобразие интернет-дискурса (на материале
43. Золотухин А. А. Лонгрид, сноуфолл, мультимедийная история — как новые вершины журнализма? *Вестник Воронежского государственного университета*, 2015. № 2. С. 93–96.
44. Иванов Л. Ю. Текст научной дискуссии: Дейксис и оценка. Москва: «НИП 2Р», 2003. 208 с.
45. Иванов Л. Ю. Язык интернета: заметки лингвиста. URL: <http://www.twirpx.com/file/751186> (дата звернення: 18.08.2021).
46. Ильясова С. В. Языковая игра в «сетевых языках». *Интернет–коммуникация как новая речевая формация*. Москва: Флинта: Наука, 2014. С. 220–236.
47. Ишмуратова И. Р. Сущность культурной идентичности человека в среде Интернет–коммуникации: дис. ... канд. филос. наук: 24.00.01. Казань, 2006. 184 с.
48. Йоргенсен М. В. Дискурс–анализ. Теория и метод. Харьков: Гуманитарный центр, 2008. 352 с.
49. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
50. Карасик В. И. О типах дискурса. Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: сб. науч. тр. под ред. В. И. Карасика, Г. Г. Слышкина. Волгоград: Перемена, 2000. С. 5–20.
51. Карпенко М. Ю. Лінгвістичні особливості Інтернет–дискурсу. *Мова*, 2016. № 26. С. 5–11.

52. Кибрик А. А. Модус, жанр и другие параметры классификации дискурсов, 2009. № 2. С. 3–21.
53. Коган К. М. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*, 2014. Вип. 16. С. 61–71.
54. Кожевникова К. В. Об аспектах связности в тексте как целом. *Синтаксис текста*. Москва: Наука, 1979. С. 49–67.
55. Коломієць Н. В. Лінгвістичні особливості організації гіпертексту інтернет–новин (на матеріалі англійської мови). URL: <http://disser.com.ua/content/31813.html#download> (дата звернення: 21.08.2021).
56. Кондрашов П. Е. Компьютерный дискурс: социолингвистический аспект: дисс. ... канд. филол. наук. Киев, 2004. 189 с.
57. Криворучко С. И. Стратегия перлокутивной митигации как способ оптимизации речевого воздействия. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. IV(25). Iss.105. P. 68–72. URL: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/fil_iv_25__105.pdf
58. Криворучко С. І. Перлокутивна оптимізація мовленнєвого акту. Від слова до діла: Лінгвопрагматика дискурсу: колективна монографія. Вінниця: Нова книга, 2020. С. 76-97. URL: <https://nk.in.ua/pdf/1972.pdf>
59. Крістева Ю. Бахтін, слово, діалог і роман. Вибрані праці: Руйнування поетики. Москва: РОССПЕН, 2004. 656 с.
60. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. З. Борисюк. 2-ге вид. Київ : Основи, 2000. 387 с.
61. Леонтович О. А. Компьютерный дискурс: языковая личность в виртуальном мире. *Языковая личность: институциональный и персональный дискурс* : сб. науч. тр. под ред. В.И. Карасика, Г.Г. Слышкина. Волгоград: Перемена, 2000. С. 191–200.

62. Лосева Н. Конвергенция и жанры мультимедиа. Журналистика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные. Под ред. А. Г. Качкаевой. Москва: Аспект Пресс, 2010. 200 с.

63. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек — текст — семиосфера — история. Москва: Языки русской культуры, 1996. 464 с.

64. Лукашенко Н. Г. Іспаномовний Інтернет–дискурс: комунікативно–прагматичний та лінгвостилістичний аспекти (на матеріалі форумів з проблематики родинних стосунків): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Київ, 2006. 22 с.

65. Макарук Л. Л. Специфіка сучасного англомовного мультимодального дискурсу. *East European Journal of Psycholinguistics*, 2014. №1(2). С. 70–78.

66. Мартынюк А. П. Разграничение текста и дискурса с позиций интеграционного подхода. *Вісник Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія: Романо–германська філологія. Методика викладання іноземних мов*, 2009. № 866. С. 49–54.

67. Мельникова О. К. К вопросу об определении термина "Интернет-дискурс". *Казанский вестник молодых учёных*. 2018. №4(7). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/k-voprosu-ob-opredelenii-termina-internet-diskurs> (дата звернення: 15.09.2021).

68. Мечковская Н. Б. История языка и история коммуникации: от клинописи до Интернета: Курс лекций по общему языкознанию. Москва: Флинта: Наука, 2009. 584 с.

69. Морозова Е. И. Stance: позиція суб'єкта дискурсивної діяльності. *Вісник Київського національного лінгвістичного ун-ту. Серія філологія*. 2011. Т. 14. №1. С. 87–93.

70. Морозова Е. И. Дискурс как онтологическая сущность и дискурсивный анализ как методологический подход к анализу языка. *Вісник*

Харків. нац. ун-ту імені В.Н. Каразіна. Серія: Романогерманська філологія. Методика викладання іноземних мов, 2003. № 611. С. 92–96.

71. Мультимедийный лонгрид. Правила, примеры, сервисы. URL: <http://bestapp.menu/longrid-pravila-primery-servisy/> (дата звернення: 10.09.2017).

72. Папуша І. В. Наратологія: від класичної до посткласичної. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. Філологічні науки*. 2014. Вип. 4.13. С. 199–203.

73. Патаракин Е. Д. Педагогический дизайн социальной сети Scratch. *Образовательные технологии и общество*. 2013. Вип. 2. С. 505–528.

74. Патаракин Е. Д. Педагогический дизайн социальной сети Scratch. *Образовательные технологии и общество (Educational Technology & Society)*, 2013. № 2. Р. 505–528.

75. Побережний Д. О. Використання додатків фейсбуку під час викладання англійської мови. Сучасна германістика: мова і світ людини: Тези доповідей IX Міжнародного заочного наукового Форуму. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2020. С. 96–98.

76. Побережний Д. О. Жанротвірні ознаки малих наративів про Брекзйт в англomовному сегменті Фейсбуку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2017. № 30. С. 170–174.

77. Побережний Д. О. Короткі розповіді про Брекзит в англomовному сегменті Фейсбуку. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 58 с.

78. Побережний Д. О. Лінгвістичний статус Інтернет-дискурсу та його ознаки. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі України: Філологічні науки. Мовознавство*. Вип. 3(407). 2020. С. 49–55.

79. Побережний Д. О. Малий наратив як різновид наративної діяльності в комунікативному просторі Інтернету. Виклики та парадокси соціальної взаємодії в постмодерному світі: лінгвістичний та психологічний

аспекти : матеріали I Міжнар. наук.-практ.конф. (11-12 квітня 2019 р.) /за заг. ред. О. В. Лазорко, В. А. Ущиної. Луцьк: Волиньполіграф. 2019. С. 84–86.

80. Побережний Д. О. Малі розповіді про Брекзін у коментарях до постів у соціальній мережі "Фейсбук". Записки з українського мовознавства. 2021. № 28. С. 337–344. DOI : <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2021.28.235563>

81. Побережний Д. О. Позиціювання суб'єкта наративної діяльності у малих наративах (на матеріалі коментарів до постів у Фейсбуці). Восьмий міжнародний науковий форум «Сучасна германістика: наукові дискусії»: тези доповідей. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2018. С. 110–112.

82. Побережний Д. О. Позиціювання українців щодо Брекзиту (на матеріалі малих наративів в україномовному сегменті Фейсбуку). Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація: Тези доповідей XVI наукової конференції з міжнародною участю. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2019. С. 132–133.

83. Почапська О. Провокація як спосіб загравання з аудиторією в сучасних Інтернет-ЗМІ (на прикладі журналу "Український тиждень"). *Теле- та радіожурналістика*, 2016. Вип. 15. С. 207–212. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2016_15_31

84. Пропп В. Я. Фольклор. Литература. История. Ред. и сост. В.Ф.Шевченко. Москва: Лабиринт, 2002. 464 с.

85. Пьеге–Гро Н. Введение в теорию интертекстуальности. Общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. Москва: Издательство ЛКИ, 2008. 240 с.

86. Савельева И. В. К вопросу о жанровых признаках интернет–комментария. *Жанры и типы текста в научном и медийном дискурсе: межвуз. сб. науч. тр.* Орел: Орловский гос. институт искусств и культуры, 2013. Т. 11. С. 194–202.

87. Самохіна В. О. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США. Монографія. Вид. 2-е, перероб. і доп. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 360 с.
88. Седов К. Ф. Теоретическая модель психолингвоперсонологии. *Вопросы психолингвистики*. 2008. № 7. С. 12–23.
89. Селютин А. Блендинг жанров электронной коммуникации как фактор формирования интернет-текста. *Вестник Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение*. 2015. № 5 (360). Вып. 94. С. 273–279.
90. Семенов О. Цифрові наративи в методичній підготовці майбутніх учителів української мови і літератури, *Професіоналізм педагога : теоретичні й методичні аспекти*, вип. 5, № 2. 2017, с. 46–48. URL: <http://pptma.dn.ua/index.php/uk/arkhiv-vipuskiv/za-2017-rik/vipusk-5-2017-chastina-2/473-tsifrovi-narativi-v-metodichnij-pidgotovtsi-majbutnikh-uchiteliv-ukrajinskoji-movi-i-literaturi> (дата звернення 14.09.2021).
91. Сидорова М. Ю. Интернет-лингвистика: русский язык. Межличностное общение. Москва: 1989.ru, 2006. 193 с.
92. Силантьев И. Фабула, сюжет и мотив в системе нарратива. *Studia Methodologica*. 2005. Вып. 16. С. 46–52.
93. Сметанина С. И. Медиа-текст в системе культуры: Динамические процессы в языке и системе журналистики: дис. ... доктора филол. наук: 10.01.10. Санкт-Петербург: Издательство Михайлова В.А., 2002. 378 с.
94. Смирнов И. П. Порождение интертекста: Элементы интертекстуального анализа с примерами из творчества Б. Л. Пастернака. Санкт-Петербург., 1995. 189 с.
95. Смирнов Ф. О. Искусство общения в Интернет. Краткое руководство. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2006. 240 с.

96. Стародубцева Л. В. Мультимедіа і гіпертекст : Навчально-методичний посібник для студентів соціологічного факультету. Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. 83 с.
97. Стечкин И. Жертвы «длинного читыва». *Журналист*. 2014. № 6. URL: <http://journalist-virt.ru/archive/2014/4682/2014/05/28/ZHertvy-dlinnogo-chtiva.phtml> (дата звернення 10.08.2021).
98. Сухомлин О. Ю. UGC (User–Generated Content) у журналістському полі. *Науковий журнал “Образ”*. 2015. №1(16). С. 159–165.
99. Тертычный А. Жанры периодической печати: учеб. пособие. Москва: Аспект Пресс, 2000. 312 с.
100. Троцук И. В. Теория и практика нарративного анализа в социологии. Москва: Издательство «Уникум-центр», 2006. 207 с.
101. Урбан Г. Энтекустуализация, репликация и сила. *Естественные истории дискурса*. Чикаго: Издательство Чикагского университета. 1996. С. 21–44.
102. Ушаков А. А. Интернет–дискурс как особый тип речи. *Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2. Филология и искусствоведение*. 2010. № 4. С. 170–174.
103. Ущина В. А. Позиціювання суб’єкта в англомовному дискурсі ризику: соціокогнітивний аспект. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 380 с.
104. Ущина В. А. Дискурсивна постава (англ. stance): термінознавчий і перекладацький аспекти. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*. 2021. Вип. 46. С. 128–137. DOI: 10.24919/2522-4565.2021.46.16
105. Храбан Т. Віртуальна мовна особистість як феномен Інтернету. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені В.Винниченка. Філологічні науки*. 2015. Вип.138. С. 258–262. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nzs_2015_138_73 (дата звернення 03.08.2021).

106. Шаховский В. И. Эмоции: долингвистика, лингвистика, лингвокультурология. Москва: Книж. дом «ЛИБРОКОМ», 2010. 128 с.

107. Шевченко И. С. Дискурс как мыслекоммуникативное образование. *Вісник Харківського національного ун-ту імені В. Н. Каразіна. Сер. “Романо–германська філологія. Методика викладання іноземних мов”*. 2003. № 586. С. 33–38.

108. Шилінг А. Інтернет–лінгвістика: основні положення та перспективи розвитку. *Інформація, комунікація, суспільство: матеріали I Міжнародної наукової конференції ІКС–2012, 25–28 квітня 2012 року*. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2012. С. 220–221.

109. Шкапенко П. В. Специфика реализации прагмалингвистических принципов в Интернет–дискурсе : автореф. дис. на соискание уч. степени кандидата филол. наук. Калининград, 2008. 27 с.

110. Шкловский В. Б. О теории прозы. Москва: Сов. писатель, 1983. 384 с.

111. Шмид В. Нарратология. Москва: Языки славянской культуры, 2003. 312 с.

112. Шурма С. Г. Понятие нарративной стратегии в публицистическом дискурсе. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Одеса, 2016. № 22. С. 205–208.

113. Щипицина Л. Ю. К вопросу о комплексной характеристике сетевых СМИ. *Журналистика и медиаобразование-2008: сб. тр. III Междунар. науч.-практ. конф.* (Белгород, 25–27 сентября 2008 г.): в 2 т. Под ред. проф. А. П. Короченского. Белгород: БелГУ, 2008. Т. I. С. 118–122.

114. Щипицина Л. Ю. Дигитальные жанры: проблема дифференциации и критерии описания. *Коммуникация и конструирование социальных реальностей: сб. науч. статей*. Отв. ред. О. Г. Филатова. Санкт-Петербург: Роза мира, 2006. Ч. 1. С. 377–389.
115. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації. Монографія. Львів: ЛНУ ім. Франка, 2009. 420 с.
116. Abbott H. P. *The Cambridge Introduction to Narrative*. Cambridge University Press, 2002. 203 p.
117. Amaghloubeli N. Linguistic Features of Typographic Emoticons in SMS Discourse. *Theory and Practice in Language Studies*, 2012. № 2(2). P. 348–354.
118. Archer M. S. *Making Our Way Through the World*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. 352 p.
119. Attardo S., Eisterhold J., Hay J. & Poggi I. Multimodal markers of irony and sarcasm. *HUMOR: International Journal of Humor Research*, 2003. 16-2. P. 243–260.
120. Augenstein I., Vlachos A., and Bontcheva K. Usfd at semeval-2016 task 6: Anytarget stance detection on twitter with autoencoders. In *Proceedings of the 10th International Workshop on Semantic Evaluation (SemEval-2016)*, 2016b. P. 389–393.
121. Bal M. *Narratology. Introduction to the Theory of Narrative*. Second edition. Toronto: University of Toronto Press. 2002. 254 p.
122. Georgakopoulou A. Small stories as a new perspective in narrative and identity analysis. *Text & Talk*, 2008. Vol. 28. No. 3. P. 377–396.
123. Baranov A. N., Parshin P. B. Towards the Metalanguage for Describing Text Vizualizations. *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 2, Yazykoznanie [Science Journal of Volgograd State University. Linguistics]*, 2018. vol. 17, no. 3. P. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.15688/jvolsu2.2018.3.1>

124. Barnes J. Class and Committees in a Norwegian Island Parish. *Human Relations*, 7, 1954. P. 39–58.
125. Barthes R. An Introduction to the Structural Analysis of Narrative. *New Literary History*. 1975, Vol. 6, No. 2, P. 237–272
126. Bell J. Narrative Inquiry: More Than Just Telling Stories. *TESOL Quarterly*. 36(2). 2002. P. 207-213. DOI:10.2307/3588331
127. Biber D., Finegan E. Styles of stance in English: Lexical and grammatical marking of evidentiality and affect, 1989. P. 93–124.
128. Boje D. M. Flight of Antenarrative in Phenomenal Complexity Theory, Tamara, Storytelling Organization Theory. *September 20th, paper to honor Professor Hugo Letiche and his work on Phenomenal Complexity Theory, for the September 24th and 25th Conference on Complexity and Consciousness at Huize Molenaar (Korte Nieuwstraat 6) in the old center of Utrecht, Netherlands*. 2001b. URL: http://business.nmsu.edu/~dboje/papers/ante/flight_of_antennarrative.htm (дата звернення 10.07.2021).
129. Bondarenko I. Political meme as multimodal aesthetically marked text. *Text – Image – Music: Crossing the Borders*. Berlin: Peter Lang, 2021. P. 503–524.
130. Bondarenko I. Time domain matrix modeling in cognitive linguistic research. *Perspectives on Abstract Concepts. Cognition, language and communication*. Ed. by Marianna Bolognesi and Gerard J. Steen. John Benjamins: Amsterdam/Philadelphia. 2019. Vol. 65. P. 287–311
131. Bondarenko I. Tools of Explicit Propaganda: Cognitive Underpinnings. *Open Journal of Modern Linguistics*. 2020. Vol.10, No. 3 1. P. 23–48. <https://doi.org/10.4236/ojml.2020.101003>
132. Breure L. Development of the Genre Concept. 2001. URL: <http://www.cs.uu.nl/people/leen/GenreDev/GenreDevelopment.html>–2001 (дата звернення 10 липня 2021).

133. Brockmeier J. Between life and story: Possibilities and limits of the psychological study of life narratives. *Challenges to theoretical psychology*. Toronto: Captus University Publications. P. 206–213
134. Brône G., Oben B., Jehoul A., Vranjes J. Feytaerts. Eye gaze and viewpoint in multimodal interaction management. *Cognitive Linguistics*. 2017. 28 (3). P. 449–483.
135. Bruner J. S. Actual Minds, Possible Worlds. Harvard University Press. Cambridge, MA, 1986. 210 p.
136. Buckledee S. The Language of Brexit: How Britain Talked Its Way Out of the European Union, 2018. US: Bloomsbury Academic. 240 p.
137. Burman J. T. The misunderstanding of memes: Biography of an unscientific object. *Perspectives on Science : journal*. 2012. Vol. 20, no. 1. P. 75–104.
138. Castells M. Communication Power, *Communication* [En ligne], 2009. Vol. 32/1. URL: <http://journals.openedition.org/communication/4589>. 590 p.
139. Chalari A. The causal powers of social change: The case of modern Greek society. *GreeSE: Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe*, 2012. №. 64. P. 1–41.
140. Chun Nam Mak Bernie. Impoliteness in Facebook Status Updates: Strategic talk among colleagues "outside" the workplace. *Text and Talk: De Gruyter*, 2014. No. 34(2). P. 165–185.
141. Cienki A. Cognitive Linguistics: Spoken language and gesture (...) In: C. Müller et al. (Eds.), *Body-Language-Communication*, Vol. 1. Berlin: Mouton de Gruyter, 2013. P. 182–201
142. Cienki A. Cognitive Linguistics: Spoken language and gesture (...)// In: C. Müller et al. (Eds.). *Body-Language-Communication*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2013. Vol. 1, P. 182–201.
143. Collins A. English Literature of the Twentieth Century, London: University Tutorial Press, 1965. 262 p

144. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. 272 p.
145. Dardenne R. *Journalism*. NY: Routledge Encyclopedia of Narrative Theory, 2010. 720 p.
146. Dayter D. Small stories and extended narratives on Twitter. *Discourse, Context & Media*, 2015. No. 10. P. 19–26.
147. De Fina A., Georgakopoulou A. *Analyzing narrative*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 240 p.
148. Deppermann A., Streeck J. Time in Embodied Interaction Synchronicity and sequentiality of multimodal resources. Amsterdam: Benjamins, 2018.
149. Deuze M. The Role of Media and Mass Communication Theory in the Global Pandemic. *Communication Today*, 11(2), 2020. P. 4–16.
150. Doloughan F. *Contemporary Narrative: Textual Production, Multimodality and Multiliteracies*. London and New York: Continuum, 2011. 168 p.
151. Du Bois J. The Stance Triangle. *Stancetaking in Discourse* / ed. by R. Englebretson. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishinh Company, 2007. P. 139-182.
152. Eastman M. *Enjoyment of Laughter*. New York: Simon and Schuster, 1936. 367 p.
153. Englebretson R. Stancetaking in discourse: An introduction. In R. Englebretson (Ed.), *Stancetaking in discourse: Subjectivity, evaluation, interaction*. John Benjamins Publishing Company, 2007. P. 1–25. <https://doi.org/10.1075/pbns.164.02eng>.
154. Evans A. Stance and identity in twitter hashtags. *Language@ internet*, 13(1), 2016. P. 1860–2029.

155. Feyaerts K., Brône G., Oben B. 2017. Multimodality in Interaction. In: B. Dancygier (Eds.), *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. P. 135–156.
156. Feyaerts K., Brône G., Oben B. Multimodality in Interaction. In: B. Dancygier (Eds.), *The Cambridge Handbook of Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. P. 135–156.
157. Feyaerts K., Rominger C., Lackner H.K., Brône G., Jehoul A., Oben B. & Papousek I. *In your face?* Exploring multimodal resonance patterns involving facial responses to verbal and gestural stance-taking expressions. *Journal of Pragmatics*. 3 p.
158. Fludernik M. Natural Narratology and Cognitive Parameters. *Narrative Theory and the Cognitive Sciences*. Ed. by D. Herman. Stanford. CSLI Publications, 2003. 245 p.
159. Friedemann K. Die Rolle des Erzählers in der Epik. Reprint: Darmstadt, 1965. 301 p.
160. Garimella K., Morales G. D. F., Gionis A., and Mathioudakis M. Quantifying controversy on social media. *ACM Transactions on Social Computing*, 2018. №1(1). 3 p.
161. Gelb J. I. A Study of Writing: the foundations of grammatology. Chicago: University of Chicago Press, 1952. 343 p.
162. Georgakopoulou A. Small stories, interaction, and identities. Amsterdam: John Benjamins, 2007. 185 p.
163. Georgakopoulou A. Styling Men and Masculinities: Interactional and Identity Aspects at Work. *Language in Society*. Iss. 34. 2005. P. 163-184.
164. Georgakopoulou A. To Tell or not to Tell? Email Stories between On- and Off-line Interactions. *Language@Internet*, 2005.
165. Georgalou M. Small Stories of the Greek Crisis on Facebook. *Social Media and Society*, 2015. No. 2. P. 1–15.

166. Gergen K. J. An invitation to social construction. London: Sage, 2009. 307 p.
167. Gibbons A. Altermodernist fiction. In *The Routledge Companion to Experimental Literature*. 2012. P. 238–252. <http://doi.org/10.4324/9780203116968-25>
168. Gibbons A. Multimodality, Cognitive Poetics, and Genre: Reading Grady Hendrix's novel *Horrorstör*. *Multimodal communication*. 2016. Iss.5 (1), P. 15–29. <http://doi.org/10.1515/mc-2016-0008>
169. Gibbons A. Narrative worlds and multimodal figures in house of leaves: "-find your own words; I have no more". *Intermediality and Storytelling*. 2010. P. 285–311. URL: <https://www.degruyter.com/view/product/174062>
170. Goffman E. Footing. *Semiotica*. 1979. 25(1/2), P. 1–29. <https://doi.org/10.1515/semi.1979.25.1-2.1> (дата звернення 14.06.2021).
171. Goodwin C. *Co-Operative Action*. Cambridge: CUP, 2017. 526 p.
172. Hasan K. S. and Ng, V. Stance classification of ideological debates: Data, models, features, and constraints. In *Proceedings of the Sixth International Joint Conference on Natural Language Processing*, 2013. P. 1348–1356.
173. Herman D. *Narrative Theory after the Second Cognitive Revolution. Introduction to Cognitive Cultural Studies*. Baltimore: Johns Hopkins UP, 2010. P. 155–175.
174. Herman D. *Narrative Theory and the Cognitive Sciences*. Stanford, CA: Publications of the Center for the Study of Language and Information, 2009. 363 p.
175. Hühn P & Jens K. *The Narratological Analysis of Lyric Poetry: Studies in English Poetry from 16th to the 20th Century*. Berlin: de Gruyter, 2005. 259 p.
176. Hühn P. Functions and Forms of Eventfulness in Narrative Fiction. J. Pier & J. Á. García Landa (eds.). *Theorizing Narrativity*. Berlin: de Gruyter, 2008. P. 141–163.

177. Iwasaki S. Suspending talk: Multimodal organization of participation and stance in Japanese. In: Deppermann, A., Streeck, J., (Eds.). *Time in Embodied Interaction Synchronicity and sequentiality of multimodal resources*. Amsterdam: Benjamins, 2018. P. 69–96.
178. Jahn M. Narratology 2.3: A Guide to the Theory of Narrative. English Department, University of Cologne, 2021. 98 p.
179. Janzen T., Shaffer B. & Leeson L. The Embodiment of Stance in Narratives in Two Signed Languages. Paper presented at ICLC 15, 6-10 August 2019, Nishinomiya, Japan. P. 55-56
180. Jehoul A. *Filled pauses from a multimodal perspective. On the interplay of speech and eye gaze*. Diss. PhD. Dept. of Linguistics KU Leuven, 2019. URL: <https://lirias.kuleuven.be/2814932?limo=0>
181. Johnson K. and Goldwasser D. Identifying stance by analyzing political discourse on twitter. In *Proceedings of the First Workshop on NLP and Computational Social Science*, 2016. P. 66–75.
182. Joseph K., Friedland L., Hobbs W., Lazer D., and Tsur O. Constance: Modeling annotation contexts to improve stance classification. In *Proceedings of the 2017 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing. Association for Computational Linguistics*, 2017. P. 1115–1124.
183. Kärkkäinen E. The role of ‘I guess’ in conversational stancetaking. In Englebretson R. (eds.). *Stancetaking in discourse: subjectivity, evaluation, interaction*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins, 2007. P. 183–219
184. Kärkkäinen E. Epistemic stance in English conversation: a description of its interactional functions, with a focus on ‘I think’. Amsterdam: John Benjamins, 2003. 213 p.
185. Kenneth J. Gergen. 3rd. An Invitation To Social Construction. An Invitation to Social Construction. SAGE, 2015.

186. Keysanen T. Stancetaking as an interactional activity: challenging the prior speaker. In Englebretson R. (eds). *Stancetaking in discourse: subjectivity, evaluation, interaction*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins. P. 253-282
187. Kiesling S. F., Pavalanathan U., Fitzpatrick J., Han X., and Eisenstein J. Interactional stancetaking in online forums. *Computational Linguistics*, 2018. 44(4). P. 683–718.
188. Koller V., Susanne K., Marlene M. Discourses of Brexit. London: Routledge, 2019. 268 p.c
189. Kreiswirth M. Tell me a story: The narrativist turn in the human sciences. *Constructive criticism: The human sciences in the age of theory*, 1995. P. 61–87.
190. Kress G. Multimodality. A social semiotic approach to contemporary communication. New York ; London : Routledge Taylor & Francis Group, 2010. 212 p.
191. Kryvoruchko S., Chervinko Ye., Shamaieva Iu. Metacommunication in the context of speech influence optimisation. *Advanced Education*. 2019. Iss. 13. P. 54–62. (Web of Science). URL: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000504843200007>
192. Labov W. & Valetzky J. Narrative analysis: Oral versions of personal experience. *Journal of Narrative and Life History*, 1997. 7(1). P. 1–38.
193. Landow G. P. Hypertext 2.0: The Convergence of Contemporary Critical Theory and Technology. Bal-timore: The Johns Hopkins University Press, L., 1997. 353 p.
194. Langacker R. W. Cognitive Grammar: A Basic Introduction. Oxford: Oxford University Press, 2008. 562 p.
195. Langacker R. W. Working toward a synthesis. *Cognitive Linguistics*, 2016. 27-4, P. 465–477.

196. Lieblich A., Tuval-Mashiach R., & Zilber T. Narrative research: Reading, analysis, and interpretation. New York: Sage Publications, Inc., 1998. 200 p.
197. Linell P. Rethinking Language, Mind, and World Dialogically. Interactional and Contextual Theories of Human Sense-Making. Charlotte, NC: Information Age, 2009. P. 82
198. Liu C., Li W., Demarest B., Chen Y., Couture S., Dakota D., Haduong N., Kaufman N., Lamont A., Pancholi M. An ensemble model for stance detection in twitter. *In Proceedings of the 10th International Workshop on Semantic Evaluation*, 2016. P. 394–400.
199. Lyotard J. F. Postmodern Condition: A Report of Knowledge. Minneapolis: University of Minneapolis Press, 1984. 136 p.
200. Martill B., Staiger U. Brexit and Beyond. Rethinking the Futures of Europe. London: UCL Press, 2018. 314 p.
201. McLuhan M. Understanding Media: the extensions of man. MIT Press, Cambridge, Mass, 1994. 396 p.
202. Miskimmon A. Strategic narratives. Communication power and the new world order. New York, 2013. 240 p.
203. Mohammad S. M., Sobhani P., and Kiritchenko S. Stance and sentiment in tweets. *ACM Transactions on Internet Technology (TOIT)*, 2017. 17(3). P. 1–23.
204. Morozova O. I. Monomodal and multimodal instantiations of conceptual metaphors of Brexit. *LEGE ARTIS Language yesterday, today, tomorrow*. Vol. II. No 2. 2017. P. 250–283. DOI: 10.1515/lart-2017-0017 ISSN 2453-8035
205. Morozova O. Ukraine's journey to Europe: strategic macronarrative and conceptual metaphors. *European Security*, 2019. 28:3, p. 323–340.
206. Myers G. Stance in Blog. In Hyland K. (Ed.), *Discourse Studies Readers: Essential Excerpt*, 2013. pp. 254–271. London: Bloomsbury Publishing.

207. Nasir M., Jati A., Shivakumar P. G., Nallan Chakravarthula S., and Georgiou P. Multimodal and multiresolution depression detection from speech and facial landmark features. *In Proceedings of the 6th International Workshop on Audio/Visual Emotion Challenge*, 2015. P. 43–50.

208. Nepryc'ka T. I. Vplyv vyhodu Velykoi' Brytanii' z JeS na integracijni procesy v Jevropi. *Zbirnyk naukovykh prac' profesors'kovykladac'kogo skladu DonNU imeni Vasylja Stusa*, 2015. P. 35–37.

209. Nissen T. E. Social media, strategic narratives and STRATCOM. *The Three Swords Magazine*. 2003. № 4. URL: <http://www.jwc.nato.int/images/stories/threeswords/> (дата звернення 05.07.2021).

210. Nissen T. E. The two „New Blacks“: Social Media and Narratives and the Challenge of Measurement. *NATO: STRATEGIC COMMUNICATION IN COUNTER TERRORISM: Target Audience Analysis, Measures of Effect and Counter Narrative*. 2014. URL: <http://www.coedat.nato.int/publication/researches/01-StrategicCommunication.pdf> (дата звернення 14.07.2021).

211. Norrick N. R. Conversational narrative. Storytelling in everyday talk. Amsterdam: John Benjamins, 2000. 233 p.

212. Oben B. Gaze as a predictor for lexical and gestural alignment // In: G. Brône, B. Oben (Eds.) *Eye-tracking in Interaction. Studies on the role of eye gaze in dialogue*. Amsterdam: John Benjamins, 2018. P. 233–263.

213. Oben B. Modelling interactive alignment: a multimodal and temporal account. Diss. PhD. Dept. of Linguistics. KU Leuven, 2015.

214. Oben B., Brône G. What you see is what you do: on the relation between gaze and gesture in multimodal alignment. *Language and Cognition*, 2015. No. 7, P. 546–562.

215. Ochs E. Living narrative: Creating lives in everyday storytelling. Cambridge: Harvard University Press, 2001. 256 p.

216. Page R. Re-examining narrativity: Small stories in status updates. *Text & Talk*, 2010. № 30(4). P. 423–444.
217. Page R. *Stories and Social Media: Identities and Interaction*. London: Routledge, 2012. 256 p.
218. Perozzi B., Al-Rfou R., and Skiena S. Deepwalk: Online learning of social representations. *In Proceedings of the 20th ACM SIGKDD international conference on Knowledge discovery and data mining*, ACM, 2014. P. 701–710.
219. Poberezhnyi D. Stance-taking on Brexit in small stories on Facebook. *Theory and Practice in Language Studies*. 2021. Vol.11, No. 9. P. 998–1006. DOI : <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.1109.04>
220. Poberezhnyi D. Using Facebook Applications in Teaching English Online. *Megatrends and Media 2021: HOME OFFICETAINMENT*. 2021. URL: <https://fmk.sk/megatrends-and-media/>
221. Popko V. Je. Jurydychnyj зміst «Brekzit» ta jogo perspektyvy dlja Ukrai'ny. *Mizhnarodne pravo*, 2016. № 5. S. 201–204.
222. *Postclassical Narratology: Approaches and Analyses*. Ed. by J. Alber, M. Fludernik. Columbus: The Ohio State University Press, 2010. 323 p.
223. Prince G. *A Dictionary of Narratology*. Gerald Prince. Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2003. 126 p.
224. Richardson K. *Internet Discourse and Health Debates. Languages after Brexit: How the UK Speaks to the World* Edited by Michael Kelly. Southampton: Palgrave Macmillan, 2018. 278 p.
225. Richardson B. Plural Focalization, Singular Voices: Wandering Perspectives in 'We'-Narration, 2009. P. 143–162.
226. Richardson D. Conversation, gaze coordination & beliefs about context. *Cognitive Science*, 2009. P. 1468–1482.
227. *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. Ed. By D. Herman, M. Jahn, M. L. Ryan. London, New York: Routledge, 2005. 718 p.

228. Ryan M. L. *Avatars Of Story*. First edition ed., Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006. muse.jhu.edu/book/31511. 296 p.
229. Ryan M. L. Toward a Definition of Narrative. *The Cambridge Companion to Narrative*. Cambridge: Cambridge UP, 2007. P. 22–35.
230. Ryan M. L. Transmedial Storytelling and Transfictionality, *Poetics Today*, 2012. P. 361–388.
231. Sacks H. *Lectures on Conversation*. 2 vols. Oxford: Blackwell. 1992. 1491 p.
232. Sakita T. I. Discourse markers as stance markers. *Pragmatics & Cognition*, 2013. P. 81–116.
233. Sebba M. *London Jamaican: Language Systems in Interaction*. Real language series. London: Longman, 1993. 192 p.
234. Smith D. B. Computer-mediated negotiated interaction: An expanded model. *Modern Language Journal*, 2003. P. 87, 38-57. <http://dx.doi.org/10.1111/1540-4781.00177> (дата звернення 08.09.2021).
235. Sobhani P., Inkpen D., and Zhu X. A dataset for multi-target stance detection. In *Proceedings of the 15th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics*. Volume 2. Short Papers, 2017. Volume 2. P. 551–557.
236. Spivak I. Brekzit: potocna situacija ta ochikuvannja. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny i svitove gospodarstvo*, 2016. № 9. S. 141–145.
237. Squire C. *Approaches to Narrative Research*. ESRC National Centre for Research Methods. Southampton: University of Southampton, 2008. 60 p.
238. Sridhar D., Getoor L., and Walker M. Collective stance classification of posts in online debate forums. In *Proceedings of the Joint Workshop on Social Dynamics and Personal Attributes in Social Media*, 2014. P. 109–117.
239. Steffensen S. V., Fill A. Ecolinguistics: The state of the art and future horizons. *Language Sciences*. 2014. 41A, P. 6–25. DOI: 10.1016/j.langsci.2013.08.003

240. Stivers T., Sidnell J. *The Handbook of Conversation Analysis*. The Handbook of Conversation Analysis. 2012. DOI: 10.1002/9781118325001.
241. Stivers T. Stance, Alignment and Affiliation During Storytelling *Res. on Lang. & Soc. Inter.*, 2008. P. 31–57.
242. Streeck J. *Self-making man: a day of action, life and language*. Cambridge: CUP, 2017. 447 p.
243. Sutherland O., Breen A., & Lewis S. P. Discursive narrative analysis: A study of online autobiographical accounts of self-injury. *The Qualitative Report*. 2013. 18(95), P. 1–17. URL: <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR18/sutherland95.pdf> (Accessed: 26.08.2021).
244. Sutherland W. C. *Narrative*, Dolph Briscoe Center for American History, Austion: The University of Texas, 1918. 317 p.
245. Thimbleby H. *Internet, discourse and interaction potential*. London: Middlesex University, 2006. 112 p.
246. Todorov T. *Some Approaches to Russian Formalism*. Russian Formalism. Ed. by St. Bann, J. E, Bowlt. Edinburgh, 1973. P. 6–19.
247. Turner M. *Learning Landscape Ecology*. Springer, New York, 2017. 350 p.
248. Vranjes J., Brône G., Feyaerts K. Dual feedback in interpreter-mediated interactions: on the role of gaze in the production of listener responses. *Journal of Pragmatics*, 134, 2018. P. 15–30.
249. Wang S., Tang, J., Aggarwal, C., Chang, Y., and Liu, H. Signed network embedding in social media. *In Proceedings of the 2017 SIAM International Conference on Data Mining*. SIAM, 2017. P. 327–335.
250. Watson C. Small stories, positioning analysis, and the doing of professional identities in learning to teach. *Narrative Inquiry*, 2007. 17(2), P. 371–389.
251. Wei W., Zhang X., Liu, X., Chen W., and Wang T. pkudblab at semeval-2016 task 6: A specific convolutional neural network system for effective

stance detection. In *Proceedings of the 10th International Workshop on Semantic Evaluation*, 2016. P. 384–388.

252. West L. Facebook sharing: A sociolinguistic analysis of computer-mediated storytelling. *Discourse, Context & Media*, 2013. № 2(1). P. 1–13.

253. Zadeh L. A. Fuzzy sets. *Information and control*. Vol. 8, 1965, P. 338–353.

254. Zubiaga A., Kochkina E., Liakata M., Procter R., Lukasik, M., Bontcheva, K., Cohn, T., and Augenstein, I. Discourse-aware rumour stance classification in social media using sequential classifiers. *Information Processing & Management*, 2018. 54(2). P. 273–290.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

255. Аберкромби Н. Социологический словарь / пер. с англ. И. Г. М. : Экономика, 2004. 619 с.
256. Матвеева Т.В. Полный словарь лингвистических терминов. Ростов-на-Дону, 2010. С. 103.
257. Можейко М. А. Нарратив. Новейший философский словарь / [сост. и главн. научн. ред. А. А. Грицанов]. 3-е изд., исправл. Мн.: Книжный Дом, 2003. С. 656–658.
258. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. 4-е изд. М. : Политиздат, 1981. 445 с.
259. Crowther J. Oxford Advanced Learner's Encyclopedic Dictionary. Oxford University Press, 1992. 1081 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

260. Reuters — Timeline [Electronic resource]. 2021. URL: <https://www.facebook.com/Reuters/posts/> (accessed: 15 Sep. 2021).
261. BBC News — Timeline [Electronic resource]. 2021. URL: <https://www.facebook.com/bbcnews/posts/> (accessed: 18 Sep. 2021).
262. Brexit — Timeline [Electronic resource]. 2021. URL: <https://www.facebook.com/UKexitEU/posts/> (accessed: 21 Sep. 2021).
263. Brexit News — Timeline [Electronic resource]. 2021. URL: <https://www.facebook.com/MyBrexit/posts/> (accessed: 21 Sep. 2021).
264. Very Brexit Problems — Timeline [Electronic resource]. 2021. URL: <https://www.facebook.com/veryBrexitproblems/posts/> (accessed: 21 Sep. 2021).
265. I remember when the logo “EA Games – Challenge Everything” was a cool thing to see and hear: gaming — Reddit [Electronic resource]. 2021. URL: https://www.reddit.com/r/gaming/comments/2yfbmp/i_remember_when_the_logo_ea_games_challenge/ (accessed: 21 Sep. 2021).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Публікації у виданнях, включених до переліку фахових видань України

1. Побережний Д. Жанротвірні ознаки малих наративів про Брекзит в англomовному сегменті Фейсбуку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2017. Вип. 30. С. 170–174. URL: <http://linguistics.journal.kspu.edu/index.php/linguistics/article/view/460/430>
2. Побережний Д. Лінгвістичний статус Інтернет-дискурсу та його ознаки. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі України: Філологічні науки. Мовознавство*. 2020. Вип. 3(407). С. 49–55. URL: https://www.researchgate.net/publication/355439197_Lingvisticnij_status_Internet-diskursu_ta_jogo_oznaki
3. Побережний Д. О. Малі розповіді про Брекзит у коментарях до постів у соціальній мережі "Фейсбук". *Записки з українського мовознавства*. 2021. Вип. 28. С. 337–344. DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2021.28.235563>

Публікація у періодичнонауковому виданні, проіндексованому в базі даних Scopus, держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку (Велика Британія):

4. Poberezhnyi D. Stance-taking on Brexit in small stories on Facebook. *Theory and Practice in Language Studies*. 2021. Vol.11, No. 9. P. 998–1006. DOI: <http://dx.doi.org/10.17507/tpsls.1109.04> (Scopus). URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0->

85114313330&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&sid=d2c196590d89579abc0b80fb6d2323e3&sot=b&sdt=b&sl=67&s=TILE-ABS-KEY%28Stance-taking+on+Brexite+in+small+stories+on+Facebook%29&relpos=0&citeCnt=0&searchTerm=

Наукові праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Побережний Д. О. Позиціонування суб'єкта наративної діяльності у малих наративах (на матеріалі коментарів до постів у Фейсбуці). *Восьмий міжнародний науковий форум. Сучасна германістика: наукові дискусії*, 23 жовтня 2018 р. : тези доп. Харків, 2018. С. 110–112.

6. Побережний Д. О. Позиціонування українців щодо Брекзиту (на матеріалі малих наративів в україномовному сегменті Фейсбуку). *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація. XVI наукова конференція з міжнародною участю*, 1 лютого 2019 р. : тези доп. Харків, 2019. С. 132–133.

7. Побережний Д. О. Малий наратив як різновид наративної діяльності в комунікативному просторі Інтернету. *Виклики та парадокси соціальної взаємодії в постмодерному світі: лінгвістичний та психологічний аспекти : I Міжнар. наук.-практ. конф.*, 11-12 квітня 2019 р.: тези доп. Луцьк, 2019. С. 84–86.

8. Побережний Д. О. Використання додатків фейсбуку під час викладання англійської мови. *Сучасна германістика: мова і світ людини : IX Міжнародний заочний науковий Форум*, 21 жовтня 2020 р. : тези доп. Харків, 2020. С. 96-98.

9. Poberezhnyi D. Using Facebook Applications in Teaching English Online. *Megatrends and Media 2021: HOME OFFICETAINMENT*, 21 квітня 2021 р.: тези доп. Трнава, 2021. URL: <https://fmk.sk/megatrends-and-media/> (Scopus).

ДОДАТОК Б

ХРОНОЛОГІЯ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ З ЄВРОСОЮЗУ

2016 рік

23 червня: Велика Британія проводить референдум про те, чи залишити Євросоюз. 52% виборців голосують «за».

24 червня: прем'єр-міністр Девід Камерон оголошує про свою відставку з посади прем'єр-міністра.

25 червня: представник Великої Британії Джонатан Хіл оголошує про свій намір піти у відставку як комісар ЄС.

13 липня: прем'єр-міністр Девід Кемерон подає у відставку, а Терезі Мей надано право прийняти запрошення королеви сформувати новий уряд. Девід Девіс призначений новоствореним державним секретарем з питань виходу з Євросоюзу для спостереження за переговорами зняття.

27 липня: Європейська комісія призначає французького політика Мішеля Барньє як Європейського головного переговорника ЄС щодо Брекзит.

3 листопада: у справі Міллера, високий суд визнав суду секретаря, щоб вийти з Євросоюзу з питань питання про те, чи можна було дати повідомлення згідно зі статтею 50 Лісабонської Угоди, використовуючи королівську прерогативу.

7 грудня: Палата громад голосує 461 до 89 на користь плану прем'єр-міністра Терези Мей, щоб увести у дію статтю 50 до кінця березня 2017 року.

2017 рік

24 січня: правила Верховного суду у справі Міллера, що парламент повинен прийняти законодавство, щоб дозволити запуслити статтю 50.

26 січня: Уряд Великої Британії впроваджує 137-словесний законопроект у парламенті, щоб утвердити Терезу, щоб ініціювати Брекзит, викликаючи статтю 50. Лідер праці Джерем Корбін наказує його депутатам підтримати його.

16 березня: законопроект отримує королівську згоду.

29 березня: Лист від Терези Мей може передати Президенту Європейської Ради Дональда Туска, щоб викликати статтю 50, починаючи з дворічного процесу з Великої Британії, щоб вийти з ЄС 29 березня 2019 року.

18 квітня: Тереза Мей може оголосити, що загальні вибори відбудуться 8 червня.

8 червня: у Великій Британії проводяться загальні вибори. Підсумки виборів у парламенті: консерватори залишаються найбільшою єдиною партією в Палаті громад, але втрачають свою парламентську більшість, внаслідок чого відбувається утворення нового уряду меншин з утриманням довіри та демократичної партії (DUP) Північної Ірландії.

19 червня: початок переговорів щодо Брекзиту.

2018 рік

6 липня: "Біла книга" Великої Британії щодо майбутніх відносин між Великою Британією та ЄС, відома як Угода про Співробітництво.

8 липня: Девіс виступає як державний секретар для виходу з Євросоюзу. Домінік Райм призначається як його наступник на наступний день.

9 липня: Борис Джонсон подає у відставку як іноземний секретар.

21 вересня: ЄС відхиляє білий папір Великої Британії.

14 листопада: опубліковано Угоду про вихід із ЄС.

15 листопада: Рааб подає у відставку як державний секретар з виходу з Євросоюзу. Стівена Барклая призначено у якості його наступника.

25 листопада: 27 інших країн-членів ЄС схвалюють Угоду.

2019 рік

15 січня: Перший значущий голос з палати громад на користь Угоди про вихід із ЄС. Уряд Великої Британії констатує поразку: 432 голосів проти 202.

12 березня: Другий значущий голос за угодою про відкликання з урядом Великої Британії знову поразка на 391 голосів до 242.

14 березня: рух уряду Великої Британії встановлює результат 412 проти 202, щоб продовжити період статті 50.

20 березня: прем'єр-міністр Тереза Мей вимагає, щоб ЄС розширила статтю 50 до 30 червня 2019 року.

21 березня: Європейська Рада пропонує розширити статтю 50 до 22 травня 2019 року, якщо домовленість про відкликання буде прийнято 29 березня 2019 року, але, якщо це не так, то Велика Британія має до 12 квітня 2019 року вказати шлях вперед. Розширення формально узгоджується на наступний день.

29 березня: кінець терміну дії Статті 50 та оригінальна планована дата для Брекзиту. Третій голос за угодою про відкликання після відокремлення від політичної декларації. Уряд Великої Британії знову переміг: 344 голосів проти 286.

5 квітня: прем'єр-міністр Тереза Мей може другий раз може вимагати, що ЄС продовжує статтю 50 періоду до 30 червня 2019 року.

10 квітня: Європейська Рада надає ще одне продовження статті 50 до 31 жовтня 2019 року, або перший день місяця після того, як пройшла угода про відкликання, залежно від того, що не буде першим. Якщо Велика Британія не проведе вибори Європейського парламенту у травні 2019 року, вихід буде з 1 червня 2019 року.

23 травня: Велика Британія проводить вибори до Європейського парламенту, що бачить, з одного боку, партія "Брекзит" під керівництвом Нігеля, яка є найбільшою партією, що виграла 29 місць, а, з іншого боку, сторони, що

виступають за новий референдум, що забезпечує 37 місць та отримання 55,5% голосування. Найбільша партія мала сильні анти-Брекзитівські погляди ліберальних демократів.

24 травня: прем'єр-міністр Тереза Мей оголошує, що вона подає у відставку як лідер консервативної партії з 7 червня, через те, що не в змозі реалізувати свої плани за допомогою парламенту та через декілька голосів недовіри.